

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ BİLİM DALI**

**YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN MEZHEP ALGISI
(YALOVA ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KERİM KARADAĞ

DANIŞMAN: PROF. DR. HASAN GÜMÜŞOĞLU

**YALOVA
TEMMUZ 2025**

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ BİLİM DALI

YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN MEZHEP ALGISI
(YALOVA ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KERİM KARADAĞ
238121013

DANIŞMAN: PROF. DR. HASAN GÜMÜŞOĞLU

YALOVA
TEMMUZ 2025

ETİK BEYAN

Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım “YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN MEZHEP ALGISI (YALOVA ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)” başlıklı bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Kerim KARADAĞ

ÖNSÖZ

Günümüz Müslüman toplumlarında mezhep aidiyeti, bazı bireyler için güçlü bir kimlik belirleyicisi iken, bazıları için yalnızca kültürel bir miras ya da tarihsel bir birikim olarak görülmektedir. Modernleşme, bireyselleşme ve küreselleşme süreçleri, klasik mezhebi aidiyetlerin sorgulanmasına zemin hazırlamış, mezheplerin dinî bütünlük açısından birleştirici mi yoksa ayrıştırıcı mı olduğu tartışmalarını yeniden gündeme taşımıştır. Bu bağlamda özellikle genç kuşakların mezhepler konusundaki bilgi düzeyleri, tutumları ve algıları, toplumun dinî yönelimlerini anlamada büyük önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, yükseköğretim düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin İslam mezheplerine dair bilgi düzeylerini, mezhebi aidiyetlerini ve farklı mezheplere yönelik algılarını ortaya koymaktır. Çalışma kapsamında öğrencilerin mezhepler hakkındaki temel tanımları, kendilerini herhangi bir mezhebe ait hissedip hissetmedikleri, bağlılıklarının kaynağı ve mezhepler arası ilişkiler konusundaki yaklaşımları incelenmiştir. Ayrıca mezhep bilgisinin hangi kaynaklardan edinildiği, bireysel araştırma ile kültürel aktarım arasındaki etkileşim ve mezheplerin geleceğine dair öngörüler değerlendirilmiştir. Bu araştırmanın önemi birkaç açıdan öne çıkmaktadır. İlk olarak, Türkiye’de genç kuşakların mezhep algılarını nicel verilerle ele alan çalışmaların sınırlı olması, bu tezin literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmasına imkân tanımaktadır. İkinci olarak, üniversite öğrencilerinin farklı mezheplere yönelik tutumları üzerinden din eğitiminin içeriği ve yöntemine dair somut öneriler geliştirme potansiyeli bulunmaktadır. Son olarak, mezhep temelli ötekileştirmenin önüne geçilmesi, hoşgörünün artırılması ve toplumsal barışın güçlendirilmesi noktasında elde edilen bulguların hem akademik hem de pratik katkılar sunacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmayı gerçekleştirebilmem için bana istek, imkân ve güç bahşeden, zorlukları kolaylaştıran, merhamet ve kerem sahibi Rabbime, lütuf ve ihsan ettiği tüm güzellikler için sonsuz şükranlarımı arz ediyorum. Uzun, zorlu ancak yeni bilgiler ve farklı bakış açıları kazanmanın zenginliğini yaşamama vesile olan yönüyle de oldukça keyifli geçen bu süreci sonlandıran Rabbime hamd olsun. Gençlerle iç içe olduğum bir dönemde, yine gençlerle ilgili bir araştırmanın içinde yer almak benim için önemli bir fırsat oldu. Onlarla kurduğum etkileşim sayesinde gençliği farklı yönleriyle tanıma ve birçok konuda yeni bakış açıları geliştirme imkânı buldum. Bu sürece katkı sunan tüm öğrencilerime içten teşekkür ederim. Çalışmamın başlangıcından nihayetine kadar üzerimde emeği olan, araştırmanın her aşamasında bütün yoğunluğuna rağmen desteğini, yönlendirmesini ve değerli fikirlerini esirgmeden paylaşarak bana rehberlik eden kıymetli danışmanım Prof. Dr. Hasan GÜMÜŞOĞLU’na, tezin hazırlık sürecinden itibaren görüşleriyle desteklerini esirgemeyen ve tezimin daha nitelikli hale gelmesine katkıda bulunan değerli hocam Prof. Dr. Mehmet DALKILIÇ’a, lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve tecrübeleri ile bana sürekli destek olan ve daima beni motive eden kıymetli hocam Dr. Salim SANCAKLI’ya, anket sorularının hazırlanma sürecinde kıymetli zamanını ayırarak yol gösterici katkılarda bulunan Prof. Dr. Cengiz YILDIZ hocama saygı ve şükranlarımı sunarım. Anketin uygulanmasında yardımcı olan akademisyen hocalarıma, çalışmaya katılmayı kabul ederek anket sorularını cevaplayan genç katılımcılara, tezimin alan araştırmasına sağladıkları katkıdan ve özellikle gösterdikleri hassasiyetten dolayı gönülden teşekkür ederim. Ayrıca, kampüs içerisinde anketin uygulanmasında gönüllü olarak destek veren değerli öğrencilerime de katkılarından dolayı minnettarım.

Çalışma ve gayret bizden, başarı Yüce Rabbimizdendir. Çalışmanın alana katkı sunması, faydalı olması ve yeni yapılacak çalışmalara rehberlik etmesi duasıyla.

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	i
ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	vi
TABLolar LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	2
1.1.1. Araştırmanın amacı.....	3
1.1.2. Araştırmanın önemi	5
1.2. Araştırma Problemi ve Alt Problemler.....	7
1.2.1. Araştırma problemi	7
1.2.2. Alt problemler.....	7
1.3. Varsayımlar (Hipotezler).....	8
1.3.1. Temel varsayımlar	9
1.3.2. Araştırma hipotezleri	9
2. YÖNTEM.....	11
2.1. Bilimsel Araştırma.....	11
2.1.1. Bilimsel araştırma nedir?	11
2.1.2. Bilimsel araştırmanın amaçları	12
2.1.3. Bilimsel araştırmanın yararları	13
2.2. Araştırma Modeli.....	14
2.3. Evren ve Örneklem.....	14
2.4. Veri Toplama Aracı.....	20
2.5. Anket Geliştirme Süreci ve Pilot Uygulama	20
2.6. Gerekli İzinlerin Alınması ve Anketin Uygulanması	22
2.7. İlgili Yayın ve Araştırmalar.....	22
2.8. Araştırmanın Sınırlılıkları	23
3. BULGULAR	27
3.1. Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı	33
3.2. Öğrencilerin Yaş Dağılımı	34

3.3. Öğrencilerin Mezun Olduğu Lise Türü Dağılımı.....	35
3.4. Öğrencilerin Fakülte Dağılımı.....	36
3.5. Öğrencilerin Sınıf Dağılımı.....	37
3.6. Öğrencilerin Mezhep Tanımları	39
3.7. Öğrencilerin Mezhep Araştırması Dağılımı	42
3.8. Öğrencilerin Dini Eğitim Geçmişi.....	45
3.9. Öğrencilerin Mezhebe Bağlılık Durumu	47
3.10. Ailelerin Dindarlık Durumu Dağılımı	48
3.11. Öğrencilerin Dindarlık Durumu Dağılımı	50
3.12. Öğrencilerin İslam Mezheplerine İlişkin Bilgi Düzeylerinin Dağılımı.....	53
3.13. Öğrencilerin Sahip Oldukları Mezhep Bilgisi Dağılımı.....	55
3.14. Bir Mezhebe Bağlılık Zorunluluğu Hakkındaki Öğrenci Görüşleri.....	57
3.15. İslam Mezheplerinin İtikadî ve Amelî Olarak Ayrıldığı Bilme Düzeyi.....	60
3.16. “Kişi İtikadî (İnanç) Konularda Bir Mezhebe Bağlı Olmak Zorundadır” Görüşüne Yönelik Öğrenci Yanıtları	62
3.17. Öğrencilerin İtikadî Mezhep Aidiyetleri	65
3.18. “Kişi Amelî (İbadet) Konularda Bir Mezhebe Uymak Zorundadır” Görüşüne Yönelik Öğrenci Yanıtları	67
3.19. Öğrencilerin Amelî Mezhep Aidiyetleri.....	70
3.20. Öğrencilerin Mensup Oldukları Amelî Mezhebi Seçme Yöntemleri.....	73
3.21. “Bir Müslüman Mezhebe Bağlı Kalmazsa Nasıl Bir Durum Ortaya Çıkar?” Sorusuna Verilen Öğrenci Yanıtları	76
3.22. Öğrencilerin Mezhepler Hakkında Bilgi Edindikleri Kaynaklar (Çoklu Seçim)	78
3.23. “Mezhepleri Öğrenmenin Gerekli Olduğunu Düşünüyorum” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri	82
3.24. “Mezhepleri, Dinin Bir Zenginliği Olarak Değerlendiriyorum” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri	85
3.25. “Bir Müslümanın İbadetlerini Düzgün Yapabilmesi İçin Bir Mezhebe Bağlı Olması Gerekir” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri	88
3.26. “Mezhepler Arası Önyargıların Yaygın Olduğunu Düşünüyorum” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri	90
3.27. “Mezhep Farklılıkları Hakkında Bilgi Sahibi Olmanın, Mezhepler Arası Saygı ve Hoşgörüyü Artıracağına İnanıyorum” İfadesine Yönelik Öğrenci Yanıtları	93
3.28. “Mezheplerle İlgili Daha Fazla Eğitim Verilmesini İsterim” İfadesine Yönelik Öğrenci Yanıtları	96
3.29. “Mezheplerin Gelecekte Önemini Kaybedeceğini Düşünüyorum” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri	99

3.30. “Din Eğitimi, Bir Mezhebin Esaslarına Bağlı Olarak Verilmelidir” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri	102
3.31. “Mezhebimin En Doğru Mezhep Olduğunu Düşünüyorum” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri	104
3.32. “Farklı Mezhepten Biriyle Arkadaşlık Kurarım” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri	107
3.33. “Farklı Mezhepten Biriyle Evlenebilirim” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri.....	110
3.34. “Gerektiğinde Mezhep Değiştirmeyi Düşünebilirim” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri	112
3.35. “Mezhep Değiştirmek Dinimize Göre Günahtır” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri	115
3.36. “Dört Hak Mezhep Vardır, Bunların Dışındakiler Yanlıştır” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri	117
3.37. “Mezhepler Sadece İslam Dininde Vardır” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri ...	119
3.38. “Din ve Mezhep Aynı Şeydir” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri	121
3.39. “Mezhepler, Dinler İçerisinde Oluşan Alt Kollardır” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri	124
3.40. “Eklemek İstedığınız Başka Bir Düşünce veya Öneriniz Varsa Lütfen Belirtiniz” Kısımına Yazılan Cevaplar	126
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	133
KAYNAKLAR.....	139
EKLER	143
Ek 1. Etik Kurul Onayı	143
Ek 2. Anket Formu	144
ÖZGEÇMİŞ	155

SİMGELER ve KISALTMALAR LİSTESİ

SİMGELER

% : Yüzde

KISALTMALAR

Ayrıca bkz : Ayrıca bakınız

Bkz : Bakınız

C : Cilt

Çev : Çeviren

Ed : Editör

Enst : Enstitü

f : Frekans

Haz : Hazırlayan

N : Sayı

p : Page

s : Sayfa

S : Sayı

vd : ve diğerleri

Yay : Yayıncılık

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 : Nicel Araştırma Yöntemlerinde Örneklem Büyüklüğü	16
Tablo 2: Yalova Üniversitesi 2025 yılı Birimlere Göre Öğrenci Sayıları	17

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1. Öğrencilerin cinsiyet dağılımı	33
Şekil 3.2. Öğrencilerin yaş dağılımı	34
Şekil 3.3. Öğrencilerin mezun olduğu lise türü dağılımı.....	35
Şekil 3.4. Öğrencilerin fakülte dağılımı	36
Şekil 3.5. Öğrencilerin sınıf dağılımı	37
Şekil 3.7. Öğrencilerin mezhep araştırması dağılımı.....	42
Şekil 3.8. Öğrencilerin dini eğitim geçmişi dağılımı.....	45
Şekil 3.9. Öğrencilerin mezhebe bağlılık dağılımı	47
Şekil 3.10. Ailelerin dindarlık durumu dağılımı.....	48
Şekil 3.11. Öğrencilerin dindarlık durumu dağılımı.....	50
Şekil 3.12. Öğrencilerin İslam mezhepleri bilgi düzeylerinin dağılımı.....	53
Şekil 3.13. Öğrencilerin sahip oldukları mezhep bilgisi dağılımı	55
Şekil 3.14. Bir mezhebe bağlılık zorunluluğu hakkındaki öğrenci görüşleri grafiği.....	57
Şekil 3.15. Öğrencilerin İslam mezheplerinin itikadî ve amelî olarak ayrıldığını bilme düzeyine ilişkin dağılımı	60
Şekil 3.16. “Kişi itikadî (inanç) konularda bir mezhebe bağlı olmak zorundadır.” ifadesine yönelik öğrenci yanıtlarının dağılımı	62
Şekil 3.17. Öğrencilerin itikadî mezhep aidiyetleri dağılımı.....	65
Şekil 3.18. “Kişi amelî (ibadet) konularda bir mezhebe uymak zorundadır” ifadesine yönelik öğrenci yanıtlarının dağılımı	67
Şekil 3.19. Öğrencilerin amelî mezhep aidiyetlerine göre dağılımı	70
Şekil 3.20. Öğrencilerin mensup oldukları amelî mezhebi seçme yöntemlerine göre dağılımı.....	73
Şekil 3.21. “Bir Müslüman mezhebe bağlı kalmazsa nasıl bir durum ortaya çıkar?” sorusuna verilen öğrenci yanıtlarının dağılımı	76
Şekil 3.22. Öğrencilerin mezhepler hakkında bilgi edindikleri kaynaklara göre dağılımı (çoklu seçim)	78
Şekil 3.23. “Mezhepleri öğrenmenin gerekli olduğunu düşünüyorum” ifadesine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı.....	82

Şekil 3.24. “Mezhepleri, dinin bir zenginliği olarak değerlendiriyorum” ifadesine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı.....	85
Şekil 3.25. “Bir Müslümanın İbadetlerini Düzgün Yapabilmesi İçin Bir Mezhebe Bağlı Olması Gerekir” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı	88
Şekil 3.26. “Mezhepler arası önyargıların yaygın olduğunu düşünüyorum” ifadesine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı	90
Şekil 3.27. “Mezhep farklılıkları hakkında bilgi sahibi olmanın, mezhepler arası saygı ve hoşgörüyü artıracığına inanıyorum” ifadesine yönelik öğrenci yanıtlarının dağılımı	93
Şekil 3.28. “Mezheplerle ilgili daha fazla eğitim verilmesini isterim” ifadesine yönelik öğrenci yanıtlarının dağılımı.....	96
Şekil 3.29. “Mezheplerin gelecekte önemini kaybedeceğini düşünüyorum” ifadesine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı	99
Şekil 3.30. “Din eğitimi, bir mezhebin esaslarına bağlı olarak verilmelidir” ifadesine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı	102
Şekil 3.31. “Mezhebimin en doğru mezhep olduğunu düşünüyorum” ifadesine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı.....	104
Şekil 3.32. “Farklı mezhepten biriyle arkadaşlık kurarım” ifadesine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı.....	107
Şekil 3.33. “Farklı mezhepten biriyle evlenebilirim” ifadesine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı.....	110
Şekil 3.34. “Gerektiğinde mezhep değiştirmeyi düşünebilirim” ifadesine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı.....	112
Şekil 3.35. “Mezhep değiştirmek dinimize göre günahtır” ifadesine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı.....	115
Şekil 3.36. “Dört hak mezhep vardır, bunların dışındakiler yanlıştır” ifadesine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı.....	117
Şekil 3.37. “Mezhepler sadece İslam dininde vardır” ifadesine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı.....	119
Şekil 3.38. “Din ve mezhep aynı şeydir” ifadesine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı	121
Şekil 3.39. “Mezhepler, dinler içerisinde oluşan alt kollarıdır” ifadesine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı.....	124

YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN MEZHEP ALGISI (YALOVA ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

ÖZET

Bu araştırma, Yalova Üniversitesi'nde öğrenim gören 18-28 yaş arası üniversite öğrencilerinin mezhepler hakkındaki bilgi düzeylerini, mezhebi aidiyet biçimlerini ve diğer mezheplere karşı geliştirdikleri tutumları, hoşgörü ve önyargı düzeyleriyle birlikte değerlendirilerek çok boyutlu bir yaklaşımla incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma, öğrencilerin demografik özellikleri, dini eğitim geçmişleri ve dindarlık düzeyleri ile mezhep algıları arasındaki ilişkileri betimsel düzeyde ortaya koymayı hedeflemiştir. Veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen yapılandırılmış 40 sorudan oluşan bir anket formu aracılığıyla toplanmış, elde edilen veriler analiz edilmiş, bulgular frekans ve yüzde dağılımları 39 farklı grafikte görselleştirilerek yorumlanmıştır. Araştırmanın örneklemini, Yalova Üniversitesi'nin farklı fakültelerinden rastgele seçilen 405 öğrenci oluşturmaktadır. İslami İlimler/İlahiyat alanında öğrenim gören öğrencilerin, araştırma konusuna ilişkin özel bilgi birikimleri nedeniyle bulguları anlamlı ölçüde etkileyebileceği ve genellenebilir sonuçlar açısından sapmalara yol açabileceği değerlendirilerek, söz konusu öğrenci grubu örnekleme dâhil edilmemiştir.

Sonuçlar, Yalova Üniversitesi öğrencilerinin mezhep algılarının geleneksel mezhepçi anlayıştan ziyade, daha kapsayıcı, hoşgörülü ve eleştirel bir dini kimlik arayışında olduğunu düşündürmektedir. Araştırma bulguları, din eğitimi kurumlarına, Diyanet İşleri Başkanlığı'na ve sivil toplum kuruluşlarına, gençlerin ihtiyaçlarına yönelik, hoşgörüyü temel alan ve bilgi eksikliklerini gideren eğitim programları ve bilinçlendirme kampanyaları geliştirilmesi yönünde öneriler sunmaktadır. Bu çalışma, üniversite gençliğinin mezhepler konusundaki eğilimlerini anlamaya katkı sunmakta ve dinî çeşitlilik, hoşgörü, dini eğitim politikaları gibi alanlara ışık tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslam Mezhepleri Tarihi, Yükseköğretim Öğrencileri, Yalova Üniversitesi, Mezhep Algısı, Mezhep Eğitimi.

PERCEPTIONS OF SECTS AMONG HIGHER EDUCATION STUDENTS (THE CASE OF YALOVA UNIVERSITY)

ABSTRACT

This study aims to examine, through a multidimensional approach, the knowledge levels, forms of sectarian affiliation, and attitudes toward other sects—along with levels of tolerance and prejudice—among university students aged 18–28 studying at Yalova University. The research seeks to descriptively reveal the relationships between students' demographic characteristics, religious education backgrounds, and levels of religiosity in relation to their perceptions of sects. Data were collected via a structured questionnaire consisting of 40 items developed by the researcher. The obtained data were analyzed and interpreted through frequency and percentage distributions, visualized in 39 different graphs. The sample of the study consists of 405 students randomly selected from various faculties at Yalova University. Students enrolled in the fields of Islamic Studies/Theology were excluded from the sample, as it was assessed that their specialized knowledge on the subject could significantly influence the findings and potentially lead to distortions in terms of generalizable results. The findings suggest that students at Yalova University are inclined toward a more inclusive, tolerant, and critically reflective religious identity, rather than a traditionally sectarian perspective. Based on the findings, the study offers recommendations to religious education institutions, the Presidency of Religious Affairs (Diyanet), and civil society organizations for developing educational programs and awareness campaigns that address the needs of youth, foster tolerance, and fill knowledge gaps. This research contributes to a better understanding of university youth's orientations regarding sects and sheds light on topics such as religious diversity, tolerance, and religious education policies.

Keywords: History of Islamic Sects, Higher Education Students, Yalova University, Sectarian Perception, Sectarian Education.

1. GİRİŞ

Din¹, insanlık tarihi boyunca bireysel ve toplumsal yaşamın en temel ve belirleyici unsurlarından biri olmuştur. İnanç sistemleri, ritüeller, ahlaki değerler ve toplumsal normlar, dinin farklı boyutlarıyla insan deneyimini şekillendirmiştir. Bu bağlamda, dinlerin içsel dinamikleri ve zamanla oluşan farklılaşmaları, özellikle İslam düşünce geleneğinde mezhepler olgusuyla somutlaşmaktadır. Mezhepler², İslam'ın temel kaynaklarından hareketle geliştirilen farklı yorum ve uygulamaları temsil etmekle birlikte, tarihsel süreç içerisinde hem dini hem de sosyo-kültürel açılardan önemli bir rol oynamışlardır. Bu yorum farklılıkları, bir yandan dini düşüncenin zenginliğini ve derinliğini ifade ederken, diğer yandan zaman zaman toplumsal ayrışmalara ve ön yargılara da zemin hazırlayabilmektedir. Toplumların dinî yapısı, bireylerin inanç sistemleri, sosyal ilişkileri ve kimlik inşası üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, İslam dünyasında mezhepler, sadece birer inanç ve ibadet sistemi olmanın ötesinde, tarihsel süreçte dinî, siyasi ve kültürel aidiyetlerin de taşıyıcısı olmuşlardır. Mezheplerin doğuşu, gelişimi ve işlevleri, sadece dini çerçevede değil, sosyolojik ve psikolojik düzeylerde de incelenmeyi gerekli kılmıştır. Türkiye gibi mezhepsel çeşitliliğin görece sınırlı, ancak algı ve aidiyet tartışmalarının derin olduğu bir ülkede, mezhep olgusu genç kuşaklar arasında yeni anlamlar kazanmakta ve dönüşmektedir. Bu çalışmamız, günümüz Türkiye'sinde yükseköğretim düzeyinde öğrenim gören gençlerin İslam mezhepleri hakkındaki bilgi düzeylerini, bağlılık biçimlerini ve diğer mezheplere yönelik algı ve hoşgörü tutumlarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede, Yalova Üniversitesi'nde öğrenim gören 18-28 yaş arası 405 öğrenciyle gerçekleştirilen anket çalışması, gençlerin mezhep algısını sosyolojik, kültürel ve bireysel dinî eğilimler açısından değerlendirme imkânı sunmaktadır. Araştırmanın temel amacı, üniversite öğrencilerinin mezhepler hakkındaki bilgi düzeylerini tespit etmek, hangi kaynaklardan beslendiklerini ortaya koymak ve farklı mezheplere karşı tutumlarını analiz

¹ Din, ıstılah olarak şu şekilde tarif edilmiştir: “Akıl sahiplerini peygamberin açıkladığı hususları kabule davet eden ilahi bir kanun.” Seyyid Şerif el-Cürcânî, *et-Ta'rifât*, nşr. Abdurrahman Umeyra (Beyrut: 1987), s. 141; Hasan Gümüsoğlu, *İslam Akaidi ve Kelam* (İstanbul: Ensar Yayınları, 2019), s. 125. Ayrıca bkz. Muhammed eş-Şehristânî, *Milel ve Nihal*, çev. Mehmet Dalkılıç (İstanbul: Litera Yayıncılık, 2024). Ahmet Saim Kılavuz, *Ana Hatlarıyla İslâm Akaidi ve Kelâma Giriş*, 24. bs. (İstanbul: Ensar Yayınları, 2015), s. 23.

² Mezhep, ıstılah olarak şu şekilde tarif edilmiştir: “Genel olarak mezhep, birtakım siyasi, ictimai, iktisadi olayların tesiriyle mezhep kurucusu kabul edilen insan ile ona uyanların fikri ve dini tezahürü.” E. Ruhi Fırlı, “Çevirenin Önsözü,” Ebû Mansûr el-Bağdâdî, *Mezhepler Arasında Farklar*, trc. E. Ruhi Fırlı (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991), s. 22; Hasan Gümüsoğlu, *İslam Mezhepleri Tarihi* (İstanbul: Kayıhan Yayınları, 2018), s. 97. Ayrıca bkz. Halil İbrahim Bulut, *Dünden Bugüne Siyasi-İtikadi İslam Mezhepleri Tarihi* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2011).

etmektedir. Aynı zamanda, mezhebi bağıllığın bireysel bir tercih mi yoksa ailesel-sosyal bir miras mı olduğunu irdelemek de bu çalışmanın hedefleri arasındadır.

Bu bağlamda; "Öğrenciler hangi mezhebi mensubu olduklarını bilmekte midir?", "Mezhebi bağıllıklarını sorgulamakta mıdır?", "Farklı mezheplere hoşgörüyle yaklaşmakta mıdır?" gibi sorular, araştırmanın yönünü belirlemektedir. Araştırma kapsamında, öğrencilerin mezhepler konusundaki genel bilgi düzeyleri, mezheplerin tanımı ve işlevlerine dair yaklaşımları, itikadi ve ameli mezhep tercihleri ile bu tercihlerini etkileyen faktörler analiz edilmektedir. Ayrıca, öğrencilerin mezheplere bağıllık zorunluluğu, mezhep değiştirme düşüncesi, mezheplerin dinin bir zenginliği olarak algılanması ve mezhepler arası ön yargılar gibi konulardaki tutumları da incelenmiştir. Çalışma, öğrencilerin mezheplerle ilgili bilgi edinme kaynaklarını, dini eğitim geçmişlerini ve bu konudaki eğitim beklentilerini de irdeleyerek, gençlerin mezhep algısını şekillendiren etmenlere dair kapsamlı bir perspektif sunmaktadır. Elde edilen veriler, hem günümüz gençliğinin mezhepler karşısındaki tutumunu ortaya koyma hem de toplumsal dinamikler açısından önemli ipuçları sunmayı amaçlamaktadır. Araştırmanın bir diğer önemli yönü de, bireysel dindarlık, ailesel dinî pratikler, mezhepsel eğitim geçmişi ve medya kullanımı gibi değişkenlerin mezhep algısına olan etkisini ortaya koymaktır. Böylece öğrencilerin mezheplerle ilgili kanaatlerinin sadece dini değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel zeminlere dayandığı da gösterilmek istenmektedir. Çalışmamız, Yalova Üniversitesi özelinde elde edilen bulgularla, Türkiye'deki yükseköğretim öğrencilerinin mezhep algılarına dair literatüre önemli bir katkı sağlamayı hedeflemektedir. Araştırma sonuçları, dini eğitim politikalarının, toplumsal diyalog stratejilerinin ve gençlere yönelik farkındalık çalışmalarının geliştirilmesine yönelik somut öneriler sunma potansiyeli taşımaktadır. Mezhepsel farklılıkların bir gerilim kaynağı olmaktan çıkarılıp, dini çeşitliliğin bir zenginlik olarak algılanmasına katkıda bulunmak, bu çalışmanın temel motivasyonlarından biridir.

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Günümüz Müslüman toplumlarında mezhep aidiyeti, bazı bireyler için hâlâ güçlü bir kimlik belirleyicisi iken, bazıları için sadece kültürel bir miras ya da tarihsel bir birikim olarak algılanmaktadır. Modernleşme, bireyselleşme ve küreselleşme süreçlerinin etkisiyle, klasik mezhebi aidiyetlerin sorgulandığı, mezheplerin dini bütünlük açısından birleştirici mi yoksa ayrıştırıcı mı olduğu sorusunun yeniden gündeme geldiği bir çağda yaşamaktayız.

Bu bağlamda, özellikle genç kuşakların mezhepler hakkındaki bilgi düzeyleri, tutumları ve algıları, toplumun dinî yönelimlerini anlamak bakımından büyük önem arz etmektedir.

Araştırma, alan yazında sıklıkla atıf yapılan ancak nadiren saha verisiyle desteklenen şu temel soruya odaklanmaktadır: “Gençler, mezhepleri nasıl algılamakta ve bu algı dini bağlılık, toplumsal ilişkiler ve inanç çeşitliliği bağlamında nasıl bir karşılık bulmaktadır?” Çalışmada bu soruya cevap ararken, hem mezhebin tanımı ve sınırları hem de mezheplerin geleceğine dair öğrenci öngörülleri değerlendirilmiştir.

Çalışmanın akademik ve pratik önemi birkaç başlık altında özetlenebilir: Öncelikle, bu araştırma İslam mezhepleri hakkındaki güncel algıların nesnel verilerle analiz edilmesini sağlamaktadır. İkinci olarak, Türkiye'deki üniversite gençliğinin mezhep farklılıklarına yaklaşımı üzerinden din eğitiminin içeriğine dair öneriler geliştirmeye imkân tanımaktadır. Son olarak, mezhep temelli ötekileştirmenin önüne geçilmesi, mezhepler arası hoşgörünün artırılması ve mezhep çeşitliliğinin desteklenmesi gibi hedefler bakımından toplumsal barışa katkı sunabilecek bir arka plan oluşturmaktadır.

Bu doğrultuda hazırlanan çalışmamız, hem teorik hem de ampirik bir çerçeve sunarak, İslam mezheplerine dair sosyal algının genç kuşaklardaki tezahürünü anlama noktasında özgün bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

1.1.1. Araştırmanın amacı

Araştırmamızın temel amacı, yükseköğretim düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin İslam mezheplerine ilişkin bilgi düzeylerini, mezhebi aidiyetlerini ve farklı mezheplere yönelik algılarını ortaya koymaktır. Bu bağlamda çalışma, öğrencilerin mezhepleri nasıl tanımladıklarını, kendilerini herhangi bir mezhebe ait hissedip hissetmediklerini, mezhebi bağlılıklarının kaynağını (aile, eğitim, araştırma vb.) incelemeyi hedeflemektedir. Öğrencilerin yalnızca kendi mezhepleri hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları değil, aynı zamanda İslam'daki mezhebi çeşitlilik konusunda farkındalık düzeyleri de analiz edilmektedir. Ayrıca “mezhebe bağlılık zorunlu mudur?”, “mezhep değiştirmek dinî açıdan doğru mudur?”, “mezhepler sadece İslam'a mı özgüdür?”, “farklı mezhepten biriyle arkadaşlık ya da evlilik mümkün müdür?” gibi sorular etrafında bireysel yaklaşımlar ölçülmektedir. Bu çerçevede çalışma, öğrencilerin mezhepler hakkındaki düşüncelerinin ne ölçüde bireysel araştırmaya, ne ölçüde geleneksel-kültürel aktarım yoluyla şekillendiğini de tespit etmeye yöneliktir.

Belirlenen bu ana amaç doğrultusunda, aşağıdaki alt amaçlar hedeflenmektedir:

Demografik Faktörlerin Mezhep Algısı Üzerindeki Etkisini Belirlemek: Öğrencilerin cinsiyetleri, yaşları, fakülteleri, sınıfları ve mezun oldukları lise türleri gibi demografik değişkenlerin, mezheplere yönelik bilgi düzeyleri ve algıları üzerinde nasıl bir farklılaşmaya yol açtığını analiz etmek.

Dini Arka Plan ve Eğitimin Mezhep Algısına Katkısını Değerlendirmek: Öğrencilerin ve ailelerinin dini dindarlık düzeyleri ile dini eğitim geçmişlerinin (resmi din görevlisinden alınan eğitim, aileden alınan eğitim, kişisel araştırmalar, cami/Kuran kursları, cemaat/tarikat eğitimleri vb.) mezhep algısı, mezhep seçimi ve mezhep bağlılığı konularındaki yaklaşımlarını nasıl etkilediğini incelemek.

Mezhepsel Bilgi Düzeyi ve Kaynaklarını Analiz Etmek: Öğrencilerin İslam mezhepleri ve kendi mezhepleri hakkındaki bilgi düzeylerini belirlemek, mezhepleri itikadi ve ameli olarak ayırıp ayıramadıklarını tespit etmek ve mezhepler hakkında bilgi edindikleri başlıca kaynakları (okul/eğitim kurumları, aile/yakın çevre, internet/sosyal medya, cami/Kuran kursu, medya, kişisel araştırmalar vb.) sınıflandırmak.

Mezheplere İlişkin Temel Kanaatleri Tespit Etmek: Öğrencilerin "mezheplerin dinler içerisinde oluşan alt kollar olduğu", "bir Müslümanın mezhebe bağlı olmak zorunda olduğu", "ibadetlerini düzgün yapabilmek için mezhebe bağlılık gerektiği" gibi temel varsayımlara ilişkin katılımlarını ve "din ve mezhebin aynı şey olduğu", "dört hak mezhep dışında kalanların yanlış olduğu", "mezheplerin gelecekte önemini kaybedeceği" gibi kritik konulara yaklaşımlarını ölçmek.

Mezhepler Arası İlişkilere Yönelik Tutumları Ortaya Koymak: Öğrencilerin mezhepler arası önyargıların yaygınlığına ilişkin düşüncelerini, mezhep farklılıkları hakkında bilgi sahibi olmanın hoşgörüyü artıracığına dair inançlarını, gerektiğinde mezhep değiştirmeyi düşünüp düşünmediklerini ve farklı mezhepten kişilerle arkadaşlık kurma veya evlenme konularındaki eğilimlerini belirlemek.

Mezhepler Konusundaki Eğitim İhtiyacını Belirlemek: Öğrencilerin mezheplerle ilgili daha fazla eğitim verilmesi isteyip istemediklerini ve din eğitiminin bir mezhebin esaslarına bağlı yapılması gerekliliği hakkındaki görüşlerini tespit etmek.

1.1.2. Araştırmanın önemi

Mezhepler konusu, İslam düşünce tarihi açısından önemli bir yere sahip olmasına karşın, modern dönemde özellikle genç kuşaklar arasında bu kavramın nasıl anlaşıldığına dair sınırlı sayıda araştırma mevcuttur. Bu çalışma, genç bireylerin mezhepler konusundaki algılarını nicel verilerle analiz ederek, dinî çeşitlilik, mezhebi bilinç, aidiyet duygusu ve toplumsal hoşgörü kavramlarının günümüzdeki görünümüne dair katkı sunmayı amaçlamaktadır.³

Bu araştırma, söz konusu tartışmaları doğrudan deneyimleyen ve gelecekte dinî, toplumsal ve akademik alanlarda söz sahibi olacak üniversite gençliğinin mezhep algılarını anlamayı hedeflediğinden, yalnızca bilimsel bir boşluğu doldurmakla kalmayıp, toplumsal fayda da üretmektedir. Ayrıca elde edilen bulgular, din eğitimi politikalarının geliştirilmesi, mezhepler arası saygı ve diyalog ortamının güçlendirilmesi ve toplumsal kutuplaşmanın önüne geçilmesi açısından da işlevsel veriler sağlaması hedeflenmektedir.

Bu çalışma, birçok açıdan önem arz etmektedir:

Güncel Bir Alanı Doldurma: Türkiye'de yükseköğretim öğrencilerinin mezhep algılarına odaklanan kapsamlı ve güncel araştırmaların sınırlı olması, bu çalışmanın literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmasına olanak tanımaktadır. Yalova Üniversitesi örneği, bölgesel ve demografik çeşitliliğe sahip bir kitle üzerinde odaklanarak genel eğilimlere dair önemli ipuçları sunmaktadır.

Gençlerin Mezhep Algısına Işık Tutma: Genç nesillerin dini konulardaki düşünce ve algıları, toplumsal geleceğin şekillenmesinde kritik bir role sahiptir. Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin mezheplere dair düşüncelerini, bilgi seviyelerini ve tutumlarını analiz ederek, gençlerin dini konulardaki yönelimlerine dair değerli bir içgörü sunmaktadır. Bu sayede mezheplerin genç bireyler nezdindeki fonksiyonu, anlamı ve geleceği hakkında değerlendirmeler yapılabilir.

Toplumsal Hoşgörü ve Birlikteliğe Katkı: Mezhepsel farklılıkların, zaman zaman toplumsal gerilimlere yol açabildiği bilinmektedir. Öğrencilerin mezhepler arası önyargılara ve hoşgörüyeye yönelik tutumlarının belirlenmesi, farklı mezheplere mensup bireyler arasındaki diyalog ve etkileşimin geliştirilmesi için potansiyel alanları tespit etmeye yardımcı olacaktır.

³ Bkz. Mustafa Öcal, "Din Bilimleri Araştırmalarında Anketli Çalışmaların Önemi," *Günümüz Din Bilimleri ve Araştırmaları Sempozyumu*, 27-30 Haziran 1989, Samsun, 165-172.

Bu bağlamda, "Mezhep farklılıkları hakkında bilgi sahibi olmanın, mezhepler arası saygı ve hoşgörüyü artıracağına inanıyorum" gibi ifadeler verilen yanıtlar, bu alandaki potansiyeli göstermektedir.

Dini Eğitim Politikalarına Rehberlik Etme: Araştırma, öğrencilerin mezheplerle ilgili eğitim beklentilerini ve dini eğitimin nasıl verilmesi gerektiğine dair görüşlerini ortaya koyarak, Milli Eğitim Bakanlığı, Yükseköğretim Kurumu ve Diyanet İşleri Başkanlığı gibi ilgili kurumların din eğitimi müfredatlarını ve yaklaşımlarını şekillendirmelerine bilimsel dayanaklar sunabilir. Araştırma, din eğitimi alanında mezheplerin nasıl ele alınması gerektiğine dair somut veriler sağlamaktadır. Özellikle "Mezheplerle ilgili daha fazla eğitim verilmesini isterim" ifadesine verilen yüksek orandaki katılım, bu alandaki ihtiyacı vurgulamaktadır. Bilgi eksikliği ve kararsızlık oranlarının yüksek olması, eğitimde kavramsal netliğin artırılması gerektiğini ortaya koymaktadır.⁴

Akademik Literatüre Katkı: Elde edilen nicel veriler ve bunların analizi, dini sosyoloji, din eğitimi ve gençlik araştırmaları alanındaki akademik literatüre yeni bulgular ve perspektifler kazandıracaktır. Bu bulgular, gelecekte yapılacak benzer çalışmalara zemin hazırlayacak ve yeni araştırma sorularının ortaya çıkmasına yardımcı olacaktır.

Pratik Çıkarımlar Sunma: Tezin bulguları, üniversite yönetimi, öğrenci toplulukları ve sivil toplum kuruluşları için, öğrencilerin mezhep algısını olumlu yönde etkileyecek, önyargıları azaltacak ve mezhepsel hoşgörüyü artıracak programlar ve etkinlikler geliştirmeleri için pratik öneriler sunma potansiyeline sahiptir.

Dini eğitim ve medya etkisi: Öğrencilerin mezheplerle ilgili bilgiyi hangi kaynaklardan edindiklerine ilişkin bulgular, dinî eğitimin niteliği, medyanın etkisi ve bireysel araştırma motivasyonlarını analiz etme imkânı sağlar.

Güncel sosyolojik eğilimlere katkı: Mezheplerin gelecekte önemini yitireceği düşüncesinin yaygınlığı, bireylerin mezhepler arası sınırları mutlaklaştırmak yerine sorgulayıcı ve eleştirel bir yaklaşıma yöneldiğini göstermektedir. Bu durum, dinî bireyselleşme, mezhep ötesi kimlikler ve geleneksel dinî yapıların dönüşümü gibi çağdaş sosyolojik olgulara katkı sunmaktadır.

⁴ Bkz. Mehmet Bahçekapılı, *Türkiye’de Din Eğitiminin Dönüşümü (1997-2012)* (İstanbul: İlke Yayınları, 2012).

İslam Mezheplerine Dair Eleştirel Farkındalık: Araştırma, yalnızca mezhep bilgisini değil, aynı zamanda mezhebi düşüncenin eleştirel biçimde değerlendirilmesini de içeren daha bilinçli bir dinî duruşun inşa edilip edilmediğini sorgulamaktadır.

Sonuç olarak bu araştırma, Yalova Üniversitesi öğrencilerinin mezhep algısını çok boyutlu bir şekilde ele alarak, hem bilimsel literatüre değerli bir katkı sağlamayı hem de toplumsal düzeyde daha bilinçli ve hoşgörülü bir mezhepsel anlayışın gelişmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Çalışma Yalova Üniversitesi örneğiyle sınırlı olmakla birlikte, elde edilen bulgular Türkiye’deki gençliğin mezhep olgusuna yaklaşımını anlamak açısından dikkat çekici ipuçları sunmaktadır.

1.2. Araştırma Problemi ve Alt Problemler

1.2.1. Araştırma problemi

Günümüzde özellikle genç kuşaklar arasında mezheplerin algılanışı, klasik dinî bağlamlardan daha çok sosyal aidiyet, kültürel çevre, bireysel kanaat ve modern eğitim süreçleriyle şekillenmektedir. Bu bağlamda, mezhep kavramının genç bireylerce nasıl tanımlandığı, hangi bilgi kaynaklarına dayalı olarak anlaşıldığı, mezhep farklılıklarına karşı tutumlarının ne olduğu ve din–mezhep ilişkisini nasıl kavramsallaştırdıkları önemli birer araştırma sorusu hâline gelmektedir.⁵

Bu doğrultuda araştırmanın temel problemi şu soruda somutlaşmaktadır:

Yükseköğretim öğrencileri İslam mezheplerini ne düzeyde bilmekte, mezhebi kimliklerini nasıl tanımlamakta ve farklı mezheplere karşı ne tür algılar ve tutumlar geliştirmektedir?

1.2.2. Alt problemler

Bu ana/temel problem çerçevesinde, araştırmanın daha derinlemesine incelenebilmesi için aşağıdaki alt problemlere/sorulara yanıt aranacaktır:

Öğrenciler mezhebin ne olduğuna ve işlevine dair nasıl bir bilgiye sahiptir?

⁵ Ayrıca bkz. Mehmet Bayyigit, *Gençlik ve Din*, 2. baskı (Konya: Yediveren Kitap, 2003); Yılmaz Ceylan, *Lise Öğrencilerin Din Algısı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010); İbrahim Daşkıran, *Gençliğin Kimlik Oluşumunda Din, Aile ve Medyanın Etkisi: Kahramanmaraş Lise Gençliği Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009); Naci Kula, “Gençlik Döneminde Kimlik ve Din,” in *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi*, ed. Hayati Hökelekli, 1. baskı (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2002), 31-70; Ali Osman Yaman, *İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nde Lise Öğrencilerin Din Algısı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008).

Mezheplerin çeşitleri ve tarihsel arka planı hakkında bilgi düzeyleri yeterli midir?

Din ve mezhep kavramları arasındaki ayrımı yapabilen öğrencilerin oranı nedir?

Öğrenciler bir mezhebe bağlı olduklarını düşünüyor mu?

Mezhep bağlılığı zorunlu bir durum olarak mı görülüyor?

Mezhep değiştirmeye nasıl yaklaşıyor? Bunu günah/sapma olarak görenlerin oranı nedir?

Kendi mezhebini hak/doğru mezhep olarak görenlerin oranı nedir?

Mezhep merkezli mi yoksa çoğulcu/çeşitli bir din eğitimi mi tercih ediliyor?

Yaş, cinsiyet, fakülte, sınıf, lise türü gibi faktörler mezhep algısını nasıl etkiliyor?

Mezhebi aidiyet hangi yollarla ediniliyor (aile, okul, arkadaş, kişisel araştırma)?

Mezhep hakkında bilgi edinmede en çok hangi kaynaklar kullanılıyor?

Bu kaynakların bilgi düzeyine etkisi nasıl?

Öğrencilerin farklı mezheplere yönelik hoşgörü düzeyleri nedir?

Farklı mezhepten biriyle arkadaşlık kurma, evlenme ya da bilgi edinme konusundaki açıklık düzeyi nedir?

Mezheplerin öğrenilmesi gerekli midir, din eğitimi içinde yeri nedir?

Öğrenciler mezheplerin gelecekteki rolü hakkında ne düşünüyor?

Bu alt problemler aracılığıyla, öğrencilerin hem bireysel hem toplumsal düzeyde mezhep algılarının çok boyutlu bir şekilde değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

1.3. Varsayımlar (Hipotezler)

Hipotez, problemin cevabına ilişkin bilgiye dayalı tahminler olarak tanımlamaktır.⁶ Varsayım, test edilmeyen, doğruluğu ve geçerliliği kabul edilen ve araştırmaya ışık tutan genel ilkelerdir. Araştırmanın işleyişini mümkün kılan temel kabullerdir.⁷

⁶ Türker Baş, *Anket Nasıl Hazırlanır, Uygulanır, Değerlendirilir?*, 5. bs. (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008), 23.

⁷ Zeki Arslantürk, *Sosyal Bilimciler İçin Araştırma Metot ve Teknikleri* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2001), s. 48.

Hipotezlerin yazılmasından önce kaynak taraması yapılması bir gereklilik olarak görülmektedir.⁸ Bu çerçevede gerek literatür taraması, gerekse gözlemlerimize dayalı olarak araştırmamızın hipotezleri oluşturulmuştur.

Bu çalışma, betimsel ve ilişkisel bir araştırma olup, katılımcıların mezheplerle ilgili bilgi düzeyleri, aidiyet yapıları ve sosyal tutumları arasında anlamlı ilişkilerin bulunabileceği varsayımı üzerine temellendirilmiştir.

Aşağıda, çalışmanın temel varsayımları ve hipotezleri yer almaktadır:

1.3.1. Temel varsayımlar

1. Katılımcılar anket sorularına içten ve doğru biçimde yanıt vermiştir.
2. Elde edilen veriler, Yalova Üniversitesi öğrencilerinin mezhep algılarını temsil etme yeterliliğine sahiptir.
3. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri (cinsiyet, sınıf, lise türü, fakülte vb.) mezhep algısı üzerinde etkili olabilir.

1.3.2. Araştırma hipotezleri

H1: Öğrencilerin İslam mezheplerine ilişkin bilgi düzeyi arttıkça, mezhepler arası saygı ve hoşgörü algısı da artar.

H0: Öğrencilerin İslam mezheplerine ilişkin bilgi düzeyi ile mezhepler arası saygı ve hoşgörü algısı arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

⁸ Hüner Şencan, *Sosyal ve Davranışsal Bilimlerde Bilimsel Araştırma Sürecinin Temel Öğeleri* (İstanbul: Bilge Matbaacılık, 2006), 33.

2. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın nasıl yürütüldüğü, verilerin nasıl toplandığı ve analiz edildiği detaylı bir şekilde açıklanmaktadır. Araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği açısından bu bölüm büyük önem taşımaktadır. Araştırma, nicel bir yaklaşım çerçevesinde betimsel tarama modeliyle yürütülmüştür. Katılımcıların mezhep algısına dair görüşlerini sayısal verilere dayalı olarak ortaya koymak amacıyla yapılandırılmış bir anket uygulanmıştır.

2.1. Bilimsel Araştırma

2.1.1. Bilimsel araştırma nedir?

Bilimsel araştırma, belirli bir konuya ilişkin neden-sonuç ilişkilerini ortaya koymak amacıyla verilerin sistematik biçimde toplanması, analiz edilmesi ve yorumlanması sürecidir. Doğada ya da toplumda gözlemlenen olguların tanımlanması, sınıflandırılması ve açıklanması bu sürecin temelini oluşturur. Aynı zamanda, bu olgular arasındaki ilişkilerden yola çıkarak geleceğe yönelik öngörülerde bulunmak da bilimsel araştırmanın amaçları arasındadır.

Araştırmalar, doğal ve toplumsal sorunlara çözüm üretmeyi, yaşamın işleyişine dair kurallar geliştirmeyi ve bu kuralları denetim altına almayı hedefler. Bu sürecin sağlıklı yürütülebilmesi için araştırmacıların ortak bir iletişim aracı olan bilimsel dili kullanmaları gerekmektedir.

Bilimsel araştırma; bireysel merak ve toplumsal gereksinimlerin kesişiminde yer almakta, elde edilen bilgilerle toplumsal düzenlemelere yön verilmesine olanak tanımaktadır. Bilimsel yöntemle desteklenmeyen, doğruluğu test edilmemiş yargı ve kanaatlerin bilgi olarak sunulması ise hem akademik geçerlilikten yoksundur hem de toplumsal açıdan sakıncalı sonuçlar doğurabilir.

Araştırma sürecini yürüten kişi, araştırmacıdır. Araştırmacı, gerçeği anlamaya ve açıklamaya çalışan, bilimsel yöntemi benimseyen ve nesnelliği esas alan kişidir. Araştırma sonuçları kültürel ya da bireysel bağlamlarda farklılık gösterebilir; ancak bu çeşitlilik, bilimsel bilgiye katkı sunar. Araştırmanın temel amaçlarından biri de var olan bir durumu görünür kılarak toplumun farkındalığını artırmaktır. Doğada var olan bilginin açığa çıkarılıp anlamlı hale getirilmesi, araştırmacı için hem bilimsel hem de insani bir başarıdır.⁹

⁹ Metin Kozak, *Bilimsel Araştırma: Tasarım, Yazım ve Yayımlar Teknikleri*, 5. bs., Ankara: Detay Yayıncılık, 2021, s.9-11. Bkz. A. Kadir Bilgiseven, *Sosyal İlimler Metodolojisi* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 1982).

2.1.2. Bilimsel araştırmanın amaçları

Araştırma, belirli bir amaca yönelik olarak sistematik biçimde yürütülen bilimsel bir faaliyettir. Bu amaçlar bireysel, mesleki ya da kurumsal ihtiyaçlara göre farklılık gösterebilir. Genel olarak araştırma amaçları üç ana başlıkta toplanabilir:

Bilgi Gereksinimini Karşılama ve Merakın Giderilmesi: Bireyler ya da kurumlar, ulaşamadıkları ya da sınırlı bilgiye sahip oldukları konularda bilgi edinme ihtiyacı hissedebilir. Bu ihtiyaç, kimi zaman salt meraktan, kimi zaman da pratik bir gereksinimden kaynaklanabilir. Örneğin, bir lise öğrencisinin okul seçimi konusunda araştırma yapması, hem kişisel merakı hem de akademik planlama gereksinimini içerebilir. Merak ya da gereksinim temelli araştırmalar, bireysel öğrenmenin yanı sıra toplumsal faydaya da katkı sağlayabilir.

Öğrenme ve bilgilendirme amacıyla yapılan araştırma: Öğrenciler, öğretmenler ve araştırmacılar, sahip oldukları bilgi birikimini derinleştirmek ve geliştirmek amacıyla araştırma yaparlar. Bu tür çalışmalar, bireysel gelişimin yanı sıra bilimsel alanların ilerlemesine de katkı sunar. Bilimsel araştırmalar sayesinde yeni bilgiler elde edilir, mevcut bilgiler yeniden değerlendirilir ve disiplinin kuramsal altyapısı zenginleşir.

Bilimsel Bilginin Üretilmesi ve Toplumsal Katkı Sağlama (yaşamı kolaylaştırıp kalitenin artırılması): Elde edilen her sonuç toplumu bir şekilde etkilemektedir. Bu etki, bilginin ne kadar doğru olduğu ve doğruluğunun ne kadar ispatlandığı ile ilgilidir. Yürütülen araştırmaların amacı yalnızca akademik yayınlar yoluyla mesleki ilerleme sağlamak ya da eğitim-öğretim süreçlerinde bilgi üretimini sürdürmekle sınırlı değildir. Araştırmalardan elde edilen sonuçların uygulamaya nasıl aktarılabilceği ve bu yolla toplumsal yaşama ne ölçüde katkı sunabileceği de son derece önemlidir. Bu bağlamda, araştırmaların toplumsal yaşam kalitesini artırma ve sürdürülebilirliğe katkı sağlama potansiyeli dikkate alınmaktadır.

Bu nedenle, günümüzde tamamlanan tez ve projelerde yalnızca bilimsel sonuçlar değil, aynı zamanda bu sonuçların oluşturacağı toplumsal katma değer de değerlendirme ölçütlerinden biri haline gelmiştir. Araştırmaların yaygın etkisinin sağlanabilmesi için, elde edilen bilgilerin toplumla etkili biçimde paylaşılması ve uygulamaya dönüştürülebilirliğinin gösterilmesi beklenmektedir.

Sonuç olarak, araştırma; bireysel meraktan toplumsal gereksinimlere kadar geniş bir yelpazede bilgi üretimini hedefler. Araştırmacı, bu süreçte yalnızca kendi bilgi ihtiyacını karşılamaz; aynı zamanda bilgi paylaşımı yoluyla bilimsel ve toplumsal gelişime katkı sağlar.¹⁰

2.1.3. Bilimsel araştırmanın yararları

Bilimsel araştırmaların tamamlanması, elde edilen bulguların ilgili kamuoyu ile paylaşılması zorunluluğunu beraberinde getirir. Bu paylaşım, akademik yayınlar aracılığıyla (kitaplar, dergiler, tez ve makaleler) veya daha geniş kitlelere ulaşmayı hedefleyen medya araçları (gazete haberleri, röportajlar, konferanslar) vasıtasıyla gerçekleşebilir. Her iki yaklaşım da araştırmanın temel hedeflerine ulaşmasını sağlamaktadır. Araştırma sonuçlarının toplumsal faydaları şu şekilde özetlenebilir:

Toplumsal Genelleme ve Öngörü: Araştırmalar, belirli konulara ilişkin toplumsal düşünce ve davranış kalıpları hakkında genellemeler yapılmasına olanak tanır. Elde edilen bilgiler, toplumun gelecekteki yaşam biçimi ve düşünce yapısındaki potansiyel değişimlere dair ipuçları sunar.

Geleceğe Yönelik Eğilimler ve Araştırma Sürekliliği: Araştırma çıktıları, hem akademik hem de toplumsal düzeyde geleceğe dönük eğilimleri belirginleştirir. Geçmiş ve güncel araştırmaların sonuçları, ileride odaklanılması gereken yeni araştırma alanları için yol göstererek bilimsel sorgulama zincirinin devamlılığını sağlar.

Psikolojik Refah ve Toplumsal Katılım: Araştırma bulguları, bireylerin kişisel mutluluk ve tatmin gibi psikolojik gereksinimlerinin karşılanmasına katkıda bulunur. Bireylerin benzer düşüncelere sahip diğer kişilerle var olduğunu görmesi, aidiyet duygusunu pekiştirerek özgüven ve motivasyon düzeylerini artırır.

Eğitim ve Öğretim Materyali: Araştırma sonuçları, eğitim ve öğretim faaliyetlerinde destekleyici bir kaynak olarak kullanılabilir. Mevcut bilginin geçerliliğini test etme ve günlük eğitim uygulamalarına entegrasyonu açısından önemlidir.¹¹

¹⁰ Kozak, *Bilimsel Araştırma :Tasarım, Yazım ve Yayım Teknikleri*, s. 16-19.

¹¹ Kozak, *Bilimsel Araştırma :Tasarım, Yazım ve Yayım Teknikleri*, s. 20.

2.2. Araştırma Modeli

Araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama¹² ve ilişkisel tarama¹³ modelleri esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Tarama modeli, bireylerin belirli konulardaki görüş, tutum, bilgi düzeyi ve eğilimlerini belirlemeye yönelik bir yaklaşımdır.¹⁴ Bu model, geniş bir öğrenci grubunun mezheplere ilişkin mevcut algı, bilgi ve tutumlarının anlık bir kesitini sunmak için uygun görülmüştür. Bu çalışmada, öğrencilerin İslam mezheplerine yönelik algıları, bilgi düzeyleri, aidiyet biçimleri ve hoşgörü tutumları çeşitli demografik değişkenler bağlamında betimlenmiştir. Çalışma, herhangi bir değişken manipülasyonu içermediğinden ve mevcut durumu betimleyici nitelikte olduğundan, betimsel (descriptive)¹⁵ bir araştırmadır. Öğrencilerin demografik özellikleri ile mezhep algıları arasındaki olası ilişkileri tespit etmek amacıyla, ilişkisel tarama (relational survey) özellikleri de taşımaktadır. Bu sayede, elde edilen veriler üzerinden öğrencilerin mezhep algılarını etkileyen faktörler hakkında çıkarımlar yapılması hedeflenmektedir.

Veriler, yapılandırılmış kapalı uçlu ve çoktan seçmeli sorulardan oluşan bir anket aracılığıyla toplanmıştır. Bazı sorular tek yanıtlı iken, bazı sorular çoktan seçmeli (birden fazla seçeneğin işaretlenmesine izin verilen) yapıdadır. Ayrıca görüşlerin ölçülmesinde Likert tipi ölçeklerden de faydalanılmıştır.

2.3. Evren ve Örneklem

Bir araştırma için soruları cevaplamak üzere ihtiyaç duyulan verilerin elde edildiği tüm bireylerin oluşturduğu büyük gruba evren, özellikleri hakkında bilgi toplamak için çalışılan evrenden belirli kurallar çerçevesinde seçilen sınırlı bir parçasına ise örneklem denir.¹⁶

Örneklem araştırılan grubun içinden seçilmiş bir bölümü temsil eder. Araştırma konusu olan evrenin bütünüyle görüşme imkânı mümkün olmadığından örneklem seçilmesi araştırmacıyı

¹² “Tarama modeli, bir popülasyonun belirli özelliklerini veya görüşlerini, o popülasyondan seçilen bir örneklem üzerinde veri toplayarak tanımlamayı amaçlayan bir araştırma desendir.” Şener Büyüköztürk vd., *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2021), 80-83.

¹³ “İlişkisel tarama modeli, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını belirlemeyi amaçlayan tarama yaklaşımına denir. İlişkisel tarama modelinde, değişkenlerin birlikte değişip değişmediği; değişme varsa bunun nasıl olduğu saptanmaya çalışılır.” Şener Büyüköztürk vd., *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2021), 15.

¹⁴ Serkan Gürbüz – Fatih Şahin, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: Felsefe-Yöntem-Analiz* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018), 105.

¹⁵ Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, s. 77-90.

¹⁶ Büyüköztürk vd., *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 80-83.

gereksiz bilgi yükünden kurtardığı gibi zaman, araç gereç, insan gücü ve maliyet gibi alanlarda da tasarruf imkânı verir.¹⁷ Seçilen örneklem grubu evrenin özelliklerini yansıtacak bir niteliğe sahipse, tüm evren hakkında bazı genel ifadeler kullanma imkânı da elde edilmiş olur. Yapılan araştırmalar genellikle örneklem gruplar üzerinde yapılır, elde edilen sonuçlar ise araştırmaya konu olan tüm bireylerin oluşturduğu evrene genellenir.¹⁸

Örneklem büyüklüğünün belirlenmesi, araştırmacılar açısından en güç karar süreçlerinden biridir. Zira her araştırma, kendine özgü bir evren ve yapısal özelliklere sahip olup, çoğu zaman belirsizlikler içermektedir.

Araştırmacı, ancak bazı özelliklerini sınırlı düzeyde bildiğini varsaydığı anakütlenin niteliklerini ortaya koyabilmek amacıyla belirli bir örneklem üzerinden çalışma yürütecek ve bu yolla anakütleyle ilişkin genellemelere ulaşmaya çalışacaktır. Bu süreç, son derece güç ve aynı zamanda belirli riskleri içeren bir nitelik taşımaktadır. Dolayısıyla, örneklem büyüklüğüne ilişkin net bir sayıdan söz etmek mümkün değildir. Ancak, “örnek büyüklüğü, anakütleyi temsil etme gücüne sahip en küçük birim olmalıdır” şeklinde genel bir ilke ortaya konulabilir. Bu ilkeye uygun örnek hacmini belirlemek ise büyük ölçüde araştırmacının konuya olan hâkimiyeti, bilgi birikimi, deneyimi ve analitik yetkinliğine bağlıdır. Bununla birlikte, örneklem büyüklüğünün tamamen rastlantısal veya keyfi biçimde belirlenebileceği yönünde bir çıkarıma varmak da doğru değildir.

Araştırmacının örnek hacmini belirlemesine yardımcı olabilmek amacıyla çeşitli istatistiksel formüller geliştirilmiştir. Bu formüller aracılığıyla örneklem büyüklüğünün hesaplanması hedeflenmektedir. Ancak söz konusu formüllerin uygulanabilmesi, bazı ön bilgilerin varlığını gerektirir. Ne var ki, bu tür bilgiler çoğu zaman mevcut değildir; mevcut olanlar ise genellikle kesin veriler değil, belirli varsayımlara dayanan tahminlerdir. Dolayısıyla, bu formüllerle yapılan hesaplamalarda kullanılan değerlerin belirsizlik içermesi nedeniyle ulaşılan örneklem büyüklüğünün mutlak anlamda isabetli olduğunu söylemek mümkün değildir. Bununla birlikte, özellikle araştırma deneyimi sınırlı olan kişiler için söz konusu formüller işlevsel bir yol gösterici niteliğindedir.

Bahsi geçen formüller, esas itibarıyla standart hata düzeyinin yeterince düşük tutulması ilkesine dayanmaktadır. Nitekim, özellikle sosyal bilimler alanında, ortalamanın standart hatasının

¹⁷Birsen Gökçe, *Toplumsal Bilimlerde Araştırma*, 3. bs. (Ankara: Savaş Yayınevi, 1999), 130.

¹⁸Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler* (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık), 148.

0.05'ten küçük olması hâlinde, örneklem büyüklüğünün yeterli kabul edildiği genel bir yaklaşımdır.

Örneklem büyüklüğünü etkileyen diğer bir unsur, çalışmada kabul edilen anlamlılık düzeyi, yani α değeridir. Teorik olarak anlamlılık düzeyleri sonsuz sayıda olabilir; ancak bilimsel araştırmalarda genellikle $\alpha = 0.01$ ve $\alpha = 0.05$ düzeyleri tercih edilmektedir. Özellikle sosyal bilimler alanında yürütülen araştırmalarda $\alpha = 0.05$ düzeyi çoğu durumda yeterli kabul edilmektedir.

Araştırmacılara kolaylık sağlamak amacıyla, $\alpha = 0.05$ anlamlılık düzeyi için ± 0.03 , ± 0.05 ve ± 0.10 örnekleme hataları göz önünde bulundurularak, farklı anakütle büyüklüklerine göre hesaplanan örneklem büyüklükleri çizelge hâline getirilmiştir.

Elbette bu çizelge yalnızca araştırmacılara genel bir fikir vermek amacıyla hazırlanmış olup, her bir araştırmacı kendi özel koşullarına uygun örneklem büyüklüğünü, daha önce belirtilen formülleri kullanarak hesaplayabilir.

Örneklem Hata Payına Göre Alınabilecek Örneklem Büyüklüğünü Gösteren Tablo (Erdoğan-Yazıcıoğlu, 2004):

Evren Büyüklüğü	± 0.03 örnekleme hatası (d)			± 0.05 örnekleme hatası (d)			± 0.10 örnekleme hatası (d)		
	p=0.5 q=0.5 (heterojen)	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5 (heterojen)	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5 (heterojen)	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7
100	92	87	90	80	71	77	49	38	45
500	341	289	321	217	165	196	81	55	70
750	441	358	409	254	185	226	85	57	73
1.000	516	406	473	278	198	244	88	58	75
2.500	748	537	660	333	224	286	93	60	78
5.000	880	601	760	357	234	303	94	61	79
10.000	964	639	823	370	240	313	95	61	80
25.000	1023	665	865	378	244	319	96	61	80
50.000	1045	674	881	381	245	321	96	61	81
100.000	1056	678	888	383	245	322	96	61	81
1.000.000	1066	682	896	384	246	323	96	61	81
100 milyon	1067	683	896	384	245	323	96	61	81

p=gerçekleşme olasılığı

q=gerçekleşmeme olasılığı

Tablo 1 : Nicel Araştırma Yöntemlerinde Örneklem Büyüklüğü¹⁹

¹⁹ Yahşi Yazıcıoğlu – Samiye Erdoğan, *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 4. bs. (Ankara: Detay Yayıncılık, 2014), 84-89.

Bu araştırmanın evrenini, 2024-2025 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılı itibarıyla Yalova Üniversitesi'ne bağlı çeşitli fakülte ve yüksekokullarda lisans ve ön lisans düzeyinde öğrenim görmekte olan toplam 15.126 öğrenci oluşturmaktadır. İslami İlimler/İlahiyat Fakültesi öğrencileri, araştırmanın konusuna doğrudan etki edebilecek belirli bilgi birikimi ve yönelimlere sahip olabilecekleri gerekçesiyle çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır. Böylelikle, araştırmada elde edilen bulguların genellenebilirliğini artırmak amacıyla daha geniş ve heterojen bir öğrenci kitlesine odaklanılmıştır. Bu doğrultuda araştırma, Yalova Üniversitesi'nin farklı akademik birimlerinde eğitim alan öğrenciler üzerinden yürütülmüş olup, söz konusu öğrenci sayısına ilişkin veriler üniversitenin resmî web sitesinden temin edilmiştir. İlgili bilgiler aşağıda tablo şeklinde sunulmaktadır.

Yalova Üniversitesi

Birimlere Göre Öğrenci Sayıları

	Birinci Öğretim			İkinci Öğretim			TOPLAM		
	E	K	T	E	K	T	E	K	T
Altınova Meslek Yüksekokulu	182	23	205	-	-	-	182	23	205
Armutlu Meslek Yüksekokulu	282	393	675	-	-	-	282	393	675
Çınarcık Meslek Yüksekokulu	465	841	1306	266	346	612	731	1187	1918
Hukuk Fakültesi	537	658	1195	-	-	-	537	658	1195
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	342	701	1043	39	139	178	381	840	1221
Mühendislik Fakültesi	1512	747	2259	-	-	-	1512	747	2259
Sağlık Bilimleri Fakültesi	204	437	641	-	-	-	204	437	641
Sanat ve Tasarım Fakültesi	214	530	744	-	-	-	214	530	744
Spor Bilimleri Fakültesi	360	188	548	-	-	-	360	188	548
Termal Meslek Yüksekokulu	202	394	596	-	-	-	202	394	596
Termal Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu	75	221	296	-	-	-	75	221	296
Tıp Fakültesi	88	98	186	-	-	-	88	98	186
Yalova İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	1169	1245	2414	14	11	25	1183	1256	2439
Yalova Meslek Yüksekokulu	1141	569	1710	390	103	493	1531	672	2203
TOPLAM	6773	7045	13818	709	599	1308	7482	7644	15126

Tablo 2: Yalova Üniversitesi 2025 yılı Birimlere Göre Öğrenci Sayıları ²⁰

²⁰Yalova Üniversitesi, “Birimlere Göre Öğrenci Sayıları”, *UBS Business Intelligence Platformu*, erişim 14 Haziran 2025, <https://ubs.yalova.edu.tr/BIP/BusinessIntelligence/Students/StudentsByUnits#>.

Örnekleme seçilirken olasılık temelli örnekleme yöntemlerinden biri olarak kabul edilen basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Basit seçkisiz örnekleme yöntemi, oluşturulan evrenden her bireyin eşit şansa sahip olacak şekilde birimler arasında bir fark gözetilmeden tesadüfi olarak çekilmesidir.²¹

Yaptığımız araştırmanın örneklemini söz konusu yöntemle seçilen 405 öğrenciden oluşmaktadır. Katılımcılar Hukuk, Mühendislik, İktisadi ve İdari Bilimler, İnsan ve Toplum Bilimleri, Spor Bilimleri, Sağlık Bilimleri fakülteleri ve Meslek Yüksekokulu öğrencilerinden oluşmaktadır. Basit seçkisiz örnekleme formülüne göre % 95 güven aralığı ve 0,05 hata payına sahip olmak üzere, evren büyüklüğü 15.126 olan bir araştırmada evreni temsil eden örneklem sayısının en az 378 olması gerekmektedir. Hedef kitledeki kişi sayısının bilinmesi durumunda örneklem hesabında kullanılan formül aşağıda verilmiştir.²²

$$n = \frac{Nt^2pq}{d^2(N-1) + t^2pq}$$

Formülde yer alan semboller; n: Örnekleme alınacak kişi sayısı veya büyüklüğü, N: hedef kitledeki kişi sayısı veya büyüklüğü, t: Belirli bir anlamlılık düzeyinde t tablosundan bulunan teorik değeri, p: İncelenen olayın gerçekleşme olasılığı veya görülme sıklığı, q: İncelenen olayın gerçekleşmeme olasılığı veya görülmeyiş sıklığı, d: sapma payı anlamlarını ifade etmektedir.

Güven aralığı örneklemden ulaştığımız değer yüzde kaç ihtimalle araştırmacının belirlediği aralık arasında yer alacağını gösterir. Araştırmamızın % 95 güven aralığı ve 0,05 örnekleme yanılma payı ile teorik “t” değeri 1.96 'ya tekabül etmektedir.²³

Araştırmanın verileri örneklemin hacmini belirlemek için kullanılan formüle yerleştirildiğinde;

²¹ Zeki Arslantürk, *Sosyal Bilimciler İçin Araştırma Metod ve Teknikleri*, 2. bs. (İstanbul: M.Ü. İlâhiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1995), 87.

²² Yazıcıoğlu ve Erdoğan, *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, s. 70.

²³ Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, s. 159.

$$n = \frac{15126 \cdot 1.96^2 \cdot 0.5 \cdot 0.5}{0.05^2 \cdot (15126 - 1) + 1.96^2 \cdot 0.5 \cdot 0.5}$$

$$n = \frac{15126 \cdot 3.8416 \cdot 0.25}{0.0025 \cdot 15125 + 3.8416 \cdot 0.25}$$

$$n = \frac{14517.954}{37.8125 + 0.9604} = \frac{14517.954}{38.7729} \approx 374.5$$

- N = 15126 (Evren Büyüklüğü)
- t = 1.96 (%95 güven düzeyi için Z-skoru, güven aralığı hesaplamalarında sıkça t yerine Z kullanılır.)
- p = 0.5 (İncelenen olayın gerçekleşme olasılığı, maksimum varyans için standart kabul)
- q = 0.5 (İncelenen olayın gerçekleşmeme olasılığı, 1-p)
- d = 0.05 (Hata payı, %5)

Yapılan hesaplamalar sonucunda 15.126 kişilik bir evreni temsil edecek örnekleme hacminin en az 374.5 kişi olması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu sayı genellikle yukarı yuvarlanarak 375 olarak kabul edilir. Yaptığımız çalışmada Yalova üniversitesi içinde farklı cinsiyet, sınıf, fakülte ve mezun olunan lise türü gibi değişkenler dikkate alınarak çeşitliliği sağlayacak şekilde seçilip, 405 öğrenci çalışmaya dâhil edilerek evreni temsil eden bir örneklem grubuna ulaşılmıştır. Bu durum, araştırmanın veri toplama sürecinde beklenenden biraz daha fazla kişiye ulaştığını ve bu sayede örneklemin daha fazla temsiliyet gücüne sahip olabileceğini gösterir. Örneklemin demografik dağılımı şu şekildedir:

Cinsiyet: Kadın öğrencilerin %51.6'sı (209 kişi), erkek öğrencilerin ise %48.4'ü (196 kişi) örneklemde yer almıştır. Bu oranlar, genel üniversite öğrenci popülasyonundaki cinsiyet dağılımına yakın bir temsil sağlamaktadır.

Yaş: Öğrencilerin yaş dağılımı 18 ila 30 yaş arasında olmakla birlikte, en yüksek yoğunluk 20-22 yaş aralığındadır. Bu durum, üniversite öğrencilerinin genel yaş profilini yansıtmaktadır.

Fakülte: Örneklemde Hukuk (%23.0), Mühendislik (%19.5), Sağlık Bilimleri (%19.3), İktisadi ve İdari Bilimler (%16.8), İnsan ve Toplum Bilimleri (%10.4), Meslek Yüksekokulu (%6.2) ve Spor Bilimleri (%4.9) fakültelerinden öğrenciler bulunmaktadır. Bu dağılım, üniversitenin genel fakülte çeşitliliğini büyük ölçüde yansıtmaktadır.

Sınıf: Örneklem, 1. Sınıf (%31.6), 2. Sınıf (%24.0), 3. Sınıf (%24.2), 4. Sınıf veya üzeri (%18.5) ve Hazırlık (%1.7) öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu orantılı dağılım, farklı akademik düzeylerdeki öğrencilerin görüşlerini yansıtmaya olanak tanımaktadır.

Lise Türü: Öğrencilerin mezun oldukları lise türleri arasında Anadolu Lisesi (%58.0) en yüksek paya sahipken, İmam Hatip Lisesi mezunları (%21.5) önemli bir grubu oluşturmaktadır. Meslek Lisesi (%7.4), Düz Lise (%6.7) ve Fen Lisesi (%6.4) mezunları da örneklemde yer almıştır.

Bu örneklem büyüklüğü ve demografik çeşitliliği, Yalova Üniversitesi öğrencilerinin mezhep algılarına dair anlamlı çıkarımlar yapabilmek için yeterli bir zemin sunduğu söylenebilir.

2.4. Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen ve alanında uzman akademisyenlerin görüşleri doğrultusunda yapılandırılan bir anket formu aracılığıyla toplanmıştır. Anket formu, çevrimiçi platformda (Google Forms) dijital olarak uygulanmıştır. Söz konusu anket, katılımcılardan kapsamlı bilgi edinmeyi hedefleyen çeşitli soru tiplerini barındırmaktadır.

Toplamda 40 sorudan oluşan anket formu, mezheplerin kavramsal tanımından başlayarak bilgi düzeyi, aidiyet algısı, mezhepler arası hoşgörü ve dışlama eğilimleri, mezheplerin dini ve sosyal yaşamdaki yeri, kavramsal farkındalık (din-mezhep ayrımı), mezheplerin geleceğine yönelik beklentiler gibi çok boyutlu alt başlıkları kapsamaktadır. Bu yapı, araştırma sorularına kapsamlı yanıtlar bulmayı ve mezheplere yönelik toplumsal algının analiz edilmesini sağlamıştır.²⁴

2.5. Anket Geliştirme Süreci ve Pilot Uygulama

Anket formunun hazırlanma sürecinde, literatürde yer alan benzer çalışmalar ve daha önce hazırlanmış anket örnekleri incelenmiş, özellikle mezhep algısı, dini sosyalleşme, bireysel dindarlık ve hoşgörü konularına odaklanan ölçeklerden faydalanılmıştır.²⁵ Anketin geliştirilme sürecinin son aşamasını, ön deneme uygulaması oluşturmaktadır. Bu aşama, ölçme aracının geçerlik ve güvenilirliğini değerlendirme amacıyla yürütülen pilot çalışmayı kapsamaktadır. Araştırmanın hedef kitlesine benzer sosyo-demografik özellikler

²⁴ Bkz. Rifat Altunışık, Recai Coşkun, Serkan Bayraktaroğlu ve Engin Yıldırım, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (Sakarya: Sakarya Kitabevi, 2005).

²⁵ Bkz. Asım Yapıcı, “Yeni Bir Dindarlık Ölçeği ve Üniversiteli Gençlerin Dini Etkisini Hissetme Düzeyi: Çukurova Üniversitesi Örneği,” *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6, no. 1 (Ocak-Haziran 2006): 66-74.

taşıyan bireylerden oluşan bu deneme grubuna yönelik yapılan uygulama, anket formunda yer alan muhtemel sorunların tespiti açısından büyük önem arz etmektedir. Zira toplumsal araştırmalarda kullanılan her türlü ölçme aracında olduğu gibi, anketlerin de geçerli, güvenilir ve kullanışlı olması beklenmektedir. Geçerlik, anketin ölçmeyi amaçladığı kavrama ilişkin uygun ve tutarlı veriler üretebilmesini; güvenirlik ise aynı koşullarda tekrarlandığında benzer sonuçlara ulaşılabilmesini ifade eder.²⁶

Anket formunun geliştirme süreci aşağıdaki aşamalardan geçmiştir:

Literatür Taraması: Öncelikle, mezhep algısı, dini sosyoloji, gençlik ve din, din eğitimi gibi alanlarda yapılan yerli ve yabancı bilimsel çalışmalar incelenmiştir.

Bu tarama, araştırma sorularını oluşturmada ve ölçülecek boyutları belirlemede temel teşkil etmiştir.

Madde/Soru Havuzu Oluşturma: Literatür taraması ve araştırmanın amaçları doğrultusunda, öğrencilerin mezhep algısını çeşitli yönleriyle ölçecek soru maddelerinden oluşan geniş bir havuz oluşturulmuştur. Bu havuz, demografik özelliklerden, mezhep tanımına, bağlılıktan hoşgörüyü kadar geniş bir yelpazeyi kapsamıştır.²⁷

Uzman Görüşü Alma: Soruların kapsam geçerliliğini sağlamak amacıyla, oluşturulan soru havuzu İslam mezhepler tarihi, din eğitimi ve din sosyoloji alanlarında uzman akademisyenlerin görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan, soruların anlaşılabilirliği, kapsam geçerliliği, dil ve ifade netliği konularında geri bildirimler alınmıştır. Geri bildirimler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmış, bazı sorular çıkarılmış, bazıları ise yeniden yapılandırılmıştır.

Pilot Uygulama: Anket formunun son halini almadan önce, Yalova Üniversitesi'nden farklı fakülte ve bölümlerden yaklaşık 30 öğrenci üzerinde bir pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama, anketin uygulanabilirliğini, soruların anlaşılabilirliğini, yanıt sürelerini ve olası teknik sorunları tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Pilot uygulama sonucunda, öğrencilerin geri bildirimleri doğrultusunda anket formunda son düzenlemeler yapılmış ve anketin nihai versiyonu hazır hale getirilmiştir. Pilot uygulama verileri, ana araştırma verilerine dahil edilmemiştir.

²⁶ Çetin Özoglu, “Davranış Bilimlerinde Anket: Bilgi Toplama Aracının Geliştirilmesi”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi 25/2 (1992): 321-339.

²⁷ Bkz. Veysel Sönmez ve Füsun Gülderen Alacapınar, *Sosyal Bilimlerde Ölçme Aracı Hazırlama* (Ankara: Anı Yayıncılık, 2016).

2.6. Gerekli İzinlerin Alınması ve Anketin Uygulanması

Araştırma Yalova Üniversitesi bünyesinde yürütüldüğünden, ilgili üniversiteden gerekli etik onayın alınması zorunlu hale gelmiştir. İnsan katılımcılarla yapılan bir araştırma olması nedeniyle, ilgili üniversite etik kurulundan araştırma için etik onay alınmıştır. Bu onay, katılımcıların haklarının korunmasını, gönüllülük esasını, kişisel verilerin gizliliğini ve araştırmanın etik standartlara uygunluğunu garanti altına almaktadır. Anket geliştirme sürecinin tamamlanmasının ardından hazırlanan soru formu, Yalova Üniversitesi Etik Kurulu'na sunulmuştur. Kurul tarafından yapılan değerlendirme sonucunda tespit edilen eksiklikler araştırmacı tarafından giderilmiş anket formu, amaç, içerik, yöntem ve katılımcı güvenliği açısından değerlendirilmiş, gerekli düzeltmelerin ardından Etik Kurul, anketin üniversite bünyesinde uygulanmasına onay vermiştir. Tüm hazırlık aşamalarının tamamlanmasıyla birlikte, araştırmanın uygulama safhasına geçilmiştir.

Ankete katılacak tüm öğrencilere araştırmanın amacı, süresi, anketin gönüllülük esasına dayandığı, kişisel bilgilerinin gizli tutulacağı ve yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacağı hakkında açık ve anlaşılır bilgi verilmiştir. Katılımcılar, anketi doldurmaya başlamadan önce bilgilendirilmiş onamlarını yazılı olarak onaylamışlardır.

Etik kurul onayının alınmasını takiben, nihai anket formu Yalova Üniversitesi'ndeki çeşitli fakülte ve bölümlerde öğrenim gören öğrencilere dijital ortamda ulaştırılmıştır. Anket bağlantısı, hem çevrim içi iletişim araçlarıyla hem de kampüs içerisinde öğrencilerin yoğun bulunduğu alanlarda (kantin, kütüphane, kafeterya gibi) karekod yöntemiyle paylaşılarak erişime açılmıştır. Öğrencilere araştırmanın amacı hakkında kısa bir bilgilendirme yapılmış, ardından mobil cihazlarıyla karekodu okutarak formu doldurmaları sağlanmıştır. Bu yöntem sayesinde anketin erişilebilirliği artırılmış ve kısa sürede geniş bir katılımcı sayısına ulaşılmış; toplamda 405 öğrenci anketi gönüllü olarak tamamlamıştır. Bu adımlar, araştırmanın bilimsel geçerliliğini ve etik uygunluğunu sağlamak amacıyla titizlikle yürütülmüştür.

2.7. İlgili Yayın ve Araştırmalar

Yapılan literatür taramasında, yükseköğretim öğrencilerinin mezhep algısını doğrudan konu edinen bir alan araştırmasına rastlanmamıştır. Mevcut saha araştırmalarının büyük bir kısmı, daha çok öğrencilerin genel dindarlık düzeylerini ölçmeye odaklanmaktadır. Bu çalışmalarda çeşitli değişkenler dikkate alınmakta ancak mezhep olgusuna ya hiç değinilmemekte ya da

yalnızca dolaylı biçimde yer verilmektedir. Mezhep konusunu bağımsız bir değişken olarak ele alan ya da bu kavrama özel bir vurgu yapan araştırmalar ise oldukça sınırlıdır. Bu durum, mezhep algısının özellikle genç bireyler arasında nasıl şekillendiğine dair nicel verilerin yetersizliğini ortaya koymaktadır. Ancak konumuzla doğrudan ilişkili olmasa da, benzer temaları içeren ve konuya dolaylı olarak temas eden bazı araştırmalar mevcuttur. Bu çalışmalar;

Lise öğrencilerinin mezhep algısının din anlayışında değişim sürecine etkisi (İstanbul Anadolu Yakası örneği) - Sumeyra Teymur Gören – 2015 – Doktora

İmam hatip meslek dersleri öğretmenlerinin mezhep algısı: Şırnak örneği – İsmail Akyol – 2023 – Yüksek Lisans

Din görevlilerinin mezhep algısı: Şırnak örneği – Mahfuz Altun – 2022 – Yüksek Lisans

Din görevlilerinin itikadî mezheplerin temel görüşleri ile ilgili bilgi düzeyleri ve tutumlarının belirlenmesi - Muhammed Emin Altın – 2023 - Doktora

2.8. Araştırmanın Sınırlılıkları

Her bilimsel araştırma gibi, bu çalışma da belirli sınırlılıklara sahiptir. Bu sınırlılıkların açıkça belirtilmesi, bulguların doğru bir şekilde yorumlanması ve araştırmanın genellenebilirliği hakkında sağlıklı değerlendirmeler yapılabilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu araştırmanın başlıca sınırlılıkları şunlardır:

Örneklem Sınırlılığı: Araştırmanın örneklemini yalnızca Yalova Üniversitesi'nde öğrenim gören 18-28 yaş arası öğrencilerle sınırlıdır. Bu durum, elde edilen bulguların Türkiye genelindeki üniversite öğrencilerine genellenebilirliğini sınırlandırmaktadır. Yalova Üniversitesi'nin kendine özgü sosyo-kültürel yapısı, akademik profili ve öğrenci demografisi, elde edilen bulguların Türkiye'deki tüm yükseköğretim öğrencilerine veya genel gençlik popülasyonuna doğrudan genellenmesini kısıtlamaktadır. Farklı üniversitelerdeki öğrencilerin mezhep algıları, coğrafi konum, üniversitenin genel eğilimi, öğretim kadrosu ve öğrenci çeşitliliği gibi faktörlere bağlı olarak farklılık gösterebilir. 18-28 yaş aralığı dışındaki bireyler (örneğin, lise öğrencileri veya yetişkin nüfus) araştırma kapsamına alınmamıştır. Her ne kadar çeşitli sınıf ve fakülte düzeylerinden katılımcılar seçilmiş olsa da, örneklem yapısı istatistiksel olarak tüm fakültelerin eşit temsiline dayalı değildir. Bu da bazı fakültelere ilişkin görüşlerin ağırlığını etkileyebilir.

Katılımcı Profili: Katılımcılar, araştırmaya gönüllü olarak katılan öğrencilerden oluşmaktadır. Bu durum, dini konulara ilgisi olan bireylerin ankete katılma oranının daha yüksek olmasına yol açabileceğinden, verilerde katılım yanlılığı oluşma riski taşımaktadır.

Kültürel ve Mezhebi Dağılım: Yalova Üniversitesi'nin coğrafi konumu ve öğrenci profili göz önüne alındığında, mezhepsel çeşitlilik sınırlı olabilir. Katılımcıların çoğunluğu Sünni-Hanefi gelenekten geliyor olabilir, bu da araştırmada farklı mezheplere mensup öğrencilerin düşüncelerinin temsil oranını düşürebilir.

Yöntem Sınırlılığı: Tarama ve Anket Odaklı Yaklaşım

Araştırmanın tarama yöntemi ve anket tekniği kullanılarak yürütülmesi bazı sınırlılıkları beraberinde getirir:

Derinlemesine Bilgi Eksikliği: Anketler, katılımcıların yanıtlarını belirli seçeneklerle sınırladığından, genellikle nicel veri toplamaya odaklanır ve katılımcıların yanıtlarının arkasındaki düşünce, duygu veya deneyimlerin derinlemesine anlaşılmasına, mezhep gibi karmaşık ve kişisel bir konudaki algıların tüm nüanslarını ve derinliğini yakalamakta yetersiz kalabilir. Katılımcıların bazı sorulara yüzeysel yanıt verme veya sosyal kabul edilebilirlik kaygısıyla gerçek düşüncelerini tam olarak yansıtmama ihtimali bulunmaktadır.

Sosyal İstenilirlik Etkisi: Özellikle hassas konular olan "dini bilgiler", "mezheplere bakış açısı" veya "hoşgörü düzeyi" gibi sorularda katılımcılar, toplum tarafından kabul görecektir veya "doğru" kabul edilen yanıtları verme eğiliminde olabilirler. Bu durum, gerçek düşünce ve duyguların tam olarak yansıtılamamasına yol açabilir ve verilerin objektifliğini etkileyebilir. Anketin anonimliği bu riski azaltmaya çalışsa da tamamen ortadan kaldırmaz.

Katılımcıların Kendi Bilgilerini Değerlendirmesi: Ankette "dini bilgilerinin kendilerine göre düzeyi" gibi soruların yer alması, subjektif bir değerlendirmeye dayanır. Bireylerin kendi bilgi düzeylerini doğru bir şekilde yansıtmaya yetenekleri veya algıları farklılık gösterebilir. Bu da elde edilen "bilgi düzeyi" verilerinin gerçek bilgi düzeyini tam olarak yansıtmayabileceği anlamına gelir.

Bağlam ve Deneyim Eksikliği: Tarama yöntemi, mevcut bir durumu "olduğu şekliyle betimlemeyi" amaçlar. Ancak dini algı ve mezhepsel hoşgörü gibi konular, bireyin yaşadığı sosyal çevreden, aileden, geçmiş deneyimlerinden ve aldığı resmi-gayriresmi eğitimden büyük ölçüde etkilenir. Anket bu derinlemesine bağlamı yakalamakta yetersiz kalabilir.

Zamansal Sınırlılık: Araştırma 2024-2025 bahar yarıyılı içerisinde gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle bulgular, bu dönemdeki koşullar ve öğrencilerin o anki düşünsel, sosyal ve dinî eğilimlerini yansıtmaktadır. Değişen toplumsal gündem, medya etkisi ya da mezhep tartışmaları gibi etkenler zamanla algılarda değişikliğe yol açabilir. Mezhep algıları, bireyin yaşam deneyimleri, aldığı eğitim, karşılaştığı dini olaylar ve toplumsal gelişmelerle zaman içinde değişebilir. Bu nedenle, bulgular dönemsel özellikler taşımakta olup, algıların zaman içindeki değişimini (boylamsal) inceleme imkanı sunmamaktadır.

Kavramsal ve Literatürel Sınırlılık: Türkiye’de yükseköğretim öğrencilerinin mezhep algısına dair daha önce yapılmış kapsamlı nicel araştırmalara ulaşamamıştır. Bu durum, kavramsal çerçevenin oluşturulmasında sınırlayıcı olmuş ve literatürle karşılaştırmalı analiz yapma imkânını kısıtlamıştır.

Veri Toplama Aracının Sınırlılıkları: Araştırmada kullanılan anket formu araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Her ne kadar daha önce yapılmış çalışmalar ve literatür göz önünde bulundurularak hazırlanmış olsa da, anketin geçerlilik ve güvenilirlik düzeyi sınırlı bir pilot uygulama ile test edilmiştir. Kullanılan anket formu, kapalı uçlu ve yapılandırılmış sorulardan oluşmaktadır. Bu tür bir yaklaşım, katılımcıların düşüncelerini sınırlı seçenekler arasında ifade etmelerine neden olmakta; niteliksel boyutun (duygusal arka plan, bireysel deneyim vb.) derinlemesine incelenmesini engellemektedir.

Öznel Beyanlara Dayalı Veri: Anket tekniği katılımcıların öznel beyanlarını temel almakta olup, bu durum sosyal beğeni yanlılığı gibi etkenler nedeniyle verilerin mutlak doğruluğunu etkileyebilmektedir. Bu öznel değerlendirmeler, her zaman objektif gerçekliği yansıtmayabilir. Örneğin, bir öğrencinin kendini "çok bilgili" olarak algılaması ile gerçek bilgi düzeyi arasında farklar olabilir.

Mezhep Algısının Çok Boyutluluğu: Mezhep olgusu yalnızca bilgi düzeyiyle değil, aynı zamanda kültürel miras, aile yapısı, toplumsal etkileşim ve bireysel deneyimlerle şekillenen çok katmanlı bir yapı arz etmektedir. Bu nedenle, sadece anket yoluyla elde edilen veriler mezhep algısının tüm boyutlarını yansıtmakta yetersiz kalabilir.

Mezhepsel Çeşitliliğin Kapsamı: Anket sorularında belirli başlı itikadi ve ameli mezheplere yer verilmiş olmakla birlikte, İslam dünyasındaki tüm mezhepsel çeşitliliği ve alt kolları detaylı bir şekilde kapsamak mümkün olmamıştır. Bu durum, özellikle azınlık mezheplere mensup öğrencilerin algılarının daha derinlemesine incelenmesini kısıtlayabilir.

Bu araştırmada bir tutum leği geliştirme hedeflemediğinden hazırlanan soruların ve ifadelerin geçerlilik ve güvenilirlik testleri yapılmamıştır. Kullanılan soru ve ifadelerin bilgi düzeyini ve mezheplerin görüşleri ile eğilimlerini ortaya koyacağı varsayılmıştır.

Bu sınırlılıklar dikkate alınarak, araştırma bulgularının yorumlanması daha isabetli hle gelecek, gelecekte yapılacak daha kapsamlı ve farklı yöntemlerle desteklenmiş çalışmalarla bu sınırlılıkların giderilmesine yönelik zemini oluşturacaktır. Bu sınırlılıklara rağmen, alışma Yalova niversitesi ğrencileri özelinde mezhep algısı konusunda önemli ve güncel bir resim sunmakta, gelecekte yapılacak daha kapsamlı ve derinlemesine araştırmalar için bir temel oluşturmaktadır.

3. BULGULAR

Bu bölümde, Yalova Üniversitesi öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen anket çalışmasından elde edilen veriler ışığında öğrencilerin mezhep bilgisi, aidiyet, hoşgörü, kavram bilgisi, değişim eğilimi ve gelecek öngörüsü gibi temel kategorilere ilişkin tutumları değerlendirilmiştir.

Cinsiyet Durumu: Ankete katılan deneklerin 209'u kadın (%51,6), 196'sı ise erkek (%48,4) olarak belirlenmiştir.

Yaş Durumu: Anket katılımcılarının yaş dağılımı incelendiğinde, 21 yaş grubu 78 kişi ile en yüksek temsil edilen yaş grubu olup, 20 ve 22 yaş grupları her biri 72 kişi ile 21 yaşın hemen ardından gelmektedir. 19 ve 23 yaş grupları sırasıyla 53 ve 50 kişi ile yoğun temsil edilmektedir. 24 yaşında katılımcı sayısı 20'ye düşmekte, 25 yaşından itibaren düşüş daha belirgin hale gelmekte ve yaş arttıkça katılımcı sayısı önemli ölçüde azalmaktadır. 27 yaşında 1 kişi, 28 yaşında 6 kişi, 29 ve 30 yaşlarında ise sırasıyla yaklaşık 3 ve 1 katılımcı ile en düşük seviyelere ulaşmaktadır.

Lise Mezuniyet Durumu: Katılımcıların lise mezuniyet türleri incelendiğinde, en büyük grup 235 kişi (%58,0) ile Anadolu Lisesi mezunlarından oluşmaktadır. İkinci en büyük grup 87 kişi (%21,5) ile İmam Hatip Lisesi mezunlarıdır. Meslek Lisesi mezunları 30 kişi (%7,4), Düz Lise mezunları 27 kişi (%6,7) ve Fen Lisesi mezunları 26 kişi (%6,4) ile diğer grupları oluşturmaktadır.

Fakülte Durumu: Katılımcıların fakültelere göre dağılımı incelendiğinde, en büyük grup 93 kişi (%23,0) ile Hukuk Fakültesi öğrencilerinden oluşmaktadır. Mühendislik Fakültesi katılımcıları 79 kişi (%19,5) ile ikinci sırada, Sağlık Bilimleri Fakültesi katılımcıları ise 78 kişi (%19,3) ile üçüncü sıradadır. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 68 kişi (%16,8), İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi 42 kişi (%10,4), Meslek Yüksekokulu 25 kişi (%6,2) ve Spor Bilimleri Fakültesi 20 kişi (%4,9) ile diğer grupları oluşturmaktadır.

Sınıf Durumu: Katılımcıların sınıf düzeylerine göre dağılımı incelendiğinde, en büyük grup 128 kişi (%31,6) ile 1. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. 3. sınıf öğrencileri 98 kişi (%24,2), 2. sınıf öğrencileri ise 97 kişi (%24,0) ile ikinci ve üçüncü sıradadır. 4. sınıf ve üzeri öğrenciler 75 kişi (%18,5), Hazırlık sınıfı öğrencileri ise 7 kişi (%1,7) ile diğer grupları oluşturmaktadır.

Mezhep Tanımı: Katılımcıların "Mezhep kavramını bildiğiniz şekilde tanımlar mısınız?" sorusuna verdikleri cevaplar, 130 doğru tanım, 125 eksik/hatalı tanım, 50 yanlış tanım ve 100 boş yanıt olmak üzere toplam 405 yanıt üzerinden değerlendirilmiştir.

Verilen 305 tanım, mezhep kavramını farklı açılardan ele almış ve Doğru, Eksik/Hatalı ve Yanlış olmak üzere üç ana kategoriye ayrılmıştır

Mezhep Araştırması: Katılımcıların mezhepler hakkında bireysel araştırma yapma durumları, 240 kişi (%59,3) "biraz araştırma yaptım", 82 kişi (%20,2) "ilgisizim", 55 kişi (%13,6) "hiç araştırmadım" ve 28 kişi (%6,9) "çok araştırma yaptım" şeklinde dağılım göstermektedir.

Öğrencilerin Dini Eğitim Durumu: Katılımcıların büyük bir kısmı, yani yaklaşık %40'ı (250 kişi) dini eğitimini aileden almıştır. Yaklaşık %20'si (127 kişi) resmi din görevlilerinden, %17'si (108 kişi) ise kendi araştırmaları ve okumaları aracılığıyla dini bilgi edinmiştir. Bunun yanı sıra, katılımcıların %8'i (52 kişi) medrese veya geleneksel İslami eğitim almış, %8'e yakın bir kesim (48 kişi) cemaat veya tarikat aracılığıyla dini eğitim almıştır.

Dini bir eğitim almayanlar yaklaşık %5'i (30 kişi) oluştururken, yalnızca %1'e yakın bir oran (8 kişi) diğer seçeneğini seçerek, dini eğitimlerini okul/egitim kurumlarından vs aldıklarını ifade etmiştir.

Mezhebe Bağlılık: Katılımcıların mezhep bağlılığı dağılımı, 319 kişi (%78,8) "Mezhebe bağlıyım" ve 86 kişi (%21,2) "Mezhebe bağlı değilim" şeklinde gerçekleşmiştir.

Ailelerin Dindarlık Durumu: Katılımcıların ailelerinin dini yaşantı düzeyi dağılımı, 200 kişi (%49,4) "Orta düzeyde dindar", 152 kişi (%37,5) "Dindar", 32 kişi (%7,9) "Az dindar", 13 kişi (%3,2) "Dindar değil" ve 8 kişi (%2,0) "Belirtmek istemiyorum" şeklinde gerçekleşmiştir.

Öğrencilerin Dindarlık Durumu: Katılımcıların dindarlık düzeyi dağılımı, 228 kişi (%56,3) "Orta düzeyde dindar", 88 kişi (%21,7) "Az dindar", 57 kişi (%14,1) "Dindar" ve 32 kişi (%7,9) "Dindar değil" şeklinde gerçekleşmiştir.

Öğrencilerin İslam Mezhepleri Hakkında Bilgi Düzeyi: Katılımcıların İslam mezhepleri hakkındaki bilgi düzeyi dağılımı, 207 kişi (%51,1) "Orta düzeyde bilgi sahibiyim", 122 kişi (%30,1) "Çok az bilgim var", 63 kişi (%15,6) "Yeterli bilgi sahibiyim" ve 13 kişi (%3,2) "Hiç bilgim yok" şeklinde gerçekleşmiştir.

Öğrencilerin Kendi Mezhepleri Hakkında Bilgi Düzeyi: Katılımcıların kendi mezhepleri hakkındaki bilgi düzeyleri şöyledir: Orta düzeyde bilgiye sahip olanlar %53,6 (217 kişi), yeterli

bilgiye sahip olanlar %24,2 (98 kişi), çok az bilgin var diyenler %16,3 (66 kişi) ve hiç bilgin yok diyenler %5,9 (24 kişi). "Çok az bilgin var" ve "hiç bilgin yok" yanıtlarını verenlerin toplam oranı %22,2'dir.

Bir Mezhebe Bağlılık Zorunluluğu: Katılımcıların "Bir Müslüman bir mezhebe bağlı olmak zorundadır." ifadesine verdikleri yanıtlar şöyledir: Katılmıyorum diyenler %32,8 (133 kişi), Katılıyorum diyenler %27,2 (110 kişi), Kısmen katılıyorum diyenler %22,5 (91 kişi) ve Fikrim yok diyenler %17,5 (71 kişi). "Kısmen katılıyorum" ve "Fikrim yok" yanıtlarını verenlerin toplam oranı %40'tır.

İslam Mezheplerinin İtikadî ve Amelî Olarak Ayrıldığını Bilme: Katılımcıların %59,5'i (241 kişi) mezheplerin itikadi/akaidî ve fıkhî/amelî olmak üzere ikiye ayrıldığını bildiğini belirtirken, %40,5'i (164 kişi) bu tasnifi bilmediğini ifade etmiştir.

"Kişi İtikadî (İnanç) Konularda Bir Mezhebe Bağlı Olmak Zorundadır" Görüşüne Yönelik Öğrenci Yanıtları: Katılımcıların %39,8'i (161 kişi) itikadi konularda mezhep bağlılığının zorunluluğu konusunda fıkhî olmadığını belirtirken, %32,1'i (130 kişi) katıldığını, %28,1'i (114 kişi) ise katılmadığını ifade etmiştir.

Öğrencilerin İtikadî Mezhep Aidiyetleri Durumu: Katılımcıların %43,2'si (175 kişi) itikadi mezheplerini bilmediğini belirtirken, %29,9'u (121 kişi) Ehl-i Sünnet Maturidi, %6,2'si (25 kişi) Ehl-i Sünnet Eş'ari ve %1,0'ı (4 kişi) diğer itikadi mezheplere bağlı olduğunu ifade etmiştir. %19,8'i (80 kişi) ise herhangi bir itikadi mezhebe bağlı olmadığını belirtmiştir.

"Kişi Amelî (İbadet) Konularda Bir Mezhebe Uymak Zorundadır" Görüşüne Yönelik Öğrenci Yanıtları: Katılımcıların %41,0'ı (166 kişi) amelî konularda bir mezhebe uymak zorunda olduklarını belirtirken, %29,9'u (121 kişi) fikrinin olmadığını, %29,1'i (118 kişi) ise katılmadığını ifade etmiştir.

Öğrencilerin Amelî Mezhep Aidiyetleri Durumu: Katılımcıların %68,9'u (279 kişi) Hanefî, %12,6'sı (51 kişi) Şafi, %9,1'i (37 kişi) herhangi bir amelî mezhebe bağlı olmadığını, %7,2'si (29 kişi) amelî mezhebini bilmediğini ve %2,2'si (9 kişi) diğer mezheplere mensup olduğunu belirtmiştir.

Öğrencilerin Mensup Oldukları Amelî Mezhebi Seçme Yöntemleri: Katılımcıların %83,5'i (338 kişi) amelî mezheplerini aile vasıtasıyla, %8,6'sı (35 kişi) araştırarak, %4,7'si (19 kişi) herhangi bir amelî mezhebe bağlı olmadığını, %2,5'i (10 kişi) eğitim kurumundan ve %0,7'si (3 kişi) arkadaş çevresinden edinmiştir.

“Bir Müslüman Mezhebe Bağlı Kalmazsa Nasıl Bir Durum Ortaya Çıkar?” Sorusuna Verilen Öğrenci Yanıtları: Katılımcıların %44,0’ı (178 kişi) mezhebe bağlı kalmamanın “Bir şey olmaz” görüşünü benimserken, %30,6’sı (124 kişi) “Bilmiyorum” yanıtını vermiştir. %17,0’ı (69 kişi) “Yanlış yola girer”, %3,0’ı (12 kişi) “Dinden çıkar”, %1,5’i (6 kişi) “Büyük günah işler” ve %4,0’ı (16 kişi) “Diğer” görüşünü ifade etmiştir.

Öğrencilerin Mezhepler Hakkında Bilgi Edindikleri Kaynaklar: Katılımcıların mezhepler hakkındaki bilgi edinme kaynakları şöyle dağılıyor: En büyük grup olan 316 kişi/kez (%38,9) bilgiyi aile veya yakın çevreden edinirken, 177 kişi/kez (%21,8) okul veya eğitim kurumlarından öğrenmiş. Kendi araştırmalarıyla bilgi edinenler 123 kişi/kez (%15,1), internet ve sosyal medyadan öğrenenler 120 kişi/kez (%14,8), cami veya Kur’an kursundan edinenler 60 kişi/kez (%7,4) ve medya (TV, gazete, dergi) aracılığıyla bilgi edinenler 16 kişi/kez (%2,0) olarak belirlenmiştir.

“Mezhepleri Öğrenmenin Gerekli Olduğunu Düşünüyorum” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri: Katılımcıların mezhepleri öğrenme konusundaki tutumları şöyle özetlenebilir: 265 kişi (%65,4) mezheplerin öğrenilmesi gerektiğini düşünürken, 90 kişi (%22,2) bu konuda kararsız olduğunu belirtmiş ve 50 kişi (%12,3) mezhepleri öğrenmenin gerekli olmadığını ifade etmiştir.

“Mezhepleri, Dinin Bir Zenginliği Olarak Değerlendiriyorum” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri: Katılımcıların 221’i (%54,6) mezhepleri dinin bir zenginliği olarak görürken, 116’sı (%28,6) bu konuda fikri olmadığını belirtmiş; 68 kişi (%16,8) ise mezhepleri dinin zenginliği olarak değerlendirmemektedir.

“Bir Müslümanın İbadetlerini Düzgün Yapabilmesi İçin Bir Mezhebe Bağlı Olması Gerekir” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri: Katılımcıların 138’i (%34,1) bir Müslüman’ın ibadetlerini düzgün yapabilmesi için bir mezhebe bağlı olması gerektiğine katıldığını belirtirken, 135’i (%33,3) bu konuda fikirsiz olduğunu ve 132’si (%32,6) ise mezhebe bağlı olmanın ibadetler için zorunlu olmadığını ifade etmiştir.

“Mezhepler Arası Önyargıların Yaygın Olduğunu Düşünüyorum” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri: Katılımcıların 248’i (%61,2) mezhepler arası önyargıların yaygın olduğunu düşünürken, 122’si (%30,1) bu konuda fikirsiz olduğunu ve 35’i (%8,6) ise mezhepler arası önyargıların yaygın olmadığını belirtmiştir.

“Mezhep Farklılıkları Hakkında Bilgi Sahibi Olmanın, Mezhepler Arası Saygı ve Hoşgörüyü Artıracağına İnanıyorum” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri:

Katılımcıların 277’si (%68,4) mezhep farklılıkları hakkında bilgi sahibi olmanın saygı ve hoşgörüyü artıracağına inanırken, 98’i (%24,2) bu konuda fikri olmadığını ve 30’u (%7,4) bu görüşe katılmadığını belirtmiştir.

“Mezheplerle İlgili Daha Fazla Eğitim Verilmesini İsterim” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri: Katılımcıların 200’ü (%49,4) mezheplerle ilgili daha fazla eğitim verilmesini isterken, 149’u (%36,8) bu konuda fikri olmadığını ve 56’sı (%13,8) bu görüşe katılmadığını belirtmiştir.

“Mezheplerin Gelecekte Önemini Kaybedeceğini Düşünüyorum” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri: Katılımcıların 175’i (%43,2) mezheplerin gelecekte önemini kaybedeceğini düşünürken, 174’ü (%43,0) bu konuda fikri olmadığını ve 56’sı (%13,8) mezheplerin önemini kaybetmeyeceğine inandığını belirtmiştir.

“Din Eğitimi, Bir Mezhebin Esaslarına Bağlı Olarak Verilmelidir” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri: Katılımcıların 143’ü (%35,3) din eğitiminin mezhep esaslarına bağlı olup olmaması konusunda fikri olmadığını, 132’si (%32,6) bunun gerekli olduğunu ve 130’u (%32,1) gerekli olmadığını belirtmiştir.

“Mezhebimin En Doğru Mezhep Olduğunu Düşünüyorum” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri: Katılımcıların 184’ü (%45,4) kendi mezheplerinin en doğru mezhep olup olmadığı konusunda fikri olmadığını belirtirken, 151’i (%37,3) “Evet, Katılıyorum” ve 70’i (%17,3) “Hayır, Katılmıyorum” yanıtını vermiştir.

“Farklı Mezhepten Biriyle Arkadaşlık Kurarım” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri:

Katılımcıların 332’si (%82,0) farklı mezhepten biriyle arkadaşlık kuracağını belirtirken, 64’ü (%15,8) fikri olmadığını, yalnızca 9’u (%2,2) ise böyle bir arkadaşlık kurmayacağını ifade etmiştir.

“Farklı Mezhepten Biriyle Evlenebilirim” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri:

Katılımcıların 271’i (%66,9) farklı mezhepten biriyle evlenebileceğini belirtirken, 110’u (%27,2) fikri olmadığını, yalnızca 24’ü (%5,9) böyle bir evlilik yapmayacağını ifade etmiştir.

“Gerektiğinde Mezhep Değiştirmeyi Düşünebilirim” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri: Katılımcıların 169’u (%41,7) mezhep değiştirme konusunda fikri olmadığını belirtirken, 150’si (%37,0) gerektiğinde mezhep değiştirebileceğini belirtmiş, 86’sı (%21,2) ise böyle bir değişikliğe açık olmadığını ifade etmiştir.

“Mezhep Değiştirmek Dinimize Göre Günahdır” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri:

Katılımcıların 179’u (%44,2) mezhep değiştirmenin günah olup olmadığı konusunda fikri olmadığını belirtirken, 177’si (%43,7) bunu günah saymadığını belirtmiş, 49’u (%12,1) ise mezhep değiştirmenin dinî açıdan günah olduğunu ifade etmiştir.

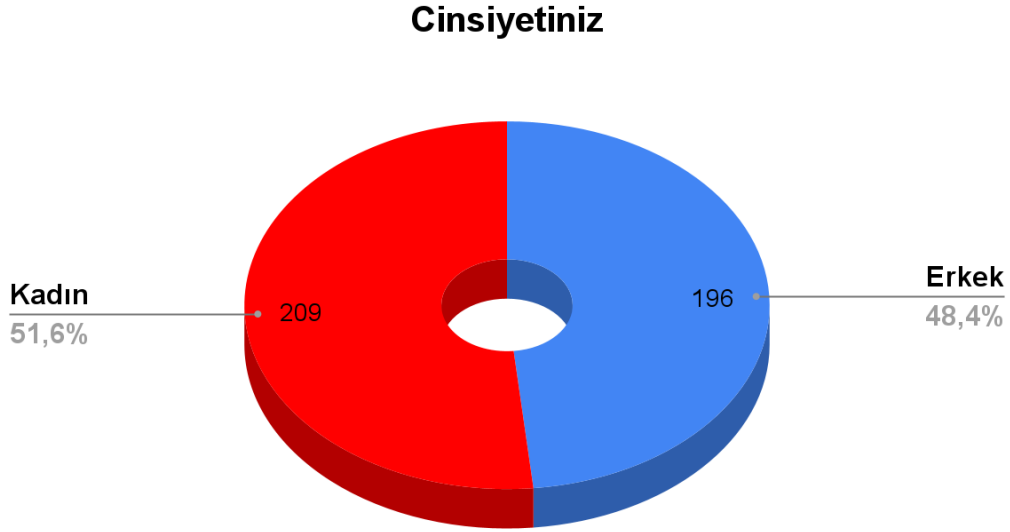
“Dört Hak Mezhep Vardır, Bunların Dışındakiler Yanlıştır” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri: Katılımcıların 186’sı (%45,9) "Dört hak mezhep vardır, bunların dışındakiler yanlıştır" ifadesi konusunda fikri olmadığını belirtirken, 138’i (%34,1) bu fikre katılmış, 81’i (%20,0) ise katılmadığını belirtmiştir.

“Mezhepler Sadece İslam Dininde Vardır” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri: Katılımcıların 199’u (%49,1) mezheplerin yalnızca İslam’da olup olmadığı konusunda fikri olmadığını belirtirken, 150’si (%37,0) bu fikre katılmadığını, 56’sı (%13,8) ise katıldığını belirtmiştir.

“Din ve Mezhep Aynı Şeydir” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri: Katılımcıların 209’u (%51,6) “Din ve mezhep aynı şeydir” fikrine katılmadığını, 142’si (%35,1) bu konuda fikri olmadığını, 54’ü (%13,3) ise katıldığını belirtmiştir.

“Mezhepler, Dinler İçerisinde Oluşan Alt Kollardır” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri: Katılımcıların 253’ü (%62,5) mezheplerin dinler içinde oluşan alt kollar olduğunu kabul etmiş, 116’sı (%28,6) bu konuda fikri olmadığını belirtmiş ve 36’sı (%8,9) bu ifadeye katılmamıştır.

3.1. Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı

Şekil 3.1. Öğrencilerin cinsiyet dağılımı

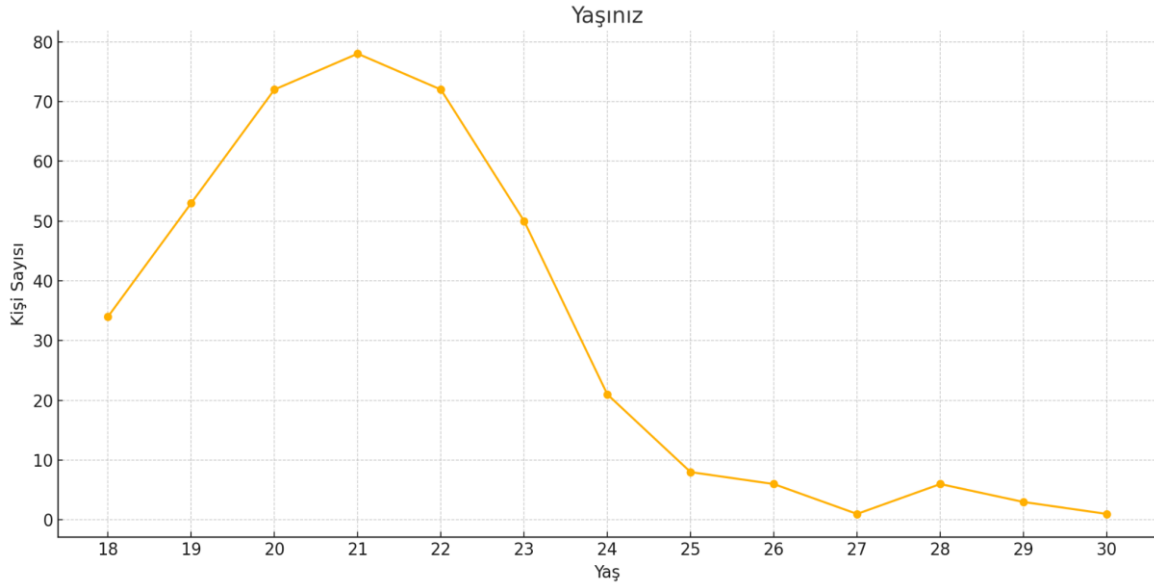
Anketimize katılıp anket formları değerlendirmeye alınan deneklerin 209 tanesi kadın, 196 tanesi ise erkektir. Buna göre ankete katılanların %51,6'sı kadın, %48,4'ü ise erkektir.

Yüzde açısından Kadın katılımcıların oranı erkeklere kıyasla %3,2 daha fazladır. Çok küçük bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu fark istatistiksel olarak düşük düzeyli bir cinsiyet dengesizliğine işaret eder. Dolayısıyla çalışmanızda cinsiyet dağılımı büyük ölçüde dengeli sayılabilir.

Bu dağılım, cinsiyet açısından oldukça dengeli bir örnekleme işaret etmektedir. Kadın ve erkek oranlarının birbirine çok yakın olması, cinsiyete göre yapılacak analizlerde temsil adaletini sağlar ve karşılaştırmalı değerlendirmeleri istatistiksel açıdan geçerli kılar.²⁸

²⁸ Bkz. Fatma Gül Cırhinlioğlu ve Üzeyir Ok, “Kadınlar mı Yoksa Erkekler mi Daha Dindar?” *Journal of World of Turks* III, no. 1 (2011): 121-141.

3.2. Öğrencilerin Yaş Dağılımı

Şekil 3.2. Öğrencilerin yaş dağılımı

Grafik, araştırma kapsamında yapılan anketin "Yaş" değişkenine ilişkin dağılımını göstermektedir. Yatay ekseninde yaşlar (18–30 arası), dikey ekseninde ise her yaş grubundaki kişi sayısı gösterilmektedir. Veri noktaları turuncu bir çizgiyle birleştirilmiştir.

21 yaş: En yüksek temsil edilen yaş grubu olup, toplamda 78 kişi ile zirvede yer almaktadır.

20 ve 22 yaş: Her biri 72 kişi ile 21 yaşın hemen ardından gelmektedir. Bu üç yaş grubu, toplam katılımcıların yaklaşık yarısını oluşturmaktadır.

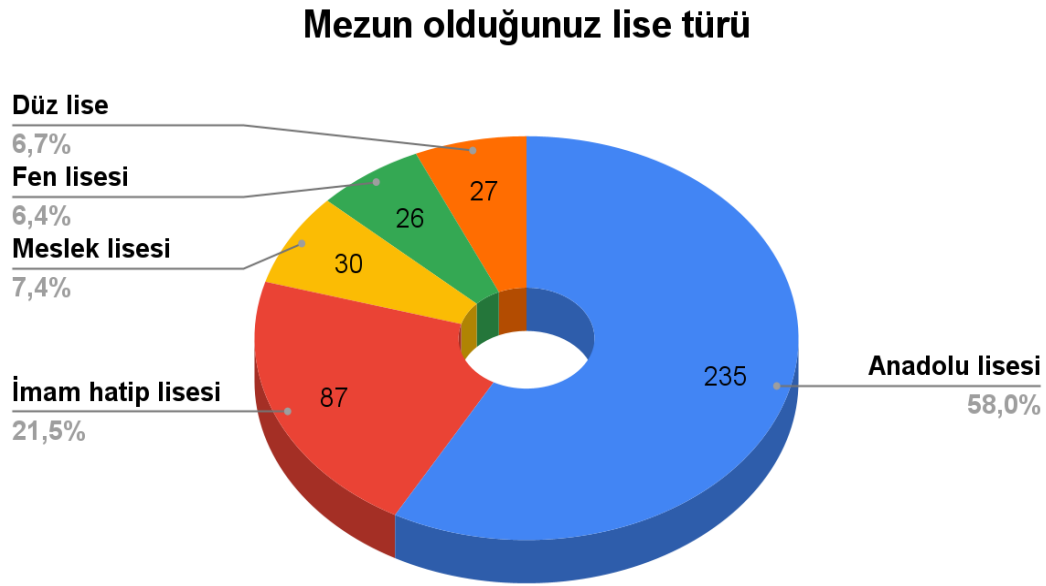
19 ve 23 yaşlar da sırasıyla 53 ve 50 kişi ile yoğun temsil edilen gruplar arasındadır.

24 yaşından sonra katılımcı sayısında belirgin bir düşüş eğilimi başlamaktadır. 24 yaşında katılımcı sayısı 20'ye düşmektedir. 25 yaşından itibaren bu düşüş daha da keskinleşmekte ve yaş arttıkça katılımcı sayısı oldukça azalmaktadır.

Özellikle 27 yaşında katılımcı sayısı 1'e kadar düşmüşken, 28 yaşında hafif bir artışla 6'ya yükselmekte, ardından 29 ve 30 yaşlarında tekrar düşüş göstererek sırasıyla yaklaşık 3 ve 1 katılımcı ile en düşük seviyelere inmektedir.

Üniversite öğrencilerinin yaş aralığının 18-27 olması, bu durumun açıklayıcı unsuru olarak değerlendirilebilir.

3.3. Öğrencilerin Mezun Olduğu Lise Türü Dağılımı

Şekil 3.3. Öğrencilerin mezun olduğu lise türü dağılımı

Grafik incelendiğinde, katılımcıların lise mezuniyet türleri arasında belirgin bir homojenlikten ziyade, bazı lise türlerinin diğerlerine göre çok daha baskın olduğu görülmektedir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu %58,0'lık oran ve 235 kişi ile Anadolu Lisesi mezunları oluşturmaktadır. Bu durum, anket örnekleminizin büyük bir çoğunluğunun akademik yönde eğitim veren, genellikle daha genel bir müfredata sahip liselerden mezun olduğunu göstermektedir. Bu lise türünün yüksek oranda temsil edilmesi, üniversiteye hazırlık sürecinde önemli bir rol oynayan Anadolu liselerinin yaygınlığını ve bu mezunların yükseköğretimdeki yerini yansıtmaktadır. Bu oran, örneklemin neredeyse üçte ikisinin bu okul türünden geldiğini ve araştırmanın sonuçlarında bu grubun belirleyici olacağını göstermektedir.

İkinci en büyük grubu, %21,5'lik oran ve 87 kişi ile İmam Hatip Lisesi mezunları oluşturmaktadır. Bu oran, Anadolu liselerine kıyasla daha düşük olmakla birlikte, diğer lise türlerine göre oldukça önemli bir paya sahiptir.

Diğer lise türlerinin oranları ise oldukça düşüktür:

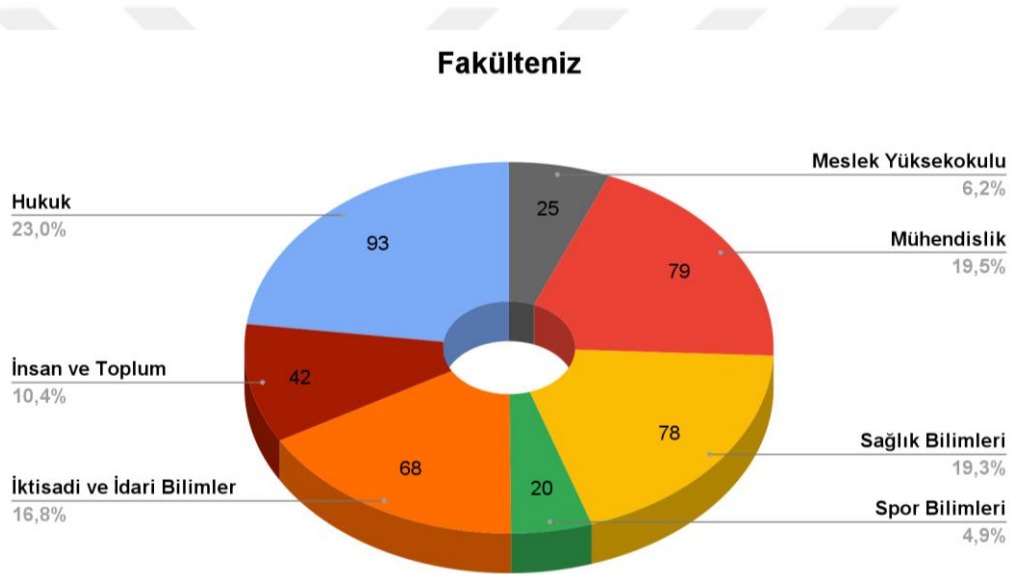
Meslek Lisesi mezunları %7,4'lük oran ve 30 kişi ile üçüncü sırada yer almaktadır. Bu oran, mesleki eğitime sahip katılımcıların genel örneklem içindeki payının sınırlı olduğunu göstermektedir.

Düz Lise mezunları %6,7'lik oran ve 27 kişi ile dördüncü sıradadır. Düz liselerin günümüzdeki yaygınlığının azalması bu düşük oranı açıklayabilir.

Fen Lisesi mezunları ise %6,4'lük oran ve 26 kişi ile en düşük paya sahip lise türlerinden biridir. Fen liselerinin daha özel ve belirli bir öğrenci kitlesine hitap etmesi, bu düşük oranı doğal kılmaktadır.

Ancak önemli bir oran olan %21,5'lik bir kesim İmam Hatip Lisesi mezunudur. Bu veri, dini eğitim geçmişi olan öğrencilerle olmayanlar arasında mezhep algısı, bilgi düzeyi ve dini aidiyet açısından farklılıkların analizine olanak sağlar.

3.4. Öğrencilerin Fakülte Dağılımı

Şekil 3.4. Öğrencilerin fakülte dağılımı

Grafikte, araştırmaya katılan bireylerin öğrenim gördükleri fakültelere göre dağılımı görselleştirilmiştir. Bu dağılım, fakültelere ait öğrenci temsiliyetini göstermektedir.

Grafik incelendiğinde, katılımcıların farklı fakültelere dağılımının belirli bir dengede olmadığı, bazı fakültelerin diğerlerine göre daha yüksek oranda temsil edildiği gözlemlenmektedir.

En büyük payı, %23,0'lık oran ve 93 kişi ile Hukuk Fakültesi katılımcıları oluşturmaktadır. Bu durum, anket örnekleminizin önemli bir kısmının hukuk alanında eğitim alan öğrencilerden oluştuğunu göstermektedir.

İkinci ve üçüncü büyük gruplar birbirine oldukça yakın oranlara sahiptir:

Mühendislik Fakültesi katılımcıları %19,5'lik oran ve 79 kişi ile ikinci sırada yer almaktadır.

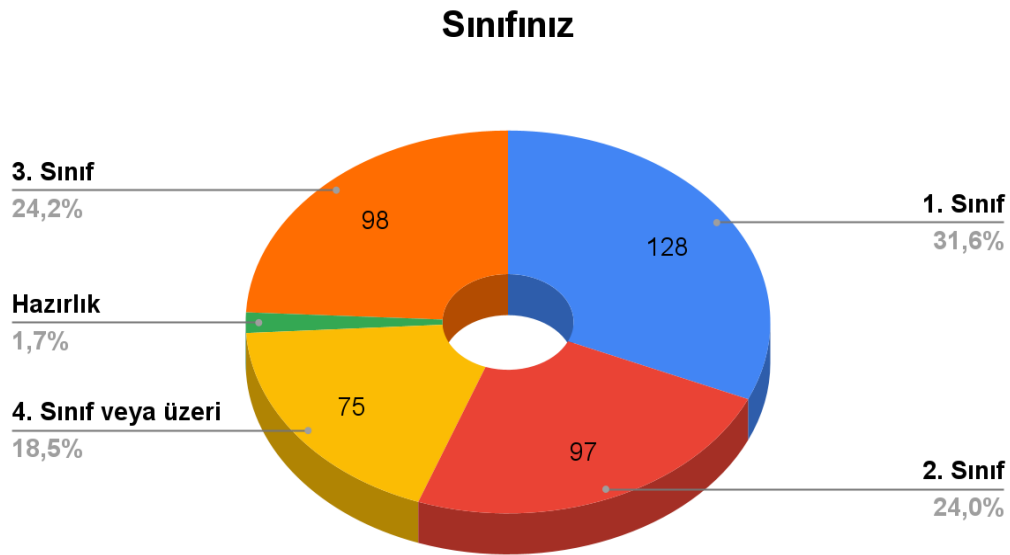
Sağlık Bilimleri Fakültesi katılımcıları ise %19,3'lük oran ve 78 kişi ile üçüncü sırada, Mühendislik Fakültesi'ne çok yakın bir orana sahiptir. Bu üç fakülte (Hukuk, Mühendislik ve Sağlık Bilimleri) toplam katılımcı sayısının önemli bir kısmını (250 kişi) yani yaklaşık %62'sini oluşturmaktadır. Dolayısıyla çalışmanın baskın katılımcı profili teknik, sağlık ve hukuk alanlarına yönelmiştir.

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi katılımcıları %16,8'lik oran ve 68 kişi ile dördüncü sıradadır. Bu fakülte de görece yüksek bir katılım oranına sahiptir.

İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi katılımcıları %10,4'lük oran ve 42 kişi ile yer almaktadır.

Meslek Yüksekokulu katılımcıları %6,2'lik oran ve 25 kişi ile en düşük oranlardan birine sahiptir. En düşük katılım ise %4,9'luk oran ve 20 kişi ile Spor Bilimleri Fakültesi'nden gelmiştir. Bu grafik, araştırmanın örneklem yapısının fakültelere göre dağılımını başarılı şekilde ortaya koymakta; özellikle analizlerde hangi grupların baskın, hangilerinin sınırlı temsil edildiğini göz önünde bulundurmak adına önemli bir referans oluşturmaktadır.²⁹

3.5. Öğrencilerin Sınıf Dağılımı

Şekil 3.5. Öğrencilerin sınıf dağılımı

²⁹ Ayrıca bkz. Erdoğan Fırat, *Üniversite Öğrencilerinde Allah İnancı ve Din Duygusu: Din Psikolojisi Açısından Bir Değerlendirme* (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 1977); Fatma Nur Dinçoğlu, *Üniversite Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Değer Yönelimleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2019); Hasan Bacanlı, "Üniversite Öğrencilerinin Değer Tercihleri," *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi* 20 (1999): 597-610.

Grafikte yer alan bulgular, araştırmaya katılan bireylerin öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine ilişkin dağılımını yüzde ve kişi sayısı olarak göstermektedir.

Grafik incelendiğinde, katılımcıların farklı sınıf seviyelerine dağılımının dengeli olmadığı ve özellikle belirli sınıf düzeylerinin diğerlerine göre daha yüksek oranda temsil edildiği gözlemlenmektedir.

En büyük payı, %31,6'lık oran ve 128 kişi ile 1. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Bu durum, anket örnekleminizin önemli bir kısmının üniversite eğitimlerine yeni başlamış öğrencilerden oluştuğunu göstermektedir.

İkinci ve üçüncü büyük gruplar birbirine oldukça yakın oranlara sahiptir:

3. Sınıf öğrencileri %24,2'lik oran ve 98 kişi ile ikinci sırada yer almaktadır.

2. Sınıf öğrencileri ise %24,0'lık oran ve 97 kişi ile üçüncü sırada, 3. Sınıf öğrencilerine çok yakın bir orana sahiptir. Bu üç sınıf düzeyi (1., 2. ve 3. Sınıf) toplam katılımcı sayısının büyük bir kısmını oluşturmaktadır.

Diğer sınıf düzeylerinin oranları ise daha düşüktür:

4. Sınıf veya üzeri (yani 4. sınıftan sonra hala aktif olan lisans öğrencileri) %18,5'lik oran ve 75 kişi ile yer almaktadır.

Bu grubun sayıca daha az olmasının nedenleri arasında mezuniyet sürecindeki öğrencilerin anket uygulamalarına daha düşük düzeyde katılım göstermesi, yoğunlukları veya üniversiteyle bağlarının zayıflaması gibi etkenler düşünülebilir. Ancak bu katılım düzeyi, söz konusu grubun çalışmada tamamen ihmal edilmediğini ve ileri düzey öğrencilerin de görüşlerinin belirli ölçüde yansıtıldığını göstermektedir.

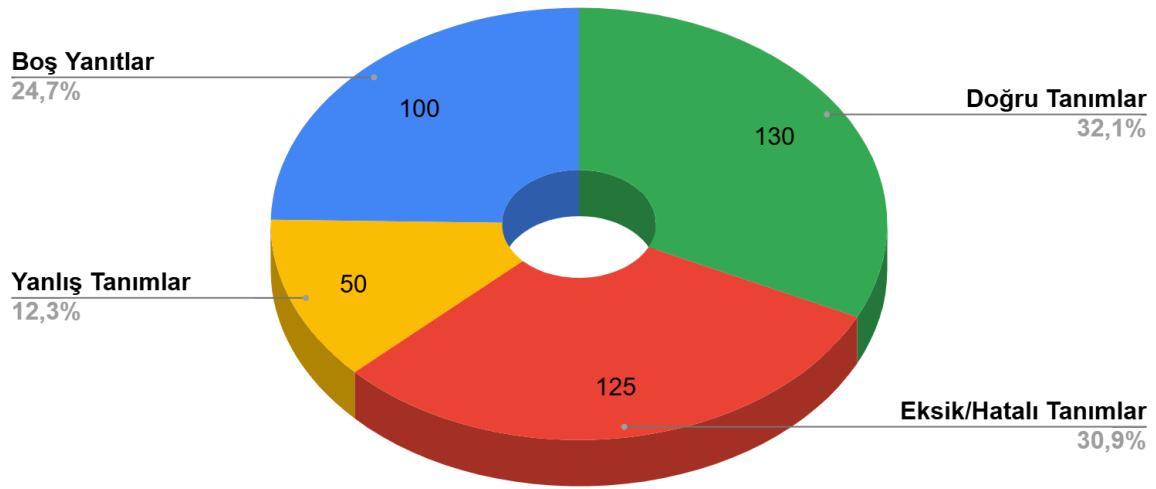
En düşük katılım ise %1,7'lik oran ve 7 kişi ile Hazırlık sınıfı öğrencilerinden gelmiştir. Bu grubun örneklem içinde yeterince temsil edilmediğini göstermektedir. Bu durum, hazırlık sınıfı öğrencilerinin genel üniversite popülasyonu içinde daha küçük bir grubu oluşturması, hazırlık sınıfının ders programlarının farklılığı, henüz akademik sürece tam olarak entegre olmamaları ya da dil eğitimi ağırlıklı programlarının dinî-sosyal içerikli araştırmalara mesafeli kalmaları gibi etkenlerle açıklanabilir.

Sınıf düzeyine göre katılımın farklılaşması, öğrencilerin hem üniversite yaşantısındaki deneyim süreleri hem de sosyal-dinî meseleler karşısındaki olgunluk düzeyleri ile doğrudan ilişkilidir.

Özellikle 1. sınıf öğrencilerinin yoğunluğu, bu grubun henüz mezhep, dinî aidiyet ve toplumsal değerlere ilişkin algılarını yeni şekillendirmekte olduğunu düşündürmektedir. Öte yandan üst sınıf öğrencilerinin (3. ve 4. sınıf) katılım oranları, konuya ilişkin daha bilinçli veya eleştirel bakış açıları geliştirmiş bireylerin değerlendirmelerini içeriyor olabilir.

3.6. Öğrencilerin Mezhep Tanımları

Mezhep kavramını bildiğiniz şekliyle tanımlar mısınız?

Şekil 3.6. Öğrencilerin mezhep tanımları

Mezhep kavramını bildiğiniz şekilde tanımlar mısınız sorusuna verilen cevapları anlamlı kategorilere ayırarak sınıflandırmak, hem katılımcıların mezhep kavramına ilişkin algı düzeylerini hem de bilgi kaynaklarını görselleştirmek açısından faydalı olacaktır.

Doğru Tanımlar: 130	Eksik/Hatalı Tanımlar: 125
Yanlış Tanımlar: 50	Boş Yanıtlar: 100
Toplam: 405	

Verilen 305 tanım, "mezhep" kavramını farklı açılardan ele almaktadır. Bu yanıtlar üç ana kategoriye ayrılmıştır: Doğru, Eksik/Hatalı ve Yanlış. Yanıt veren her öğrenciye bir numara tanımlanmış olup parantez içerisinde belirtilmiştir.

Doğru Tanımlar (130 Yanıt)

Bu kategoriye giren yanıtlar, mezhep kavramının temel özelliklerini ve İslam dinindeki yerini doğru ve kapsayıcı bir şekilde ifade etmektedir. Mezheplerin, dinin ana esaslarını değiştirmeksizin, Kur'an ve Sünnet'in farklı yorumlanması, fıkhi konulardaki içtihatlar veya bölgesel/kültürel farklılıklar sonucu ortaya çıkan ekoller olduğunu vurgulayan tanımlar bu gruba dahildir.

Örnekler:

"Mezhepler, İslam dininde farklı yorum ve uygulamalara dayanan inanç ve hukuk ekolleridir."(5)

"Fıkıh konularında anlaşmazlığa düğüldüğü meselelerde İslam alimlerinin belirttiğı görüşleri sonucu farklı görüşlerin ortaya çıkması ve insanların da bu konularda onlara uyması." (20)

"Kısaca dinin inanç ve ibadet noktasında yol gösterici yorumlanmış biçimidir." (26)

"Mezhep, dinin bütünlüğünü bozmayan ama bazı konularda Kur'an-ı Kerimde ve Peygamberimizin sünnetinden direk olarak cevabını bulamadığımız konularda İslam alimleri tarafından ortaya çıkan fikir ihtilafların sonucunda İslamın şartları , imanın şartları gibi Dinin temel konularında değil de dinin farklı coğrafyalarda uygulanması sonucunda çıkan farklı sorularını İslam alimlerinin zamanın şartlarına göre vermiş oldukları farklı cevaplar sonucunda ortaya çıkan farklı görüş ayrılıklarımız." (40)

"Dinin teferruat ve fıkıh meselelerinde delilleri farklı yaklaşımlarla ele alarak farklı hükümlerin çıkarılması yada tanımlanmasıdır." (55)

"İslami olarak görüş ayrılıkları ve bu ayrılıklar sonucu oluşmuş akımlar." (275)

"İslam dininde inanç, ibadet, hukuk vb. hususlarda görüş ayrılıkları neticesinde ortaya çıkan kurum." (269)

"Mezhepler, Rasulullah Aleyhissalatü vesselamın vefatından sonra sünnet-i seniyye ve ashab-ı kirâm'ın uygulamaları doğrultusunda tabiîn neslinin bu uygulamaları sistemleştirmesi ve ekolleştirmesi olarak tanımlanabilir. Birbirine ayırık görünseler de aynı uygulamanın bölgesel koşullara ve durumlara göre farklılık arz etmesi ile çeşitliliğin ve kolaylığın alternatifi olmuştur." (274)

Eksik/Hatalı Tanımlar (125 Yanıt)

Bu kategori, mezhep kavramını kısmen doğru anlayan ancak tanımı eksik bırakan veya bazı hatalı unsurlar içeren yanıtları kapsar. Örneğin, sadece belirli mezhep isimlerini vermek, mezhebi çok yüzeysel (örneğin "dini görüş" veya "yol" gibi) tanımlamak, mezheplerin oluşum nedenlerini tam olarak açıklayamamak veya mezheplerin sadece peygamber sonrası dönemde ortaya çıktığına odaklanıp içtihat boyutunu atlamak bu gruba girer.

Örnekler:

"Aynı Din İçinde Farklı Şekilde Yapılan İnançlar" (1) - Yüzeysel.

"Mezhep dinlerin alt kollarıdır." (6) - Eksik, "alt kol" tabiri yanlış anlaşılabilir.

"Dini kendine göre yorumlamak" (9) - Bireysel yorumu vurguluyor, kolektif ekol oluşumunu ihmal ediyor.

"Hanefi mezhebi" (12), "hanefi" (13) - Tanım değil, sadece örnek.

"İbadetleri yaptığımız şekil" (22) - Yalnızca ibadet boyutuna odaklanıyor.

"Dinin farklı alimlere göre yorumlanması ve insanların buna göre inandığı takip ettiği ayrı yollar." (38) - Alimlerin rolünü vurguluyor ama oluşum sürecini tam açıklayamıyor.

"Yol" (43) - Çok genel ve yüzeysel.

"İslam'da dört mezhep vardır." (66) - Sayıyı belirtiyor ama tanım yapmıyor.

"Tarikat diye biliyorum ahmed ibnu hanbal şafii hanifi ve maliki" (105) - Tarikat ile karıştırma ve eksik bilgi.

"İnsanları ayırtmak" (255) - Yanlış bir algı.

"Boş iş" (77), "Boş" (183) - Ciddiyetsiz veya ön yargılı yanıtlar.

Yanlış Tanımlar (50 Yanıt)

Bu kategoriye giren yanıtlar, mezhep kavramını tamamen yanlış anlayan veya konuyla alakasız tanımlar yapan yanıtları içermektedir. "Bilmiyorum", "Hayır", "Yok", "Fikrim yok" gibi cevaplar da bu kategoriye dahil edilmiştir. Ayrıca mezhepleri sınıf ayrımı, kültürel farklılık veya siyasi gruplar gibi yanlış kavramlarla açıklayan yanıtlar da buradadır.

Örnekler:

"Bilmiyorum" (2, 23, 85, 125, 141, 158, 194, 195, 197, 200, 225, 233, 262) - Bilgi eksikliği.

"Hayır" (11) - Cevap niteliği taşımıyor.

"Toplumun kendi içlerinde kültürel ve inanış olarak ayrı düşmeleri" (14) - Mezhep tanımının ötesinde sosyolojik bir açıklama.

"Dini coğrafi şartlara ya da insanların yaşam tarzına göre uyarlama" (52) - Eksik ve yanıltıcı bir ifade.

"İnsanlar oluşturmuştur" (33) - Çok genel ve yetersiz.

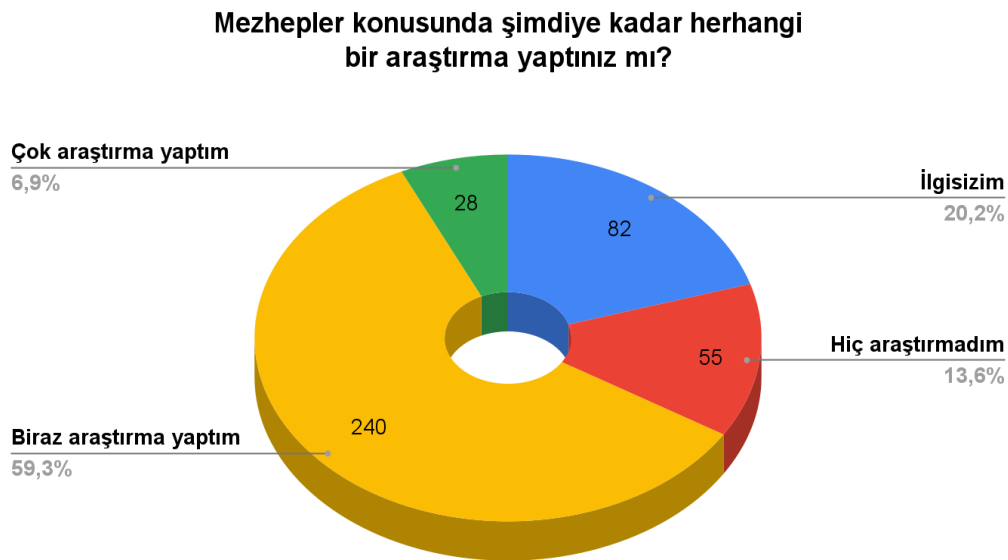
"Bence mezhep kavramı gereksiz din dindir ve herkes aynı dine inanıyor yani" (124) - Kişisel görüş ve mezheplerin varlığını reddetme.

"Sınıfsal ayrım" (206, 219) - Yanlış bir çıkarım.

"Tesettür" (236) - Konuyla alakasız.

Bu kategorizasyon, mezhep kavramının toplumda ne kadar farklı anlaşıldığını ve tanımlandığını göstermektedir. Pek çok kişi kavramın temel unsurlarına hakimken, bazıları yüzeysel veya hatalı bilgilere sahip olabilmektedir.

3.7. Öğrencilerin Mezhep Araştırması Dağılımı

Şekil 3.7. Öğrencilerin mezhep araştırması dağılımı

Bu grafik, katılımcıların mezhepler hakkında bireysel araştırma yapıp yapmadıklarına dair öznel beyanlarını göstermektedir. Grafikte yer alan veriler, mezhepler hakkındaki araştırma

düzeylerini dört ana kategoriye ayırmaktadır: "Biraz araştırma yaptım", "İlgisizim", "Hiç araştırmadım" ve "Çok araştırma yaptım".

"Biraz araştırma yaptım" (%59,3 - 240 kişi): Üniversite öğrencilerinin neredeyse üçte ikisinin mezhepler konusunda "biraz" araştırma yapmış olması dikkate değerdir. Bu durum, dini konuların ve mezheplerin üniversite öğrencileri nezdinde tamamen ilgisiz bir alan olmadığını, aksine bilgi edinme çabalarının olduğunu göstermektedir. Bu "biraz" araştırma, ders içerikleri, sosyal çevre tartışmaları, popüler medya veya kişisel merak gibi farklı kaynaklardan edinilmiş yüzeysel bilgileri içerebilir. Üniversite ortamında dini konuların tartışılmasına veya ders müfredatında yer almasına bağlı olarak, öğrencilerin genel bir farkındalık düzeyine sahip olduğu ancak detaylı bir akademik sorgulamaya girişmedikleri anlaşılmaktadır. Bu durum, eleştirel düşünme becerisine sahip bu genç kitlenin, mezhepler konusuna ilişkin daha sistematik bilgiye ihtiyaç duyduğunu veya mevcut bilgiyi derinleştirme motivasyonlarının düşük olduğunu düşündürebilir. Öğrencilerin mezhepleri "genel kültür" düzeyinde öğrenmiş olmaları muhtemeldir.

"İlgisizim" (%20,2 - 82 kişi): Üniversite öğrencilerinin yaklaşık beşte birinin mezhepler konusuna "ilgisiz" olduğunu belirtmesi, bu konunun bazı öğrenciler için akademik veya kişisel ilgi alanına girmediğini ortaya koymaktadır. Üniversite hayatı, öğrencilerin kendi uzmanlık alanlarına odaklanmalarını gerektirebildiği gibi, bazı öğrenciler için dini ve mezhepsel konular, modern yaşam pratikleri veya kişisel inanç sistemleri içinde merkezi bir yer tutmayabilir. Bu ilgisizlik, aynı zamanda, üniversite müfredatında veya kampüs ortamında mezheplere ilişkin yeterli düzeyde ilgi çekici veya bir tartışma ortamının olmamasıyla da ilişkili olabilir. Bu oran, üniversite gençliği arasında dini konulara mesafeli duran veya laik bir bakış açısı benimseyen bir kesimin varlığını işaret edebilir, özellikle bireysel dinî inançların zayıflaması, sekülerleşme eğilimleri veya dini çeşitliliğe karşı kayıtsızlık gibi eğilimlerle ilişkilendirilebilir. Bu sonuç, öğrencilerin bir kısmının mezhepsel farklılıkları anlamsız ya da gereksiz bulduğunu da işaret edebilir.

"Hiç araştırmadım" (%13,6 - 55 kişi): Katılımcı üniversite öğrencilerinin %13,6'sının mezhepler hakkında "hiç" araştırma yapmadığını ifade etmesi, bu konunun belirli bir öğrenci kesimi için tamamen dışarıda kaldığını göstermektedir. Bu oran, ilgisizim kategorisiyle birleştiğinde ($\%20,2 + \%13,6 = \%33,8$), üniversite öğrencilerinin yaklaşık üçte birinin mezhepler hakkında ya bilgisiz ya da tamamen pasif bir tutum sergilediğini ortaya koymaktadır. Bu durum, özellikle dini bölümlerde okumayan veya genel kültür derslerinde bu konuya

yeterince değinilmeyen öğrenciler arasında daha belirgin olabilir. Ayrıca, günümüz gençliğinin dini kurumsal yapılar yerine daha bireysel bir inanç anlayışı benimsemesi de bu oranın bir nedeni olabilir. Bu kişiler, ailevi aktarım, sosyal çevre ya da medya aracılığıyla sınırlı bir dini perspektife sahip oldukları düşünülebilir.

Hiç Araştırmadım (%13,6) ve İlgisizim (%20,2): Araştırma verilerine göre, katılımcıların %33,8'i mezhep konusuna hiç eğilmediğini ya da bu alana ilgi duymadığını beyan etmiştir.

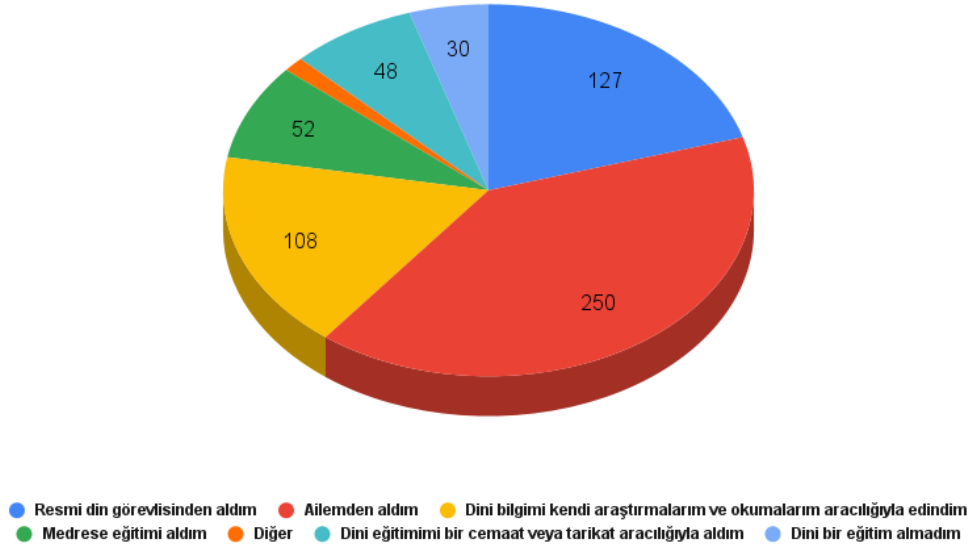
Bu durumun arka planında bazı sosyokültürel ve bireysel etkenlerin rol oynadığı düşünülmektedir. İlk olarak, sekülerleşme eğilimleri doğrultusunda bazı öğrencilerin dinî meselelere mesafeli bir tutum geliştirmiş olabileceği değerlendirilmektedir. İkinci olarak, üniversite gençliğinin önceliklerini daha çok akademik ve mesleki hedefler doğrultusunda şekillendirmesi, mezhepler gibi dinî konulara yönelik ilgiyi görece azaltabilmektedir. Son olarak, mezheplerin toplumsal bellekte tartışmalı ya da hassas bir alan olarak algılanması, öğrencilerin bu konuya yönelmesini engelleyen psikolojik bir bariyer oluşturabilir.

"Çok araştırma yaptım" (%6,9 - 28 kişi): Üniversite öğrencilerinin sadece %6,9'unun mezhepler konusunda "çok" araştırma yaptığını belirtmesi, bu konuya derinlemesine eğilen öğrencilerin oldukça azınlıkta olduğunu göstermektedir. Bu düşük oran, üniversite öğrencilerinin genelinde mezheplere yönelik akademik düzeyde detaylı bir sorgulama veya kişisel bir derinleşme eğiliminin yaygın olmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum, akademik müfredatın veya öğrenci inisiyatiflerinin bu alandaki derinleşim için yeterince teşvik edici olmadığını da düşündürülebilir. Bu grup, dinî bilgiye eleştirel ya da akademik yaklaşan bir azınlığı temsil eder.

Bu bulgular, mezheplerle ilgili eğitimin eğitim sistemlerinde yeterince sistematik biçimde ele alınmamasının bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, Türkiye’de yaygın olan “sessiz hoşgörü” kültürünün yani mezheplerin tartışılmaması yoluyla sağlanan bir arada yaşama biçiminin bu ilgisizliği besliyor olabileceği düşünülmektedir. Öğrencilerin önemli bir kısmının mezhep konusuna yüzeysel bir ilgiyle yaklaşması, uygun yönlendirme ve nitelikli kaynakların sunulması hâlinde daha derinlikli bir akademik ilgiye evrilebilir. Mezhepler hakkında bilgi sahibi olmak, mezhepler arası saygının teşvik edilmesi ve ötekileştirici tutumların azaltılması açısından önemli bir katkı sunar. Bu nedenle üniversite ortamları, söz konusu meseleye yönelik açık, kapsayıcı ve çok yönlü bir yaklaşımı benimsemelidir.

3.8. Öğrencilerin Dini Eğitim Geçmişi

Dini bir eğitim geçmişiniz bulunmakta mıdır? Eğer bulunuyorsa, bu eğitimi hangi kurum ya da kaynaklar aracılığıyla edindiniz? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir.)

Şekil 3.8. Öğrencilerin dini eğitim geçmişi dağılımı

Bu grafik, katılımcıların dini eğitim alma süreçlerinde temas ettikleri ve faydalandıkları kaynak ve kurumların yaygınlığını göstermektedir. Veriler, her bir kaynağın katılımcıların ne kadarlık bir kesimine ulaştığını ortaya koymaktadır. Bu soru çoklu seçenekli yanıt formatına uygun şekilde düzenlendiğinden, her bir kaynak/kurumun kaç katılımcı tarafından ve kaç kez tercih edildiği nicel verilerle açık bir şekilde raporlanmıştır.

Aileden Aldım (%40,1 - 250 kişi/kez): Grafikteki en büyük dilimi oluşturan 250 kişi/kez ile bu kategori, dini eğitimin temel ve en yaygın kaynağının aile olduğunu net bir şekilde vurgulamaktadır. Bu bulgu, Türkiye gibi geleneksel ve dindar toplumlarda, dini bilginin ve değerlerin nesilden nesile aktarımında ailenin oynadığı merkezi ve belirleyici rolü pekiştirmektedir. Ancak bu aktarımın genellikle sistematik değil; örf, gelenek, pratik ve değer temelli olduğu varsayılabilir.

Resmi Din Görevlisinden Aldım (%20,4 - 127 kişi/kez): İkinci en büyük dilimi temsil eden 127 kişi, dini eğitimlerini resmi din görevlilerinden (örn. cami imamları, Kuran kursu öğreticisi, müftülük görevlileri) aldığını belirtmiştir. Bu durum, Türkiye'deki Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı camiler, Kuran kursları gibi resmi dini kurumların, dini bilginin toplumsal düzeyde

yayılmasında önemli bir işlev gördüğünü göstermektedir. Bu kategori, dini bilginin kurumsal ve belirli bir hiyerarşi içinde sunulduğu bir kanalı işaret eder.

Bu durum, özellikle yaz kursları, Kur'an öğretimi ve temel dini bilgiler açısından etkili bir kurum yapısının işlediğini göstermektedir. Bu bireylerin mezhep bilgisi de genellikle Hanefi-Sünni merkezdedir ve müesses nizamı yansıtır.³⁰

Dini Bilgimi Kendi Araştırmalarım ve Okumalarım Aracılığıyla Edindim (%17,3 - 108 kişi/kez): 108 kişinin dini bilgisini kendi araştırmaları ve okumaları yoluyla edindiğini ifade etmesi, modern çağda dini bilginin bireyselleşme ve kişisel inisiyatifle edinilme eğiliminin yükselişini yansıtmaktadır. Bu grup, geleneksel dini eğitim kanallarının ötesinde, eleştirel bir yaklaşımla dini konuları sorgulayan, farklı kaynaklardan bilgi edinen ve kendi dini anlayışlarını inşa etmeye çalışan bireyleri temsil etmektedir. Bu bulgu, dijitalleşmenin ve bilgiye erişimin kolaylaşmasının, bireylerin dini öğrenme pratiklerini nasıl etkilediğini göstermektedir. Söz konusu seçeneği diğer seçeneklerle birlikte işaretlemiş olması, öğrencilerin yalnızca tek bir kaynağa bağlı kalmaksızın hem çeşitli bilgi kaynaklarından beslendiklerini hem de bireysel araştırma faaliyetlerinde bulunduklarını göstermektedir.

Kendi okumalarıyla bilgi edindiğini belirten öğrenciler, bilgiye daha bireysel ve bilinçli bir düzlemde yaklaşan grubu temsil eder. Bu grup, çoğu zaman eleştirel düşünme, mukayeseli okuma ve dijital erişim olanaklarını kullanan bireylerdir. Mezhepler, mezhep farklılıkları ve dinî çeşitlilik gibi konulara açık olmaları beklenebilir.

Medrese Eğitimi/Geleneksel İslami Eğitim Aldım (%8,3 - 52 kişi/kez): 52 kişinin medrese eğitimi aldığını belirtmesi, geleneksel dini eğitim kurumlarının hala belirli bir kesim için önemli bir dini bilgi kaynağı olduğunu ortaya koymaktadır. Medreseler, genellikle klasik İslami ilimler (fıkıh, tefsir, hadis, kelam vb.) üzerine derinlemesine ve uzmanlaşmış eğitimler sunar. Bu kategorideki katılımcılar, dini konularda daha köklü ve geleneksel bir bilgi birikimine sahip olma eğiliminde olabilirler.

³⁰ Ayrıca bkz. Mustafa Koştas, *Üniversite Öğrencilerinde Dine Bakış* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995); Kenan Taş, *Üniversite Gençliğinin Dindarlık Kriterleri* (Ankara: Alter Yayıncılık, 2005); A. Vahap Taştan, A. Kuşat ve C. Çelik, "Üniversite Düzeyinde Din Öğretimi Alan Öğrencilerde Eğitim Sürecinde Oluşan Tutum ve Davranış Değişiklikleri," *E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 11 (2001): 169-192; Nebahat Göçeri, "Din Anlayışının Din Öğretimi Üzerindeki Belirleyici Etkisi," *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1, no. 2 (Temmuz-Aralık 2011): 51-66.

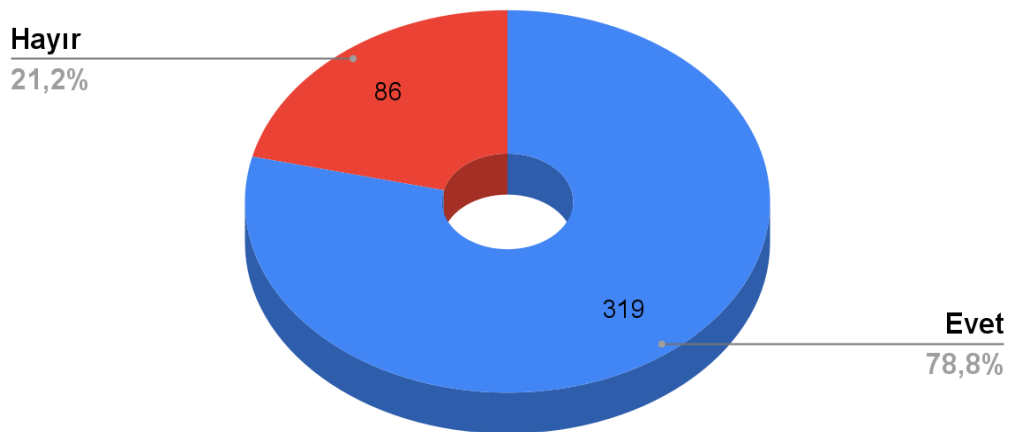
Dini Eğitimimi Bir Cemaat veya Tarikat Aracılığıyla Aldım (%7,7 - 48 kişi/kez): 48 kişinin dini eğitimini bir cemaat veya tarikat aracılığıyla edindiğini ifade etmesi, sivil dini oluşumların da dini bilginin aktarımında ve belirli bir dini yaşam tarzının öğretilmesinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Bu tür yapılar, genellikle mensubiyet duygusu ve belirli bir dini geleneğin veya karizmatik liderin öğretileri etrafında şekillenen bir eğitim sunarlar. Bu, dini bilginin sadece kurumsal ve ailevi kanallardan değil, aynı zamanda resmi olmayan dini gruplar aracılığıyla da yayıldığını gösterir.

Dini Bir Eğitim Almadım (%4,8 - 30 kişi/kez): 30 kişinin "dini bir eğitim almadım" yanıtını vermesi, örneklemin belirli bir kesiminin herhangi dini bilgi edinme sürecine dahil olmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum, artan sekülerleşme eğilimleri, dini konulara ilgisizlik, farklı inanç veya inançsızlık durumları gibi çeşitli sosyo-kültürel faktörlerle ilişkilendirilebilir.

Diğer (%1,3 - 8 kişi/kez): 8 kişi diğer seçeneğini işaretlemiş ve açıklama olarak da okul/eğitim kurumları vs yazmıştır. Özellikle 87 kişiden oluşan imam hatip lisesi mezunlarının dini eğitimini okul/eğitim kurumlarından almış olması beklenmektedir fakat veriler böyle olmadığını imam hatip öğrencilerinin okula dini eğitim almak için gitmediğini veya bu niyetle gitmiş olsa bile yeterli düzeyde dini eğitim alamadıklarını göstermektedir.

3.9. Öğrencilerin Mezhebe Bağlılık Durumu

Bir mezhebe bağlı mısınız ?

Şekil 3.9. Öğrencilerin mezhebe bağlılık dağılımı

Veriler, genç bireylerin mezhep bağlılığı konusundaki tutumlarını ortaya koymak açısından oldukça önemlidir.

Mezhebe Bağlı Olanlar (%78,8 - 319 kişi): Grafikte görüldüğü üzere katılımcıların büyük çoğunluğu (%78,8) bir mezhebe bağlı olduğunu beyan etmiştir. Bu oran, mezheplerin günümüzde hâlâ genç bireylerin kimlik inşasında önemli bir referans noktası olduğunu göstermektedir. Ancak bu bağlılığın niteliği sorgulanmalıdır. Bu bağlılık çoğu zaman bilinçli bir inanç tercihindense ziyade, aileden kalıtsal olarak devralınan ve kültürel bir aidiyet şeklinde yaşanan bir durum olabilir. Öğrenciler mezhebi, güvenli bir dinî çerçeve ya da geleneksel bir norm olarak benimsemiş olabilirler.

Mezhebe Bağlı Olmayanlar (%21,2 - 86 kişi): Katılımcıların beşte biri kadar bir kesim (%21,2) kendisini herhangi bir mezhebe bağlı görmemektedir. Bu durum, özellikle üniversite öğrencileri arasında dini bireyselleşme, mezheplerüstü yaklaşım, hatta sekülerleşme gibi eğilimlerin bulunduğunu göstermektedir. Mezhebe bağlı olmadığını belirten öğrenciler genel olarak üç grupta değerlendirilebilir: Mezhepsel kimliğe mesafeli yaklaşan modern bireyler, mezhep sistemlerini eleştirel bir bilinçle yeterli görmeyen ve bireysel/Kur'an merkezli bir din anlayışını savunanlar ile dinî kimliğe genel olarak ilgisiz veya mesafeli (seküler eğilimli) bireyler. Ayrıca Alevilik ve Selefilik gibi farklı dinî kimliklere sahip öğrenciler de kendilerini Sünni mezheplerle özdeşleştirmeyebilir. Bu çeşitlilik, mezheplerin genç bireyler nezdinde tartışmalı veya mesafeli algılandığını göstermektedir.

Bu grup, mezheplerin genç zihinlerde ne ölçüde tartışmalı ya da sorunlu bir alan olduğunu da yansıtmaktadır.

3.10. Ailelerin Dindarlık Durumu Dağılımı

Şekil 3.10. Ailelerin dindarlık durumu dağılımı

Bu grafik, katılımcıların ailelerinin dini yaşantı düzeyine dair algılarını göstermektedir. Bu tür veriler, bireyin dini kimliği ve mezhebe aidiyeti üzerinde aile etkisinin derecesini anlamak açısından oldukça kıymetlidir.

Orta düzeyde dindar (%49,4 - 200 kişi): Katılımcıların yaklaşık yarısı (%49,4), yani 200 kişi, ailelerinin dini gerekleri yerine getirme konusunda "orta düzeyde dindar" olduğunu belirtmiştir. Bu bulgu, Türk toplumunda dini pratiklerin genellikle radikal olmayan, dengeli ve günlük yaşamla entegre bir şekilde sürdürüldüğünü düşündürmektedir. "Orta düzeyde dindar" ifadesi, temel dini görevlerin (namaz, oruç gibi) kısmen yerine getirildiği, ancak aşırıya kaçmayan veya katı yorumlara sahip olmayan bir dini yaşam tarzını ifade edebilir.

Bu tür bir aile yapısı, çocuklara dini kimlik aktarımında ılımlı ve dengeli bir ortam sunabilir. Mezhebe bağlılık daha çok kültürel düzeyde kalmış olabilir.

Dindar (%37,5 - 152 kişi): Katılımcıların %37,5'i, yani 152 kişi, ailelerinin "dindar" olduğunu belirtmiştir. Bu oran, öğrencilerin önemli bir kesiminin ailelerini dini vecibeleri düzenli ve kapsamlı bir şekilde yerine getiren, daha güçlü bir dini kimliğe sahip olarak algıladığını göstermektedir. Bu aileler, dini yaşamın merkezi bir rol oynadığı, ibadetlerin düzenli yapıldığı ve dini değerlerin yaşamın her alanına nüfuz ettiği bir yapıya sahip olabilirler. Bu gruptaki ailelerin çocuklarında mezhep bilinci ve bağlılığı da daha güçlü olabilir.

Az dindar (%7,9 - 32 kişi): Katılımcıların %7,9'u, yani 32 kişi, ailelerinin "az dindar" olduğunu belirtmiştir. Bu kategori, dini pratiklerin daha seyrek veya seçici olarak yerine getirildiği, dini konulara olan ilginin daha düşük olduğu aileleri temsil etmektedir. Bu durum, modern yaşam tarzının getirdiği değişiklikler, sekülerleşme eğilimleri veya bireysel dini yorum farklılıklarıyla ilişkili olabilir. Bu durum, dini bilginin aktarımı açısından zayıf bir altyapıyı yansıtır ve mezhep konusunda bilgi eksikliği ya da ilgisizlikle sonuçlanabilir.

Dindar değil (%3,2 - 13 kişi): Katılımcıların sadece %3,2'si, yani 13 kişi, ailelerinin "dindar olmadığını" ifade etmiştir. Bu oldukça düşük oran, Türk toplumunda dini kimliğin ve pratiklerin hala çok yaygın olduğunu, "dindar değil" olarak tanımlanan ailelerin ise azınlıkta olduğunu göstermektedir. Bu kategori, ateist, agnostik veya herhangi bir dini inanç sistemine bağlı olmayan aileleri içerebilir. Bu tür ailelerde dinî bilgi aktarımı oldukça sınırlıdır, mezhep aidiyeti ise büyük olasılıkla ya hiç gelişmemiş ya da yalnızca kültürel kodlar yoluyla pasif düzeyde var olmuştur.

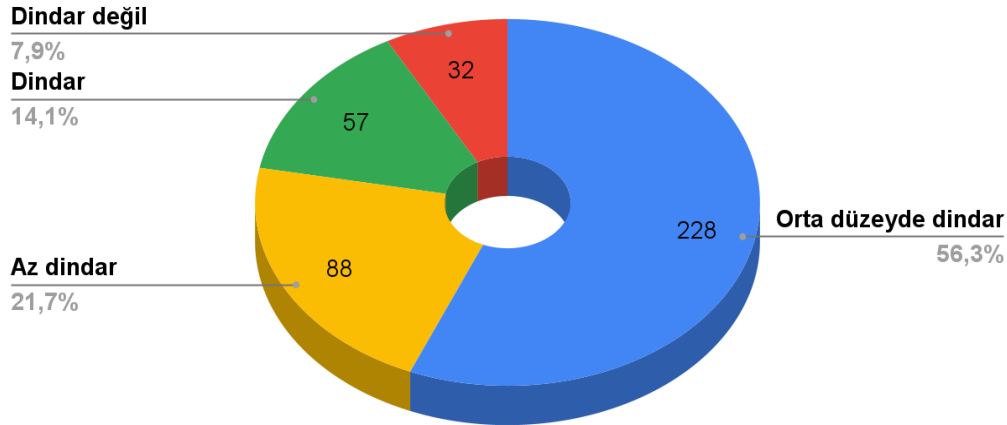
Belirtmek istemiyorum (%2,0 - 8 kişi): Katılımcıların %2,0'ı, yani 8 kişi, ailelerinin dini pratik düzeyi hakkında "belirtmek istemiyorum" seçeneğini işaretlemiştir. Bu durum, konunun kişisel veya hassas algılanması, aile içindeki farklılıklar veya kendi ailesinin dindarlık durumunu tanımlamakta zorlanmış olabilir. Ayrıca bu oran, dini konularda kamusal alanda konuşma isteksizliğini de yansıtır olabilir.

Katılımcıların %86,9'u (dindar + orta düzeyde dindar) dini pratiklerin aktif ya da dengeli biçimde sürdüğü ailelerde yetişmiştir. Bu durum, mezhebe bağlılık oranlarının yüksek çıkmasıyla doğrudan ilişkilendirilebilir. Ailedeki dini atmosfer, bireyin mezhebe aidiyetini içselleştirmesi veya sorgulaması üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olabilir.

Az dindar ve dindar olmayan ailelerin oranı ise (%11,1), sekülerleşme, dini ilgisizlik ya da farklı dini tercihlerin gelişmesi açısından dikkat çekicidir.

3.11. Öğrencilerin Dindarlık Durumu Dağılımı

Dini yükümlülüklerinizi yerine getirme konusunda, aşağıdaki seçeneklerden hangisinin sizin durumunuza daha yakın olduğunu değerlendiriyorsunuz?

Şekil 3.11. Öğrencilerin dindarlık durumu dağılımı

Bu grafik, katılımcıların kişisel dini pratik düzeylerini beyan ettikleri önemli bir veriyi sunuyor. Özellikle aile dindarlığı verisiyle birlikte değerlendirildiğinde, dini sosyalleşme ile bireysel pratik arasındaki farkları ortaya koyma açısından çok değerlidir.

Orta düzeyde dindar (%56,3 - 228 kişi): Katılımcıların yarıdan fazlasının (%56,3), yani 228 kişinin kendisini "orta düzeyde dindar" olarak tanımlaması, bu kategorinin bireysel dindarlık algısında en yaygın olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, bireylerin dini yükümlülüklerini

tamamen yerine getirme konusunda katı veya mutlak bir tutum sergilemek yerine, daha esnek ve günlük yaşamla entegre bir dindarlık anlayışına sahip olduklarını düşündürmektedir. "Orta düzeyde dindar" olmak, temel dini vecibeleri (namaz, oruç gibi) kısmen veya duruma göre yerine getirme tarzını ifade edebilir. Bu, toplumumuzda yaygın olan geleneksel dindarlık profilini yansıtmaktadır.

Az dindar (%21,7 - 88 kişi): Katılımcıların %21,7'sinin, yani 88 kişinin kendisini "az dindar" olarak belirtmesi, dini yükümlülükleri daha seyrek yerine getiren veya dini konulara daha az ilgi duyan önemli bir kesimin varlığına işaret etmektedir. Bu durum, modernleşme süreçleri, bireyselleşme, dini inançlarda farklılaşma veya dini pratiklere duyulan motivasyonun düşüklüğü gibi faktörlerle ilişkilendirilebilir. Bu grup, dini kimliklerini tamamen reddetmemekle birlikte, pratik hayatta dini gerekliliklere daha mesafeli durmaktadır. Bu grup, mezhep bilgisine sahip olabilir ancak pratik düzeyde bu bilgilere göre yaşamayan bireyleri içerebilir.

Dindar (%14,1 - 57 kişi): Katılımcıların %14,1'i, yani 57 kişi, kendisini "dindar" olarak tanımlamıştır. Bu oran, dini yükümlülüklerini düzenli ve kapsamlı bir şekilde yerine getiren, daha güçlü bir dini kimliğe sahip olan bireyleri temsil etmektedir. Bu kişiler, dini vecibelerin yaşamlarında merkezi bir rol oynadığı, ibadetlere düşkün ve dini değerlere sıkı sıkıya bağlı bir yaşam sürme eğiliminde olabilirler. Bu kategori, önceki "Aileden dini eğitim" veya "Ailem dindar" grafiklerinde görülen yüksek oranlardan daha düşük bir kişisel "dindar" tanımına işaret edebilir, bu da bireylerin ailelerinin dindarlık düzeyini kendi dindarlık düzeylerinden daha yüksek algılayabileceğini düşündürür. Bu grupta yer alan bireylerin, mezhep bağlılıkları da hem bilgi hem uygulama düzeyinde daha belirgin olması beklenebilir.

Dindar değil (%7,9 - 32 kişi): Katılımcıların %7,9'u, yani 32 kişi, kendisini "dindar değil" olarak ifade etmiştir. Bu oran, dini yükümlülükleri yerine getirmeyen, hatta kendisini dindar olarak tanımlamayan bir kesimin yükseköğretim öğrencileri arasında var olduğunu göstermektedir. Bu kategori, ateist, agnostik, deist veya herhangi bir dini inanç sistemine bağlı olmayan bireyleri içerebilir. Bu oran, özellikle genç nüfus arasında artan sekülerleşme eğilimlerinin bir yansıması olarak görülebilir. Mezhep konularına ilgileri muhtemelen zayıftır ve bu konuda bağlılık ya da uygulama beklenemez.

"Dindar", "orta düzeyde dindar" ve "az dindar" kategorilerinin toplamda büyük bir çoğunluğu oluşturması (%14,1 + %56,3 + %21,7 = %92,1), dini kimliğin ve pratiklerin toplumda hala çok yaygın olduğunu, ancak bunun farklı yoğunluk ve şekillerde deneyimlendiğini göstermektedir. Bu veriler, bireylerin ailevi dindarlık algısı ile kendi dini pratikleri arasında paralellik ve sapmaların olup olmadığını değerlendirmek için önceki grafiklerle birlikte analiz edilebilir:

Kategori	Aile Dindarlığı (%)	Kişisel Dindarlık (%)
Dindar	37,5	14,1
Orta Düzeyde Dindar	49,4	56,3
Az Dindar	7,9	21,7
Dindar Değil	3,2	7,9

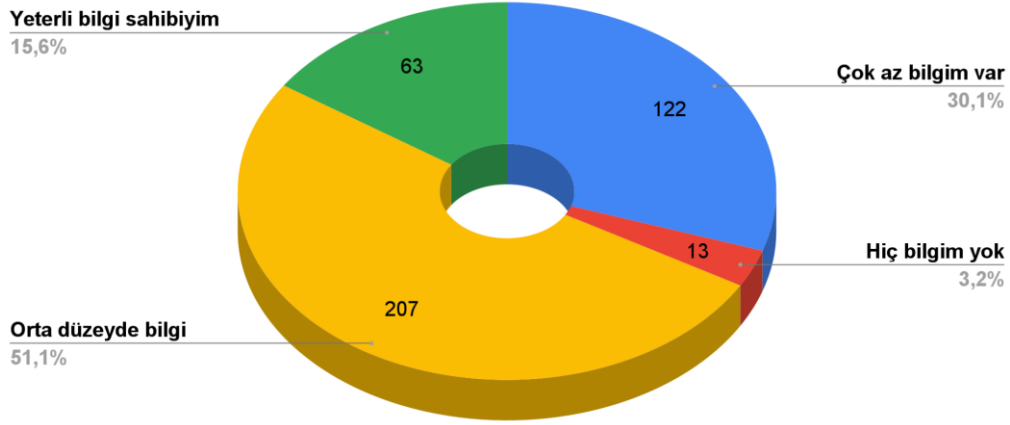
Kategori	Ailede "Dindar" veya orta düzeyde dindar	Kişisel olarak "Dindar" veya "orta düzeyde dindar"
Sayı	352 (%86,9)	285 (%70,4)

Bu karşılaştırma, bireylerin ailelerinden daha ılımlı veya daha mesafeli bir dini yaşam tarzını benimsediklerini göstermektedir. Bu fark; kuşaklar arası dini yaklaşım farklılığı, bireyselleşme, veya üniversite ortamında farklı dini eğilimlerle karşılaşma gibi etkenlerle açıklanabilir.³¹

³¹ Bkz. Âdem Şahin, *İlahiyat, Tıp ve Mühendislik Fakültelerinde Okuyan Öğrencilerde Dini Hayatın Boyutları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma* (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999).

3.12. Öğrencilerin İslam Mezheplerine İlişkin Bilgi Düzeylerinin Dağılımı

İslam mezhepleri hakkında ne derecede bilgi sahibi olduğunuzu düşünüyorsunuz?

Şekil 3.12. Öğrencilerin İslam mezhepleri bilgi düzeylerinin dağılımı

Bu grafik, katılımcıların İslam mezhepleri konusundaki öznel bilgi düzeylerini ortaya koymaktadır ve çalışmamızın en temel sorularından birine doğrudan karşılık vermektedir.

Orta düzeyde bilgi sahibiyim (%51,1 - 207 kişi): Katılımcıların yarıdan fazlasının (%51,1), yani 207 kişinin kendisini İslam mezhepleri hakkında "orta düzeyde bilgi" sahibi olarak tanımlaması, bu kategorinin en yaygın bilgi algısını oluşturduğunu göstermektedir. Bu bulgu, öğrencilerin İslam mezheplerine dair genel bir farkındalığa ve yüzeysel bir bilgiye sahip olduklarını, ancak uzmanlık veya derinlemesine bir bilgi düzeyine ulaşmadıklarını düşündürmektedir. Bu bilgi, genellikle ders müfredatları, medya, genel kültür veya sosyal çevre aracılığıyla edinilmiş olabilir. Bu katılımcılar, belki mezheplerin adlarını, temel ayrımlarını biliyor olabilir; fakat mezheplerin özgün içtihat anlayışlarını veya tarihsel arka planlarını derinlemesine bilmeyebilir.

Çok az bilgim var (%30,1 - 122 kişi): Katılımcıların yaklaşık üçte birinin (%30,1), yani 122 kişinin "çok az bilgim var" yanıtını vermesi, İslam mezhepleri konusunda oldukça sınırlı bir bilgiye sahip olan önemli bir kesimin varlığına işaret etmektedir. Bu durum, konuya olan ilginin düşük olması, eğitim süreçlerinde yeterince yer verilmemesi veya bireylerin bu konuyu kişisel bilgi edinme öncelikleri arasına almaması gibi faktörlerle ilişkili olabilir.

Bu grubun büyük kısmı, geleneksel aidiyete sahip fakat sorgulayıcı olmayan bir mezhep ilişkisine sahiptir. Bu konuda toplumsal bilgi açığının bulunduğunu ve dini okuryazarlık düzeyinin mezhepler özelinde geliştirilmesi gerektiğini işaret edebilir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu (%51,1 + %30,1 = %81,2) kendilerini İslam mezhepleri hakkında "orta düzeyde" veya "çok az" bilgi sahibi olarak tanımlamıştır. Bu bulgu, toplumda mezhepler hakkında genel bir farkındalık olsa da, derinlemesine ve eleştirel bilgi düzeyinin yaygın olmadığını düşündürmektedir. Bu oran, mezhep bilgisi konusunda yapısal bir eksikliğe işaret etmektedir. Hem resmi eğitimde hem de yaygın dinî bilgilendirme ortamlarında mezheplerin yeterince anlatılamadığı anlaşılmaktadır.

Yeterli bilgi sahibiyim (%15,6 - 63 kişi): Katılımcıların %15,6'sının, yani 63 kişinin kendisini "yeterli bilgi sahibi" olarak tanımlaması, İslam mezhepleri konusunda nispeten daha kapsamlı ve derinlemesine bilgiye sahip olduğunu düşünen bir azınlığın varlığını göstermektedir. Bu kişiler, ilgili akademik alanlarda eğitim almış veya kişisel olarak bu konuya yoğun ilgi duyan bireyler olabilirler. Ancak, "yeterli bilgi" kavramının öznel bir değerlendirme olduğu unutulmamalıdır. Bu grup, dinî araştırmaya daha fazla yönelen, medrese, cemaat veya kendi okumalarıyla bilgilenmiş kişilerden oluşabilir. Bu bireyler, mezhepler arası ilişkileri, tarihsel arka planları ve mezhebi farklılıkların dinî hayata etkilerini daha bilinçli analiz edebilir.

"Yeterli bilgi sahibiyim" diyenlerin oranının nispeten düşük olması, mezhepler konusunda akademik veya derinlemesine uzmanlaşmanın toplumda yaygın olmadığını göstermektedir.

Bu durum, ilahiyat eğitimi dışındaki alanlarda bu konuya yeterince odaklanılmadığı veya bireylerin derinlemesine araştırma yapmaya motive olmadıkları şeklinde yorumlanabilir.

Hiç bilgim yok (%3,2 - 13 kişi): Katılımcıların çok küçük bir kısmının (%3,2), yani 13 kişinin "hiç bilgim yok" yanıtını vermesi, İslam mezhepleri konusunda tamamen bilgisiz olan bir kesimin varlığını göstermektedir. Bu oran oldukça düşük olmakla birlikte, bu konunun bazı bireyler için tamamen dışarıda kaldığını işaret etmektedir. Bu grup, mezheplerin modern dünyada anlamsızlaştığını düşünen bireyleri de kapsayabilir.

Mezhepler hakkında yetersiz veya yüzeysel bilgiye sahip olmak, mezhepler arası hoşgörü konusunda yanlış anlamalara veya önyargılara yol açma potansiyeli taşıyabilir. Bu nedenle, daha doğru ve kapsamlı bilgiye erişimin sağlanması, toplumsal barış ve anlayış açısından önem arz etmektedir.

Sonuç olarak, bu grafik, katılımcıların İslam mezhepleri hakkındaki bilgi düzeylerinin genellikle yüzeysel olduğunu ve derinlemesine bilgiye sahip olanların azınlıkta kaldığını göstermektedir.

3.13. Öğrencilerin Sahip Oldukları Mezhep Bilgisi Dağılımı

Şekil 3.13. Öğrencilerin sahip oldukları mezhep bilgisi dağılımı

Bu grafik, öğrencilerin kendi mezheplerine dair bilgi düzeyine ilişkin öz değerlendirmelerini içermektedir. Mezhep aidiyetinin niteliğini ve bilinç düzeyini analiz etmek için kritik bir veridir. Grafik, öğrencilerin sadece genel mezhepler bilgisi değil, kişisel aidiyet duydukları mezhep hakkında sahip oldukları bilgi düzeyini yansıtmaları açısından özel bir öneme sahiptir.

Orta düzeyde bilgi sahibiyim (%53,6 - 217 kişi): Katılımcıların yarıdan fazlasının (%53,6), yani 217 kişinin kendi mezhebi hakkında "orta düzeyde bilgi sahibi" olduğunu belirtmesi, bu kategorinin en yaygın bilgi algısını oluşturduğunu göstermektedir. Bu bulgu, bireylerin kendi mezheplerine dair genel bir farkındalığa ve yüzeysel bir bilgiye sahip olduklarını, ancak detaylı veya uzmanlık düzeyinde bir bilgiye sahip olmadıklarını düşündürmektedir. Bu bilgi, genellikle aileden edinilen geleneksel bilgiler, cami ortamında öğrenilen temel bilgiler veya genel dini kültüre ait yüzeysel bilgiler olabilir. Bu grup, aidiyet bilincine sahip ama analitik bilgi düzeyi sınırlı bireyleri temsil eder.

Yeterli bilgi sahibiyim (%24,2 - 98 kişi): Katılımcıların yaklaşık dörtte birinin (%24,2), yani 98 kişinin kendi mezhebi hakkında "yeterli bilgi sahibi" olduğunu belirtmesi, nispeten daha derinlemesine bilgiye sahip olduğunu düşünen önemli bir kesimin varlığına işaret etmektedir.

Bu kişiler, kendi mezheplerinin fıkhi, akaidî ve tarihsel arka planı hakkında daha bilinçli olabilirler. Bu grup içerisinde dini eğitim almış bireyler veya kişisel olarak kendi mezheplerini daha derinlemesine araştıran kişiler bulunabilir. Bu oran, önceki "İslam mezhepleri hakkında ne derecede bilgi sahibisiniz?" sorusunun "yeterli bilgi sahibiyim" yanıtından (%15,6) daha yüksektir, bu da bireylerin kendi mezhepleri hakkında genel İslam mezhepleri hakkında olduğundan daha fazla bilgiye sahip olduklarını düşünme eğiliminde olduklarını gösterir.

Bu öğrenciler, muhtemelen ailevi aktarıma ek olarak, resmî din eğitimi, medrese, cemaat içi eğitim veya bireysel araştırmalar yoluyla bu bilgiye ulaşmışlardır.

Çok az bilgim var (%16,3 - 66 kişi): Katılımcıların %16,3'ünün, yani 66 kişinin kendi mezhebi hakkında "çok az bilgim var" yanıtını vermesi, mezhep aidiyetine sahip olmakla birlikte, bu aidiyetin felsefi veya fıkhi temelleri hakkında sınırlı bilgiye sahip olan bir kesimin varlığına işaret etmektedir. Bu durum, mezhep bağlılığının genellikle geleneksel veya sosyolojik bir kimlik olarak işlediğini, ancak bunun derinlemesine bir bilgi birikimiyle desteklenmediğini düşündürülebilir.

Hiç bilgim yok (%5,9 - 24 kişi): Katılımcıların %5,9'unun, yani 24 kişinin kendi mezhebi hakkında "hiç bilgim yok" yanıtını vermesi, kendi mezhebine mensup olduğunu düşünen ancak bu konuda hiçbir bilgiye sahip olmadığını belirten küçük bir kesimin varlığını göstermektedir. Bu durum, mezhep aidiyetinin sadece kültürel bir etiket olarak algılanması veya bireylerin dini kimlikleriyle ilgili konuları sorgulamaması gibi nedenlerden kaynaklanabilir.

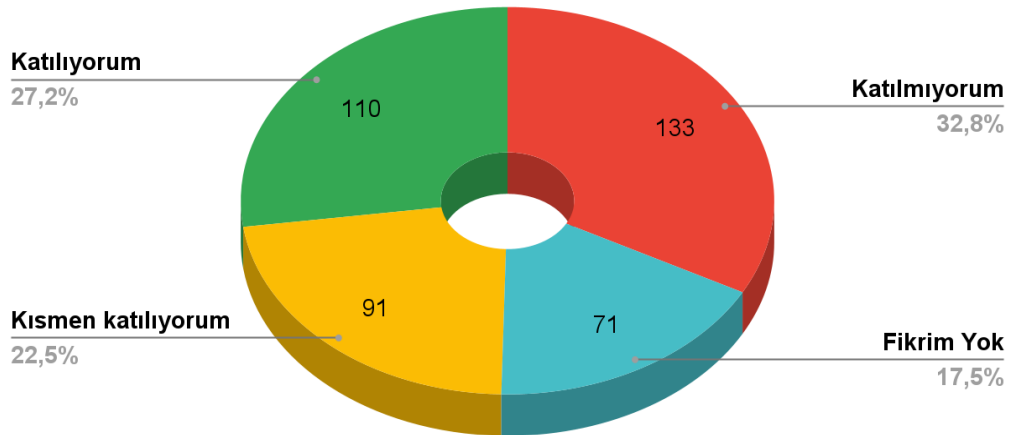
"Çok az bilgim var" ve "Hiç bilgim yok" diyenlerin toplam oranı ($\%16,3 + \%5,9 = \%22,2$) önemli bir kesimi oluşturmaktadır. Bu durum, bireylerin kendi mezheplerinin dini pratiklerine veya kültürel aidiyetine sahip olsalar bile, bu mezhebin teorik veya tarihi arka planı hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıklarını göstermektedir. Bu, dini bilginin aktarımı ve anlaşılması konusunda potansiyel eksikliklere işaret edebilir.

Bilgi Düzeyi	İslam Mezhepleri (%)	Kendi Mezhebi (%)
Hiç bilgim yok	%3,2	%5,9
Çok az bilgim var	%30,1	%16,3
Orta düzeyde bilgi	%51,1	%53,6
Yeterli bilgi sahibiyim	%15,6	%24,2

Bu tabloya göre öğrenciler kendi mezhepleri hakkında, genel mezhepler bilgisinden daha fazla bilgi sahibi olduklarını düşünmektedir. Ancak bu bilgi, çoğunlukla orta düzeyde ve sistematik olmayan niteliktedir.

3.14. Bir Mezhebe Bağlılık Zorunluluğu Hakkındaki Öğrenci Görüşleri

Bir müslüman bir mezhebe bağlı olmak zorundadır.

Şekil 3.14. Bir mezhebe bağlılık zorunluluğu hakkındaki öğrenci görüşleri grafiği

Bu grafik, üniversite öğrencilerine yöneltilen “Bir Müslüman bir mezhebe bağlı olmak zorundadır.” ifadesine verdikleri tepkileri göstermektedir. Grafik, mezhep bağlılığının dini zorunluluk olup olmadığı konusundaki algıyı ölçmektedir ve genç bireylerin mezhebe dair normatif bakış açılarını ortaya koymaktadır.

Katılmıyorum (%32,8 - 133 kişi): Katılımcıların en büyük dilimini oluşturan 133 kişi, bir Müslüman'ın bir mezhebe bağlı olmak zorunda olduğu düşüncesine katılmamaktadır. Bu bulgu, mezheplere bağlılık konusundaki bireyselleşme eğiliminin ve dini özgürlük anlayışının güçlü olduğunu göstermektedir. Bu grup, dini inanç ve pratiklerde mezhepsel kalıpların mutlak olmadığını, Kur'an ve Sünnet'e doğrudan referansla dini yaşamın sürdürülebileceğini düşünebilir. Bu oran, modern dönemde mezhepler üstü bir dini anlayışın veya mezheplerin tarihsel birer yorumdan ibaret olduğu fikrinin yaygınlaştığına işaret edebilir. Bu grup, mezhep bağlılığını gereksiz bulan veya kişisel tercih düzeyine indirgeyen bireyleri temsil eder.

Katılıyorum (%27,2 - 110 kişi): Katılımcıların %27,2'si, yani 110 kişi, bir Müslüman'ın bir mezhebe bağlı olmak zorunda olduğu ifadesine "katılıyorum" yanıtını vermiştir. Bu kesim, mezhepleri dini yaşamın düzenini sağlayan, dini hükümlerin anlaşılmasında kolaylık sunan ve bid'atlardan korunmayı sağlayan birer rehber olarak görme eğilimindedir. Geleneksel dini eğitimden geçmiş veya mezhep aidiyetine önem veren çevrelerde bu görüş daha yaygın olabilir. Özellikle medrese eğitimi almış, geleneksel din anlayışına sahip veya Diyanet çizgisinde yetişmiş öğrencilerde bu görüş yaygın olabilir. Bu öğrenciler, mezhebi hem bilgi hem de uygulama açısından dinî kimliğin vazgeçilmez parçası olarak görmekte olduğu düşünülebilir.

Kısmen Katılıyorum (%22,5 - 91 kişi): Katılımcıların %22,5'i, yani 91 kişi, bu ifadeye "kısmen" katıldığını belirtmiştir. Bu yanıt, mezhep bağlılığı konusunda net bir tutum sergilemeyen, mezheplerin faydalarını kabul etmekle birlikte mutlak bir zorunluluk olarak görmeyen bir kesimin varlığını göstermektedir. Bu grup, dini pratiklerinde mezhepsel referansları kullanmakla birlikte, mezheplerin ötesinde de bir dini yaşamın mümkün olduğunu düşünebilir. Bu grup, mezhep bağlılığını mutlak değil, şartlara ve bağlama göre anlamlı gören bir bakış açısına sahip olabilir.

Fikrim Yok (%17,5 - 71 kişi): Katılımcıların %17,5'i, yani 71 kişi, bu konuda "fikri olmadığını" belirtmiştir. Bu yüksek oran, mezhep aidiyetinin dini bir zorunluluk olup olmadığı konusunun bireyler arasında henüz netleşmemiş veya üzerine düşünülmemiş bir alan olduğunu göstermektedir. Bu durum, mezhepler hakkında yeterli bilgiye sahip olmama veya konunun karmaşıklığı nedeniyle bir pozisyon alamama ile ilişkili olabilir. Önceki "Mezhepler konusunda şimdiye kadar herhangi bir araştırma yaptınız mı?" grafiğindeki "Hiç araştırmadım" (%13,6) ve "İlgisizim" (%20,2) oranlarıyla bir paralellik gösterebilir.

“Kısmen” ve “Fikrim yok” yanıtları birlikte ele alındığında %40’a yakın bir grup mezhep meselesine belirsiz ya da nötr yaklaşmaktadır.

Önceki Grafikler ile Karşılaştırmalı Değerlendirme:

Mezhep Bağlılığına Rağmen Zorunluluk Algısındaki Fark: "Bir mezhebe bağlı mısınız?" sorusuna %78,8 oranında "Evet" yanıtı verilmişken, "Bir Müslüman bir mezhebe bağlı olmak zorundadır" ifadesine "Katılıyorum" diyenlerin oranı %27,2'dir. Bu belirgin fark, katılımcıların büyük çoğunluğunun bir mezhebe bağlı olmakla birlikte, bu bağlılığı dini bir zorunluluk olarak görmediğini ortaya koymaktadır. Yani mezhep aidiyeti genellikle kültürel, geleneksel veya kolaylaştırıcı bir pratik olarak benimsenmekte, ancak dini bir "farz" ya da "vacip" olarak algılanmamaktadır. Bu durum, mezhep bağlılığının sosyolojik bir aidiyetten öte, bireysel dini özgürlük alanına giren bir tercih olarak algılandığını düşündürmektedir.

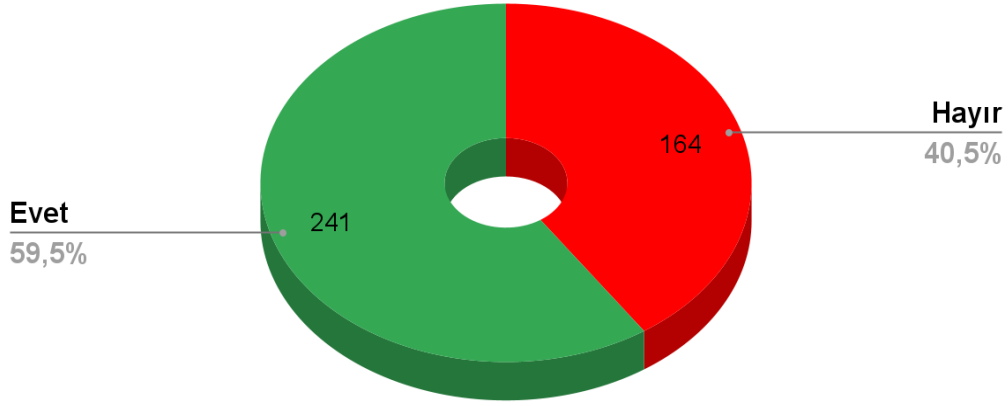
Bilgi Düzeyi ve Zorunluluk Algısı Arasındaki İlişki: "Mezhepler konusunda şimdiye kadar herhangi bir araştırma yaptınız mı?" grafiğinde "Hiç araştırmadım" ve "İlgisizim" diyenlerin toplam oranı yaklaşık %33,8 iken, "Fikrim Yok" diyenlerin oranı %17,5'tir.

Bu, bilgi eksikliğinin veya ilgisizliğin, mezhep bağlılığının zorunluluğu gibi derin bir konuda net bir görüş oluşturmayı engellediğini destekleyebilir.

Bu grafik, yükseköğretim öğrencilerinde mezhep aidiyetinin hala yaygın olmasına rağmen, bunun mutlak bir dini zorunluluk olarak algılanmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Bireyler, mezheplere geleneksel veya pratik nedenlerle bağlı kalmayı tercih etmekle birlikte, bu bağlılığın dini bir vecibe olduğu fikrine karşı daha eleştirel veya esnek bir yaklaşım sergilemektedirler. "Kısmen" ve "Fikrim Yok" diyen kesimler, bu konuda netleşmemiş veya esnek bir duruş sergileyen önemli bir grubu temsil etmektedir. Bu bulgular, Türkiye'deki dini düşüncenin ve pratiğin modernleşme ve bireyselleşme süreçleriyle birlikte nasıl evrildiğini anlamak açısından kritik öneme sahiptir.

3.15. İslam Mezheplerinin İtikadî ve Amelî Olarak Ayrıldığını Bilme Düzeyi

Mezheplerin itikadi ve ameli olmak üzere ikiye ayrıldığını biliyor musunuz ?

Şekil 3.15. Öğrencilerin İslam mezheplerinin itikadî ve amelî olarak ayrıldığını bilme düzeyine ilişkin dağılımı

Bu soru, katılımcıların mezheplerin temel tasnifi (itikadi/akaidî ve fıkhî/amelî) hakkındaki bilgi düzeylerini ölçmeyi hedeflemektedir. Bu tür bir ayırım, mezhepler tarihi açısından temel bir bilgidir.

Evet (%59,5 - 241 kişi): Katılımcıların yaklaşık üçte ikisi (%59,5), yani 241 kişinin, mezheplerin itikadi ve ameli olmak üzere ikiye ayrıldığını bildiğini belirtmesi, bu temel tasnifin öğrencilerin önemli bir kesimi tarafından bilindiğini göstermektedir.

Bu bulgu, dini eğitim veya genel dini bilgi edinimi süreçlerinde bu ayırımın öğretildiğini veya bu bilginin yaygın bir dini kültüre ait olduğunu düşündürmektedir. Özellikle resmi din eğitimi almış veya kişisel araştırmalar yapmış bireylerin bu bilgiye sahip olması beklenir. Mezhep kavramına dair yüzeysel bilginin ötesine geçen, temel sınıflandırma farkındalığına sahip bireyleri temsil eder. Bu öğrencilerin, en azından Ehl-i Sünnet içinde Eş'arî – Mâturîdî gibi itikadi mezhepler ile Hanefî – Şafiî gibi ameli mezhepler arasında ayırım yapabildiklerini düşündürmektedir.

Hayır (%40,5 - 164 kişi): Katılımcıların oldukça önemli bir kısmının (%40,5), yani 164 kişinin, mezheplerin bu şekilde ikiye ayrıldığını bilmediğini belirtmesi, dini bilgi düzeyinde belirli bir boşluğun varlığına işaret etmektedir. Bu oran, dini konulara genel bir ilgi olsa bile, mezheplerin derinlemesine yapısı ve tasnifi konusunda bilgi eksikliği olduğunu göstermektedir.

Bu durum, özellikle "hiç araştırmadım" veya "çok az bilgim var" diyen kesimlerle paralellik gösterebilir.

Öğrenciler yalnızca “Hanefîyim, Şafiîyim” gibi ameli mezheplere atıf yaparken, itikadi mezhep farkındalığı yok sayılmakta ya da hiç gelişmemektedir. Bu grup, muhtemelen mezhepleri salt sosyal aidiyet ya da aile mirası olarak görmektedir.

Önceki Grafikler ile Karşılaştırmalı Değerlendirme:

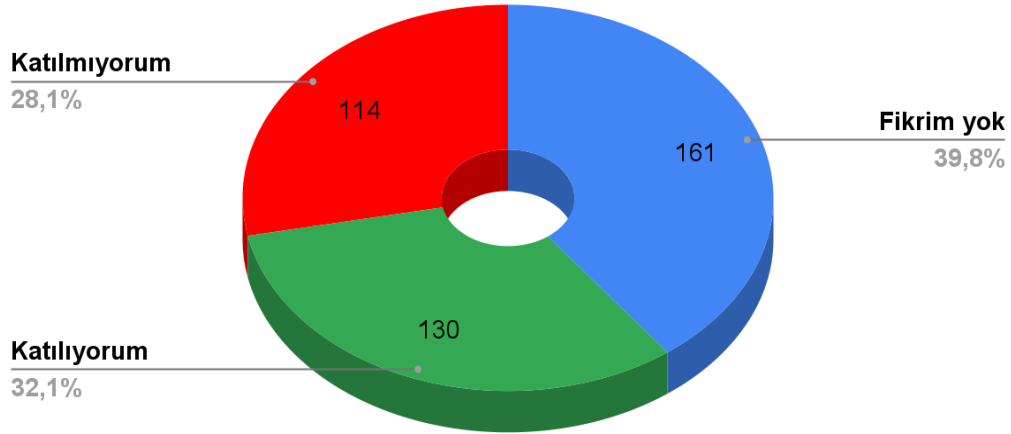
"Mezhepler konusunda şimdiye kadar herhangi bir araştırma yaptınız mı?" sorusuna %59,3 "Biraz araştırma yaptım" ve %6,9 "Çok araştırma yaptım" yanıtı verilmiştir. Bu, mezhepler hakkında az da olsa bir araştırma yapmış veya bilgi edinmiş olanların toplamda %66,2 olduğunu göstermektedir.

"Mezheplerin itikadi ve ameli olmak üzere ikiye ayrıldığını biliyor musunuz?" sorusuna ise %59,5 "Evet" yanıtı verilmiştir. Bu oranlar birbiriyle uyumlu görünmekle birlikte, mezhepler hakkında "hiç araştırmadım" (%13,6) ve "ilgisizim" (%20,2) diyenlerin toplam %33,8'lik bir kesimi oluşturduğu göz önüne alındığında, %40,5'lik "Hayır" cevabı oldukça anlamlıdır. Bu, araştırma yapsa bile bazı katılımcıların bu temel ayrımı bilmediğini veya araştırma derinliğinin bu bilgiyi edinmek için yeterli olmadığını düşündürmektedir.

"Dini bir eğitim geçmişiniz bulunmakta mıdır?" sorusuna verilen yanıtlarda, dini bilgiyi "aileden aldım" (%61,7) ve "resmi din görevlilerinden aldım" (%12,3) diyenlerin toplamı %74 gibi yüksek bir orana ulaşmaktadır. Ancak, mezheplerin itikadi ve ameli ayrımını bilmeyenlerin oranı (%40,5), dini eğitim geçmişi olanlar arasında bile bu temel bilginin eksik olabileceğini göstermektedir. Özellikle aileden alınan dini eğitimin veya okul/eğitim kurumlarından alınan resmi din eğitiminin, bu tür spesifik ve teorik bilgilere ne kadar odaklandığı sorgulanabilir. Resmi din görevlilerinden eğitim alanların daha fazla bu bilgiye sahip olması beklenebilir, ancak bu eğitimlerin içeriği ve derinliği de önemlidir. Medrese eğitimi alanların bu ayrımı bilme oranı muhtemelen çok daha yüksektir, ancak genel örneklem içindeki payları düşüktür. Mezhebe bağlı olduğunu belirten bireylerin büyük kısmı, neye bağlı olduğunu yeterince teknik düzeyde bilmiyor olabilir.

3.16. “Kişi İtikadî (İnanç) Konularda Bir Mezhebe Bağlı Olmak Zorundadır” Görüşüne Yönelik Öğrenci Yanıtları

Kişi itikadi (inanç) konularda bir mezhebe bağlı olmak zorundadır.

Şekil 3.16. “Kişi itikadî (inanç) konularda bir mezhebe bağlı olmak zorundadır.” ifadesine yönelik öğrenci yanıtlarının dağılımı

Bu soru, özellikle inanç esasları (akaid) bağlamında mezhep bağlılığının zorunluluğu konusundaki algıyı araştırmaktadır. Bu, daha önce genel mezhep bağlılığı zorunluluğu sorulan bir önceki grafik ile karşılaştırıldığında, inanç ve amel ayrımının toplumsal algıdaki yerini anlamak açısından kritik öneme sahiptir.

Fikrim Yok (%39,8 - 161 kişi): Katılımcıların en büyük dilimini (%39,8) oluşturan 161 kişi, itikadi konularda mezhep bağlılığının zorunluluğu konusunda "fikri olmadığını" belirtmiştir. Bu oran, önceki "Bir müslüman bir mezhebe bağlı olmak zorundadır" sorusundaki "Fikrim Yok" (%17,5) oranından belirgin şekilde yüksektir. Bu durum, "itikadi mezhep" kavramının veya inanç konularında mezhepsel zorunluluğun, genel mezhep bağlılığına kıyasla daha karmaşık veya daha az bilinen bir alan olduğunu düşündürmektedir.

Katılımcıların bu konuda bilgi sahibi olmaması, ya bu ayrımı hiç bilmemelerinden (ki bir önceki grafikte "Mezheplerin itikadi ve ameli olarak ayrıldığını biliyor musunuz?" sorusuna %40,5 "Hayır" yanıtı verilmişti) ya da bu konuda dini bir görüş oluşturmakta zorlanmalarından kaynaklanabilir. Bu grup, mezheplerin yalnızca fıkıh alanıyla sınırlı olduğunu düşünebilir veya mezhebi aidiyeti gündem dışı buluyor olabilir.

Katılıyorum (%32,1 - 130 kişi): Katılımcıların yaklaşık üçte biri %32,1'i, yani 130 kişi, itikadi konularda bir mezhebe bağlı olmak zorunda olduğu ifadesine "katılıyorum" yanıtını vermiştir. Bu kesim, inanç esaslarının belirli bir mezhebin (örneğin Ehl-i Sünnet'ten Maturidiyye veya Eş'ariyye) yorumu çerçevesinde anlaşılması gerektiğini savunuyor olabilir.

Ehl-i Sünnet çerçevesinde Mâturîdîlik veya Eş'arîlik gibi sistematik mezheplerin gerekliliğini kabul eden bireyleri ifade eder. Dinin doğru anlaşılması ve korunması için akaid temelli mezhebi sisteme ihtiyaç olduğunu düşünen bireyleri kapsar. Bu yaklaşım, muhtemelen medrese veya ileri düzey dini eğitim almış ya da geleneksel dini kurumlarla teması olan bireylerde yaygındır.

Katılmıyorum (%28,1 - 114 kişi): Katılımcıların %28,1'i, yani 114 kişi, itikadi konularda bir mezhebe bağlı olma zorunluluğuna katılmamaktadır. Bu oran, dini inançların doğrudan Kur'an ve Sünnet'ten öğrenilmesi gerektiğini savunan, mezhepsel yorumları mutlaklaştırmayan veya akıl yoluyla inanç esaslarını kavramayı tercih eden bir kesimi temsil etmektedir. Bu görüş, özellikle modern dönemde dini tartışmalara açık olan veya mezhepler üstü bir İslam anlayışı benimseyen bireyler arasında yaygın olabilir. Bu grup, modernist ya da Kur'an merkezli din anlayışı çerçevesinde etkilenip şekillenmiş olabilir.

Önceki Grafikler ile Karşılaştırmalı Değerlendirme ve Çıkarımlar:

"Fikrim Yok" Oranındaki Belirgin Artış: Genel mezhep bağlılığı zorunluluğu sorusunda %17,5 olan "Fikrim Yok" oranı, itikadi mezhep bağlılığı sorusunda %39,8'e yükselmiştir. Bu artış, katılımcıların büyük bir kısmının "itikadi mezhep" kavramına ve inanç konularında mezhep bağlılığının zorunluluğuna dair yeterli bilgiye veya net bir görüşe sahip olmadığını açıkça göstermektedir.

Bu durum, "Mezheplerin itikadi ve ameli olmak üzere ikiye ayrıldığını biliyor musunuz?" sorusundaki %40,5'lik "Hayır" yanıtıyla güçlü bir ilişki içindedir; zira bu ayrımı bilmeyenlerin, doğal olarak itikadi mezhep bağlılığı zorunluluğu hakkında da fikirleri olmayabilir.

Genel ve İtikadi Mezhep Bağlılığı Algısı Arasındaki Fark: "Bir müslüman bir mezhebe bağlı olmak zorundadır" (genel) ifadesine "Katılıyorum" diyenler %27,2 iken, "Kişi itikadi (inanç) konularda bir mezhebe bağlı olmak zorundadır" ifadesine "Katılıyorum" diyenler %32,1'dir. Geleneksel İslami düşüncede inanç konularında mezhep bağlılığı ameli mezhep bağlılığından daha temel ve zorunlu kabul edilir. Bu bağlamda, "Katılıyorum" oranının itikadi konularda biraz daha yüksek olması, geleneksel dini anlayışın bir yansıması olabilir.

Ancak bu fark çok büyük değildir, bu da birçok kişinin bu ayrıma dikkat etmediğini veya her iki konuyu da benzer şekilde değerlendirdiğini düşündürebilir.

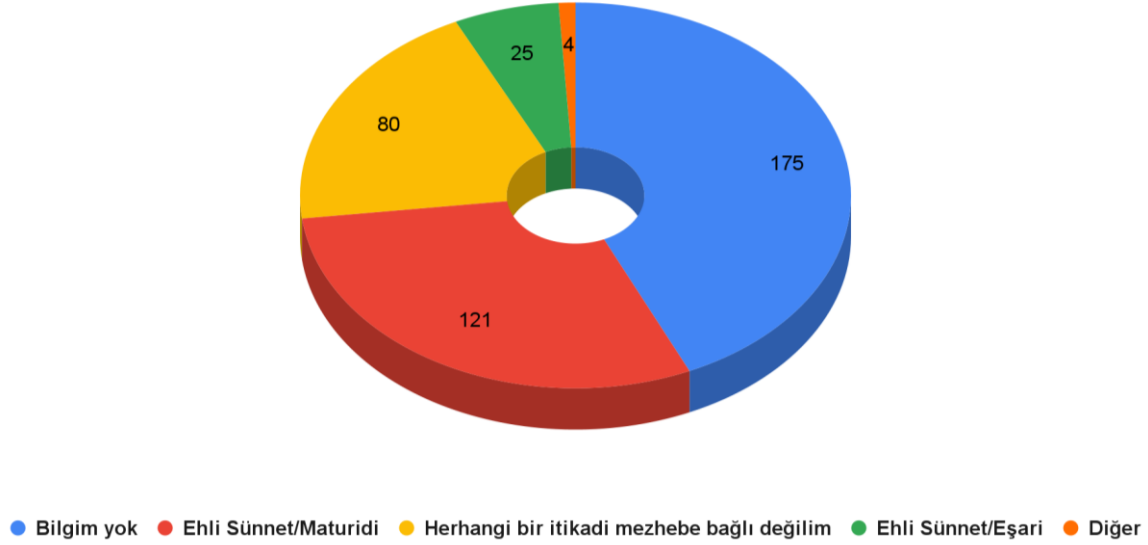
Öte yandan, genel mezhep bağlılığında "Katılmıyorum" diyenlerin oranı %32,8 iken, itikadi konularda "Katılmıyorum" diyenlerin oranı %28,1'e düşmüştür. Bu durum, bireylerin ameli konularda (namaz, oruç gibi ibadetler) mezhepsel bağlılığı daha esnek görebilirken, inanç esaslarında (Allah'ın sıfatları gibi) daha az esnekliğe sahip olduklarını düşünebileceğini işaret edebilir. Yine de "Katılmıyorum" oranının yüksek kalması, her iki alanda da mezhep bağlayıcılığına eleştirel bir yaklaşımın varlığını sürdürdüğünü gösterir.

Soru Başlığı	“Katılıyorum”(%)	“Fikrim yok” (%)
Bir Müslüman mezhebe bağlı olmak zorundadır	27,2	17,5
Kişi itikadî konularda mezhebe bağlı olmak zorundadır	32,1	39,8
Mezheplerin itikadi ve ameli olarak ikiye ayrıldığını biliyor musunuz?	59,5 (evet)	—

Genel mezhep bağlılığında “fikrim yok” oranı %17,5 iken, itikadî konularda mezhebe bağlılıkta bu oran %39,8'e yükselmiştir. Bu durum, akaid alanında belirsizlik ve bilgi eksikliğinin çok daha yaygın olduğunu göstermektedir.

3.17. Öğrencilerin İtikadî Mezhep Aidiyetleri

İtikatta mezhebiniz nedir ?

Şekil 3.17. Öğrencilerin itikadî mezhep aidiyetleri dağılımı

Bu soru, katılımcıların inanç sistemleri (akaid) düzeyinde hangi mezhebe bağlı olduklarını bilip bilmediklerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Özellikle Türkiye'de Ehl-i Sünnet³²'in iki ana itikadi mezhebi olan Maturidiyye ve Eş'ariyye'ye yönelik aidiyetin ölçülmesi, yükseköğretim öğrencilerinin dini kimliğinin daha derinlemesine anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır.

Bilgim Yok (%43.2 - 175 kişi): Katılımcıların en büyük dilimini oluşturan 175 kişi, itikadi mezheplerini bilmediğini belirtmiştir. Bu durum, önceki "Kişi itikadi (inanç) konularda bir mezhebe bağlı olmak zorundadır." sorusundaki %39,8'lik "Fikrim Yok" oranıyla güçlü bir paralellik göstermektedir. Ayrıca, "Mezheplerin itikadi ve ameli olmak üzere ikiye ayrıldığını biliyor musunuz?" sorusuna %40,5 "Hayır" yanıtı verildiği de göz önüne alındığında, katılımcıların önemli bir kısmının genel olarak itikadi mezheplerin varlığından veya kendi itikadi mezheplerinden haberdar olmadığı anlaşılmaktadır. Bu, İslami ilimlerdeki temel bir ayrım olmasına rağmen, toplumsal bilgi düzeyinde önemli bir boşluğa işaret etmektedir.

³² Ehl-i Sünnet, ıstılah olarak: "Sünnetin sahibi, sünnete mensup ve sünneti temsil eden manalarına gelmekte ve islami ilimlerde genel olarak ebedi kurtuluş için Resulullah (s.a.v.)'in ve ashab-ı kiramın yolunun takip edilmesi gerektiğine inanan ve Ümmet-i Muhammed'in büyük ekseriyetini oluşturan Müslümanları ifade etmektedir." Eş'arî, *Makālâtü'l-İslâmiyyîn*, nşr. M. Muhyiddin Abdulhamid (Beyrut: 1990), I, 345-350; Bağdâdî, *Mezhepler Arasında Farklar*, s. 35.; Şehristânî, *el-Milal* I, s. 19-20; Gümüšoğlu, *İslam Akaidi ve Kelam*, s. 73.

Bu oran, oldukça dikkat çekici düzeydedir. Katılımcıların neredeyse yarısı itikadi mezhep konusunda bilgi sahibi olmadığını ifade etmiştir. Bu durum birkaç önemli noktaya işaret eder: Akaid eğitimi üniversite öncesi süreçte yetersizdir veya soyut, teorik kaldığı için öğrencilerin zihninde yer etmemektedir. Öğrenciler genellikle fıkıh merkezli mezhepleri tanırken, itikadi mezheplerin (Mâturîdîlik, Eş‘arîlik gibi) varlığından ya habersiz ya da bu ayrımları anlamakta zorlanmaktadır. Mezhebi aidiyetin inanç düzeyinde değil, pratik ibadet düzeyinde tanındığı anlaşılmaktadır. Bu veri, itikadi mezheplerin gençler arasında yeterince görünür olmadığı veya “zaten varsayılan kimlik” olarak kabul edilip sorgulanmadığını gösterebilir.

Ehl-i Sünnet Maturidi (%29.9 - 121 kişi): 121 kişi, itikadi mezhebinin Ehl-i Sünnet Maturidi olduğunu belirtmiştir. Bu oran, Türkiye’deki Sünni-Hanefî çoğunluk dikkate alındığında beklenen bir orandır. Türkiye'deki Sünni Müslümanların çoğunluğunun ameli mezhep olarak Hanefî, itikadi mezhep olarak ise Maturidi olduğu kabul edilmektedir.³³ Bu oran, geleneksel Türk-İslam sentezinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu kişiler, dini inanç esaslarını Maturidi kelam ekolünün prensiplerine göre anladıklarını ifade etmektedirler. Bu öğrenciler muhtemelen aileden, medrese eğitimi ya da resmi din görevlilerinden edindikleri bilgiyle bu mezhebi tanımışlardır.

Herhangi bir itikadi mezhebe bağlı değilim (%19.8 - 80 kişi): 80 kişi, herhangi bir itikadi mezhebe bağlı olmadığını belirtmiştir. Bu kategori, inanç konularında mezhepsel yorumlara bağlı kalmak yerine, doğrudan Kur'an ve Sünnet'e yönelen, mezhepler üstü bir anlayış benimseyen veya inanç esaslarını kişisel akıl yürütme ile anlamaya çalışan bireyleri temsil edebilir. Bu, modern dönemde dini düşüncedeki bireyselleşme eğiliminin bir göstergesidir. Bazı öğrenciler ise bilgi eksikliği nedeniyle bağ kurmamayı tercih etmiş olabilir.

Ehl-i Sünnet Eş'ari (%6.2 - 25 kişi): 25 kişi, itikadi mezhebinin Ehl-i Sünnet Eş'ari olduğunu ifade etmiştir. Eş'arilik, özellikle Şafii ve Maliki fıkıh mezheplerine mensup bölgelerde daha yaygın olmakla birlikte, Türkiye'de de belirli dini çevrelerde öğretilen bir itikadi mezheptir. Bu oranın, Maturidi'ye kıyasla daha düşük olması beklenen bir durumdur.

Diğer (%1.0 - 4 kişi): Sadece 4 kişi, itikadi mezhebinin "Diğer" olduğunu belirtmiştir. Bunlardan ikisi “Caferî” olduğunu belirtirken diğer ikisi ise “Selefi” olduğunu söylemiştir.

³³ Adem Arıkan, “İslam Dünyasının Mezhep Haritası ve Nüfus Dağılımı”, *Journal of Islamic Research* 29/2 (2018): 356.

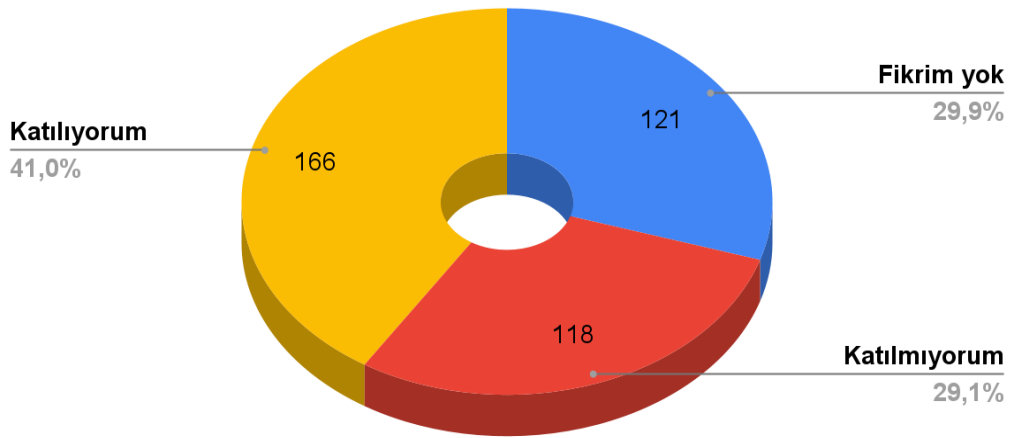
Bu düşük oran, örneklem içinde Sünni dışı itikadi mezhep mensuplarının veya çok farklı bir itikadi aidiyeti olanların çok az olduğunu göstermektedir.

"Kişi itikadi (inanç) konularda bir mezhebe bağlı olmak zorundadır." ifadesine %28,1 "Katılmıyorum" yanıtı verilmişti. "İtikatta mezhebınız nedir?" sorusunda ise %20,9'luk (80 kişi) bir kesimin "Herhangi bir itikadi mezhebe bağlı değilim" yanıtını vermesi, bu eleştirel duruşun pratik bir yansımasıdır.

Bu grafik, Türkiye'deki katılımcıların itikadi mezhepler konusundaki bilgi düzeylerinde önemli bir boşluk olduğunu ve bu alandaki bilgisizliğin yaygın olduğunu göstermektedir. Katılımcıların büyük bir kısmı (%43,2) kendi itikadi mezhebini bilmemekte, ancak bilenler arasında Maturidilik hakim konumdadır. Önemli bir kesim ise (%20,9) bilinçli olarak herhangi bir itikadi mezhebe bağlı olmadığını belirtmektedir. Bu bulgular, dini eğitimin, özellikle de itikadi konulardaki derinlikli bilgiyi yaygınlaştırma konusunda eksiklikler taşıdığını ve dini kimliğin itikadi boyutunun tam olarak kavranmadığını düşündürmektedir.

3.18. “Kişi Amelî (İbadet) Konularda Bir Mezhebe Uymak Zorundadır” Görüşüne Yönelik Öğrenci Yanıtları

Kişi amelî (ibadet) konularda bir mezhebe uymak zorundadır.

Şekil 3.18. “Kişi amelî (ibadet) konularda bir mezhebe uymak zorundadır” ifadesine yönelik öğrenci yanıtlarının dağılımı

Bu grafik, katılımcıların amelî (ibadet) alanlarda mezhebe bağlılığın zorunlu olup olmadığı konusundaki görüşlerini yansıtmaktadır. Bu soru, mezhep algısının günlük ibadet pratiklerine yansıyor yansımadağına dair önemli ipuçları sunar. Bu, daha önce analiz edilen genel mezhep

bağlılığı ve itikadi mezhep bağlılığı soruları ile karşılaştırıldığında, dini yaşamın farklı boyutlarında mezheplerin rolüne dair algıları detaylandırmaktadır.

Katılıyorum (%41,0 - 166 kişi): Katılımcıların en büyük dilimini (%41,0) oluşturan 166 kişi, ameli (ibadet) konularda bir mezhebe uymak zorunda olduğu ifadesine "katılıyorum" yanıtını vermiştir. Bu bulgu, dini pratiklerin düzenlenmesi ve standartlaştırılması açısından mezheplerin bir rehber olarak görülme eğiliminin güçlü olduğunu göstermektedir. Geleneksel İslami anlayışta, ibadetlerin belirli bir mezhebin fıkhi yorumuna göre yerine getirilmesi, ibadetlerin sahlılığı ve tutarlılığı açısından önemli kabul edilir. Bu oran, toplumda fıkhi mezheplere bağlılığın pratik hayattaki yansımısını ve bu bağlılığın bir zorunluluk olarak algılanmasını göstermektedir.

Bu grup özellikle geleneksel dinî eğitim almış ya da ailevi olarak mezhebi pratikleri benimsemiş bireylerden oluştuğu düşünülebilir. Bu grup, ameli mezhebi bir dinî disiplin aracı olarak görür, mezhebe uymayı sünnete uygunluğu sağlama aracı olarak değerlendirebilir.

Fikrim yok (%29,9 - 121 kişi): Katılımcıların yaklaşık üçte birinin (%29,9), yani 121 kişinin, ameli konularda mezhebe uyma zorunluluğu konusunda "fikri olmadığını" belirtmesi dikkat çekicidir. Bu oran, itikadi konulardaki "Fikrim yok" oranı (%39,8) kadar yüksek olmamakla birlikte, bu konunun da bireyler arasında tam olarak netleşmediğini veya üzerine yeterince düşünülmendiğini göstermektedir. Bu durum, kişilerin pratik ibadetlerini yerine getirirken mezhep kaynaklarına ne kadar bilinçli başvurdıklarını sorgulatabilir. Bu grup, dini eğitim eksikliği olan ya da mezheplerin işlevi konusunda yönlendirme almamış bireylerden oluşabilir.

Katılmıyorum (%29,1 - 118 kişi): Katılımcıların %29,1'i, yani 118 kişi, ameli konularda bir mezhebe uyma zorunluluğuna katılmamaktadır. Bu kesim, dini pratiklerde doğrudan Kur'an ve Sünnet'e başvurmayı, mezhepsel farklılıkları esneklik olarak görmeyi veya kendi akıl ve vicdanlarıyla hareket etmeyi tercih edebilir. Bu oran, dini pratiklerde bireyselleşme eğiliminin ve mezheplerin bağlayıcılığına yönelik eleştirel bir duruşun varlığını yansıtmaktadır. Bu grup, dinî bireyselleşmenin fikhî alanlara da yansıdığını gösteren önemli bir örnektir.

Önceki Grafikler ile Karşılaştırmalı Değerlendirme ve Çıkarımlar:

Bu grafik, daha önce analiz edilen "Bir müslüman bir mezhebe bağlı olmak zorundadır." ve "Kişi itikadi (inanç) konularda bir mezhebe bağlı olmak zorundadır." sorularının yanıtları ile karşılaştırıldığında daha kapsamlı bir değerlendirme sunmaktadır:

Ameli Mezhep Bağlılığına Yönelik "Katılıyorum" Oranındaki Artış: "Bir müslüman bir mezhebe bağlı olmak zorundadır." (genel) ifadesine "Katılıyorum" diyenler %27,2 idi. "Kişi itikadi (inanç) konularda bir mezhebe bağlı olmak zorundadır." ifadesine "Katılıyorum" diyenler %32,1 idi. "Kişi ameli (ibadet) konularda bir mezhebe uymak zorundadır." ifadesine "Katılıyorum" diyenler ise %41,0'a yükselmiştir. Bu artış, katılımcıların genel mezhep bağlılığı veya itikadi mezhep bağlılığından ziyade, özellikle günlük ibadet ve pratik konularında mezhep rehberliğinin daha fazla zorunlu veya gerekli görüldüğünü açıkça göstermektedir. Zira mezhepler, halk arasında genellikle namaz, abdest, oruç gibi ibadet farklılıklarıyla tanınır. Bu durum, fıkhi mezheplerin pratik dini yaşamdaki somut rolünü ve bireylerin ibadetlerini belirli bir yöntemle yapma ihtiyacını yansıtabilir. İbadetlerin "nasıl" yapılacağı konusundaki belirsizlikleri gidermede mezheplerin bir kolaylaştırıcı olarak görüldüğü çıkarımı yapılabilir.

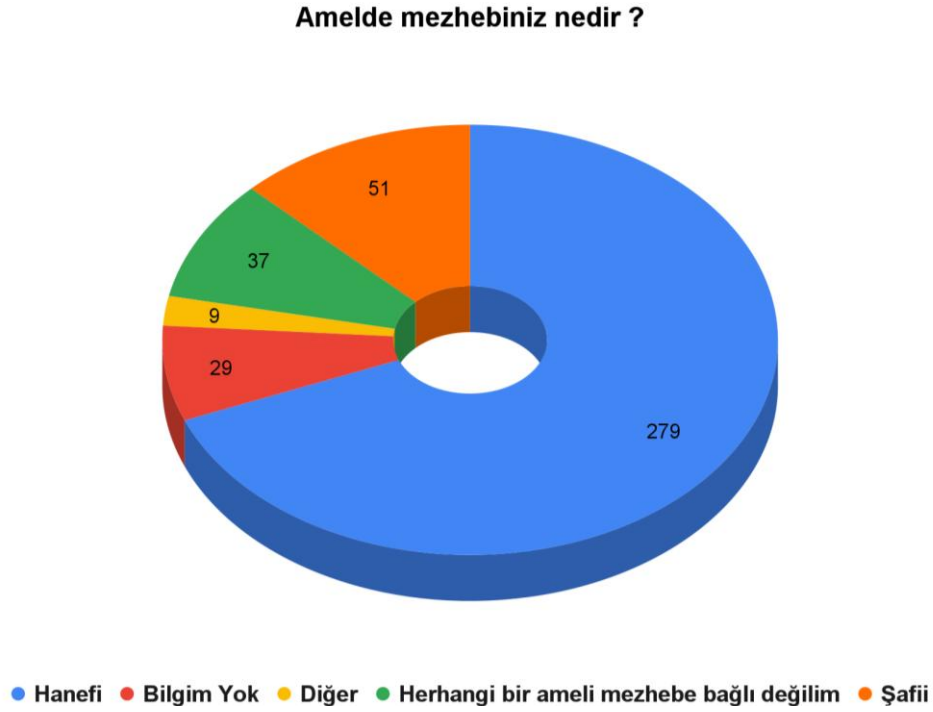
"Katılmıyorum" Oranındaki Değişim: Genel mezhep bağlılığında "Katılmıyorum" diyenlerin oranı %32,8 idi. İtikadi konularda "Katılmıyorum" diyenlerin oranı %28,1'e düştü. Ameli konularda "Katılmıyorum" diyenlerin oranı ise %29,1'e yükselerek genel ortalamaya daha yakın bir seviyeye gelmiştir. Bu dalgalanma, bireylerin dini alanların farklı boyutlarına yönelik mezhep bağlayıcılığı algılarının değiştiğini göstermektedir. İtikadi konularda daha az itiraz varken (belki de bu konuların daha az kişisel pratikle ilgili olması nedeniyle), ameli konularda mezhep bağlayıcılığına karşı çıkanların oranının daha yüksek kalması, bireylerin kendi ibadet pratiklerinde daha esnek olmak istediklerini veya doğrudan kaynaklara (Kur'an/Sünnet) başvurarak kendi yorumlarını oluşturmayı tercih ettiklerini düşündürülebilir.

"Fikrim Yok" Oranının Korunması: İtikadi konularda "Fikrim yok" diyenlerin oranı %39,8 idi. Ameli konularda "Fikrim yok" diyenlerin oranı %29,9'a düşse de, hala önemli bir orana tekabül etmektedir. Bu durum, her iki alanda da (itikadi ve ameli) mezheplerin rolü ve zorunluluğu konusunda önemli bir bilgi boşluğunun veya net bir görüş oluşturmama durumunun varlığını sürdürdüğünü göstermektedir.

Bu grafik, katılımcıların dini pratikler (amel) konusunda mezheplere bağlılığı, itikadi (inanç) konulardaki bağlılığa kıyasla daha fazla zorunlu gördüğünü ortaya koymaktadır. Bu bulgu, fıkhi mezheplerin günlük dini yaşamdaki somut ve yol gösterici rolünün daha belirgin bir şekilde algılandığını göstermektedir. Mezheplerin ibadetlerin "nasıl" yapılacağı sorusuna pratik yanıtlar sunması, bu algıyı güçlendiriyor olabilir. Ancak, "Katılmıyorum" ve "Fikrim yok" diyen önemli kesimler, mezhep bağlayıcılığına karşı bireyselleşme, esneklik arayışı ve bilgi eksikliğinin de güçlü bir şekilde var olduğunu göstermektedir.

Bu bulgular, dini eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarının, mezheplerin farklı dini boyutlardaki (itikadi ve ameli) fonksiyonlarını daha net bir şekilde açıklaması ve bireylerin dini pratiklerini daha bilinçli bir zeminde şekillendirmelerine yardımcı olması gerektiğini vurgulamaktadır.

3.19. Öğrencilerin Amelî Mezhep Aidiyetleri

Şekil 3.19. Öğrencilerin amelî mezhep aidiyetlerine göre dağılımı

Bu soru, katılımcıların dini pratikler (amel) konusundaki mezhepsel aidiyetlerini ve bu konudaki bilgi düzeylerini spesifik olarak araştırmaktadır. Özellikle Türkiye'de Sünni İslam'ın ana amelî (fıkhi) mezhepleri olan Hanefilik ve Şafiiğe yönelik aidiyetin ölçülmesi, toplumsal dini kimliğin fıkhi boyutunu anlamak açısından önemlidir.

Hanefi (%68.9 - 279 kişi): Katılımcıların ezici çoğunluğunu oluşturan 279 kişi, amelî mezhebinin Hanefî olduğunu belirtmiştir. Bu bulgu, Türkiye'deki Sünni Müslüman nüfusunun büyük bir kısmının Hanefî mezhebine mensup olduğu genel kabulünü teyit etmektedir. Hanefilik, Türkiye'de tarihsel olarak köklü bir geleneğe sahip olup, ibadet ve günlük hayata dair fıkhi hükümlerde yaygın olarak takip edilen mezheptir. Hanefî mezhebinin, Diyanet İşleri Başkanlığı ve devlet okulları gibi kurumsal yapılar içinde de hakim mezhep olarak işlev gördüğünü ortaya koyar.

Şafi (%12.6 - 51 kişi): 51 kişi, ameli mezhebinin Şafi olduğunu ifade etmiştir. Şafi mezhebi, Türkiye'nin özellikle Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde, Kürt nüfus arasında ve bazı Arap topluluklarında yaygın olan bir fıkhi mezheptir. Bu oran, Türkiye'deki mezhepsel çeşitliliğin bir göstergesidir.

Herhangi bir ameli mezhebe bağlı değilim (%9.1 - 37 kişi): 37 kişi, herhangi bir ameli mezhebe bağlı olmadığını belirtmiştir. Bu kategori, dini pratiklerini doğrudan Kur'an ve Sünnet'ten anlamaya çalışan, mezhepsel farklılıkları bağlayıcı görmeyen veya modern yaklaşımları benimseyen bireyleri temsil edebilir. Bu, dini pratiklerde bireyselleşme eğiliminin bir göstergesidir.

Bilgin Yok (%7.2 - 29 kişi): 29 kişi, ameli mezhebini bilmediğini belirtmiştir. Bu durum, bireylerin dini pratiklerini yerine getirseler bile, bu pratiklerin hangi fıkhi mezhebe ait olduğunu veya kendilerinin hangi mezhebe mensup olduklarını bilinçli olarak tanımlayamadıklarını göstermektedir. Bu, dini bilgi düzeyinde bir eksiklik olarak yorumlanabilir.

Diğer (%2.2 - 9 kişi): Sadece 9 kişi, ameli mezhebinin "Diğer" olduğunu belirtmiştir. Bu kategori Caferi, Maliki, Hanbeli ve Alevi gibi farklı mezhep ve ekollerden birine mensup bireyleri içermektedir.

Önceki Grafikler ile Karşılaştırmalı Değerlendirme ve Çıkarımlar:

Bu grafik, özellikle daha önce analiz edilen "Bir mezhebe bağlı mısınız?", "Ameli (ibadet) konularda bir mezhebe uymak zorundadır." ve "Kendi mezhebiniz hakkında ne derecede bilgi sahibi olduğunuzu düşünüyorsunuz?" sorularının yanıtları ile karşılaştırıldığında daha kapsamlı bir değerlendirme sunmaktadır

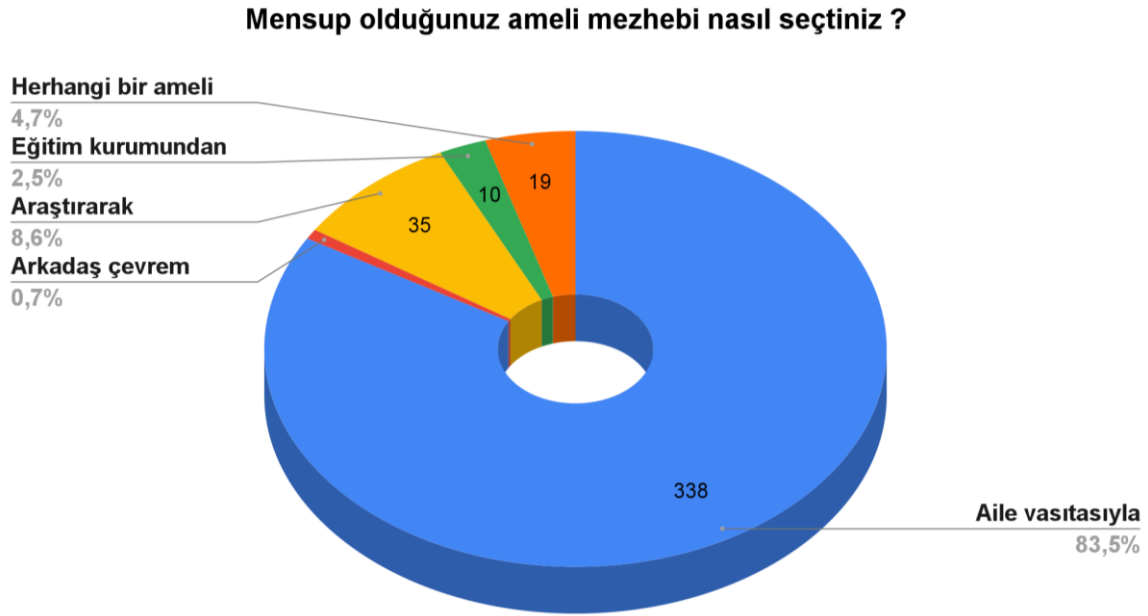
Ameli Mezhep Bağlılığının Gücü: "Bir mezhebe bağlı mısınız?" sorusuna %78,8 "Evet" yanıtı verilmişti. Bu grafikte Hanefi (%68.9) ve Şafi (%12.6) mezheplerine bağlı olduğunu belirtenlerin toplam oranı %81,5'dir. Bu oranlar birbiriyle oldukça tutarlıdır ve Türk toplumunda ameli mezhep aidiyetinin hala çok güçlü olduğunu göstermektedir. "Kişi ameli (ibadet) konularda bir mezhebe uymak zorundadır." ifadesine %41,0 oranında "Katılıyorum" yanıtı verilmişti. Bu oran, Hanefi ve Şafi mezhebine bağlı olduğunu belirten toplam %81,5'lik kitlenin yaklaşık yarısının, bu bağlılığı bir zorunluluk olarak görmediğini düşündürmektedir. Yani, mezhep bağlılığı yaygın olsa da, bu bağlılığın mutlak bir dini zorunluluk olarak algılanması daha sınırlıdır; daha çok bir tercih, kolaylaştırıcı bir yol veya geleneksel bir uygulama olarak benimsenmektedir.

Bilgi Düzeyindeki İlişki: "Kendi mezhebiniz hakkında ne derecede bilgi sahibi olduğunuzu düşünüyorsunuz?" sorusunda %53,6 "Orta düzeyde bilgi sahibiyim" ve %24,2 "Yeterli bilgi sahibiyim" yanıtları verilmişti. Bu grafikte ki %68,9'u kendini Hanefi olarak tanımlayanların, kendi mezhepleri hakkında nispeten daha fazla bilgi sahibi olduklarını düşündükleri görülmektedir. Ancak %9,1'lik "Herhangi bir ameli mezhebe bağlı değilim" ve %7,2'lik "Bilgim Yok" oranları, mezhepsel bağlılığın her zaman bilinçli bir bilgi birikimiyle desteklenmediğini göstermektedir. Özellikle "Bilgim Yok" (%7,2) kategorisi, bireylerin belirli bir mezhebin pratiklerini takip etseler bile, bunun fıkhi isimlendirmesinden veya mezhep kavramından haberdar olmadıklarını göstermektedir.

Bireyselleşme Eğilimi: "Herhangi bir ameli mezhebe bağlı değilim" diyen %9,1'lik bir kesimin varlığı, dini pratiklerde mezhepsel kalıpların dışına çıkma veya doğrudan kaynaklara yönelme eğiliminin ameli konularda da mevcut olduğunu göstermektedir. Bu, modern dönemde dini yaşamın bireyselleşme sürecinin bir yansımasıdır.

Bu grafik, katılımcılar arasında ameli (fıkhi) mezhep aidiyetinin, özellikle Hanefilik ve Şafilik üzerinden oldukça güçlü ve yaygın olduğunu net bir şekilde göstermektedir. Bireylerin büyük çoğunluğu, ibadet ve günlük pratiklerini belirli bir fıkhi mezhebin prensiplerine göre şekillendirmektedir. Ancak, bu mezhep bağlılığının herkes tarafından mutlak bir zorunluluk olarak görülmediği ve dini pratiklerde bireyselleşme eğilimlerinin de var olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, belirli bir ameli mezhebe bağlı olmakla birlikte, bu mezhebin ismini veya ait olduğu fıkhi ekolü bilmeyen bir kesimin olması, dini okuryazarlık ve bilinçli mezhep aidiyeti konusunda geliştirilebilecek alanlara işaret etmektedir. Bu bulgular, Türkiye'deki dini yaşamın yapısını ve mezheplerin hem toplumsal hem de bireysel düzeydeki işlevlerini anlamak için önemli veriler sunmaktadır.

3.20. Öğrencilerin Mensup Oldukları Amelî Mezhebi Seçme Yöntemleri

Şekil 3.20. Öğrencilerin mensup oldukları amelî mezhebi seçme yöntemlerine göre dağılımı

Bu soru, bireylerin amelî (fıkhi) mezhep aidiyetlerinin oluşum sürecindeki etkenleri anlamak açısından kritik öneme sahiptir. Veriler, bireylerin mezhep aidiyetinin nasıl şekillendiğine, özellikle hangi etkenlerin bu tercih üzerinde belirleyici olduğuna dair önemli ipuçları vermektedir.

Aile vasıtasıyla (338 kişi/kez - %83,5): Katılımcıların önemli çoğunluğunun, yani 338 kişinin (%83,5) amelî mezheplerini "aile vasıtasıyla" edindiğini belirtmesi, mezhep aidiyetinin nesiller arası aktarımında ailenin mutlak ve belirleyici rolünü açıkça ortaya koymaktadır. Bu bulgu, dini kimliğin genellikle bilinçli bir seçimden ziyade, aile içinde gözlem, taklit ve öğretim yoluyla kazanıldığını göstermektedir. Türkiye gibi geleneksel toplumlarda bu durum oldukça yaygındır ve mezhep bağlılığının "doğma" veya "büyüme" şeklinde gerçekleştiği varsayımını desteklemektedir. Bu, mezhep bağlılığının Türkiye'deki dindarlık yapısında bireysel tercih değil, kültürel miras yoluyla aktarıldığını gösterir. Bu oran, amelî mezhep bağlılığının daha çok bir "doğal kimlik" olarak deneyimlendiğini ve mezhep olgusunun birey için çoğu zaman "farkında olmadan edinilen bir aidiyet" olduğunu ortaya koyabilir.

Araştırarak (35 kişi/kez - %8,6): 35 kişinin (%8,6) mezheplerini "araştırarak" seçtiğini belirtmesi, nispeten küçük ama önemli bir kesimin bilinçli ve rasyonel bir süreçle mezhep aidiyetini belirlediğini gösterebilir. Bu bireyler, mezheplerin fıkhi yorumlarını, delillerini ve

tarihsel süreçlerini inceleyerek bir tercihte bulunmuş olabilirler. Bu kategori, bireyselleşme eğilimlerinin ve dini bilgiyi eleştirel bir süzgeçten geçirme arayışının bir yansımasıdır. Bu bireyler mezheplerin fikhî yaklaşımları, yöntemleri ve dayanakları konusunda bilgi sahibi oldukları düşünülür.

Herhangi bir ameli mezhebe bağlı değilim (19 kişi/kez - %4,7): 19 kişinin (%4,7) "herhangi bir ameli mezhebe bağlı değilim" yanıtını vermesi, önceki "Amelde mezhebiniz nedir?" grafiğindeki "Herhangi bir ameli mezhebe bağlı değilim" diyen 37 kişiyle tutarlılık göstermektedir. Bu kesim, dini pratiklerini belirli bir fikhî mezhebe uyarak değil, doğrudan Kur'an ve Sünnet'e başvurarak veya farklı yorumları bir araya getirerek icra etmeyi tercih eden bireyleri temsil edebilir. Bu, mezhepsel bağlayıcılığa karşı çıkan veya mezhepler üstü bir duruş sergileyen bir yaklaşımı yansıtır. Mezhepleri “geçerliliğini yitirmiş sistemler” olarak gören modernist eğilimli bireyler bu gruba dâhil olabilir.

Eğitim kurumundan (10 kişi/kez - %2,5): Sadece 10 kişinin (%2,5) ameli mezhebini "eğitim kurumundan" edindiğini belirtmesi, resmi dini eğitimin aidiyetinin belirlenmesindeki rolünün, aileye kıyasla oldukça sınırlı olduğunu göstermektedir. Bu durum, eğitim kurumlarının mezhepleri daha çok akademik bir konu olarak ele alıp, aidiyet belirlemede doğrudan bir etki yaratmadığını veya öğrencilerin mezhep seçimlerini daha çok ailevi ve sosyal faktörlere dayandırdıklarını düşündürülebilir.

Arkadaş çevrem (Toplam 3 kişi/kez - %0,7): Bu kategorinin oldukça düşük bir orana sahip olması, arkadaş çevresinin ameli mezhep seçimi üzerinde doğrudan ve belirleyici bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Dini kimliğin ve mezhep aidiyetinin, akran gruplarından ziyade daha temel sosyal birimleri (aile) veya kişisel araştırmalar aracılığıyla oluştuğu anlaşılmaktadır. Bu düşük oran, dini konuların arkadaş çevresi içinde daha çok sosyal bir etkileşim veya bilgi paylaşımı olarak kaldığını, ancak aidiyet belirleyici bir rol oynamadığını düşündürmektedir.

Önceki Grafikler ile Karşılaştırmalı Değerlendirme ve Çıkarımlar:

Bu grafik, özellikle daha önce analiz edilen diğer grafiklerle bir arada değerlendirildiğinde, mezhep aidiyetinin oluşumu hakkında bütüncül bir tablo sunmaktadır:

Ailenin Mutlak Hakimiyeti: "Dini bir eğitim geçmişiniz bulunmakta mıdır? Eğer bulunuyorsa, bu eğitimi hangi kurum ya da kaynaklar aracılığıyla edindiniz?" sorusunda da "Aileden aldım" seçeneği 250 kişi ile en yüksek orana (%40,1) sahipti.

Bu grafikteki %83,5'lik oran, ailenin sadece dini bilgi aktarımında değil, aynı zamanda mezhep aidiyetinin temellendirilmesinde de birincil rolünü pekiştirmektedir. Mezhep aidiyeti, büyük ölçüde bir tercih değil, bir "devralma" süreci olarak işlemektedir.

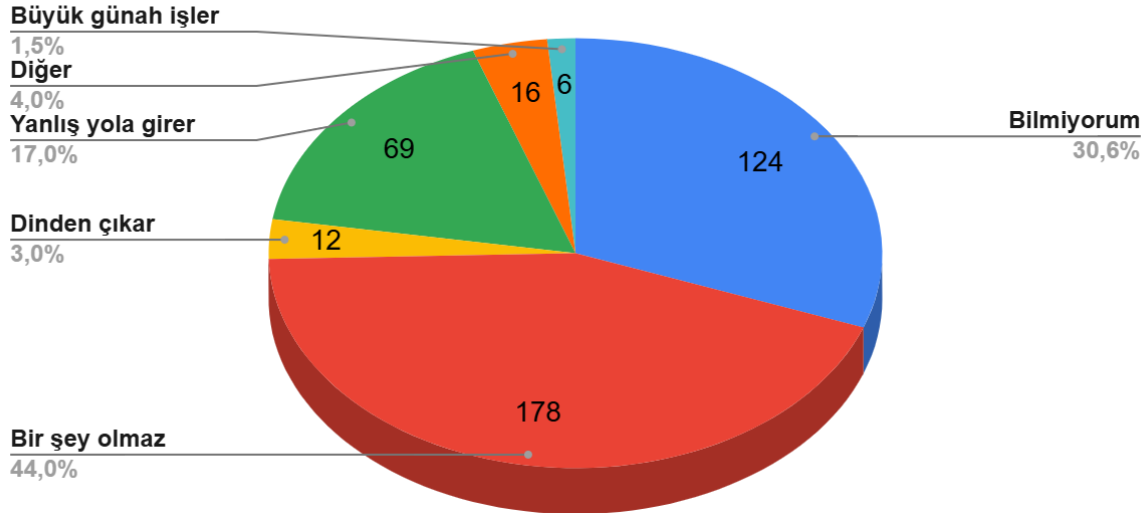
Araştırma ve Bilinçli Seçim Düşüklüğü: "Araştırarak" seçeneğinin sadece %8,6 olması, mezhep aidiyetinin büyük çoğunluk için bilinçli bir fıkhi tercih sonucu olmadığını göstermektedir. Bu durum, daha önceki "Kendi mezhebiniz hakkında ne derecede bilgi sahibi olduğunuzu düşünüyorsunuz?" grafiğindeki "Çok az bilgim var" (%16,3) ve "Hiç bilgim yok" (%5,9) diyenlerin toplam %22,2'lik oranıyla uyumludur. Yani, birçok kişi kendi mezhebinin adını bilse bile, bu mezhebi neden seçtiği veya fıkhi esasları hakkında derinlemesine bir bilgiye sahip değildir.

"Amelde mezhebiniz nedir?" ile Uyum: Bu grafik, "Amelde mezhebiniz nedir?" sorusuna verilen yanıtlarda "Herhangi bir ameli mezhebe bağlı değilim" diyen 37 kişi ile (%9,1) tutarlılık göstermektedir. Burada "Herhangi bir ameli mezhebe bağlı değilim" diyen 19 kişinin olması, bu kesimin mezhep seçimini "bağlı olmamak" üzerinden yaptığını ortaya koymaktadır.

Bu grafik, ameli mezhep aidiyetinin Türkiye'de büyük ölçüde aileden aktarılan geleneksel bir kimlik olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Katılımcıların çoğunluğu, mezheplerini bilinçli bir "seçim" sürecinden ziyade, aile yoluyla edinmektedir. Araştırma ve eğitim kurumlarının rolü sınırlı kalırken, arkadaş çevresinin etkisi yok denecek kadar azdır. Bu bulgular, dini kimliğin oluşumunda ailenin ve geleneksel aktarım mekanizmalarının gücünü bir kez daha teyit etmekte ve modern dönemde bireyselleşme eğilimlerinin dini aidiyetin kökenini değiştirmede henüz sınırlı kaldığını göstermektedir.

3.21. “Bir Müslüman Mezhebe Bağlı Kalmazsa Nasıl Bir Durum Ortaya Çıkar?” Sorusuna Verilen Öğrenci Yanıtları

Bir müslüman mezhebe bağlı kalmazsa nasıl bir durum ortaya çıkar?

Şekil 3.21. “Bir Müslüman mezhebe bağlı kalmazsa nasıl bir durum ortaya çıkar?” sorusuna verilen öğrenci yanıtlarının dağılımı

Bu soru, öğrencilerin mezhep bağlılığının terk edilmesi durumunda ortaya çıkabilecek sonuçlara ilişkin algılarını, yani mezhebin dini yaşamdaki önemini ve fonksiyonunu nasıl değerlendirdiklerini ve mezhep bağlılığının dinî gereklilik olup olmadığına ilişkin öğrenci algılarını yansıtmaktadır.

Bir şey olmaz (178 kişi - %44,0): Katılımcıların en büyük dilimini (%44,0) oluşturan 178 kişi, bir Müslüman'ın mezhebe bağlı kalmaması durumunda "Bir şey olmaz" görüşünü belirtmiştir. Bu bulgu, toplumun önemli bir kesiminin mezhep aidiyetini mutlak bir zorunluluk olarak görmediğini ve mezheplerin ötesinde bir dini yaşamın mümkün olduğuna inandığını göstermektedir. Bu yaklaşım, modern dönemde dini düşüncedeki bireyselleşme, Kur'an ve Sünnet'e doğrudan yönelme eğilimi veya dini pratiklerde esneklik arayışı ile açıklanabilir.

Bilmiyorum (124 kişi - %30,6): Katılımcıların %30,6'sı, yani 124 kişi, bu konuda "Bilmiyorum" yanıtını vermiştir. Bu yüksek oran, mezhep bağlılığının sonuçları konusunda toplumsal bilgi düzeyinde önemli bir boşluğun veya belirsizliğin olduğunu göstermektedir. Bu kesim, mezheplerin rolü ve dini zorunluluğu hakkında yeterince bilgi sahibi olmayabilir veya bu konudaki farklı görüşler arasında net bir pozisyon belirleyemeyebilir.

Bu oran, mezhep bilincinin yalnızca bilgi değil, değerlendirme yetisi açısından da eksik olduğunu ortaya koymaktadır.

Yanlış yola girer (69 kişi - %17,0): 69 kişi (%17,0), bir Müslüman'ın mezhebe bağlı kalmaması durumunda "Yanlış yola gireceğini" düşünmektedir. Bu görüş, mezhepleri dini yaşamın düzenini ve doğru yolu sağlayan, bid'atlardan veya sapkınlıklardan korunmayı sağlayan birer rehber olarak gören geleneksel anlayışın bir yansımasıdır. Bu kesim, mezheplerden ayrılmanın dini açıdan riskli sonuçlar doğurabileceğine inanmaktadır. Bu grup genellikle medrese eğitimi almış, geleneksel dini yapılarla ilişkili veya Diyanet çizgisine yakın bireylerden oluşabilir.

Dinden çıkar (12 kişi - %3,0): Çok küçük bir azınlık (%3,0), yani 12 kişi, mezhebe bağlı kalmamanın "Dinden çıkma" gibi ciddi bir sonuca yol açacağını belirtmiştir. Bu görüş, mezhep bağlılığını imanın bir şartı veya dini kimliğin mutlak bir gerekliliği olarak gören, katı ve dışlayıcı bir mezhep yorumunu yansıtmaktadır. Bu tür aşırı yorumların üniversitede marjinal grup veya kişiler tarafından temsil edildiği söylenebilir. Bu görüş sahipleri, muhtemelen mezhepsizlik fikrini sapkınlıkla özdeşleştirebilir ya da sert gelenekselci bakış açılarına sahip olabilir.

Büyük günah işler (6 kişi - %1,5): En düşük oranı (%1,5) oluşturan 6 kişi ise mezhebe bağlı kalmamanın "Büyük günah işlemek" anlamına geldiğini belirtmiştir. Bu görüş, mezhebi terk etmenin dini bir hata olduğunu ancak dinden çıkma kadar ağır bir sonuç doğurmayacağını düşünen bir yaklaşımı temsil etmektedir.

Diğer (16 kişi - %4,0): 16 kişi (%4,0) "Diğer" seçeneğini işaretlemiştir. Bu kategori, yukarıdaki tanımlamalara uymayan araştırmaya katılan öğrenciler tarafından yazılan farklı görüşleri içermektedir. Bu görüşler aşağıda sıralanmıştır.

"Bir müslüman herhangi bir mezhebe bağlı kalmadan dininin gereklerini çağın imkanlarından yararlanarak tam anlamıyla öğrenip yerine getirerek doğru bir hayat sürebilir."

"Kur'an'a bakılarak amelî mezhebimize bağlı kalınabilir."

"Karışıklık yaşayabilir"

"Daha çok araştırıp kurana bağlı kalmalıdır"

"Ne yapacağını bilemez"

"Başkalarının boş laflarına bakmaz inancını Allah ile kendi arasında yaşar"

“Kendince takılır”

“İslama uyduğu sürece bence bi sıkıntı yoktur.”

“Yeterli bilgiye sahip olması lazım”

“Yeterli miktarda bilgi sahibi olamaz”

“Kendi araştırırsa doğruyu bulacağına, Allah'ın insanlara akıl ve fikir verip doğru yolu buldurtacağını düşünüyorum”

“Eğer üst düzey bilgi sahibi ise bir şey olmaz”

“Dini kaynakları kendi yorumlayabilen kimsenin güdümünde olmayan bireysel karar verebilen birisidir”

“Kendine göre dini yorumlar”

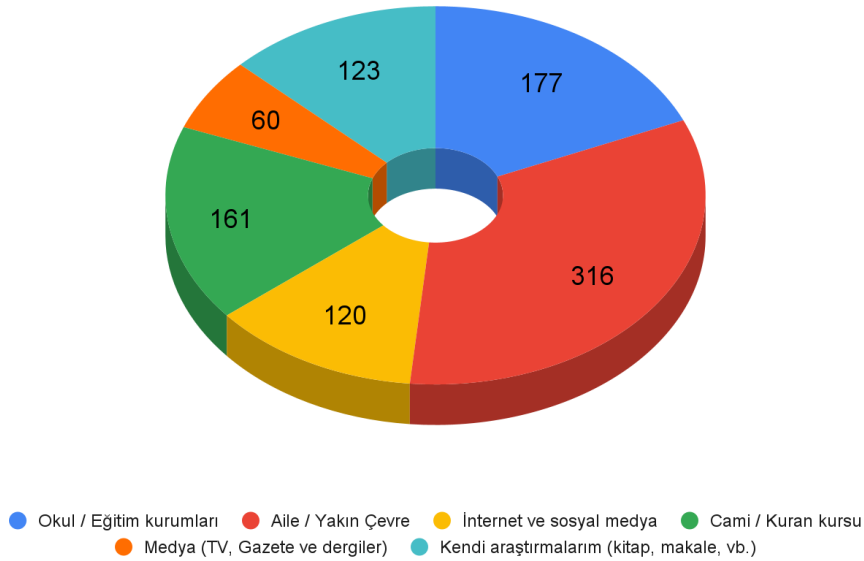
“Mezhepçilik kutuplaştırıcı bir kavramdır. kendini müslüman addeden, müslümandır.”

“Bazı ibadetleri neye göre belirleyecek ?”

gibi cevaplar verilmiştir.

3.22. Öğrencilerin Mezhepler Hakkında Bilgi Edindikleri Kaynaklar (Çoklu Seçim)

Aşağıdaki kaynaklardan hangileri mezhepler hakkında bilgi edinme kaynağınız olmuştur?

Şekil 3.22. Öğrencilerin mezhepler hakkında bilgi edindikleri kaynaklara göre dağılımı (çoklu seçim)

Katılımcıların mezhepler hakkındaki bilgi edinme yollarını anlamak, bilgi düzeylerinin arka planını ortaya koymak açısından önemlidir. Bu bilgiler, mezhep algısı, bilgi düzeyi ve dini kimlik oluşumu üzerine yapılan önceki analizlerle birlikte değerlendirildiğinde daha kapsamlı bir tablo sunmaktadır. Bu soru çoklu seçenekli yanıt formatına uygun şekilde düzenlendiğinden, her bir kaynak/kurumun kaç katılımcı tarafından ve kaç kez tercih edildiği nicel verilerle açık bir şekilde raporlanmıştır.

Aile / Yakın Çevre (316 kişi/kez - %38,9): Katılımcıların en büyük dilimini oluşturan 316 kişi/kez (%38,9), mezhepler hakkında bilgi edinme kaynağı olarak "Aile / Yakın Çevre"yi belirtmiştir. Bu bulgu, dini bilginin ve dolayısıyla mezhep algısının nesiller arası ve sosyal çevresel aktarımının birincil öneme sahip olduğunu göstermektedir. Bu, daha önce "Mensup olduğunuz ameli mezhebi nasıl seçtiniz?" sorusuna verilen yanıtlarda "Aile vasıtasıyla" seçeneğinin üstünlüğü (%83,5) ile de tutarlıdır. Aile ve yakın çevre, dini kimliğin ve mezhepsel aidiyetin temelini atan bir eğitim ve sosyalleşme ortamı sağlamaktadır. Bu durum, mezhep bilgisinin resmi eğitimle değil, sözlü kültür ve gelenek aktarımıyla edinildiğini göstermektedir.

Okul / Eğitim Kurumları (177 kişi/kez - %21,8): 177 kişi/kez (%21,8), mezhepler hakkında bilgiyi "Okul / Eğitim Kurumları"ndan edindiğini ifade etmiştir. Bu kategori, resmi din eğitimi veren kurumların (İmam Hatip Liseleri, İlahiyat Fakülteleri) yanı sıra, genel eğitim müfredatındaki din kültürü ve ahlak bilgisi derslerini de kapsayabilir. Bu oran, resmi eğitimin dini bilgi edinmede önemli ancak aile kadar baskın olmayan bir role sahip olduğunu göstermektedir. Bu oran, mezheplerin müfredatta bilgi olarak işlendiğini, ancak öğrenciler üzerinde yeteri kadar etkili ve kalıcı bir bilinç oluşturmadığını gösterdiği düşünülür.

Kendi araştırmalarım (kitap, makale, vb.) (123 kişi/kez - %15,1): 123 kişi/kez (%15,1), mezhepler hakkında bilgiyi "Kendi araştırmalarım (kitap, makale, vb.)" yoluyla edindiğini belirtmiştir. Bu bulgu, mezhepler konusunda kişisel merak ve sorgulama ile bilgi edinme eğiliminde olan nispeten daha bilinçli bir kesimin varlığını göstermektedir. Ancak bu oran, "Mezhepler konusunda şimdiye kadar herhangi bir araştırma yaptınız mı?" sorusuna "biraz araştırma yaptım" (%59,3) ve "çok araştırma yaptım" (%6,9) yanıtı verenlerin toplamından (%66,2) çok daha düşüktür. Bu durum, araştırma yapanların hepsinin bu araştırmaları birincil bilgi edinme kaynağı olarak görmediğini veya araştırma çabalarının sonuçlarını spesifik olarak bu kategoriye atfetmediğini düşündürülebilir. Bu grup dinî merakı yüksek, mezhep farklılıklarını kavramsal olarak anlamaya çalışan bireyleri temsil edebilir.

İnternet ve sosyal medya (120 kişi/kez - %14,8): 120 kişi/kez (%14,8), mezhepler hakkında bilgiyi "İnternet ve sosyal medya" aracılığıyla edindiğini belirtmiştir. Bu oran, dijitalleşmenin ve internetin dini bilgi edinme pratiklerindeki artan önemini açıkça göstermektedir. Özellikle gençler arasında bu kaynağın daha yaygın olduğu varsayılabilir. Geleneksel dini otoritelerin dışındaki bilgi kaynaklarına erişimin kolaylaşması, mezhepsel konularda farklı bakış açılarının edinilmesine olanak tanımaktadır. YouTube, sosyal medya gibi kaynaklar hızlı erişim sağlasa da derinlikli öğrenmeye çoğunlukla fırsat tanımaz. Bu durum, özellikle gençlerin mezhepler hakkındaki yanlış bilgileri daha hızlı ve yaygın biçimde edinme riski taşıdığını düşündürür.

Cami / Kuran kursu (60 kişi/kez - %7,4): 60 kişi (%7,4), mezhepler hakkında bilgiyi "Cami / Kuran kursu"ndan edindiğini ifade etmiştir. Cami ve Kuran kursları, geleneksel dini eğitimin önemli merkezleri olmasına rağmen, mezhepler hakkında bilgi edinme kaynağı olarak oranlarının düşük kalması dikkat çekicidir. Bu durum, bu kurumların daha çok temel dini pratiklere ve genel dini ahlaka odaklandığını, mezheplerin teorik veya tarihi boyutlarına daha az değindiğini düşündürülebilir. Cami/kur'an kursu ortamlarında mezhep konuları genellikle ya yüzeysel konuşulup atlanan ya da tartışmaya kapalı dogmatik alanlar olarak bırakıldığı düşünülebilir.

Medya (TV, Gazete ve dergiler) (16 kişi/kez - %2): En düşük oranlardan birini (%2) oluşturan 16 kişi, mezhepler hakkında bilgiyi "Medya (TV, Gazete ve dergiler)" aracılığıyla edindiğini belirtmiştir. Geleneksel medyanın mezhepler konusundaki bilgi aktarımındaki sınırlı etkisi, bu tür bilgilerin daha çok spesifik dini kaynaklar veya kişisel araştırmalar yoluyla edinildiğini göstermektedir. En düşük oranlı bilgi kaynağıdır. Bu, geleneksel medyanın mezhep bilgisinin ediniminde artık etkisizleştiğini göstermektedir. Dinî yayınlar azalmış ya da bilgi üretimi dijital mecralara kaymıştır.

Önceki Grafikler ile Karşılaştırmalı Değerlendirme ve Çıkarımlar:

Ailenin Bütünsel Etkisi: Bu grafik, ailenin sadece mezhep aidiyetini (%83,5) değil, aynı zamanda mezhepler hakkındaki bilgiyi de birincil düzeyde aktardığını (%38,9) göstermektedir. Aileden edinilen dini bilginin, genel olarak dini yükümlülüklerin yerine getirilmesinde de "orta düzeyde dindar" (%56,3) bir profile yol açtığı gözlemlenmektedir. Bu durum, dini kimliğin ve bilginin oluşumunda ailenin merkezî rolünü teyit etmektedir.

Resmi-Gayriresmi Eğitimin Rolü: "Dini bir eğitim geçmişiniz bulunmakta mıdır?" sorusuna "Aileden aldım" (%40,1) ve "Resmi din görevlisinden aldım" (%20,4) gibi yanıtlar verilmişti. Bu grafik, okul/eğitim kurumlarının ve cami/Kuran kurslarının mezhepler özelinde bilgi edinme kaynağı olarak daha sınırlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum, resmi din eğitiminin mezhepler konusunda daha detaylı ve analitik bilgi aktarımına odaklanması gerektiği çıkarımını güçlendirmektedir.

Bilgi Eksikliği ve Kaynak Çeşitliliği: Katılımcıların önemli bir kısmının "Mezheplerin itikadi ve ameli olarak ayrıldığını bilmemesi" (%40,5) ve "İtikatta mezhebiniz nedir?" sorusuna "Bilгим yok" (%43,2) yanıtı vermesi, bilgi edinme kaynaklarının çeşitliliğine rağmen, mezheplerin temel yapısı ve derinliği hakkında hala önemli bir bilgi boşluğu olduğunu düşündürmektedir. İnternet ve sosyal medya gibi kaynakların yaygınlaşması, bilginin yayılmasını artırsa da, her zaman doğru veya kapsamlı bilgiye erişimi garanti etmemektedir.

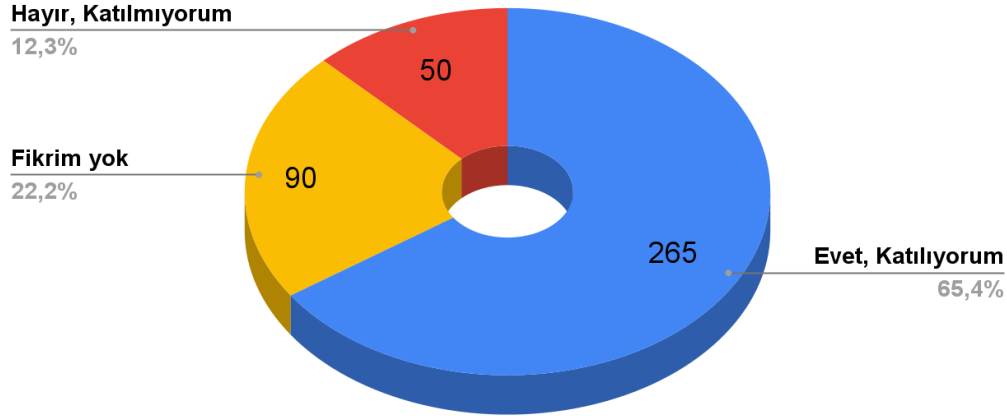
Bireysel Araştırma ve Mezhep Bağlılığı: "Kendi araştırmalarım" seçeneğinin %12,9 gibi kayda değer bir oranda olması, bireysel sorgulama ve bilgi edinme çabasının varlığını gösterse de, bu araştırmanın mezhep bağlılığını doğrudan bir "seçim" olarak etkilemediği önceki analizlerde görülmüştür (örneğin "Araştırarak" seçenlerin oranı %8,6 idi).

Bu durum, araştırmaların daha çok mevcut mezhep algısını pekiştirme veya genel bilgi edinme amaçlı olduğunu düşündürmektedir.

Bu grafik, katılımcıların mezhepler hakkında bilgi edinmede ailenin ve yakın çevrenin baskın birincil kaynak olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Okul/eğitim kurumları ve kişisel araştırmalar da önemli rol oynasa da, aile ve yakın çevrenin etkisi belirleyicidir. İnternet ve sosyal medyanın giderek artan bir bilgi kaynağı haline gelmesi, dijitalleşmenin dini bilgi edinme pratiklerini nasıl dönüştürdüğünü göstermektedir. Ancak, bu bilgi kaynaklarının çeşitliliğine rağmen, mezheplerin temel tasnifi ve itikadi boyutları gibi konulardaki bilgi eksikliği hala devam etmektedir. Bu durum, dini bilginin daha sistemli, kapsamlı ve analitik bir şekilde aktarılmasına yönelik ihtiyacı vurgulamaktadır. Mezheplerle ilgili doğru ve derinlemesine bilgiye erişimin sağlanması, dini tartışmaların sağlıklı bir zeminde yürütülmesine ve bireylerin dini kimliklerini daha bilinçli bir şekilde inşa etmelerine katkıda bulunacaktır.

3.23. “Mezhepleri Öğrenmenin Gerekli Olduğunu Düşünüyorum” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri

Mezhepleri öğrenmenin gerekli olduğunu düşünüyorum.

Şekil 3.23. “Mezhepleri öğrenmenin gerekli olduğunu düşünüyorum” ifadesine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı

Bu grafik, katılımcıların mezheplerin öğrenilmesine yönelik tutumlarını ölçmektedir. Bu soru, çalışmanızın öğrencilerin bilgiye ve öğrenmeye yönelik motivasyonel boyutunu değerlendirmeyi ve mezheplere yönelik tutumu ve mezheplerin dini bilgi alanı içindeki önemine dair toplumsal algıyı doğrudan ölçmeyi hedeflemektedir.

Evet, Katılıyorum (265 kişi - %65,4): Katılımcıların üçte ikisinin (%65,4), yani 265 kişinin, mezhepleri öğrenmenin gerekli olduğunu düşündüğünü belirtmesi, mezheplerin dini bilginin önemli bir parçası olarak algılandığını göstermektedir. Bu bulgu, mezheplere yönelik genel bir kabullenişin ve onların dini yaşamı anlamadaki rolüne duyulan ihtiyacın varlığını ortaya koymaktadır. Bu kesim, mezhepleri dini hükümlerin anlaşılması, dini pratiğin doğru şekilde icra edilmesi ve dini mirasın korunması açısından önemli birer kaynak olarak görüyor olabilir. Bu oran, bilgi düzeyleri sınırlı olsa bile öğrencilerin öğrenmeye açık ve bu konunun önemini farkında olduğunu göstermektedir. Bu grup, mezhep bilgisinin dinî bilinç, tarihî anlayış ve hoşgörü inşası için önem taşıdığını kavrayan bireyleri temsil edebilir.

Fikrim yok (90 kişi - %22,2): Katılımcıların önemli bir kısmının (%22,2), yani 90 kişinin, mezhepleri öğrenmenin gerekliliği konusunda "fikri olmadığını" belirtmesi dikkat çekicidir. Bu durum, bireylerin mezheplerin mahiyeti, işlevi ve öğrenilme zorunluluğuna dair yeterli bilgi birikimine sahip olmayabileceği veya bu konuda net bir kanaat oluşturmakta güçlük çektiği şeklinde yorumlanabilir. Söz konusu kararsızlık durumu, katılımcıların "mezhep" kavramının

tanımı ve kapsamı hakkında net bir anlayışa sahip olmaması ve mezheplerin eğitim süreçlerinde yeterli düzeyde tanıtılmamış olması gibi başlıca iki faktörden kaynaklanabilir. Bu bulgu, aynı zamanda mezheplerin bireylerin zihninde yalnızca "isim düzeyinde bilinen", ancak işlevi ve önemi tam olarak kavranamayan soyut kavramlar olarak kaldığına dair bir düşünceyi de beraberinde getirmektedir. Bu durum, din eğitimi ve öğretimi süreçlerinde mezhepler konusunun daha derinlemesine ve işlevsel bir biçimde ele alınması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Bu durum, önceki "Mezheplerin itikadi ve ameli olmak üzere ikiye ayrıldığını biliyor musunuz?" sorusunda %40,5'lik "Hayır" yanıtı ve "İtikatta mezhebiniz nedir?" sorusunda %43,2'lik "Bilgim yok" yanıtıyla da tutarlıdır. Bilgi eksikliği, mezheplerin öğrenilme gerekliliği konusunda da kararsızlığa yol açabilmektedir.

Hayır, Katılmıyorum (50 kişi - %12,3): 50 kişi (%12,3), mezhepleri öğrenmenin gerekli olduğu fikrine "Hayır, Katılmıyorum" yanıtını vermiştir. Bu kesim, dini bilginin doğrudan Kur'an ve Sünnet'ten edinilmesi gerektiğini savunan, mezhepleri dini otoritelerin yorumları olarak gören ve bağlayıcılıklarını sorgulayan bireyleri temsil edebilir. Bu oran, dini düşüncedeki bireyselleşme eğiliminin ve mezheplerin mutlak gerekliliğine karşı çıkan bir duruşun varlığını yansıtmaktadır. Bu grup, mezhep öğrenimini faydasız, bölücü ya da geçmişe ait bir mesele olarak değerlendirme eğiliminde olabilir.

Önceki Grafikler ile Karşılaştırmalı Değerlendirme ve Çıkarımlar:

Mezhep Bilgisizliğine Rağmen Öğrenme İsteği: Katılımcıların önemli bir kısmı (%30,1 "çok az bilğim var" ve %3,2 "hiç bilğim yok") İslam mezhepleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını belirtmiştir. Benzer şekilde, "Mezheplerin itikadi ve ameli olmak üzere ikiye ayrıldığını biliyor musunuz?" sorusuna %40,5 "Hayır" yanıtı verilmiştir. Ancak bu grafikte %65,4 gibi yüksek bir oran, mezhepleri öğrenmenin gerekli olduğunu düşündürmektedir. Bu durum, mevcut bilgi eksikliğine rağmen, öğrencilerin mezhepleri dini yaşamın önemli bir unsuru olarak gördüğünü ve bu alandaki bilgilerini artırma potansiyeline veya isteğine sahip olduklarını göstermektedir. Bilgisizliğin bir pasiflikten ziyade, belki de mezheplerin karmaşıklığına veya öğrenme kaynaklarına erişim zorluğuna bağlı olduğu da düşünülebilir.

Mezhep Bağlılığı ile Öğrenme Gerekliliği Algısı: "Bir mezhebe bağlı mısınız?" sorusuna %78,8 "Evet" yanıtı verilmişti. Bu yüksek bağlılık oranı, mezhepleri öğrenmenin gerekliliğine

olan inancı da desteklemektedir. Bağlı olunan bir yapıyı daha iyi anlama ihtiyacı hissedilmesi doğaldır.

"Bir müslüman bir mezhebe bağlı olmak zorundadır." ifadesine %32,8 "Katılmıyorum" denmiş ve "Bir şey olmaz" diyenler %44,0'ı bulmuştur. Buna karşın, "Mezhepleri öğrenmenin gerekli olduğunu düşünüyorum." ifadesine %65,4 "Evet, Katılıyorum" yanıtı verilmesi, mezheplere pratik bir zorunluluk olarak bakılmasa bile, onların bilgi olarak önemli ve değerli görüldüğünü göstermektedir. Yani, bir mezhebe bağlılık zorunluluğu hissetmeyenler bile, mezheplerin dini bilginin bir parçası olarak öğrenilmesi gerektiğini düşünebilir.

Bu grafik, yükseköğretim öğrencilerinde mezhepleri öğrenmenin gerekliliğine dair genel bir kabulün (%65,4) mevcut olduğunu göstermektedir. Bu durum, mezheplerin hala dini bilginin önemli bir parçası olarak görüldüğüne işaret etmektedir. Ancak, "Fikrim yok" diyenlerin yüksek oranı (%22,2), bu konuda ciddi bir bilgi boşluğu ve belirsizliğin olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, mezhepleri öğrenmenin gereksiz olduğunu düşünen küçük bir kesimin (%12,3) varlığı, dini bilginin edinilmesinde bireyselleşme ve eleştirel yaklaşımların da etkili olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, dini eğitimin ve bilinçlendirme çalışmalarının, mezheplerin mahiyeti, fonksiyonları ve dini yaşamdaki yeri hakkında daha net ve kapsamlı bilgiler sunarak toplumsal bilgi düzeyini artırması gerektiği yönündeki ihtiyacı desteklemektedir.

Öğrenciler arasında mezhep öğrenimi için yüksek bir eğilim mevcuttur. Ancak bu öğrenme isteği, zorunlu mezhep mensubiyetini değil, dini düşüncüyü daha iyi anlama ihtiyacını yansıtır. Bu tablo, mezhep karşıtı değil; mezhep bilinci eksikliğiyle yüzleşen bir gençlik profiline işaret etmektedir.

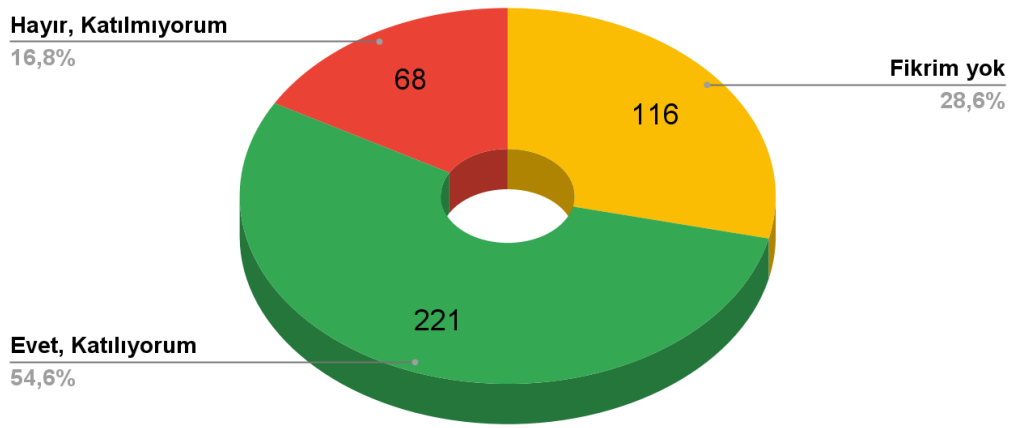
Soru	"Katılıyorum" oranı
Mezhepler hakkında çok araştırma yaptım	%6,9
Mezhepler hakkında yeterli bilgi sahibiyim	%15,6
Mezhepleri öğrenmenin gerekli olduğunu düşünüyorum	%65,4

Bu tablo şunu gösteriyor:

Bilgi düşük, ancak öğrenme arzusu yüksek. Yani öğrenciler mezhepler konusunda eksikliklerinin farkında ve bu konunun önemli olduğunu düşünüyorlar.

3.24. “Mezhepleri, Dinin Bir Zenginliği Olarak Değerlendiriyorum” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri

Mezhepleri, dinin bir zenginliği olarak değerlendiriyorum.

Şekil 3.24. “Mezhepleri, dinin bir zenginliği olarak değerlendiriyorum” ifadesine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı

Bu grafik, öğrencilerin mezheplerin İslam dini içindeki konumunu nasıl algıladıklarına dair önemli bir tutumu ölçmektedir. Bu tür bir soru, mezheplerin birlik mi yoksa ayrılık unsuru olarak mı görüldüğünü anlamak açısından oldukça değerlidir.

Evet, Katılıyorum (221 kişi - %54,6): Katılımcıların yarısından fazlasının (%54,6), yani 221 kişinin, mezhepleri dinin bir zenginliği olarak değerlendirdiğini belirtmesi, mezheplere yönelik olumlu ve kapsayıcı bir algının yaygın olduğunu göstermektedir. Bu görüş, mezheplerin farklı yorumlar sunarak dini anlayışı derinleştirdiğine, Müslümanlara çeşitli dini pratikler ve bakış açıları sunduğuna dair bir düşünceyi ifade etmektedir. Bu yaklaşım, mezheplerin ayrıştırıcı değil, aksine çeşitlilik ve esneklik sağlayan bir unsur olarak görüldüğünü yansıtabilir. Bu olumlu yaklaşım, hoşgörü temelli bir mezhep bilincinin üniversite öğrencileri içinde mevcut olduğunu göstermektedir.

Fikrim yok (116 kişi - %28,6): Katılımcıların yaklaşık üçte birinin (%28,6), yani 116 kişinin, bu konuda "fikri olmadığını" belirtmesi dikkat çekicidir. Bu oran, mezheplerin dini zenginlik olup olmadığı konusundaki belirsizliğin veya bu konuda net bir görüş oluşturmak için yeterli bilgiye sahip olunmadığının bir göstergesidir. Bu durum, önceki analizlerde görülen genel mezhep bilgisizliğiyle (örneğin, "Mezheplerin itikadi ve ameli olarak ayrıldığını bilmiyorum" diyen %40,5 veya "İtikatta mezhebınız nedir?" sorusuna "Bilgin yok" diyen %43,2) paralellik arz etmektedir. Bu oran, mezhep farklılıklarının değeri üzerine sistematik eğitim verilemediğini ya da öğrencilerde bu farkındalığın henüz oluşmadığını göstermektedir.

Hayır, Katılmıyorum (68 kişi - %16,8): 68 kişi (%16,8), mezhepleri dinin bir zenginliği olarak değerlendirme fikrine "Hayır, Katılmıyorum" yanıtını vermiştir. Bu kesim, mezhepleri dini bölünmelerin kaynağı, farklılaşmanın nedeni veya dinin özünden uzaklaşma aracı olarak görüyor olabilir. Bu görüş, mezheplerin birleştirici değil, aksine ayrıştırıcı veya karmaşıklık yaratan bir unsur olduğu yönündeki eleştirel bir bakış açısını yansıtabilir. Bu oran, modernist ya da selefi eğilimlere yakın duran ya da geleneksel din anlayışını reddeden bireylerin de araştırma kitlesinde yer aldığını gösterir.

Önceki Grafikler ile Karşılaştırmalı Değerlendirme ve Çıkarımlar:

Olumlu Algı ve Bilgi Düzeyi Arasındaki Uyum: Katılımcıların %54,6'sı mezhepleri dinin bir zenginliği olarak görmekte. Aynı zamanda, "Mezhepleri öğrenmenin gerekli olduğunu düşünüyorum" diyenlerin oranı %65,4'tür. Bu durum, mezheplere yönelik olumlu tutum ile onları öğrenme gerekliliği arasındaki pozitif uyumu göstermektedir.

Ancak, mezhepler hakkında "çok az bilgin var" (%30,1) veya "hiç bilgin yok" (%3,2) diyenlerin toplamı %33,3'tür. Bu durum, mezhepleri zenginlik olarak değerlendirenlerin hepsinin bu konuda derinlemesine bilgi sahibi olmadığını, genel bir olumlu tutum sergilediklerini düşündürmektedir.

Mezhep Zorunluluğu ve Zenginlik Algısı: "Bir Müslüman bir mezhebe bağlı olmak zorundadır" ifadesine "Katılmıyorum" diyenlerin oranı %32,8 iken, "Bir şey olmaz" diyenlerin oranı %44,0'tır. Mezhebe bağlı kalmamanın ciddi bir sonuç doğurmadığına inananların önemli bir kısmı, mezhepleri bir zorunluluktan ziyade, dini yaşamı kolaylaştıran veya zenginleştiren birer yorum geleneği olarak görebilirler. Bu, mezheplere duyulan saygının bir zorunluluktan ziyade, bir değer atfına dayandığını düşündürülebilir.

"Fikrim Yok" Oranının Tutarlılığı: "Fikrim yok" diyenlerin oranı (%28,6), daha önceki "Mezhepleri öğrenmenin gerekli olduğunu düşünüyorum" (%22,2), "Kişi itikadi konularda bir mezhebe bağlı olmak zorundadır" (%39,8) ve "Mezheplerin itikadi ve ameli olmak üzere ikiye ayrıldığını biliyor musunuz?" (%40,5 - "Hayır" yanıtı) sorularındaki "fikrim yok" veya "bilgim yok" oranlarıyla tutarlılık göstermektedir. Bu, mezheplerin teorik ve fonksiyonel yönleri konusunda genel bir bilgi boşluğunun ve belirsizliğin devam ettiğini teyit etmektedir.

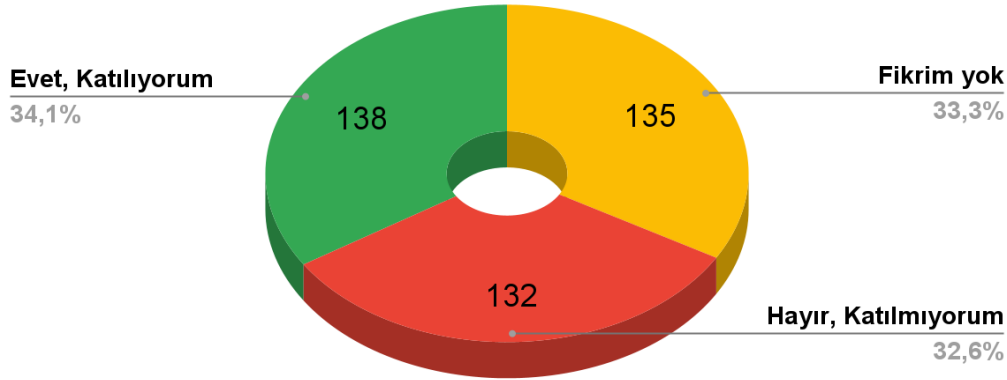
Bu grafik, yükseköğretim öğrencilerin de mezheplere yönelik genel olarak olumlu bir algının (%54,6) mevcut olduğunu ve mezheplerin dinin bir zenginliği olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Bu, dini çeşitliliğe ve yorum zenginliğine dair bir kabullenışı yansıtmaktadır. Ancak, "Fikrim yok" diyenlerin oranı (%28,6), bu konuda bilgi eksikliğinin ve belirsizliğin hala önemli bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır. Mezheplere olumlu bakmayan küçük bir kesimin (%16,8) varlığı ise, bu konudaki eleştirel yaklaşımların da göz ardı edilmemesi gerektiğini göstermektedir.

Soru	“Katılıyorum” Oranı
Mezhepleri öğrenmek gereklidir	%65,4
Mezhepler dinin bir zenginliğidir	%54,6
Bir mezhebe bağlı olmak zorunludur (genel)	%27,2
Mezheplerin itikadi/ameli ayrımı biliniyor mu?	%59,5 (evet)

Bu karşılaştırmalar, öğrencilerin; “Mezhepler öğrenilmeli, zenginliktir ama zorunluluk değildir” biçiminde esnek, hoşgörülü ama bireysel özgürlüğü önemseyen bir algıya sahip olduklarını ortaya koymaktadır.

3.25. “Bir Müslümanın İbadetlerini Düzgün Yapabilmesi İçin Bir Mezhebe Bağlı Olması Gerekir” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri

Bir müslümanın ibadetlerini düzgün yapabilmesi için bir mezhebe bağlı olmak zorundadır.

Şekil 3.25. “Bir Müslümanın İbadetlerini Düzgün Yapabilmesi İçin Bir Mezhebe Bağlı Olması Gerekir” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

Bu grafik, öğrencilerin ibadetlerin sahih ve düzenli biçimde yerine getirilmesi için mezhebe bağlılık gerekliliğine dair görüşlerini yansıtmaktadır. Bu soru, mezheplerin pratik-dini yaşamla ne kadar ilişkilendirildiğini ölçer.

Evet, Katılıyorum (138 kişi - %34,1): Katılımcıların yaklaşık üçte birinden fazlası (%34,1), yani 138 kişi, bir Müslüman'ın ibadetlerini düzgün yapabilmesi için bir mezhebe bağlı olmak zorunda olduğuna "Evet, Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Bu bulgu, mezheplerin dini pratiklerin doğru ve sahih bir şekilde yerine getirilmesinde bir rehber ve zorunluluk olarak görüldüğünü göstermektedir. Bu görüş, geleneksel dini anlayışta fıkhi mezheplerin ibadetlerin uygulama metodolojisi açısından sağladığı kolaylık ve güvenilirliği vurgulamaktadır. Bu grup, genellikle geleneksel din eğitimi almış bireylerden oluşuyor olabilir.

Fikrim yok (135 kişi - %33,3): Katılımcıların diğer önemli bir dilimini (%33,3) oluşturan 135 kişi, bu konuda "Fikrim yok" yanıtını vermiştir. Bu yüksek oran, mezhep bağlılığının ibadetlerin geçerliliği üzerindeki etkisi konusunda toplumsal bilgi düzeyinde önemli bir belirsizliğin olduğunu göstermektedir. Bireyler, mezheplerin ibadetler için ne kadar bağlayıcı olduğunu veya onlarsız ibadetlerin ne kadar sahih olacağını tam olarak kavrayamayabilirler.

Bu grup, mezhebi bağıllık ile ibadet arasındaki ilişkiyi zihninde netleştirememiş bireyleri temsil edebilir. “Fikrim yok” oranının %33’ü geçmesi, konunun hem kavramsal düzeyde hem de ilmi olarak eksik işlendiğini gösterebilir.

Hayır, Katılmıyorum (132 kişi - %32,6): Katılımcıların yaklaşık üçte biri (%32,6), yani 132 kişi, bir Müslüman'ın ibadetlerini düzgün yapabilmesi için bir mezhebe bağlı olma zorunluluğuna "Hayır, Katılmıyorum" yanıtını vermiştir. Bu kesim, ibadetlerin doğrudan Kur'an ve Sünnet'e uygun olarak yapılabileceğini, mezhepsel yorumların mutlak bir zorunluluk teşkil etmediğini veya mezheplerin ötesinde bireysel bir dini pratik anlayışını benimsediğini düşündürmektedir. Bu yaklaşım, dini pratiklerdeki bireyselleşme eğiliminin ve mezheplerin bağlayıcılığına yönelik eleştirel bir duruşun bir yansımasıdır. Bu görüş, özellikle bireyselleşmiş din anlayışının yükseldiğini ve mezhebi otoritenin tartışmaya açık hale geldiğini gösterir.

Önceki Grafikler ile Karşılaştırmalı Değerlendirme ve Çıkarımlar:

Ameli Mezhep Bağlılığı Zorunluluğu Algısı ile Tutarlılık: "Kişi ameli (ibadet) konularda bir mezhebe uymak zorundadır." ifadesine "Katılıyorum" diyenlerin oranı %41,0 idi. Bu grafikte "Evet, Katılıyorum" diyenlerin oranı %34,1'dir. Bu iki oran arasındaki yakınlık, ibadetlerin düzgün yapılabilmesi için mezhebe bağıllık ile ameli konularda mezhebe uyma zorunluluğu algılarının birbirine paralel olduğunu göstermektedir. Her iki soruda da "Hayır, Katılmıyorum" diyenlerin oranları da birbirine yakındır (%29,1 ve %32,6). Bu durum, dini pratiklerde mezhepsel bağlayıcılığa karşı çıkanların oranının belirli bir seviyede sabit kaldığını gösterir.

Bilgi Eksikliği ve Kararsızlık: Bu grafikteki yüksek "Fikrim yok" oranı (%33,3), daha önceki "Mezheplerin itikadi ve ameli olmak üzere ikiye ayrıldığını biliyor musunuz?" sorusunda "Hayır" diyenlerin oranı (%40,5) ve "İtikatta mezhebiniz nedir?" sorusunda "Bilгим yok" diyenlerin oranı (%43,2) ile tutarlıdır. Bu, mezheplerin dini yaşamdaki rolü ve özellikle ibadetlerin sahihliği üzerindeki etkisi konusunda öğrencilerin hala yeterli bilgiye sahip olmadığını veya net bir görüş oluşturamadığını göstermektedir.

Mezhebe Bağlı Kalmazsa Ortaya Çıkacak Durum Algısı ile İlişki: "Bir Müslüman mezhebe bağlı kalmazsa nasıl bir durum ortaya çıkar?" sorusunda "Bir şey olmaz" diyenlerin oranı %44,0 idi. Bu grafikte ibadetlerin düzgün yapılabilmesi için mezhebe bağıllığın zorunlu olmadığını düşünenlerin oranı (%32,6) daha düşüktür. Bu, mezhebe bağlı kalmamanın genel olarak bir sorun oluşturmayacağına inananların, ibadetlerin spesifik düzgünlüğü konusunda mezhebin rolüne daha fazla vurgu yapabileceğini düşündürmektedir. Yani, genel olarak mezhebe bağlı

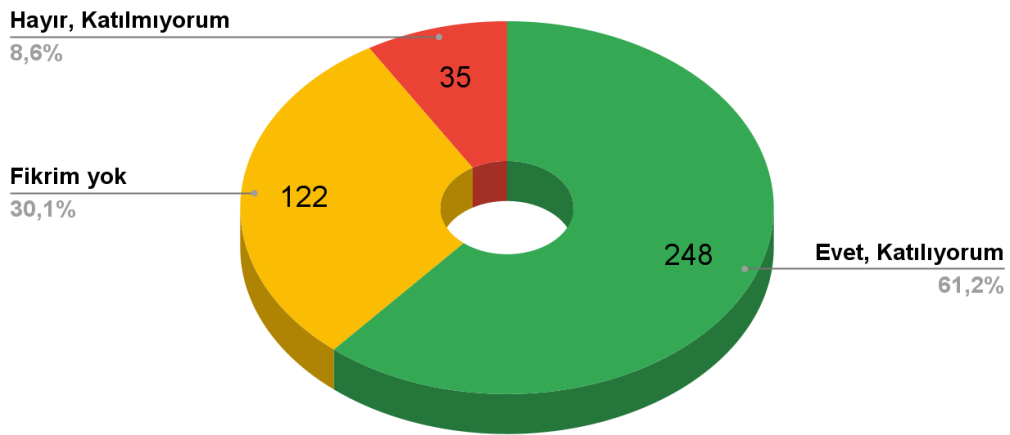
olmamak kişisel bir tercihken, ibadetlerin "düzgün"lüğü söz konusu olduğunda bazı kişiler için mezhep daha belirleyici bir rol oynayabilir.

Ameli Mezhep Edinim Yolları ile İlişki: Katılımcıların büyük çoğunluğunun ameli mezheplerini "Aile vasıtasıyla" edindiği (%83,5) göz önüne alındığında, ibadetlerin düzgün yapılabilmesi için mezhebe bağlılık düşüncesinin de büyük ölçüde aileden aktarılan geleneksel bir anlayış olduğu çıkarılabilir. Bu durum, bireylerin kendi ibadet pratiklerini genellikle aileden öğrendikleri fıkhi esaslara göre sürdürdüklerini göstermektedir.

Bu grafik, katılımcıların bir Müslümanın ibadetlerini düzgün yapabilmesi için mezhebe bağlılık zorunluluğu konusunda görüşlerin üçe ayrıldığını (katılıyorum, katılmıyorum, fikrim yok) ve oranların birbirine oldukça yakın olduğunu göstermektedir. Bu, mezheplerin dini pratikler üzerindeki bağlayıcılığına dair net bir toplumsal uzlaşının olmadığını ortaya koymaktadır. Yaklaşık üçte bir oranındaki "Evet, Katılıyorum" cevabı, geleneksel fıkhi anlayışın devam ettiğini; yaklaşık üçte bir oranındaki "Hayır, Katılmıyorum" cevabı, bireyselleşme ve doğrudan kaynaklara yönelme eğilimini; yaklaşık üçte bir oranındaki "Fikrim yok" cevabı ise, bilgi eksikliği ve bu konudaki belirsizliği yansıtmaktadır. Bu bulgular, dini eğitimin mezheplerin dini pratiklerdeki rolü ve bağlayıcılığı hakkında daha açıklayıcı ve dengeli bilgiler sunması gerektiğini vurgulamaktadır.

3.26. “Mezhepler Arası Önyargıların Yaygın Olduğunu Düşünüyorum” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri

Mezhepler arası önyargıların yaygın olduğunu düşünüyorum.

Şekil 3.26. “Mezhepler arası önyargıların yaygın olduğunu düşünüyorum” ifadesine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı

Bu grafik, katılımcıların mezhepler arası ilişkilerde önyargıların varlığına dair algılarını ölçmektedir. Çalışmamız açısından bu soru, üniversite öğrencilerinin toplumsal hoşgörü, mezhebi çatışma ve ayrışma riskleri gibi kritik meseleleri anlamlandırmak için son derece önemlidir.

Evet, Katılıyorum (248 kişi - %61,2): Katılımcıların büyük çoğunluğunun (%61,2), yani 248 kişinin, mezhepler arası önyargıların yaygın olduğunu düşündüğünü belirtmesi, bu konudaki toplumsal farkındalığın yüksek olduğunu ve mezhepsel ayrışmanın bir sorun olarak algılandığını göstermektedir. Bu bulgu, mezheplerin dini bir zenginlik olarak görülmesi (%54,6) gibi olumlu algıların yanında, mezhepsel farklılıkların beraberinde getirdiği sosyal gerilimlerin veya yanlış anlamaların da farkında olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcılar, farklı mezheplerin birbirine karşı zaman zaman dışlayıcı, küçümseyici ya da reddedici tavırlar sergilediğini gözlemlemektedir. Toplumda hâkim olan tek mezhep merkezli din algısının, diğer mezhepleri ötekileştirmeye yol açtığı düşünülmektedir. Bu öğrenciler, mezheplerin farklılığını tanımayan veya anlamlandırmayan çevrelerden gelmiş olabilir.

Fikrim yok (122 kişi - %30,1): Katılımcıların yaklaşık üçte birinin (%30,1), yani 122 kişinin, mezhepler arası önyargıların yaygın olup olmadığı konusunda "Fikrim yok" yanıtını vermesi dikkat çekicidir. Bu oran, önceki grafiklerdeki bilgi eksikliğiyle ilgili "Fikrim yok" oranlarıyla paralellik göstermektedir. Bu durum, bireylerin mezhepler arasındaki ilişkilerin dinamikleri veya önyargıların sosyal boyutu hakkında yeterli gözlem veya bilgiye sahip olmadığını düşündürebilir.

Hayır, Katılmıyorum (35 kişi - %8,6): En düşük oranı (%8,6) oluşturan 35 kişi, mezhepler arası önyargıların yaygın olduğu fikrine "Hayır, Katılmıyorum" yanıtını vermiştir. Bu kesim, mezhepler arası ilişkilerin genel olarak olumlu olduğunu, önyargıların yaygın olmadığını veya mezhepsel farklılıkların hoşgörüyle karşılandığını düşünüyor olabilir. Bu oran, nispeten daha az bir kesimin bu konuda olumlu bir tablo çizdiğini göstermektedir. Bu grup, mezhepler arası çatışmayı abartılı bulan, görmeyen ya da görmezden gelen bir yaklaşıma sahip olabilir.

Önceki Grafikler ile Karşılaştırmalı Değerlendirme ve Çıkarımlar:

Mezhep Algısı ve Önyargılar: Katılımcıların %54,6'sı mezhepleri "dinin bir zenginliği" olarak değerlendirirken, %61,2'si mezhepler arası önyargıların yaygın olduğunu düşünmektedir. Bu durum, bireylerin mezheplerin teorik olarak bir zenginlik olduğuna inanırken, pratik sosyal

ilişkilerde bu zenginliğin önyargılarla gölgelenebildiğinin farkında olduklarını göstermektedir. Yani, ideal algı ile toplumsal gerçeklik arasındaki farkın bilincindedirler.

Bilgi Düzeyi ve Önyargı Farkındalığı: "İslam mezhepleri hakkında ne derecede bilgi sahibi olduğunuzu düşünüyorsunuz?" sorusunda "çok az bilgim var" (%30,1) ve "hiç bilgim yok" (%3,2) diyenlerin toplamı %33,3'tür. Bu bilgi eksikliğine rağmen, önyargıların yaygın olduğu algısı yüksektir. Bu, önyargıların varlığının deneyimlere dayandığını ve her zaman derinlemesine bir mezhep bilgisi gerektirmediğini düşündürmektedir. Bu tablo, mezhep farklılıklarının bilgiyle değil kültürel kalıp yargılarla ele alındığını gösterebilir.

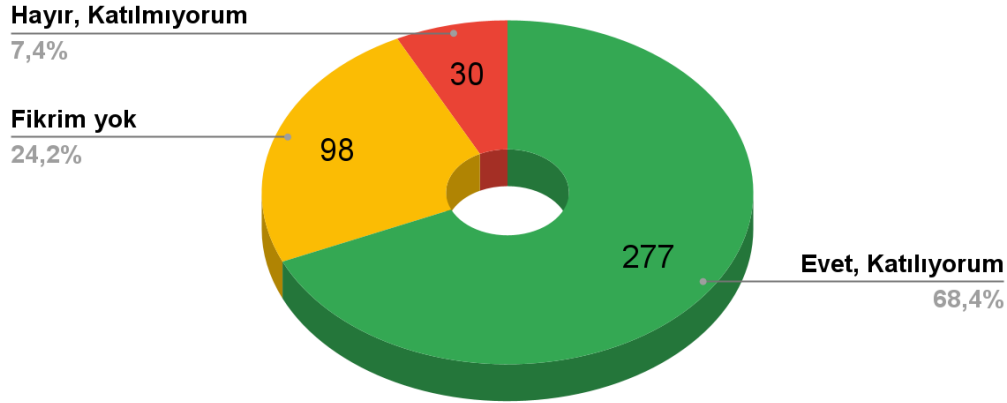
Mezhep Bağlılığı ve Önyargılar: Büyük çoğunluğun (%78,8) bir mezhebe bağlı olduğu ve Hanefi ile Şafii mezheplerinin baskın olduğu göz önüne alındığında, farklı mezheplere mensup olmanın veya mezhepsel kimliğin sosyal etkileşimlerde (arkadaşlık ilişkileri, iş hayatı, komşuluk gibi) önyargılara yol açabileceği algısı önem kazanmaktadır. Mezhepsel bağlılığın bu denli yüksek olması ve belirli mezheplerin baskınlığı, farklı mezheplere mensup kişiler arasında veya mezhepsel kimlik temelinde önyargıların gelişebileceği algısını güçlendirmektedir. Yani, kişiler kendi mezheplerini "doğru" veya "üstün" görerek, diğer mezheplere karşı olumsuz tutumlar sergileyebilirler.

Dini Yükümlülük ve Mezhep Bağlılığına Dair Çatışmalar: "Bir Müslümanın ibadetlerini düzgün yapabilmesi için bir mezhebe bağlı olmak zorundadır." ifadesine verilen heterojen yanıtlar (Katılıyorum %34,1, Fikrim yok %33,3, Hayır %32,6) ve "Bir müslüman mezhebe bağlı kalmazsa nasıl bir durum ortaya çıkar?" sorusundaki "Bir şey olmaz" (%44,0) cevabı, mezhepsel katılık ve esneklik arasındaki gerilimi yansıtmaktadır. Bu gerilim, önyargıların bir kaynağı olabilir. Farklı mezhep yorumları veya mezhepsiz bir dini yaşam tercihi, bazı kesimlerde önyargılara neden olabilmektedir.

Bu grafik, yükseköğretim öğrencilerinde mezhepler arası önyargıların yaygın olduğu yönündeki algının güçlü olduğunu (%61,2) açıkça ortaya koymaktadır. Bu durum, mezheplerin dini bir zenginlik olarak kabul edilmesine rağmen, mezhepsel farklılıkların sosyal etkileşimlerde gerilimlere veya ayrışmalara yol açabildiğini düşündürmektedir. "Fikrim yok" diyenlerin yüksek oranı, bu konudaki bilgi eksikliğini veya mezhepsel ilişkiler üzerine derinlemesine düşünülmemesi durumunu yansıtırken, "Hayır, Katılmıyorum" diyenlerin küçük bir azınlık olması, önyargı algısının genel geçerliliğini desteklemektedir.

3.27. “Mezhep Farklılıkları Hakkında Bilgi Sahibi Olmanın, Mezhepler Arası Saygı ve Hoşgörüyü Artıracağına İnanıyorum” İfadesine Yönelik Öğrenci Yanıtları

Mezhep farklılıkları hakkında bilgi sahibi olmanın, mezhepler arası saygı ve hoşgörüyü artıracağına inanıyorum.

Şekil 3.27. “Mezhep farklılıkları hakkında bilgi sahibi olmanın, mezhepler arası saygı ve hoşgörüyü artıracağına inanıyorum” ifadesine yönelik öğrenci yanıtlarının dağılımı

Bu grafik, çalışmamız açısından en stratejik verilerden biridir. Katılımcıların mezhep farklılıklarına dair bilgi sahibi olmanın, hoşgörü ve saygıyı artıracağına inanıp inanmadığını sorgulayan bu soru, hem eğitsel hem de sosyolojik düzlemde doğrudan çözüm odaklı bir algıyı ölçmektedir.

Evet, Katılıyorum (277 kişi - %68,4): Katılımcıların büyük çoğunluğunun (%68,4), yani 277 kişinin, mezhep farklılıkları hakkında bilgi sahibi olmanın, mezhepler arası saygı ve hoşgörüyü artıracağına inandığını belirtmesi, eğitimin ve bilginin bu konudaki yapıcı rolüne dair güçlü bir beklenti olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, mezhepsel çatışmaları veya önyargıları azaltmada bilginin anahtar bir faktör olarak görüldüğünü yansıtmaktadır. Bu grup, eğitim temelli hoşgörü kültürünü benimseyen, eleştirel düşünme ve mukayeseli din anlayışına açık öğrencilerden oluşuyor olabilir.

Katılımcıların %68,4’ünün bilgi sahibi olmanın hoşgörüyü artıracağına inanması, çalışmamızın başlangıçta ortaya koyduğu Hipotez 1’i güçlü biçimde desteklemektedir. Bu sonuç, öğrenciler nezdinde bilginin, önyargıların kırılmasında ve mezhepler arası saygı ortamının gelişmesinde temel bir araç olarak görüldüğünü göstermektedir. Böylece, Hipotez 1 nitel bulgularla doğrulanmış olmaktadır.

Fikrim yok (98 kişi - %24,2): Katılımcıların yaklaşık dörtte birinin (%24,2), yani 98 kişinin, bu konuda "Fikrim yok" yanıtını vermesi dikkat çekicidir. Bu oran, mezhep farklılıkları hakkında bilgi sahibi olmanın etkileri konusunda bir belirsizliğin veya net bir görüş oluşturmak için yeterli gözlem/bilgiye sahip olunmadığının göstergesidir. Bu durum, önceki grafiklerdeki genel mezhep bilgisizliğiyle de ilişkilendirilebilir.

Hayır, Katılmıyorum (30 kişi - %7,4): En düşük oranı (%7,4) oluşturan 30 kişi, mezhep farklılıkları hakkında bilgi sahibi olmanın saygı ve hoşgörüyü artıracığı fikrine "Hayır, Katılmıyorum" yanıtını vermiştir. Bu kesim, bilginin tek başına yeterli olmadığını, önyargıların daha derin sosyolojik veya psikolojik nedenleri olabileceğini veya bazı durumlarda bilginin mevcut ayrılıkları pekiştirebileceğini düşünüyor olabilir. Bu grup, mezhepler arası hoşgörünün bilgiyle değil, başka unsurlarla (örneğin inanç, karakter, niyet) ilgili olduğunu düşünebilir.

Önceki Grafikler ile Karşılaştırmalı Değerlendirme ve Çıkarımlar:

Bilgi İsteği ve Potansiyel Fayda Algısı: "Mezhepleri öğrenmenin gerekli olduğunu düşünüyorum." ifadesine "Evet, Katılıyorum" diyenlerin oranı %65,4 idi. Bu grafikteki %68,4'lük "Evet, Katılıyorum" oranıyla güçlü bir paralellik göstermektedir. Bu durum, mezhepler hakkında bilgi edinme isteğinin sadece dini yükümlülükleri yerine getirme değil, aynı zamanda mezhepler arası ilişkileri iyileştirme gibi sosyal faydalarla da ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Önyargıların Varlığı ve Bilginin Rolü: Katılımcıların büyük çoğunluğu (%61,2) "Mezhepler arası önyargıların yaygın olduğunu düşünüyorum" görüşündeydi. Bu grafikte, bu önyargıların varlığına rağmen, bilgi sahibi olmanın bu önyargıları azaltacağına dair güçlü bir inanç bulunmaktadır. Bu, önyargılarla mücadelede eğitimin ve doğru bilginin önemli bir araç olarak görüldüğünü göstermektedir.

Bilgi Düzeyindeki Boşluklar ve Potansiyel: Mezhepler hakkında genel bilgi düzeyi "orta" veya "çok az" seviyelerinde seyrederken, katılımcılar bilgi eksikliğinin giderilmesiyle olumlu sonuçlar elde edileceğine inanmaktadır. "Fikrim yok" diyenlerin %24,2'lik oranı, bu konudaki bilgi eksikliğinin veya tecrübe yetersizliğinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Ailenin Bilgi Aktarımındaki Rolü ve Hoşgörü: Mezhepler hakkında bilgi edinme kaynağı olarak "Aile / Yakın Çevre"nin baskınlığı (%38,9) göz önüne alındığında, aile içinde aktarılan bilginin sadece mezhep aidiyetini değil, aynı zamanda mezhep farklılıklarına yönelik hoşgörü algısını da etkileyebileceği düşünülebilir. Eğer aile, mezhep farklılıklarını bir zenginlik olarak aktarıyorsa, bu algı güçlenebilir.

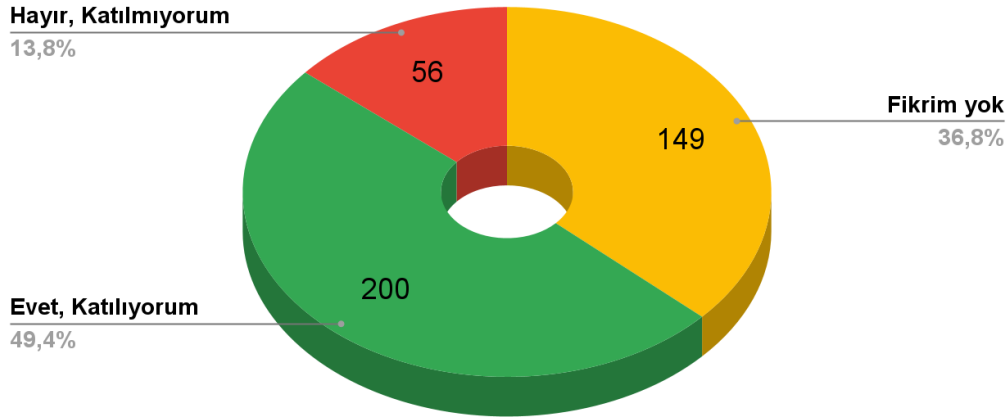
Soru	Katılıyorum (%)
Mezhepler arası önyargılar yaygındır	%61,2
Mezhepleri öğrenmek gerekli	%65,4
Bilgi sahibi olmak hoşgörüyü artırır	%68,4

Bu tablo, öğrencilerin zihninde önyargı → bilgi eksikliği → eğitimle giderilebilir şeklinde bir bağlantının farkında olduklarını ve çözüm olarak eğitimi benimsediklerini gösterir.

Bu grafik, yükseköğretim öğrencilerinin mezhep farklılıkları hakkında bilgi sahibi olmanın, mezhepler arası saygı ve hoşgörüyü artıracığına dair güçlü bir inancın (%68,4) mevcut olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu bulgu, mezhepsel önyargılarla mücadelede eğitimin ve bilginin stratejik bir öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır. "Fikrim yok" diyenlerin oranı (%24,2), bu konuda daha fazla bilinçlendirme ve bilgi aktarımı ihtiyacına işaret ederken, "Hayır, Katılmıyorum" diyen küçük bir azınlığın (%7,4) varlığı, bilginin tek başına yeterli olmayabileceği veya farklı yaklaşımların da göz önünde bulundurulması gerektiğini göstermektedir. Genel olarak, dini eğitimin mezheplerin tarihi, fıkhi ve kültürel boyutları hakkında daha kapsamlı ve nesnel bilgiler sunarak, toplumsal hoşgörüyü ve karşılıklı anlayışı geliştirmede önemli bir rol oynayabileceği bu anket sonuçlarıyla desteklenmektedir.

3.28. “Mezheplerle İlgili Daha Fazla Eğitim Verilmesini İsterim” İfadesine Yönelik Öğrenci Yanıtları

Mezheplerle ilgili daha fazla eğitim verilmesini isterim.

Şekil 3.28. “Mezheplerle ilgili daha fazla eğitim verilmesini isterim” ifadesine yönelik öğrenci yanıtlarının dağılımı

Bu grafik, öğrencilerin mezheplerle ilgili daha fazla eğitim talebine dair tutumlarını yansıtmaktadır. Bu tür bir soru, çalışmamızın uygulamaya dönük öneriler kısmını doğrudan destekleyici niteliktedir ve din eğitimi politikalarına dair çıkarımlara zemin oluşturur.

Evet, Katılıyorum (200 kişi - %49,4): Katılımcıların yaklaşık yarısı (%49,4), yani 200 kişi, mezheplerle ilgili daha fazla eğitim verilmesini istediğini belirtmiştir. Bu bulgu, üniversite öğrencilerinin mezhepler konusundaki mevcut bilgi düzeyinin yetersiz olduğu algısını ve bu alanda daha derinlemesine bilgi edinme talebini yansıtmaktadır. Bu durum, önceki grafiklerdeki genel bilgi eksikliğiyle (örneğin, "Mezheplerin itikadi ve ameli olarak ayrıldığını bilmiyorum" diyen %40,5) ve mezhepler hakkında "çok az bilgim var" (%30,1) veya "hiç bilgim yok" (%3,2) diyenlerin oranıyla tutarlıdır. Öğrenciler mezheplerin doğru, derinlikli ve karşılaştırmalı biçimde öğretilmesini istemektedir. Mezheplerle ilgili bilgi ihtiyacının yalnızca teorik değil, uygulamalı ve güncel yönleriyle ele alınması beklenmektedir. Bu grup, eleştirel ve bilinçli dini öğrenmeye açık, bilgiye değer veren ve mezhep kavramını yüzeysel değil sistematik olarak anlamak isteyen bireyleri temsil edebilir.

Fikrim yok (149 kişi - %36,8): Katılımcıların önemli bir dilimini (%36,8) oluşturan 149 kişi, bu konuda "Fikrim yok" yanıtını vermiştir. Bu yüksek oran, mezhepler hakkında daha fazla eğitime ihtiyaç olup olmadığı konusunda öğrencilerin net bir görüşe sahip olmadığını veya bu konuda yeterince düşünmediklerini göstermektedir. Bu, bilgi eksikliğinden kaynaklanan bir

kararsızlık olabileceği gibi, mevcut eğitim sisteminin yeterliliği hakkında bir değerlendirme yapamama durumunu da yansıtabilir. Bu yüksek kararsızlık oranı, mezhep konusunun bilgi değil tutum düzeyinde bir belirsizlikle karşılandığını göstermektedir.

Hayır, Katılmıyorum (56 kişi - %13,8): 56 kişi (%13,8), mezheplerle ilgili daha fazla eğitim verilmesi gerektiği fikrine "Hayır, Katılmıyorum" yanıtını vermiştir. Bu kesim, mevcut eğitim düzeyini yeterli buluyor olabilir, mezheplerin öğrenilmesini gereksiz görüyor olabilir veya dini bilginin mezhepler aracılığıyla değil, başka yollarla edinilmesi gerektiğini savunuyor olabilir ya da bu konunun eğitimle değil bireysel tercihle gelişmesi gerektiğini savunuyor olabilir. Bu öğrenciler, mezheplerle ilgili eğitimin artırılmasına karşıdır. Bu görüş, mezhepleri birleştirici değil, ayrıştırıcı unsurlar olarak gören bireyler, mezheplerin günümüzde geçerliliğini yitirdiğini düşünen modernist yaklaşımlar ve din eğitiminin daha temel konulara odaklanması gerektiğini düşünen yaklaşımlarla ilişkilendirilebilir.

Önceki Grafikler ile Karşılaştırmalı Değerlendirme ve Çıkarımlar:

Bilgi İhtiyacı ve Öğrenme Gerekliliğiyle Tutarlılık: "Mezhepleri öğrenmenin gerekli olduğunu düşünüyorum." ifadesine "Evet, Katılıyorum" diyenlerin oranı %65,4 idi. Bu grafikteki %49,4'lük "Evet, Katılıyorum" oranı bu genel gereklilik algısıyla uyumludur. Her ne kadar öğrenmeyi gerekli bulanların hepsi daha fazla eğitim talep etmese de, mezheplere yönelik bir bilgi edinme eğilimi olduğu açıktır.

Mevcut Bilgi Kaynakları ve Eğitim Talebi: Mezhepler hakkında bilgi edinme kaynakları arasında "Aile / Yakın Çevre" (%38,9), "Okul / Eğitim Kurumları" (%21,8) ve "Kendi araştırmalarım" (%15,1) öne çıkmaktadır. Mevcut kaynakların yeterli görülmemesi veya daha derinlemesine bilgi ihtiyacı hissedilmesi, daha fazla eğitim talebini ortaya çıkarmaktadır. Özellikle, "Okul / Eğitim Kurumları"ndan bilgi edinenlerin oranı (%21,8) ile daha fazla eğitim isteyenlerin oranı (%49,4) arasındaki fark, mevcut eğitimin mezhepler konusunda yeterince derinlemesine bilgi sunmadığı algısını desteklemektedir.

Önyargılar ve Hoşgörü Bağlamında Eğitimin Rolü: Katılımcıların %61,2'si "Mezhepler arası önyargıların yaygın olduğunu düşünüyorum" görüşündeydi. Aynı zamanda, %68,4'ü "Mezhep farklılıkları hakkında bilgi sahibi olmanın, mezhepler arası saygı ve hoşgörüyü artıracığına inanıyorum" fikrindedir.

Bu durum, toplumun mezheplerle ilgili sorunların çözümünde eğitimin kilit bir rol oynayacağına dair güçlü bir inanca sahip olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, daha fazla eğitim talebi, sadece kişisel bilgi edinme arzusundan değil, aynı zamanda toplumsal uyumu artırma beklentisinden de kaynaklanmaktadır.

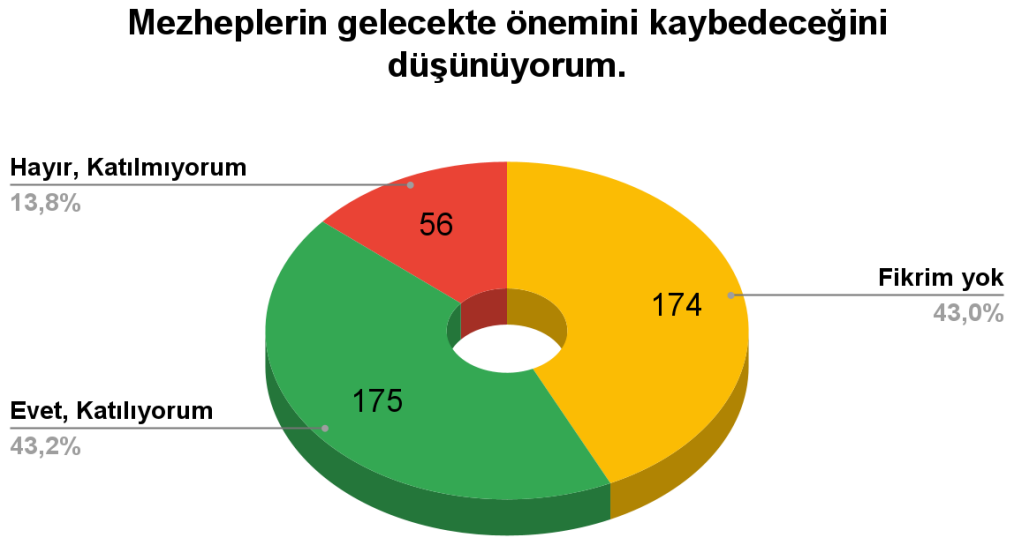
"Fikrim Yok" Oranının Sürekliliği: Bu grafikteki %36,8'lik "Fikrim yok" oranı, önceki birçok soruda görülen yüksek "fikrim yok" veya "bilгим yok" oranlarıyla paralellik göstermektedir. Bu, mezheplerin derinlikleri ve sosyal etkileri hakkında genel bir belirsizliğin devam ettiğini ve bu belirsizliğin eğitim talebini de etkilediğini göstermektedir.

Soru	Katılıyor (%)
Mezheplerin öğrenilmesi gerekli	%65,4
Mezhep bilgisi hoşgörüyü artırır	%68,4
Mezhepler hakkında daha fazla eğitim isterim	%49,4

Her ne kadar mezhep bilgisine değeri verilse de, bu konunun resmî eğitimde işlenmesine dair talep daha sınırlı görünmektedir. Bu durum, mezhep bilgisinin kişisel ve bireysel araştırmalarla edinileceğine dair bir eğilimi de ima edebilir. Bu farklar, öğrencilerin bilginin değeri kabul ettiğini, ancak kurumsal eğitime yönelik biraz daha temkinli olduklarını düşündürmektedir.

Bu grafik, yükseköğretim öğrencilerinin mezheplerle ilgili daha fazla ve kapsamlı eğitim verilmesi yönünde belirgin bir talebi (%49,4) olduğunu göstermektedir. Bu talep, mezhepler konusundaki mevcut bilgi eksikliğinden ve mezhepsel önyargılarla mücadelede bilginin bir araç olarak görülen potansiyelinden kaynaklanmaktadır. "Fikrim yok" diyenlerin yüksek oranı (%36,8), mezheplerin karmaşıklığı ve mevcut bilgi aktarım mekanizmalarının yetersizliği nedeniyle oluşan belirsizliğin devam ettiğini ortaya koymaktadır.

3.29. “Mezheplerin Gelecekte Önemini Kaybedeceğini Düşünüyorum” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri

Şekil 3.29. “Mezheplerin gelecekte önemini kaybedeceğini düşünüyorum” ifadesine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı

Bu grafik, araştırmanın temel temalarından biri olan mezheplerin gelecekteki yeri ve işlevine ışık tutmaktadır. Öğrencilerin bu konudaki algıları, yalnızca mevcut hoşgörü ve bilgi düzeylerini değil, aynı zamanda dinî aidiyetin gelecekte nasıl şekillenebileceğine dair beklenti ve öngörülerini de yansıtmaktadır.

Evet, Katılıyorum (175 kişi - %43,2): "Evet, Katılıyorum" yanıtını veren 175 kişi (%43,2), mezheplerin gelecekte önemini kaybedeceğini düşünmektedir. Bu görüş, modernleşme, küreselleşme, bireyselleşme ve doğrudan dini metinlere (Kur'an ve Sünnet) yönelme gibi eğilimlerin bir yansıması olabilir. Bu kesim, mezheplerin tarihi koşulların ürünü olduğunu ve günümüz dünyasında artık birincil öneme sahip olmayacağını düşünebilir.

Bu kanaat, bazı yapısal dönüşümleri yansıtmaktadır. Mezheplerin, özellikle genç bireyler nezdinde, katı ve geleneksel yapılar olarak algılanması buna karşılık bireyselleşme, dijitalleşme ve küreselleşme gibi dinamiklerin dinî aidiyetleri daha kişisel tercihler doğrultusunda şekillendirmesi dikkat çekicidir. Bu bağlamda, “tek doğru mezhep” anlayışının sorgulanması ve mezhep üstü bir dinî kimlik arayışının yaygınlaşması, kurumsal mezhep yapılarının etkisinin zayıflayabileceğine buna karşılık bireysel dindarlık ve doğrudan kaynaklara dayalı bir dinî yaşantının güç kazanacağına işaret edebilir.

Fikrim yok (174 kişi - %43,0): Katılımcıların en büyük dilimini oluşturan 174 kişi (%43,0), mezheplerin gelecekte önemini kaybedip kaybetmeyeceği konusunda "Fikrim yok" yanıtını vermiştir. Bu yüksek oran, mezheplerin gelecekteki rolüne dair toplumsal bir belirsizliğin ve bu konuda net bir öngöründe bulunma zorluğunun olduğunu göstermektedir. Bu durum, öğrencilerin mezheplerin tarihsel ve sosyolojik boyutlarına dair yeterli bilgiye sahip olmadığını ve dinî yapının geleceğine ilişkin öngörü geliştirme konusunda kararsızlık yaşadıklarını göstermektedir. Kararsız öğrencilerin oranının yüksekliği dikkat çekicidir; bu grup, mezheplerin gelecekteki yeri hakkında net bir kanaat oluşturamamıştır. Bu kararsızlık, günümüzde mezheplerin belirsiz veya geri planda kalmış konumu, öğrencilerde yeterli tarihsel-sosyolojik perspektifin bulunmaması, konunun eğitim süreçlerinde yeterince ele alınmaması ya da bireysel olarak üzerine düşünülmemiş olması gibi etkenlerle ilişkilendirilebilir.

Hayır, Katılmıyorum (56 kişi - %13,8): En düşük oranı (%13,8) oluşturan 56 kişi, mezheplerin gelecekte önemini kaybedeceği fikrine "Hayır, Katılmıyorum" yanıtını vermiştir. Bu kesim, mezhepleri dinin vazgeçilmez bir parçası, dini birikimin taşıyıcısı veya dini yorum geleneğinin devamı olarak görmektedir. Bu görüş, mezheplerin dini yaşamdaki kalıcı ve temel rolüne olan inancı yansıtmaktadır. Mezhepleri "dinin bir zenginliği" olarak görenlerin yüksek oranı (%54,6), bu kesimin argümanlarını destekleyebilir. Bu öğrenciler genellikle geleneksel din eğitimi almış, mezhep sadakatini sürdüren ve bu yapıları zamansal değil evrensel değerler olarak gören öğrenciler olabilir.

Önceki Grafikler ile Karşılaştırmalı Değerlendirme ve Çıkarımlar:

Gelecek Beklentisi ve Mevcut Durum: "Mezheplerin gelecekte önemini kaybedeceğini düşünüyorum" diyenlerin oranı (%43,2) ile mezhepleri "dinin bir zenginliği" olarak değerlendirenlerin oranı (%54,6) arasındaki fark, geleceğe yönelik beklentiler ile mevcut olumlu algı arasındaki gerilimi göstermektedir. Bireyler mezhepleri şu an bir zenginlik olarak görse de, modern dünyanın dinamikleri karşısında önemlerini yitirebileceklerini düşünmektedirler.

Bilgi Eksikliği ve Gelecek Algısı: Mezhepler hakkında genel bilgi düzeyinin "orta" veya "çok az" seviyelerde olması, "Fikrim yok" diyenlerin yüksek oranına (%43,0) katkıda bulunmaktadır. Bilgi eksikliği, mezheplerin gelecekteki rolünü değerlendirme konusunda bir belirsizliğe yol açmaktadır.

Mezhep Zorunluluğu Algısı ile İlişki: Mezhebe bağlı olmanın zorunluluğunu hissetmeyen veya "bir şey olmaz" diyen önemli bir kesimin (%32,8, %44,0) varlığı, mezheplerin önemini kaybedeceği beklentisiyle paralel seyretmektedir. Eğer bireyler mezhepsel bağlılığı zorunlu görmüyorlarsa, gelecekteki rollerinin de azalacağını düşünebilirler.

Eğitim Talebi ve Gelecek Beklentisi: Mezheplerle ilgili daha fazla eğitim verilmesi isteği (%49,4), hem mezheplerin önemini koruyacağına inananlar hem de kaybedeceğini düşünenler için farklı motivasyonlarla ortaya çıkabilir. Önemini kaybedeceğini düşünenler, bu süreçleri anlamak veya yeni yaklaşımları öğrenmek için eğitim talep edebilirken, önemini koruyacağına inananlar mezhepleri daha iyi anlamak ve savunmak için eğitim isteyebilirler.

“Mezhepleri öğrenmek gereklidir” diyenler: %65,4

“Mezhep bilgisi hoşgörüyü artırır” diyenler: %68,4

“Gelecekte mezhepler önemini yitirir” diyenler: %43,2

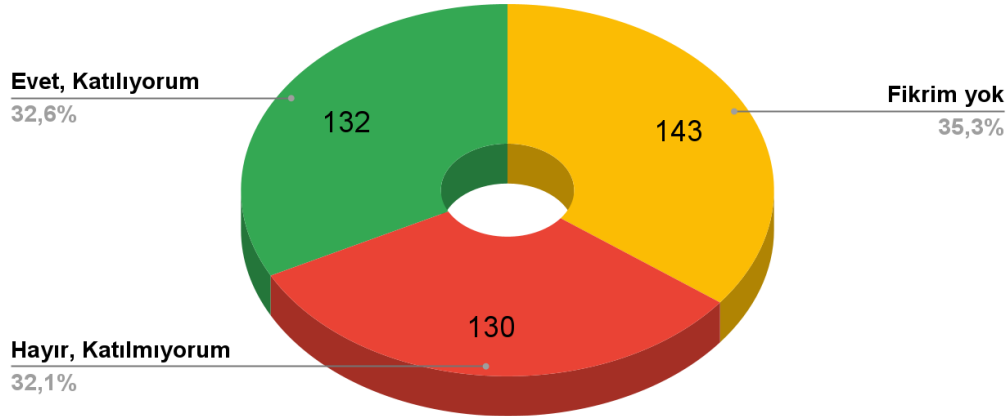
“Fikrim yok” diyenler: %43,0

Öğrenciler mezhepleri şu an için gerekli ve öğrenmeye değer bulsalar da, uzun vadede bu kurumların etkisinin azalabileceğine dair güçlü bir şüphe taşımaktadır. Bu, dinî kimliğin geleneksel otoritelerden bireysel algıya kaydığı yönünde bir eğilimin göstergesidir. Veriler, öğrencilerin mezheplerin bugünkü bilgi ve hoşgörüyü katkısını kabul ettiğini ancak gelecekteki konumu hakkında belirsizlik yaşadığını ortaya koymaktadır. Bu da mezhebi aidiyetin sabit değil, dönüşen bir yapı olduğunu gösterebilir.

Bu grafik, yükseköğretim öğrencilerinde mezheplerin gelecekteki önemine dair oldukça bölünmüş bir algı olduğunu ve büyük bir belirsizliğin hakim olduğunu ortaya koymaktadır. "Fikrim yok" ve "Evet, Katılıyorum" yanıtlarının birbirine çok yakın ve yüksek oranlarda olması, mezheplerin gelecekteki rolüne dair bir fikir birliğinin olmadığını göstermektedir. Bu durum, bir yandan modernleşme, bireyselleşme ve doğrudan dini kaynaklara yönelme eğilimlerinin mezhepleri arka plana iteceğine dair bir beklentiyi yansıtırken, diğer yandan mezheplerin dini yaşamdaki köklü yerini koruyacağına dair inancı da sürdürmektedir. Mezheplerin gelecekteki rolüne ilişkin bu belirsizlik, toplumsal ve dini düşünce içerisinde devam eden dönüşümlerin bir göstergesi olduğu söylenebilir.

3.30. “Din Eğitimi, Bir Mezhebin Esaslarına Bağlı Olarak Verilmelidir” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri

Din eğitimi, bir mezhebin esaslarına bağlı yapılması gereklidir.

Şekil 3.30. “Din eğitimi, bir mezhebin esaslarına bağlı olarak verilmelidir” ifadesine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı

Bu grafik, katılımcıların din eğitiminin mezhep esaslarına bağlı olarak yapılıp yapılmaması gerektiği konusundaki tutumlarını göstermektedir.

Fikrim yok (143 kişi - %35,3): Katılımcıların en büyük dilimini oluşturan 143 kişi (%35,3), din eğitiminin mezhep esaslarına bağlı yapılması gerekliliği konusunda "Fikrim yok" yanıtı vermiştir. Bu yüksek oran, bu konuda toplumsal bir belirsizliğin ve net bir görüş oluşturma zorluğunun olduğunu göstermektedir. Bu durum, bireylerin dini eğitimin müfredatı ve metodolojisi hakkında yeterli bilgiye sahip olmamasının yanı sıra, mezheplerin eğitimdeki rolüne dair farklı görüşler arasında kararsızlık yaşadığını düşündürmektedir. Bu durum, mezhep-din eğitimi ilişkisine dair eğitsel farkındalık eksikliği olduğunu ve mezhep olgusunun hala tabu/çekinik alanlar arasında kaldığını düşündürür. Kararsızların fazlalığı, mezhep kavramının eğitim politikalarında nasıl kullanılacağını öğrenciler tarafından net biçimde anlaşılamadığını düşündürür.

Evet, Katılıyorum (132 kişi - %32,6): 132 kişi, din eğitiminin bir mezhebin esaslarına bağlı yapılması gerektiği fikrine "Evet, Katılıyorum" yanıtı vermiştir. Bu bulgu, din eğitiminin geleneksel mezhepsel çerçeveler içerisinde sürdürülmesi gerektiğini savunan bir kesimin varlığını göstermektedir.

Bu yaklaşım, mezhepleri dini bilginin ve pratiklerin güvenilir aktarımını sağlayan yapılar olarak gören ve dini sapmalardan korunmak için mezhep esaslarına bağlılığı önemli addeden anlayışın bir yansıması olabilir. Bu grup, geleneksel yaklaşımı temsil eder, mezhep birikimini düzenleyici ve güvenilir bir çerçeve olarak kabul eder.

Hayır, Katılmıyorum (130 kişi - %32,1): Katılımcıların yine yaklaşık üçte biri (%32,1), yani 130 kişi, din eğitiminin bir mezhebin esaslarına bağlı yapılması gerektiği fikrine "Hayır, Katılmıyorum" yanıtını vermiştir. Bu kesim, din eğitiminin mezhepler üstü, doğrudan Kur'an ve Sünnet'e dayalı veya daha evrensel İslami prensipleri içeren bir yaklaşımla verilmesi gerektiğini savunuyor olabilir. Bu durum, dini düşüncedeki bireyselleşme veya daha geniş bir dini perspektif arayışının bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Bu grup, muhtemelen modernist ya da birey merkezli din algısına daha yakın durmakta, özgür düşünceyi ve çoklu yorumu öncelemektedir.

Önceki Grafikler ile Karşılaştırmalı Değerlendirme ve Çıkarımlar:

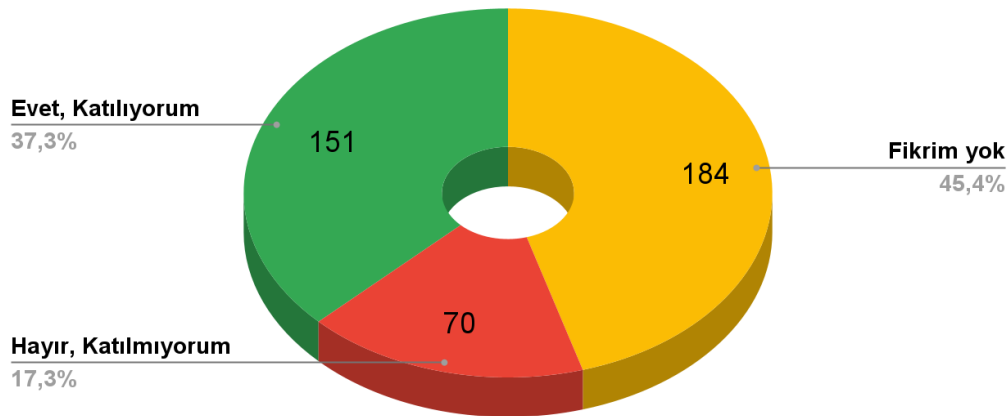
Görüşlerin Üçe Bölünmesi ve Mezhep Algısı: Bu grafik, din eğitiminin mezhep esaslarına bağlılığı konusunda toplumun neredeyse eşit üç gruba ayrıldığını göstermektedir. Bu durum, önceki "Bir Müslümanın ibadetlerini düzgün yapabilmesi için bir mezhebe bağlı olmak zorundadır." sorusuna verilen yanıtlardaki benzer bölünmeyle (%34,1 Katılıyorum, %33,3 Fikrim yok, %32,6 Hayır, Katılmıyorum) paralellik göstermektedir. Bu durum, hem ibadet pratiği hem de din eğitiminin temel prensipleri açısından mezhebin rolü konusunda öğrenciler arasında bir fikir birliğinin olmadığını ortaya koymaktadır.

Bilgi Eksikliği ve Eğitim Talebiyle İlişki: "Fikrim yok" diyenlerin yüksek oranı (%35,3), mezheplerin itikadi ve ameli ayrımını bilmeyenlerin oranı (%40,5) ve İslam mezhepleri hakkında "çok az bilgim var" (%30,1) veya "hiç bilgim yok" (%3,2) diyenlerin oranıyla tutarlıdır. Bu bilgi eksikliği, din eğitiminin mezhep temelli olup olmayacağı gibi karmaşık bir konuda net bir görüş belirtmeyi zorlaştırmaktadır. "Mezheplerle ilgili daha fazla eğitim verilmesini isterim" diyenlerin oranı %49,4 iken, bu grafikteki "Evet, Katılıyorum" oranı daha düşüktür (%32,6). Bu durum, daha fazla eğitim isteyenlerin hepsinin bu eğitimin mezhep esaslarına bağlı olmasını talep etmediğini, genel bir bilgi artışı beklentisi içinde olduklarını düşündürmektedir.

Bu grafik, yükseköğretim öğrencilerinde din eğitiminin mezhep esaslarına bağlı yapılması gerekliliği konusunda önemli bir fikir ayrılığı ve belirsizlik olduğunu göstermektedir. Yaklaşık üçte birlik bir kesim bu fikri desteklerken, bir diğer üçte birlik kesim buna katılmamakta ve kalan üçte birlik kesim ise kararsızdır. Bu durum, dini eğitimin içeriği ve metodolojisi hakkında toplumsal bir diyalog ve uzlaşmaya ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadır. Mezhebi esaslı eğitim fikri, bazıları için güvenli çerçeve, diğerleri için daraltıcı bir kalıp olarak değerlendirilebilir.

3.31. “Mezhebimin En Doğru Mezhep Olduğunu Düşünüyorum” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri

Mezhebimin en doğru mezhep olduğunu düşünüyorum.

Şekil 3.31. “Mezhebimin en doğru mezhep olduğunu düşünüyorum” ifadesine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı

Bu grafik, öğrencilerin kendi mezheplerine yönelik doğruluk algılarını ölçmektedir. Bu soru, mezhebi aidiyetin ötekileştirici mi yoksa kapsayıcı mı yaşandığını anlamak için çok değerli bir göstergedir.

Fikrim yok (184 kişi - %45,4): Katılımcıların en büyük dilimini (%45,4) oluşturan 184 kişi, kendi mezheplerinin en doğru mezhep olduğu fikri hakkında "Fikrim yok" yanıtını vermiştir. Bu yüksek oran, bireylerin kendi mezheplerini mutlak doğruluk kriteri olarak değerlendirme konusunda kararsız olduğunu veya bu tür bir değerlendirme yapmaktan kaçındığını göstermektedir. Bu durum, mezheplerin göreceli doğruluklarını tartışma veya bu konuda kesin bir yargıya varma konusunda bilgi eksikliği veya dini bir hassasiyetin göstergesi olabilir.

Mezheplerin eşit değerde görüldüğü düşüncesi (ama açıkça ifade edilmemesi), mezheplerin “doğruluk” yerine “yorum farklılığı” olarak algılanması veya bu tür kıyaslamaların ayrımcılığa, taassuba veya hoşgörüsüzlüğe yol açacağı inancı olası nedenler arasında sayılabilir.

Bu grup, mezhep doğruluğu konusunda doğrudan yorum yapmayı uygun bulmayan ya da konuya karşı temkinli ve nötr duran bireyleri temsil edebilir.

Evet, Katılıyorum (151 kişi - %37,3): 151 kişi, kendi mezheplerinin en doğru mezhep olduğu fikrine "Evet, Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Bu bulgu, mezhebe bağlılık hissedenlerin önemli bir kesiminin, mensup oldukları mezhebin yorum ve uygulamalarını en sahih veya tercih edilebilir olarak gördüğünü göstermektedir. Bu algı, aidiyet duygusunun ve geleneğe bağlılığın bir sonucu olarak ortaya çıkabilir. “Benim mezhebim en doğrudur” diyenlerin oranı görece düşüktür, bu durum mutlak mezhepçi yaklaşımın zayıfladığını göstermektedir. Bu eğilim diğer mezhepleri bilinçli şekilde dışlamasa bile, gizli bir üstünlük algısı içeren düşünce yapısını yansıtabilir.

Hayır, Katılmıyorum (70 kişi - %17,3): 70 kişi, kendi mezheplerinin en doğru mezhep olduğu fikrine "Hayır, Katılmıyorum" yanıtını vermiştir. Bu kesim, mezheplerin hepsi hak üzere olduğunu, mezhepler arasında mutlak bir "en doğru" ayrımı yapılamayacağını veya mezhepleri kişisel tercihler olarak gördüklerini düşündürmektedir. Bu yaklaşım, mezheplerin farklı yorumlar barındıran zenginlikler olduğu algısıyla (%54,6) uyumlu olabilir. Üniversite gençliğinin mezhebi bağlamda daha hoşgörülü ve çoğulcu eğilimlere açık olduğu söylenebilir.

Bu grup, her mezhebi kendi bağlamında geçerli kabul eden bir düşünce yapısı, doğruluğun mezhepler değil, kaynaklarla (Kur'an ve Sünnet) ilişkili olduğu kanaati, mezheplerin içtihadî sistemler olduğu ve mutlaklık taşımadığı bilincine dayanan bir değerlendirme ve mezhepler arası eşitlikçi yaklaşımı, yorum çeşitliliğine saygıyı önceleyen bir yapıya işaret edebilir. Veriler, öğrencilerin mezhebi kimlik taşıdıklarını ancak bu kimliği mutlaklaştırmadıklarını göstermektedir. Bu da dogmatik (tek doğrucu) bir din anlayışı yerine, birden fazla yorumu kabul edebilen (çoğulcu) bir din anlayışının geliştiğini gösterebilir.

Önceki Grafikler ile Karşılaştırmalı Değerlendirme ve Çıkarımlar:

Mezhep Bağlılığı ve "En Doğruluk" Algısı Arasındaki İlişki: Katılımcıların %78,8'i bir mezhebe bağlı olduğunu belirtmişti. Ancak bu bağlılık, her zaman mezhebin "en doğru" olduğu inancıyla paralel gitmemektedir. "Evet, Katılıyorum" diyenlerin oranı (%37,3), mezhebe bağlı olanların yarısından azdır. Bu durum, mezhep bağlılığının genellikle geleneksel bir aidiyetten kaynaklandığını, ancak bu aidiyetin mutlak bir doğruluk iddiasını içermediğini göstermektedir.

Bilgi Eksikliği ve "Fikrim Yok" Oranı: Mezhepler hakkında genel bilgi düzeyinin "orta" veya "çok az" seviyelerde olması ve "Mezheplerin itikadi ve ameli olmak üzere ikiye ayrıldığını bilmiyorum" diyenlerin oranının yüksekliği (%40,5), bu grafikteki %45,4'lük "Fikrim yok" oranını desteklemektedir. Kendi mezhebinin doğruluğunu değerlendirme konusunda bilgi eksikliği, kararsızlığa yol açmaktadır.

Önyargılar ve Mezhepsel Doğruluk Algısı: "Mezhepler arası önyargıların yaygın olduğunu düşünüyorum" diyenlerin oranı %61,2 idi. Kendi mezhebini "en doğru" gören %37,3'lük kesimin, diğer mezheplere yönelik önyargılara daha yatkın olabileceği düşünülebilir. Ancak bu grafik, mezhep farklılıkları hakkında bilgi sahibi olmanın saygı ve hoşgörüyü artıracığına inananların yüksek oranı (%68,4) ile birlikte değerlendirildiğinde, bilgi ve hoşgörü beklentisinin önyargıları azaltma potansiyeli olduğu çıkarımını güçlendirmektedir.

Din Eğitimi Talebi ve Mezhepsel Yaklaşım: "Mezheplerle ilgili daha fazla eğitim verilmesini isterim" diyenlerin oranı %49,4 idi. Bu grafik, bu eğitimin "mezhebimin en doğru mezhep olduğunu düşünüyorum(%37,3)" şeklinde dogmatik bir yaklaşımla değil, mezheplerin çeşitliliğini ve farklı yorumlarını kapsayan bir yaklaşımla verilmesi gerektiği ihtiyacını akla getirmektedir. Zira mezhebini en doğru görenlerin oranı, mezheplerle ilgili daha fazla eğitim isteyenlerin oranından düşüktür.

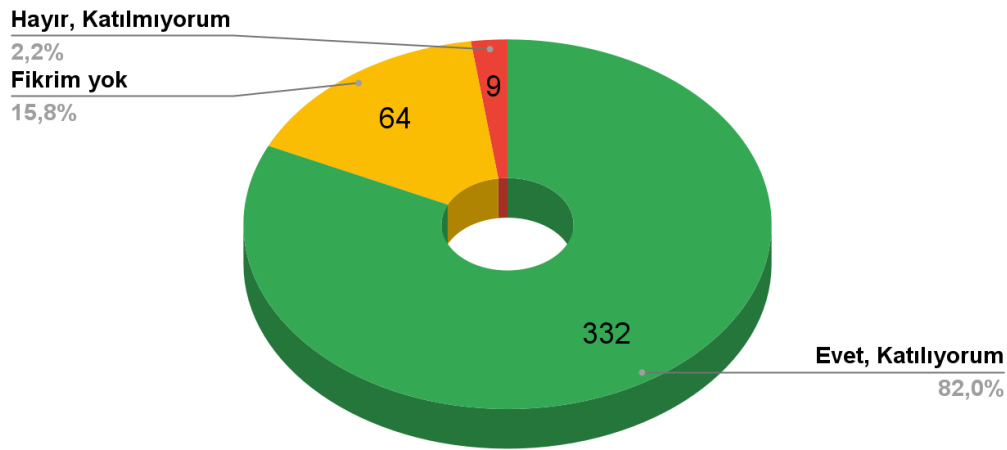
Bu grafik, yükseköğretim öğrencilerinin kendi mezhebinin "en doğru" mezhep olduğu algısı konusunda belirgin bir görüş ayrılığı ve büyük bir belirsizliğin (%45,4 "Fikrim yok") hakim olduğunu göstermektedir. Her ne kadar önemli bir kesim (%37,3) kendi mezhebini en doğru olarak görse de, mezhep bağlılığı bu mutlak doğruluk inancını her zaman beraberinde getirmemektedir. "Hayır, Katılmıyorum" diyenlerin oranı (%17,3) ise, mezhepleri bir yorum ve zenginlik olarak gören, dogmatik olmayan bir yaklaşımın da toplumda var olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgular, mezheplerin görece konumları, dini yorumdaki çeşitlilik farklılık konularında daha fazla bilinçlendirme ve akademik tartışmaya ihtiyaç duyulduğunu vurgulamaktadır. Mezhepsel algıdaki bu çeşitlilik, din eğitiminde tek bir mezhebin mutlak doğruluğunun vurgulanmasından ziyade, mezheplerin tarihsel ve fıkhi zenginliğini aktaran daha kapsayıcı bir yaklaşımın önemini göstermektedir.

Soru	Katılıyorum (%)
Mezhepler hoşgörüyü artırır	%68,4
Mezheplerin öğrenilmesi gerekli	%65,4
Mezhebim en doğrudur	%37,3

Öğrenciler, mezhepler konusunda genel olarak hoşgörülü, bilgiye açık, ancak mutlak doğruluk iddiasına uzak bir tutum sergilemektedirler.

3.32. “Farklı Mezhepten Biriyle Arkadaşlık Kurarım” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri

Farklı mezhepten biriyle arkadaşlık kurarım.

Şekil 3.32. “Farklı mezhepten biriyle arkadaşlık kurarım” ifadesine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı

Bu grafik, öğrencilerin farklı mezheplere mensup bireylerle sosyal ilişki kurmaya açıklığını ölçmektedir. Bu tür sorular, mezhep farklılıklarının bireylerin günlük hayatlarına ne ölçüde sosyal mesafe oluşturduğunu değerlendirme açısından çok önemlidir.

Evet, Katılıyorum (332 kişi - %82,0): Katılımcıların büyük çoğunluğunun (%82,0), yani 332 kişinin, farklı mezhepten biriyle arkadaşlık kuracağını belirtmesi, üniversite öğrencilerinde mezhepsel farklılıkların sosyal ilişkilerde büyük bir engel teşkil etmediğini ve yüksek düzeyde bir hoşgörü ve bir arada yaşama arzusunun bulunduğunu göstermektedir. Bu bulgu, mezhepsel

aidiyetin kişisel bir tercih veya kimlik unsuru olmasına rağmen, sosyal dışlamaya yol açmadığını ortaya koymaktadır. Bu grup, mezhebi ötekileştirmeyen, farklılıklarla birlikte yaşamayı benimsemiş, toplumsal uyuma katkı sunabilecek bireylerden oluştuğu düşünülebilir.

Fikrim yok (64 kişi - %15,8): 64 kişi bu konuda "Fikrim yok" yanıtını vermiştir. Bu oran, önceki bazı sorulardaki "fikrim yok" oranlarına göre nispeten düşüktür ve bu sorunun daha somut bir davranışa yönelik olması nedeniyle daha net bir duruş sergilenmesini kolaylaştırmış olabilir. Ancak yine de belirli bir kesimin bu konuda kararsız olduğu veya böyle bir durumu deneyimlemediği düşünülebilir. Bu oran, hala mezhep-sosyal ilişki bağlamının görünmez ya da göz ardı edilmiş olabileceğini gösterir.

Hayır, Katılmıyorum (9 kişi - %2,2): En düşük oranı (%2,2) oluşturan sadece 9 kişi, farklı mezhepten biriyle arkadaşlık kurmayacağını belirtmiştir. Bu çok düşük oran, mezhepsel farklılıklar nedeniyle sosyal dışlama eğiliminde olan kesimin toplumda son derece marjinal olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, üniversite öğrencilerinin genel olarak mezhepsel açıdan kapsayıcı ve hoşgörülü bir yapıya sahip olduğunu desteklemektedir. Bu bireyler, farklı mezheplerden olanlara karşı dinî farklılıklara tahammül etmekte zorlanabilir. Mezhep farkını güven ya da değer uyuşmazlığı olarak görebilir ve ailevi veya kültürel sebeplerle mesafeli durmayı tercih edebilirler.

Önceki Grafikler ile Karşılaştırmalı Değerlendirme ve Çıkarımlar:

Önyargı Algısı ve Fiili Hoşgörü Arasındaki Fark: Katılımcıların %61,2'si "Mezhepler arası önyargıların yaygın olduğunu düşünüyorum" görüşündeyken, %82,0'ı farklı mezhepten biriyle arkadaşlık kuracağını belirtmiştir. Bu durum, önyargı algısının varlığına rağmen, bireysel düzeyde sosyal ilişkilerde pratik hoşgörünün çok daha yüksek olduğunu göstermektedir. Yani, bireyler önyargıların toplumsal bir sorun olduğunun farkında olsalar bile, kendi kişisel ilişkilerinde bu önyargıları aşabilmektedirler.

Bilginin Hoşgörüye Etkisiyle Paralellik: "Mezhep farklılıkları hakkında bilgi sahibi olmanın, mezhepler arası saygı ve hoşgörüyü artıracığına inanıyorum." ifadesine "Evet, Katılıyorum" diyenlerin oranı %68,4 idi. Bu grafikteki yüksek arkadaşlık kurma oranı (%82,0), bilginin hoşgörüyü artıracığı inancının toplumsal zeminde karşılığı olduğunu ve bireylerin pratiklerinde bu yönde hareket ettiğini düşündürmektedir.

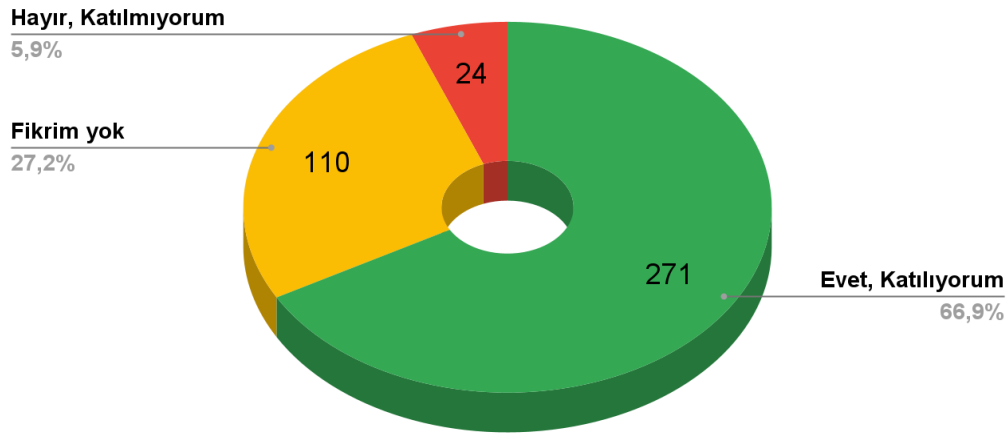
Mezhepleri Dinin Zenginliği Olarak Görme ve Sosyal Kabul: Mezhepleri "dinin bir zenginliği olarak değerlendiriyorum" diyenlerin oranı %54,6 idi. Mezhepsel farklılıkları bir zenginlik olarak gören bu anlayış, farklı mezheplerden insanlarla sosyal ilişki kurma isteğiyle doğal bir uyum içindedir.

Mezhep Bağlılığına Rağmen Sosyal Kapsayıcılık: Katılımcıların %78,8'i bir mezhebe bağlı olduğunu belirtmişti. Bu yüksek mezhep bağlılığına rağmen, farklı mezheplerden insanlarla arkadaşlık kurmaya istekli olmak, mezhep aidiyetinin katı bir dışlayıcılık anlamına gelmediğini göstermektedir.

Bu grafik, yükseköğretim ğrencilerinin mezhepsel farklılıklara karşı oldukça yüksek bir hoşgörü ve sosyal kapsayıcılığa sahip olduğunu net bir şekilde ortaya koymaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğunun (%82,0) farklı mezhepten biriyle arkadaşlık kurmaya açık olması, mezhepsel ayrılıkların günlük sosyal ilişkilerde belirleyici bir bariyer oluşturmadığını göstermektedir. Mezhepsel önyargıların varlığına dair toplumsal farkındalık bulunsa da, bireysel pratiklerde bu önyargıların etkisinin sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgu, mezhepler arası diyalog ve hoşgörünün teşvik edilmesi için sağlam bir toplumsal zeminin var olduğunu göstermekte ve dini eğitimin ve sosyal politikaların bu olumlu eğilimi daha da güçlendirmeye odaklanabileceği çıkarımını desteklemektedir. Genç bireyler arasında mezhep temelli sosyal mesafe çok düşüktür. Bu durum, toplumsal hoşgörü açısından umut verici bir eğilimdir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu mezhep farklılıklarını ilişkilerde belirleyici unsur olarak görmemekte, bu da mezhep üstü sosyal birliktelik algısının güçlendiğini göstermektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu farklı mezhepten bireylerle arkadaşlık kurmaya açık olduklarını ifade etmiştir. Bu, mezheplerin bireysel düzeyde bir ayrışma zemini olmaktan çok, farkındalıkla birlikte bir arada yaşam pratiği geliştirme alanına dönüşmekte olduğunu gösterdiği söylenebilir.

3.33. “Farklı Mezhepten Biriyle Evlenebilirim” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri

Farklı mezhepten biriyle evlenebilirim.

Şekil 3.33. “Farklı mezhepten biriyle evlenebilirim” ifadesine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı

Bu grafik, öğrencilerin farklı mezhepten biriyle evlilik konusundaki tutumlarını yansıtmaktadır. Bu tür bir soru, mezhebi farkların sadece sosyal ilişkilerde değil, mahrem ve uzun vadeli kurumlar olan evlilik ile alakalı tutumlarını nasıl etkilediğini anlamayı amaçlamaktadır.

Evet, Katılıyorum (271 kişi - %66,9): Katılımcıların üçte ikisinden fazlası (%66,9), yani 271 kişi, farklı mezhepten biriyle evlenebileceğini belirtmiştir. Bu oran, mezhepsel farklılıkların evlilik gibi temel bir sosyal kurum için büyük bir engel olarak görülmediğini ve bu konuda öğrenciler arasında önemli bir hoşgörü düzeyinin mevcut olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, mezhepsel aidiyetin, kişisel yaşamdaki derin ilişkileri belirlemede katı bir sınırlayıcı olmadığını ortaya koymaktadır. Bu grup, mezhep farklılığını sosyal uyuma ya da ailevi hayata engel olarak görmeyen, mezhep farklılıklarını yaşamına da taşıyabilen ve mezhep farklılığını, duygu, sevgi, ahlak ve kişilik uyumu karşısında ikincil düzeyde değerlendiren bireyleri temsil eder.

Fikrim yok (110 kişi - %27,2): 110 kişi (%27,2) bu konuda "Fikrim yok" yanıtını vermiştir. Bu oran, bazı bireylerin bu konuda net bir görüşe sahip olmadığını, böyle bir durumu henüz düşünmediğini veya mezhepsel farklılıkların evlilik üzerindeki etkilerini tam olarak değerlendiremediğini düşündürmektedir. Bu durum, önceki sorulardaki bilgi eksikliği ve kararsızlık oranlarıyla benzerlik gösterebilir. Bu oran, öğrencilerin bir kısmının bireysel hoşgörü ile toplumsal gerçeklik arasında sıkıştığını düşündürülebilir.

Hayır, Katılmıyorum (24 kişi - %5,9): En düşük oranı (%5,9) oluşturan 24 kişi, farklı mezhepten biriyle evlenmeyeceğini belirtmiştir. Bu küçük kesim, evlilikte mezhepsel uyumun önemli olduğunu düşünen veya mezhep farklılıklarının potansiyel sorunlara yol açabileceğine inanan bireyleri temsil edebilir. Bu oran, mezhepsel farklılıklar nedeniyle evlilik ilişkisine kapalı olan kesimin üniversite gençliğinde oldukça az olduğunu göstermektedir. Bu grup, mezhebi sınırları kişisel ilişkilerde kesin çizgilerle korumak isteyen, daha geleneksel veya mezhep-merkezli düşünce yapısına sahip bireylerden oluşabilir.

Önceki Grafikler ile Karşılaştırmalı Değerlendirme ve Çıkarımlar:

Sosyal İlişkilerdeki Hoşgörü ve Evlilik: "Farklı mezhepten biriyle arkadaşlık kurarım" diyenlerin oranı %82,0 iken, "Farklı mezhepten biriyle evlenebilirim" diyenlerin oranı %66,9'dur. Arkadaşlık kurma konusundaki hoşgörü daha yüksek olsa da, evlilik gibi daha derin ve uzun soluklu bir ilişkide mezhepsel farklılıkların etkisi bir miktar daha belirleyici olabilmektedir. Bu, arkadaşlıkta gösterilen esnekliğin, evlilikteki kültürel ve ailevi beklentiler nedeniyle biraz daha azaldığını düşündürmektedir.

Önyargı Algısı ve Pratik Hoşgörü: Katılımcıların %61,2'si "Mezhepler arası önyargıların yaygın olduğunu düşünüyorum" görüşündeyken, bu grafikteki %66,9'luk evlilik kabulü oranı, önyargıların varlığına rağmen evlilik gibi kişisel ve önemli kararlarda hoşgörünün baskın olduğunu göstermektedir. Bireyler, genel toplumsal algının ötesinde kendi pratiklerinde daha kapsayıcı olabilmektedirler.

Mezhepleri Dinin Zenginliği Olarak Görme ve Evlilik: Mezhepleri "dinin bir zenginliği olarak değerlendiriyorum" diyenlerin oranı %54,6 idi. Bu olumlu bakış açısı, farklı mezheplerden insanlarla evlenme isteğiyle uyumludur çünkü farklılıkları bir engel yerine bir zenginlik olarak görmek, kapsayıcı ilişkilere zemin hazırlamaktadır.

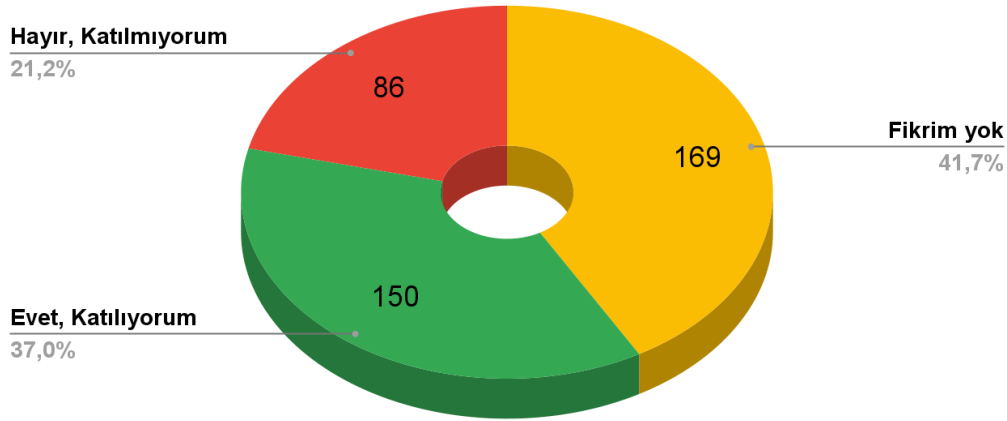
Bilgi Eksikliği ve Kararsızlıkların Sürekliliği: "Fikrim yok" diyenlerin oranı (%27,2), daha önceki soruların birçoğunda görülen bilgi eksikliğinden kaynaklanan belirsizlikle paralellik göstermektedir. Bu durum, öğrencilerin evlilik gibi önemli bir konuda mezhep farklılıklarının etkisini değerlendirmekte zorlandıklarını göstermektedir.

Dini Eğitim ve Mezhep Algısı: "Mezheplerle ilgili daha fazla eğitim verilmesini isterim" diyenlerin oranı (%49,4) göz önüne alındığında, mezheplerin daha iyi anlaşılması, evlilik gibi konulardaki "Fikrim yok" oranını azaltabilir ve mezhepsel farklılıklara karşı daha bilinçli bir hoşgörünün gelişmesine katkı sağlayabilir.

Bu grafik, yükseköğretim öğrencilerinde farklı mezhepten biriyle evlenme konusunda oldukça yüksek bir kabulün (%66,9) mevcut olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, mezhepsel farklılıkların, evlilik gibi hayati bir karar üzerinde belirleyici bir engel olmadığını ve toplumun genel olarak mezhepsel açıdan kapsayıcı bir yapıyı benimsediğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, "Fikrim yok" diyenlerin önemli bir oranı (%27,2), bu konuda hala bir belirsizliğin olduğunu ve bireylerin tam olarak emin olamayabildiğini göstermektedir. "Hayır, Katılmıyorum" diyenlerin çok düşük oranı (%5,9) ise, mezhepsel farklılıkları evlilik için kesin bir engel olarak gören kesimin oldukça marjinal olduğunu teyit etmektedir. Bu sonuçlar, mezheplerin dini kimliğin önemli bir parçası olmasına rağmen, toplumsal uyum ve kişilerarası ilişkilerde belirleyici bir ayrımcılık nedeni olmadığını düşündürür.

3.34. “Gerektiğinde Mezhep Değiştirmeyi Düşünebilirim” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri

Gerektiğinde mezhep değiştirmeyi düşünebilirim.

Şekil 3.34. “Gerektiğinde mezhep değiştirmeyi düşünebilirim” ifadesine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı

Bu grafik, öğrencilerin mezhep bağlılığını ne kadar sabit veya esnek gördüklerini, yani gerektiğinde mezhep değişimine açık olup olmadıklarını ortaya koymaktadır.

Fikrim yok (169 kişi - %41,7): Katılımcıların en büyük dilimini oluşturan 169 kişi (%41,7), gerektiğinde mezhep değiştirme fikri hakkında "Fikrim yok" yanıtını vermiştir. Bu yüksek oran, mezhep değiştirme konusunun öğrenciler için karmaşık veya üzerine çok düşünülmemiş bir konu olduğunu, bu konuda net bir duruş sergilemekte zorlandıklarını veya bu durumu dini olarak nasıl yorumlayacakları konusunda belirsizlik yaşadıklarını göstermektedir.

Bu durumun olası nedenleri arasında, mezhep değiştirmenin öğrencilerin kişisel gündeminde yer almaması, mezhepler arasındaki farkların yeterince bilinmemesi, bu tür bir tercihin dinen caiz olup olmadığına dair tereddütler ve ailevi ya da toplumsal yansımalarla ilgili endişeler sayılabilir.

Evet, Katılıyorum (150 kişi - %37,0): 150 kişi, gerektiğinde mezhep değiştirmeyi düşünebileceği fikrine "Evet, Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Bu bulgu, mezhep bağlılığının mutlak ve değişmez bir kimlik unsuru olarak görülmediğini, bireysel dini arayışların veya fıkhi tercihlerdeki farklılaşmanın mezhep değişimini olası kılabilceğini düşünen önemli bir kesimin varlığını göstermektedir. Bu yaklaşım, mezhepleri dinin özünden ziyade birer yorum geleneği olarak gören daha esnek bir dini anlayışla uyumludur. Bu yaklaşım, mezhebe bakışın bazı esnek ve bireysel eğilimlerle şekillendiğini gösterebilir. Bu bireyler, mezhebi sabit bir aidiyet değil, dinî anlayış ve uygulamalarda bir tercih alanı olarak görebilir. Mezhep değiştirmeyi dogmatik bir kopuş değil, daha uygun buldukları yoruma yönelme olarak değerlendirip özellikle fikhî konularda, pratik ihtiyaçlara veya kişisel kanaatlere göre değişime açık bir tutum sergileyebilirler. Bu grup, içtihat farklılıklarını meşru gören ve dinî kimliği mezhebi sadakatle değil, içerik temelli kanaatle şekillendirmeyi savunan bireyleri temsil ettiği söylenebilir.

Hayır, Katılmıyorum (86 kişi - %21,2): 86 kişi, gerektiğinde mezhep değiştirmeyi düşünebileceği fikrine "Hayır, Katılmıyorum" yanıtını vermiştir. Bu kesim, mezhep bağlılığını daha köklü, sabit veya değiştirilmesi düşünölmeyen bir dini kimlik unsuru olarak görebilir. Bu durum, mezhep bağlılığının aileden edinilmesi (%83,5) ve bu geleneğe duyulan sadakatin bir yansıması olabilir. Bu bireyler, mezhebi bağlılık konusunda muhafazakâr bir çizgiyi, yani sadakati ve devamlılığı esas alan bir yaklaşımı temsil ettiği söylenebilir.

Önceki Grafikler ile Karşılaştırılmal Değerlendirme ve Çıkarımlar:

Mezhep Bağlılığının Esnekliği: Katılımcıların %78,8'i bir mezhebe bağlı olduğunu belirtmişti. Ancak bu bağlılık, gerektiğinde mezhep değiştirme fikrine kapalı olmak anlamına gelmemektedir. "Evet, Katılıyorum" diyen %37,0'lık oran, mezhep bağlılığında önemli bir esneklik potansiyeli olduğunu göstermektedir.

Mezhebin Gelecekteki Rolü ve Değişim Algısı: "Mezheplerin gelecekte önemini kaybedeceğini düşünüyorum." ifadesine "Evet, Katılıyorum" diyenlerin oranı %43,2 idi. Bu oran, gerektiğinde mezhep değiştirmeyi düşünebilenlerle (%37,0) benzer bir eğilimi

yansıtmaktadır. Mezheplerin gelecekteki önemini kaybedeceğini düşünen bireyler, kendi mezhep bağlılıklarını da daha esnek görebilirler.

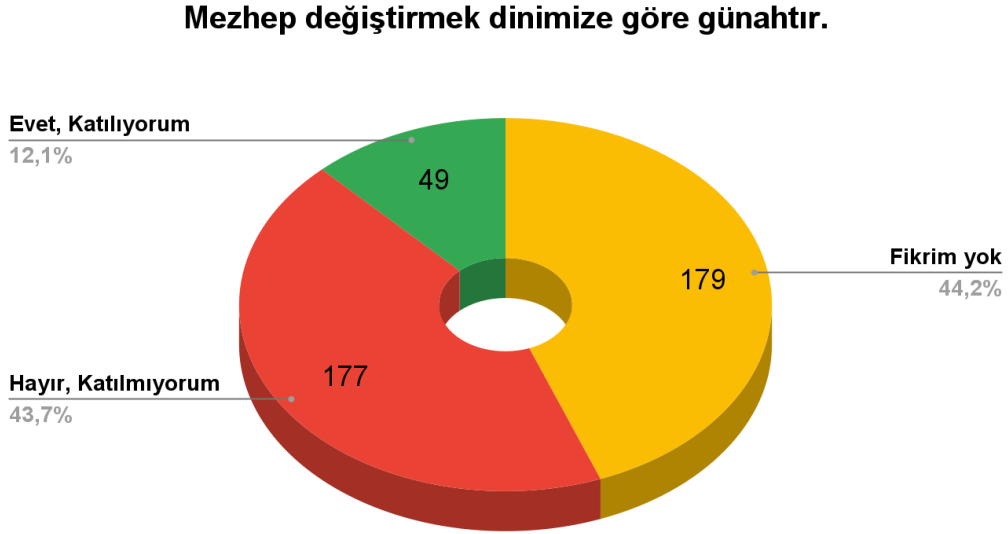
"Mezhebimin en doğru mezhep olduğunu düşünüyorum" Algısıyla Karşılaştırma: Kendi mezhebini "en doğru mezhep" olarak görenlerin oranı %37,3 idi. Gerekğinde mezhep değiştirmeyi düşünebilenlerin oranı (%37,0) bu oranla neredeyse aynıdır. Bu durum, kendi mezhebinin en doğru olduğuna inananların dahi, belirli şartlar altında (örneğin daha ikna edici deliller veya farklı bir mezhebin yorumunun daha uygun gelmesi durumunda) mezhep değiştirmeyi tamamen dışlamadığını düşündürülebilir.

Din Eğitimi ve Mezhep Değişimi: Mezheplerle ilgili daha fazla eğitim verilmesini isteyenlerin oranı %49,4 idi. Bu eğitim, bireylerin farklı mezhepleri daha iyi anlamalarına ve gerektiğinde mezhep değiştirme konusunda daha bilinçli bir karar vermelerine yardımcı olabilir.

Ameli Mezhebi Seçme Yöntemi ve Değişim: Ameli mezhebini "Aile vasıtasıyla" seçtiğini belirtenlerin oranı %83,5 gibi çok yüksek bir orandır. Bu, mezhep bağlılığının büyük ölçüde geleneksel ve kalıtsal olduğunu göstermektedir. Ancak, gerektiğinde mezhep değiştirmeyi düşünebilen %37,0'lık kesim, bu kalıtsal bağlılığın mutlak olmadığını ve bireylerin zamanla kendi dini arayışları sonucunda farklı tercihler yapabileceğini göstermektedir.

Bu grafik, yükseköğretim öğrencilerinde mezhep bağlılığı konusunda önemli bir esneklik potansiyeli olduğunu göstermektedir. Katılımcıların %37,0'ı gerektiğinde mezhep değiştirmeyi düşünebileceğini belirtirken, "Fikrim yok" diyenlerin yüksek oranı (%41,7), bu konunun karmaşıklığı ve bireylerin bilgi eksikliği nedeniyle yaşadığı belirsizliği yansıtmaktadır. "Hayır, Katılmıyorum" diyen azınlık (%21,2) ise, mezhep bağlılığını daha sabit gören gelenekselci bir kesimi temsil etmektedir. Bu bulgular, mezhep aidiyetinin, katı ve değişmez bir kimlikten ziyade, bireysel dini arayışlara ve bilgi düzeyine bağlı olarak esneyebilen bir yapıya sahip olduğunu düşündürmektedir. Dini eğitimin ve açık tartışma ortamlarının, mezheplerin göreceli konumları ve bireysel dini seçim özgürlüğü konularında daha fazla bilinç oluşmasına katkı sağlayabileceği çıkarımı yapılabilir. Araştırma bulguları, mezhep bağlılığının öğrenciler nezdinde sabit ve mutlak değil; gerektiğinde gözden geçirilebilir bir tercih olarak algılandığını göstermektedir. Bu, geleneksel mezhep bağlılığından daha bireyselleşmiş, seçici bir din anlayışına geçişin işareti olabilir.

3.35. “Mezhep Değiştirmek Dinimize Göre Günahdır” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri

Şekil 3.35. “Mezhep değiştirmek dinimize göre günahdır” ifadesine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı

Bu grafik, katılımcıların mezhep değiştirmeye dair dinî-hukuki algılarını, yani böyle bir değişimin günah olarak görülüp görülmediğini sorgulamaktadır.

Fikrim yok (179 kişi - %44,2): Katılımcıların en büyük dilimini oluşturan 179 kişi (%44,2), mezhep değiştirmenin dinen günah olup olmadığı konusunda "Fikrim yok" yanıtını vermiştir. Bu yüksek oran, bireylerin mezheplerin dini statüsü ve mezhep değiştirme eyleminin dini hükümleri hakkında bilgi eksikliği yaşadığını veya bu konuda net bir fetva veya bilgiye sahip olmadığını göstermektedir. Bu durum, önceki sorularda görülen genel mezhep bilgisizliğiyle ve kararsızlıkla tutarlıdır.

Hayır, Katılmıyorum (177 kişi - %43,7): 177 kişi, mezhep değiştirmenin dinen günah olduğu fikrine "Hayır, Katılmıyorum" yanıtını vermiştir. Bu bulgu, mezheplerin dini esasların yorumu olduğunu ve değiştirilemez veya günah sayılmaz olduğunu düşünen önemli bir kesimin varlığını göstermektedir. Bu yaklaşım, mezhepleri dinin özünden ziyade dini yaşamı kolaylaştıran beşeri oluşumlar olarak gören daha esnek bir dini anlayışla uyumludur. Bu bireyler, dini bilinç düzeyi yüksek, mezhebi farkları din dışına itmeden anlamlandırabilen bireyler olabilir.

Evet, Katılıyorum (49 kişi - %12,1): En düşük oranı (%12,1) oluşturan 49 kişi, mezhep değiştirmenin dinimize göre günah olduğu fikrine "Evet, Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Bu kesim, mezhep bağlılığını çok daha katı ve dini bir zorunluluk olarak görmektedir. Bu inanç,

mezheplerin dini birikimin korunması ve sapmalardan korunma aracı olduğu yönündeki geleneksel anlayıştan kaynaklanıyor olabilir. Bu grup, mezhebi terk etmeyi dinî anlamda suç veya sapma kategorisinde değerlendiren katı bir mezhep sadakatı anlayışını temsil ettiği söylenebilir.

Önceki Grafikler ile Karşılaştırmalı Değerlendirme ve Çıkarımlar:

Mezhep Değişimi Algısı ve Günah Algısı Arasındaki İlişki: "Gerektiğinde mezhep değiştirmeyi düşünebilirim" diyenlerin oranı %37,0 iken, mezhep değiştirmenin günah olmadığını düşünenlerin oranı %43,7'dir. Mezhep değiştirmenin günah olmadığını düşünen kesimin, bu eylemi düşünme potansiyelinin daha yüksek olduğu bu oranlar arasındaki yakınlıktan anlaşılmaktadır.

Mezhep Zorunluluğu Algısı ile İlişki: "Bir Müslüman bir mezhebe bağlı olmak zorundadır" ifadesine "Katılmıyorum" diyenlerin oranı %32,8 idi. Bu, mezhep değiştirmenin günah olmadığını düşünenlerin oranıyla (%43,7) örtüşmektedir. Mezhebe bağlılığı zorunlu görmeyenler, doğal olarak mezhep değiştirmenin de günah olmadığını düşünebilirler.

Bilgi Eksikliği ve "Fikrim Yok" Oranının Tutarlılığı: Bu grafikteki yüksek "Fikrim yok" oranı (%44,2), daha önceki birçok soruda görülen genel bilgi eksikliği ve kararsızlık oranlarıyla tutarlıdır. Bu durum, mezheplerin dini statüsü ve hükümleri hakkında hala ciddi bir bilgi boşluğunun olduğunu göstermektedir.

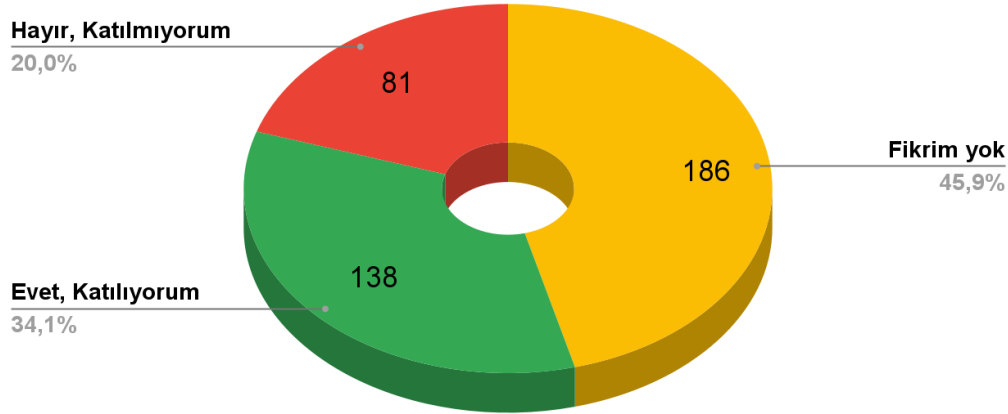
Eğitim Talebiyle Bağlantı: "Mezheplerle ilgili daha fazla eğitim verilmesini isterim" diyenlerin oranı %49,4 idi. Bu eğitim talebi, özellikle mezhep değiştirmenin dini hükmü gibi konulardaki bilgi eksikliğini gidermeye yönelik bir ihtiyacı yansıtmaktadır.

Bu grafik, yükseköğretim öğrencilerinde mezhep değiştirmenin dinen günah olup olmadığı konusunda belirgin bir fikir ayrılığı ve büyük bir belirsizliğin hakim olduğunu göstermektedir. "Fikrim yok" (%44,2) ve "Hayır, Katılmıyorum" (%43,7) yanıtlarının birbirine çok yakın ve yüksek oranlarda olması, bu konudaki toplumsal algının oldukça heterojen olduğunu ortaya koymaktadır. Mezhep değiştirmenin günah olduğunu düşünen kesimin (%12,1) azınlıkta olması, mezhep bağlılığına dair daha esnek bir yaklaşımın yaygınlaştığını göstermektedir.

Bu bulgular, mezheplerin dinin özündeki yeri, dini hükümlerin yorumlanması ve bireysel dini seçim özgürlüğü konularında daha fazla bilgilendirme ve tartışma ortamının önemini vurgulamaktadır.

3.36. “Dört Hak Mezhep Vardır, Bunların Dışındakiler Yanlıştır” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri

Dört hak mezhep vardır, bunların dışındakiler yanlıştır.

Şekil 3.36. “Dört hak mezhep vardır, bunların dışındakiler yanlıştır” ifadesine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı

Bu grafik, öğrencilerin Sünni gelenekte yer alan dört hak mezhep bilgisi ve bunların dışındaki mezheplere yönelik tutumlarını ve mezhep algılarını ölçmektedir.

Fikrim yok (186 kişi - %45,9): Katılımcıların en büyük dilimini oluşturan 186 kişi (%45,9), "Dört hak mezhep vardır, bunların dışındakiler yanlıştır" ifadesi hakkında "Fikrim yok" yanıtı vermiştir. Bu yüksek oran, öğrencilerin mezheplerin sayısal ve doğruluk kriterleri konusunda net bir bilgiye sahip olmadığını veya bu konuda kesin bir yargıya varma konusunda belirsizlik yaşadığını göstermektedir. Bu durum, önceki sorularda görülen genel mezhep bilgisizliğiyle ve kararsızlıkla tutarlıdır. Bu oran, öğrencilerin büyük kısmının bilgi eksikliğine, mezhep farklılıklarını ya anlamlandırmadığını ya da değerlendirmeyi uygun bulmadığını ortaya koyar. Bu veriler geleneksel mezhep öğretiminin artık kanaat üretmeyen bir bilgi birikimine dönüşme riski taşıdığını düşündürmektedir.

Evet, Katılıyorum (138 kişi - %34,1): 138 kişi (%34,1), "Dört hak mezhep vardır, bunların dışındakiler yanlıştır" fikrine "Evet, Katılıyorum" yanıtı vermiştir. Bu bulgu, İslam dünyasında yaygın olan "Ehl-i Sünnet ve Cemaat" anlayışı içinde dört büyük fıkhi mezhebin (Hanefi, Şafii, Maliki, Hanbeli) hak olduğu ve diğer mezheplerin bu kapsamda görülmediği geleneksel düşünceyi benimseyen önemli bir kesimin varlığını göstermektedir.

Hayır, Katılmıyorum (81 kişi - %20,0): 81 kişi (%20,0), "Dört hak mezhep vardır, bunların dışındakiler yanlıştır" fikrine "Hayır, Katılmıyorum" yanıtını vermiştir. Bu kesim, mezhepleri dini bir zenginlik ve farklı yorumların ifadesi olarak gören, mezhepler arasında mutlak bir "doğru-yanlış" ayrımı yapılamayacağını, bilgi yetersizliği veya dört mezhebin dışındaki diğer İslami yorum ve ekollerin de hak olabileceğini düşünen bireyleri temsil etmektedir.

Önceki Grafikler ile Karşılaştırmalı Değerlendirme ve Çıkarımlar:

Mezhep Tanımı ve Bilgi Eksikliği: Mezheplerin itikadi ve ameli olarak ikiye ayrıldığını bilenlerin oranı %59,5 iken, bu grafikteki yüksek "Fikrim yok" oranı (%45,9), mezheplerin derinlemesine dini ve fıkhi statüleri hakkında bilgi eksikliğinin yaygın olduğunu pekiştirmektedir.

Kendi Mezhebini "En Doğru" Görme Algısıyla Karşılaştırma: Kendi mezhebini "en doğru mezhep" olarak görenlerin oranı %37,3 idi. Bu oran, "Dört hak mezhep vardır, bunların dışındakiler yanlıştır" ifadesine "Evet, Katılıyorum" diyenlerin oranıyla (%34,1) yakın bir paralellik göstermektedir. Kendi mezhebinin doğruluğuna inananlar, bu inançlarını genellikle "dört hak mezhep" kavramıyla ilişkilendiriyor olabilirler.

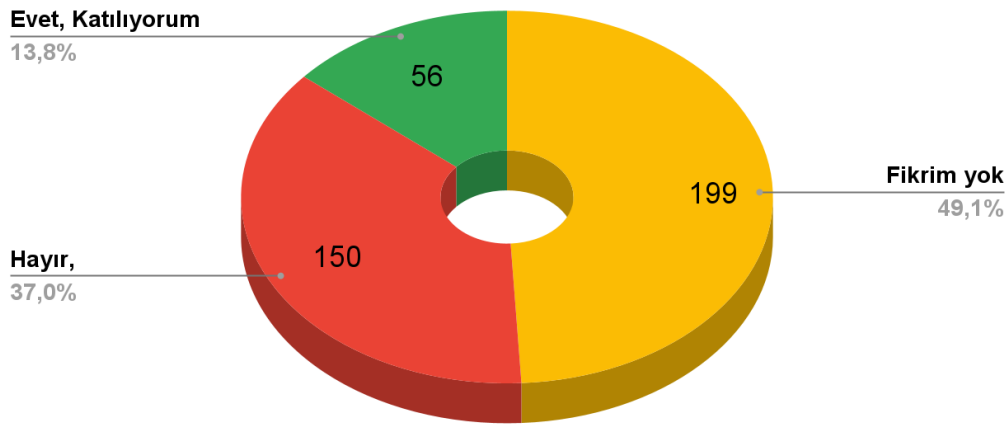
Din Eğitimi İhtiyacı: "Mezheplerle ilgili daha fazla eğitim verilmesini isterim" diyenlerin oranı %49,4 idi. Bu eğitim talebi, "Dört hak mezhep" kavramının dini temelleri, mezheplerin oluşum süreçleri ve diğer İslami ekollerin konumu hakkında daha kapsamlı bilgi edinme ihtiyacını yansıtmaktadır. Bu tür bir eğitim, "Fikrim yok" diyenlerin oranını azaltarak daha bilinçli bir mezhep algısının oluşmasına katkı sağlayabilir.

Bu grafik, yükseköğretim öğrencilerinde "Dört hak mezhep vardır, bunların dışındakiler yanlıştır" ifadesine dair oldukça bölünmüş bir algı ve yüksek bir belirsizliğin (%45,9 "Fikrim yok") hakim olduğunu göstermektedir. Önemli bir kesim (%34,1) bu fikri desteklerken, %20,0'lık bir kesim buna katılmamaktadır. Bu bulgular, mezheplerin dini otorite ve doğruluk algısı konusunda toplumda farklı yorumların ve bilgi eksikliklerinin bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Din eğitiminde, mezheplerin tarihi, fıkhi ve ilmi zenginlikleri anlatılırken, aynı zamanda dini yorumdaki çeşitliliğin ve çoğulculuğun da vurgulanması gerektiği, bu anket sonuçlarıyla desteklenmektedir. Bu, mezhepler arası diyalog ve hoşgörüyü geliştirmek için önemlidir. Araştırmaya katılan öğrencilerin üçte biri, yalnızca dört mezhebin hak olduğunu düşünmekte; bu da geleneksel fıkıh eğitiminin hâlâ etkili olduğunu göstermektedir. Ancak kararsızların oranının yüksek olması, bu alanda eğitici içeriklere olan ihtiyacı da ortaya koymaktadır.

3.37. “Mezhepler Sadece İslam Dininde Vardır” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri

Mezhepler, sadece islam dininde vardır.

Şekil 3.37. “Mezhepler sadece İslam dininde vardır” ifadesine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı

Bu grafik, öğrencilerin mezhep kavramının yalnızca İslam’a mı özgü olduğu yönündeki bilgi ve algı düzeylerini ortaya koymaktadır. Soru, öğrencilerin mezhep kavramına dair dinlerarası farkındalıklarını ve mezheplerin evrensel bir olgu olup olmadığını kavrayıp kavrayamadıklarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Verilen yanıtlar, mezheplerin yalnızca İslam’da değil, Hristiyanlık’ta (Katoliklik, Ortodoksluk, Protestanlık) ve Yahudilik’te (Reform, Muhafazakâr, Ortodoks) de mevcut olduğunu bilenlerle bilmeyenleri ayırt etme açısından önemlidir.

Fikrim yok (199 kişi - %49,1): Katılımcıların yaklaşık yarısı (%49,1), yani 199 kişi, mezheplerin sadece İslam dininde var olup olmadığı konusunda "Fikrim yok" yanıtını vermiştir. Bu çok yüksek oran, mezheplerin genel dinler içinde nerede konumlandığına dair bilgi eksikliğini ve bu konuda genel bir bilinçsizliği göstermektedir. Bu durum, bireylerin diğer dinler ve onların içindeki farklılaşmalar hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını düşündürmektedir. Bu durum, mezhep kavramının genelde İslam bağlamında öğretilmesi

nedeniyle başka dinlerle ilişkilendirilmemesi, kavramsal farkındalık eksikliğine ve karşılaştırmalı din bilgisinin yeterince verilmediğine işaret eder.

Hayır, Katılmıyorum (150 kişi - %37,0): 150 kişi (%37,0), mezheplerin sadece İslam dininde olduğu fikrine "Hayır, Katılmıyorum" yanıtını vermiştir. Bu bulgu, mezhep benzeri yapılanmaların (örneğin Hristiyanlıktaki mezhepler, Yahudilikteki farklı ekoller gibi) diğer dinlerde de var olduğunun farkında olan veya bu konuda genel bir bilgiye sahip olan önemli bir kesimin bulunduğunu göstermektedir. Bu kesim, mezhepleri daha geniş bir dini sosyoloji perspektifinden değerlendiriyor olabilir. Bu grup, din sosyolojisi ve dinler tarihi bilgisine sahip, mezhep kavramının evrensel niteliğini fark eden bireyleri temsil edebilir.

Evet, Katılıyorum (56 kişi - %13,8): En düşük oranı (%13,8) oluşturan 56 kişi, mezheplerin sadece İslam dininde var olduğu fikrine "Evet, Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Bu kesim, mezhep kavramını yalnızca İslami bir bağlamla sınırlayan veya diğer dinlerdeki benzer yapılanmaların "mezhep" olarak adlandırılmadığını düşünen bireyleri temsil etmektedir. Bu oran, mezheplerin evrensel olduğu konusunda bilgi eksikliği olan veya bu konuda yanlış bir algıya sahip olan bir kesimin varlığını göstermektedir. Bu grup, kavramı dar anlamda bilen veya dinler tarihi bağlamında sınırlı bilgiye sahip bireylerden oluştuğu söylenebilir.

Önceki Grafikler ile Karşılaştırmalı Değerlendirme ve Çıkarımlar:

Genel Bilgisizlik ve "Fikrim Yok" Oranı: Bu grafikteki %49,1'lik "Fikrim yok" oranı, önceki birçok soruda görülen genel bilgi eksikliği ve kararsızlık eğilimiyle uyumludur. Örneğin, "Mezheplerin itikadi ve ameli olmak üzere ikiye ayrıldığını biliyor musunuz?" sorusuna %40,5 "Hayır" yanıtı verilmişti. Aynı şekilde, "İslam mezhepleri hakkında ne derecede bilgi sahibi olduğunuzu düşünüyorsunuz?" sorusunda "çok az bilgim var" diyenlerin oranı %30,1, "hiç bilgim yok" diyenlerin oranı ise %3,2 idi. Bu durum, mezheplerin daha geniş dini bağlamı hakkında bilgi eksikliğinin yaygın olduğunu göstermektedir.

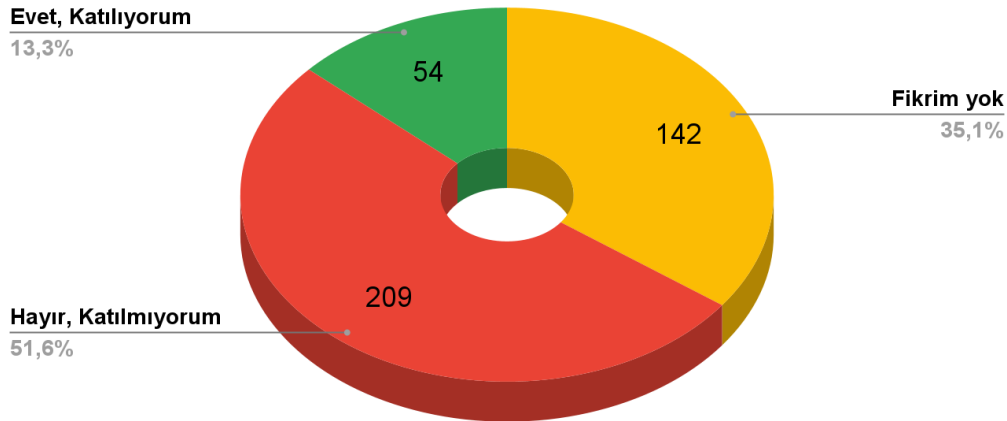
Mezheplere İlişkin Araştırma Düzeyi: Katılımcıların %59,3'ü mezhepler konusunda "biraz araştırma yaptım" derken, %13,6'sı "hiç araştırma yapmadım" ve %20,2'si "ilgisizim" yanıtını vermişti. Bu durum, mezheplerin sadece İslam'a özgü olup olmadığı gibi temel bir konuda bile "fikrim yok" demelerinin altında yatan araştırma ve bilgi edinme eksikliğini desteklemektedir.

Dini Eğitim Geçmişi ve Bilgi Düzeyi: Dini eğitim geçmişine sahip olanların oranları göz önüne alındığında (örneğin, "Ailemden aldım" %40,1), mezheplerin karşılaştırmalı dinler bağlamında ele alınmasının mevcut dini eğitimde yeterince yer almadığı düşünülebilir. Bu da "Fikrim yok" oranının yüksekliğini açıklayan bir faktör olabilir.

Bu grafik, yükseköğretim öğrencilerinin mezheplerin sadece İslam dininde var olup olmadığı konusunda önemli bir belirsizlik (%49,1 "Fikrim yok") yaşadığını ve bu konuda net bir bilgiye sahip olmadığını göstermektedir. Her ne kadar önemli bir kesim (%37,0) mezheplerin diğer dinlerde de bulunduğunu düşünse de, "Evet, Katılıyorum" diyen azınlık (%13,8) ve yüksek "Fikrim yok" oranı, mezheplerin dinler arası karşılaştırmalı perspektiften yeterince anlaşılmadığını ortaya koymaktadır. Bu bulgular, dini eğitimin ve toplumsal bilgilendirme çabalarının mezhepleri daha geniş bir dini ve kültürel bağlamda ele alması, farklı dinlerdeki benzer yapılanmaları da tanıtarak bu konudaki bilgi boşluğunu doldurması gerektiği çıkarımını desteklemektedir. Bu, hem dini hoşgörüyü artıracak hem de bireylerin dünya dinleri hakkında daha kapsamlı bir anlayış geliştirmelerine yardımcı olacaktır.

3.38. “Din ve Mezhep Aynı Şeydir” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri

Din ve mezhep aynı şeydir.

Şekil 3.38. “Din ve mezhep aynı şeydir” ifadesine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı

Bu grafik, öğrencilerin din ile mezhep arasındaki farkı algılayıp algılamadığını ölçmektedir. Soru, oldukça temel ama bir o kadar da belirleyici bir düzeyde çünkü bu ayrımı kavrayamayan bireyler için mezhep, dinî hakikatin mutlak temsilcisi gibi algılanabilir. Bu da dışlayıcılığa veya taassuba kapı aralayabilir.

Hayır, Katılmıyorum (209 kişi - %51,6): Katılımcıların yarısından fazlası (%51,6), yani 209 kişi, "Din ve mezhep aynı şeydir" fikrine "Hayır, Katılmıyorum" yanıtını vermiştir. Bu bulgu, öğrencilerde "din"in genel inanç esaslarını ve ibadet prensiplerini kapsayan daha geniş bir kavram olduğu, "mezhep"in ise bu dinin farklı yorum ve uygulama biçimlerini temsil eden bir alt kategori olduğu yönünde yaygın bir farkındalığın bulunduğunu göstermektedir. Bu, dini bilginin temel seviyede doğru bir şekilde algılandığını işaret etmektedir. Bu grup, kavramsal ayrım yapabilen, dini mutlak, mezhebi ise yorumlayıcı bir çerçevede ele alan bireyleri temsil edebilir.

Fikrim yok (142 kişi - %35,1): 142 kişi (%35,1) bu konuda "Fikrim yok" yanıtını vermiştir. Bu oran, önemli bir kesimin din ve mezhep arasındaki ayrımı net bir şekilde tanımlayamadığını veya bu kavramların tam olarak ne anlama geldiği konusunda belirsizlik yaşadığını göstermektedir. Bu durum, önceki birçok soruda görülen genel bilgi eksikliği ve kararsızlık oranlarıyla uyumludur. Örneğin, "İslam mezhepleri hakkında ne derecede bilgi sahibi olduğunuzu düşünüyorsunuz?" sorusunda "çok az bilgim var" diyenlerin oranı %30,1, "hiç bilgim yok" diyenlerin oranı ise %3,2 idi.

Evet, Katılıyorum (54 kişi - %13,3): En düşük oranı (%13,3) oluşturan 54 kişi, "Din ve mezhep aynı şeydir" fikrine "Evet, Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Bu kesim, mezhepleri dinin özülüyle eşdeğer tutan veya kavramsal olarak bu ayrımı yapamayan bireyleri temsil etmektedir. Bu, mezheplerin dini yaşamdaki merkezi rolüne dair güçlü bir inançtan veya dini kavramlar konusunda bilgi eksikliğinden kaynaklanabilir. Bu grup, mezhebi dinle özdeş gören, hatta mezhebi terk etmenin ya da farklı mezhebi benimsemenin dini terk etmekle eşdeğer olduğunu düşünen bireylerden oluşur. Bu yaklaşımın kaynakları; mezhep kimliğinin ailevi, kültürel ve geleneksel olarak dinî kimlik yerine geçmesi, mezhep bağlılığının imanın veya hakikat algısının vazgeçilmez bir parçası olarak görülmesi veya "Ben Hanefiyim" demenin, "Ben Müslümanım" demekle eşanlamlıymış gibi öğretilmiş olması olabilir. Mezhebi dinle özdeş gören oran (%13,3) küçük olsa da, taassuba dayalı anlayışların genç zihinlerde hâlâ yer bulabildiğini göstermektedir.

Önceki Grafikler ile Karşılaştırmalı Değerlendirme ve Çıkarımlar:

Kavramsal Ayrım ve Bilgi Düzeyi: "Mezheplerin itikadi ve ameli olmak üzere ikiye ayrıldığını biliyor musunuz?" sorusuna "Evet" diyenlerin oranı %59,5 idi. Bu bilgi, "din ve mezhep aynı şeydir" ifadesine "Hayır, Katılmıyorum" diyenlerin oranıyla (%51,6) oldukça tutarlıdır. Mezheplerin dini bilgi içindeki konumunu (itikadi ve ameli olarak ayrıldığını) bilenlerin, din ve mezhep arasındaki farkı da ayırt etme olasılığı daha yüksektir.

Genel Mezhep Bilgisizliği ve "Fikrim Yok" Oranı: Mezhepler hakkında "hiç araştırma yapmadım" diyenlerin oranı %13,6 ve "ilgisizim" diyenlerin oranı %20,2 iken, "Fikrim yok" diyenlerin bu grafikteki %35,1'lik oranı genel bilgi eksikliğini yansıtmaktadır. Bu kesim, temel dini kavramlar arasında bile net bir ayrım yapmada zorlanmaktadır.

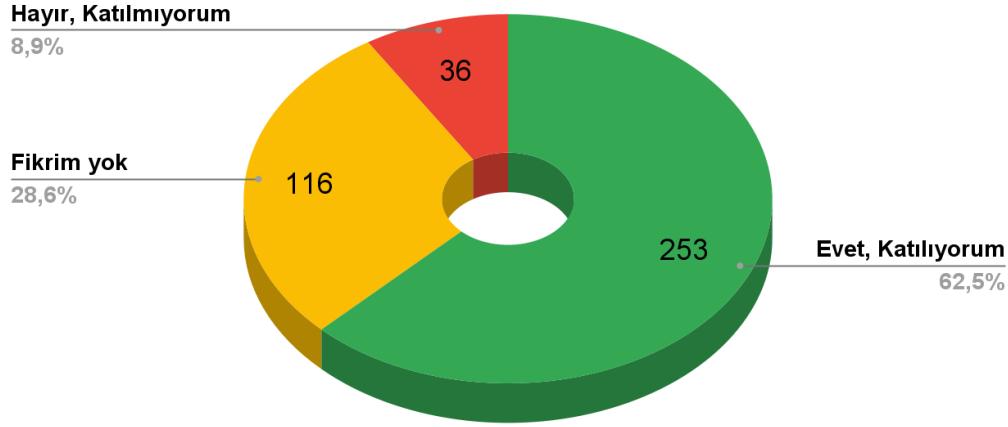
Mezhep Bağlılığı ve Kavramsal Algı: Katılımcıların %78,8'i bir mezhebe bağlı olduğunu belirtmişti. Ancak bu bağlılık, mezhep ile din arasındaki kavramsal ayrımı bilmeyi garantilememektedir. Mezhebe bağlı olmasına rağmen "Din ve mezhep aynı şeydir" diyen %13,3'lük kesim veya "Fikrim yok" diyen %35,1'lik kesim, mezhep bağlılığının her zaman bilinçli bir dini anlayışa dayanmadığını göstermektedir.

Eğitim İhtiyacı ve Kavramsal Netlik: "Mezheplerle ilgili daha fazla eğitim verilmesini isterim" diyenlerin oranı %49,4 idi. Bu eğitim talebi, özellikle "Din ve mezhep aynı şeydir" gibi temel kavramsal yanlışları veya belirsizlikleri gidermeye yönelik bir ihtiyacı yansıtmaktadır. Kavramların doğru anlaşılması, mezheplerin dini yaşamdaki yeri ve önemi hakkında daha sağlıklı bir tartışma zemini oluşturacaktır.

Bu grafik, yükseköğretim öğrencilerinde din ve mezhep kavramları arasındaki ilişkinin algılanışında önemli bir heterojenlik olduğunu göstermektedir. Çoğunluk (%51,6) bu kavramları birbirinden ayrı tutsa da, önemli bir kesim (%35,1) bu konuda kararsızdır veya kavramsal ayrımı yapamamaktadır. "Evet, Katılıyorum" diyen azınlık (%13,3) ise, bu kavramları eşdeğer gören bir yanlış içerisindedir. Bu bulgular, dini eğitimin temel dini kavramları ve mezheplerin rolünü daha net ve anlaşılır bir şekilde açıklaması gerektiği çıkarımını desteklemektedir. Temel kavramsal netlik, mezheplere yönelik daha bilinçli bir yaklaşımın geliştirilmesi ve dini tartışmaların daha sağlam temellere oturtulması açısından kritik öneme sahiptir.

3.39. “Mezhepler, Dinler İçerisinde Oluşan Alt Kollardır” İfadesine Yönelik Öğrenci Görüşleri

Mezhepler dinler içerisinde oluşan alt kollardır.

Şekil 3.39. “Mezhepler, dinler içerisinde oluşan alt kollardır” ifadesine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı

Bu grafik, katılımcıların mezhebin tanımı ve konumlandırılması konusundaki bilgi düzeyini ölçmektedir. Soru, mezheplerin din içi yorum farklılıkları mı, yoksa din dışı alternatif yollar mı olduğu yönünde algıyı anlamaya yöneliktir. Bu tür sorular, özellikle mezhebi doğru konumlandırma ve ötekileştirmeme eğilimini sorgular.

Evet, Katılıyorum (253 kişi - %62,5): Katılımcıların büyük çoğunluğu (%62,5), yani 253 kişi, "Mezhepler dinler içerisinde oluşan alt kollardır" ifadesine "Evet, Katılıyorum" yanıtı vermiştir. Bu bulgu, toplumda mezheplerin genel olarak dinlerin bir parçası ve onların içinde farklılaşan yorum veya ekoller olduğu yönünde güçlü ve doğru bir algının bulunduğunu göstermektedir. Bu oran, dini kavramlar konusunda önemli bir bilinç düzeyinin olduğunu işaret etmektedir.

Fikrim yok (116 kişi - %28,6): 116 kişi (%28,6) bu konuda "Fikrim yok" yanıtı vermiştir. Bu oran, mezheplerin dini yapılanmalar içindeki tam konumunu net olarak tanımlayamayan veya bu konuda bilgi eksikliği yaşayan önemli bir kesimin var olduğunu göstermektedir. Bu durum, önceki sorularda görülen genel bilgi eksikliği ve kararsızlık oranlarıyla uyumludur. Örneğin, "Mezheplerin itikadi ve ameli olmak üzere ikiye ayrıldığını biliyor musunuz?" sorusuna "Hayır" diyenlerin oranı %40,5 idi. Bu oran, öğrencilerin kavramsal şemalarının oluşumunda açıklık ve tutarlılık eksikliği olduğunu göstermektedir.

Hayır, Katılmıyorum (36 kişi - %8,9): En düşük oranı (%8,9) oluşturan 36 kişi, mezheplerin dinler içerisinde oluşan alt kollar olduğu fikrine "Hayır, Katılmıyorum" yanıtını vermiştir. Bu kesim, mezhep kavramına farklı bir anlam yüklüyor olabilir, mezhepleri dinden tamamen ayrı tutuyor olabilir veya bu kavramsal ayrımı yapmada zorlanıyor olabilir. Bu oran, bu konuda yanlış bir algıya sahip olan veya mezhepleri dinin kendisiyle özdeşleştiren çok küçük bir kesimin varlığını göstermektedir. Bu yaklaşım, mezhebi ya gereksiz bir ayırım ya da tarihi bir sapma olarak gören anlayışı yansıtabilir.

Önceki Grafikler ile Karşılaştırmalı Değerlendirme ve Çıkarımlar:

"Din ve Mezhep Aynı Şeydir" Algısıyla İlişki: Bu grafikteki yüksek "Evet, Katılıyorum" oranı (%62,5), "Din ve mezhep aynı şeydir." ifadesine "Hayır, Katılmıyorum" diyenlerin oranıyla (%51,6) güçlü bir paralellik taşımaktadır. Yani, din ve mezhebin farklı kavramlar olduğunu bilenler, mezhepleri dinlerin alt kolları olarak doğru bir şekilde konumlandırabildiği söylenebilir.

Mezheplerin Sadece İslam'da Var Olma Algısıyla İlişki: "Mezhepler, sadece İslam dininde vardır." ifadesine "Hayır, Katılmıyorum" diyenlerin oranı %37,0 idi. Bu grafikteki "Mezhepler dinler içerisinde oluşan alt kollarıdır" ifadesine "Evet, Katılıyorum" diyenlerin oranı (%62,5) daha yüksektir. Bu durum, bireylerin mezheplerin sadece İslam'a özgü olmadığını düşüncelerinin, aynı zamanda mezhepleri genel olarak dinler içinde oluşmuş alt kollar olarak doğru bir şekilde tanımlamalarıyla da bağlantılı olduğunu göstermektedir.

Bilgi Eksikliği ve "Fikrim Yok" Oranının Sürekliliği: "Fikrim yok" diyenlerin oranı (%28,6), önceki sorularda görülen genel bilgi eksikliği ve kararsızlık eğilimiyle uyumludur. Örneğin, "İslam mezhepleri hakkında ne derecede bilgi sahibi olduğunuzu düşünüyorsunuz?" sorusunda "orta düzeyde bilgi" (%51,1) veya "çok az bilgim var" (%30,1) yanıtları verenlerin yüksek oranı, bu tür kavramsal tanımlamalarda kararsızlığa yol açabilmektedir.

Eğitim Talebiyle Bağlantı: "Mezheplerle ilgili daha fazla eğitim verilmesini isterim" diyenlerin oranı %49,4 idi. Bu eğitim talebi, "Fikrim yok" diyenlerin oranını düşürerek, mezheplerin dini yapılar içerisindeki konumuna dair daha net ve doğru bir algı oluşturmaya yönelik bir ihtiyacı yansıtmaktadır.

"Din ve mezhep aynı şeydir" diyenler: %13,3 "Mezhepler sadece İslam'da vardır" diyenler: %13,8 "Mezhepler din içinde alt kollarıdır" diyenler: %62,5
--

Katılımcılar, mezhebin dinden farklı ama onun bir parçası olduğunu anlamaya başlamışlardır. Kavramsal ayrımında giderek artan bir doğruluk eğilimi vardır. Ancak hâlâ yaklaşık üçte bir oranında kararsızlık ve kafa karışıklığı gözlemlenmektedir.

Bu grafik, yükseköğretim öğrencilerinin mezheplerin dinler içerisinde oluşan alt kollar olduğu yönündeki doğru algısının oldukça yaygın (%62,5) olduğunu göstermektedir. Bu, dini kavramlar konusunda önemli bir farkındalığın varlığını işaret etmektedir. Ancak, "Fikrim yok" diyenlerin oranı (%28,6), bazı bireylerin bu temel kavramsal ayrımı yapmada hala zorlandığını veya bilgi eksikliği yaşadığını göstermektedir. "Hayır, Katılmıyorum" diyen azınlık (%8,9) ise, farklı bir kavramsal anlayışa sahip olan veya yanlış bilgiye sahip olan bir kesimi temsil etmektedir. Bu bulgular, dini eğitimin temel dini kavramları ve mezheplerin dini yapılar içerisindeki konumunu daha net bir şekilde açıklaması gerektiği çıkarımını desteklemektedir.

3.40. “Eklemek İstedığınız Başka Bir Düşünce veya Öneriniz Varsa Lütfen Belirtiniz” Kısımına Yazılan Cevaplar

“Eklemek istediğiniz başka bir düşünce veya öneriniz varsa lütfen belirtiniz” sorusu, öğrencilerin anket sorularını nasıl değerlendirdiklerine ilişkin görüşlerini ortaya koymak ve gelecekte yürütülecek benzer araştırmalara rehberlik edebilecek nitelikte veriler sunmak amacıyla ankete dahil edilmiştir. Bu bağlamda, öğrenciler tarafından verilen yanıtlardan bazıları, olduğu şekliyle aşağıda sunulmuştur.

- 1. Fazla Bilgim Olmadığı İçin Maalesef Önerim Yok. (Anadolu lisesi-Meslek Yüksekokulu-21 yaş-Erkek)*
- 2. Her cevabı kendime göre verdim.(Anadolu lisesi-İktisadi ve İdari Bilimler-22 yaş- erkek)*
- 3. Bu konuda toplumun çok yetersiz olduğunu düşünüyorum, mezhep kavramından bi haber bir sürü kişi var, Yalova Üniversitesi bünyesinde de herkese açık bir program hazırlanabilir.(Anadolu lisesi- Sağlık Bilimleri-22 yaş-kadın)*
- 4. 10.sınıftayken din kültürü dersinde işlemiştik , üniversite de tekrar verilse çok güzel olur.(İmam hatip lisesi- Sağlık Bilimleri-20 yaş-kadın)*
- 5. Bazı soruları orta düzeyde makul kişiler açısından cevapladım.(Anadolu lisesi- Hukuk-21 yaş-erkek)*
- 6. Beynin gıdası bilgidir.(İmam hatip lisesi- Mühendislik-25 yaş-erkek)*
- 7. Ben kendi adıma dinde niyetin önemli olduğuna inanıyorum, namaz esnasında okunan duaların bile mezhepten mezhepe farklılık gösterdiğini biliyoruz, kitabımızda da bununla ilgili net bir hüküm olmadığı için bununla ilgili okunacak herhangi bir duanın yanlış olmadığını*

düşünüyorum önemli olan namaz ibadetini yerine getirme emrine uymaktır.(Anadolu lisesi-Hukuk-23 yaş-erkek)

8. Mezheplerin insanların hayatlarını 'İslama uygun' tanımı altında en ince detayına kadar düzenlemesi İslamı yaşamayı denilenin aksine kolaylaştırmıyor zorlaştırıyor. Din Allah'ın dinidir ve haram, helal hükmü verme yetkisi de yalnızca Allah'ındır. Mezhep farklılıkları insanlar arasında hoşgörüyü arttırmıyor, 'öyle iş mi olur' cümlesini kurdurtuyor. Mezhepler bir noktada tarikatların doğmasına sebebiyet vererek topluma zarar verebiliyor. ve nice sebepten dolayı hadislerin İslam dininde kaynak olarak kabul edilemeyeceğini düşünüyorum. Bu şekilde objektif bir araştırma yaptığınız için size teşekkür ediyorum. Bu araştırmanızda yer almaktan mutluluk duyuyorum. (İmam hatip lisesi- Hukuk-21 yaş-erkek)

9. Bir mezhep'e bağlı olmak konusundaki sorular, kişinin yaşayış standartları gereği bir mezhep'e vâkıf iken diğer mezheplerden aşırılığa kaçılmadan hayatına uyarlayabilir kolaylığı olduğunu düşündüğüm için kişi bir mezhebe bağlı olmak zorunda değildir. (Meslek lisesi-Mühendislik-24 yaş-erkek)

10. Mezhep kişinin kendi düşüncesiyle ve kendine en uygun olanı seçmesi ile uyulması gereken kurallar ve anlayış bütünüdür.(İmam hatip lisesi- Mühendislik-20 yaş-erkek)

11. Dinin mezheplere ayrılarak bölünmesini doğru bulmuyorum, doğru bir tanedir. (Anadolu lisesi- İnsan ve Toplum Bilimleri-19 yaş-erkek)

12. Sorular arttırılabilir.(İmam hatip lisesi-Meslek Yüksekokulu-18 yaş-erkek)

13. Gayet yeterli ve bilmediğim şeyleri öğrendiğim bir anketti.(Anadolu lisesi-İktisadi ve İdari Bilimler-20 yaş-erkek)

14. Dinlerini parça parça edip fırka fırka olanlar yok mu, senin onlarla hiçbir alâkan yoktur. Onların işi ancak Allah'a kalmıştır. Sonra Allah, yaptıklarını kendilerine bir bir haber verecektir. En'âm Suresi 159. Ayet (İmam hatip lisesi-İktisadi ve İdari Bilimler-20 yaş-erkek)

15. Türkiye'de ve bazı ülkelerde temel din eğitimi verilmediği için bu konuda eksik bilgi olabilir. Dini konuların hem eğitim sisteminde ele alınması hem de kişi kendi araştırarak incelemesi gerektiğini düşünüyorum.(İmam hatip lisesi-Mühendislik-23 yaş-erkek)

16. Mezhepler dinin kurallarını daha açık anlayabilmek için kolaylık sağlar.(Düz lise-Meslek Yüksekokulu-20 yaş-erkek)

17. Güzel anket.(Anadolu lisesi-Mühendislik-22 yaş-erkek)

18. Mehzeplerin insanları ayırttığını düşünüyorum.(Meslek lisesi- Meslek Yüksekokulu-18 yaş-erkek)

19. Geliştirici ve bilgilendirici bir anket.(Anadolu lisesi-İktisadi ve İdari Bilimler-21 yaş-erkek)

20. Benim düşünceme göre, İslam dini peygamber efendimiz tarafından tamamlanmıştır görevini tamamladıktan sonra Allah onu yanına almıştır. Ondan sonra yapılan dine eklenmeye dine sıkıştırılmaya çalışılan her şey gereksiz ve olmaması gereken şeylerdir.(İmam hatip lisesi-İktisadi ve İdari Bilimler-23 yaş-erkek)

21. Amelde mezhep pek önemli değil gibi, sünnilik dışında diğer mezhepleri tasvip etmiyorum. (Anadolu lisesi-Mühendislik-25 yaş-erkek)
22. Mezheplerin ortak bi noktada toplanması gerektiğini düşünüyorum. (Fen lisesi-Mühendislik-20 yaş-erkek)
23. Mezhepler dinimiz için çokta önemli değil bana göre, teşekkür ederim iyi çalışmalar. (Anadolu lisesi-Spor Bilimleri-23 yaş-erkek)
24. Ayrım olmadan tüm Müslümanların tek bir doğru üzerinde yaşamasını isterdim. (İmam hatip lisesi-Mühendislik-22 yaş-erkek)
25. Etkili soruları olan güzel bir anket çalışması . Başarılar dilerim. (İmam hatip lisesi-İktisadi ve İdari Bilimler-28 yaş-erkek)
26. Müslüman değilim. (Anadolu lisesi-Mühendislik-22 yaş-erkek)
27. İslam dini ciddiyet ister. Hak Mezhepler bu konuda mükemmel bir metot ortaya koymuşlardır. Mezhepleri çıkarırsanız hem itikadi hem de fiili anlamda dinin ciddiyeti ortadan kalkar. Lazım olmasa idi Allah nasip etmezdi. Aksi bir durum olsaydı yüzbinlerce ulema tarafından kabul edilmezdi. Bendeniz her işi ehline bırakırım. Bu yüzden bu alana yorum yapacak ilimim yoktur, haddim de değildir. İnsanların da ukalalık etmeyip haddini ve sınırını bilmesini tavsiye ederim. (Fen lisesi-Mühendislik-28 yaş-erkek)
28. Sahih hadiste buyurulduğu üzere Peygamberimiz (s.a.s), "Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılacak, bunların içinden bir fırkası ehl-i necat olacaktır." buyurmuş. Ashab sormuşlar: "Yâ Resûlâllah, o kurtulan fırka hangi fırka olacaktır?" Şöyle cevap vermiş: "Benim sünnetimden şaşmayanlar kurtulanlardan olacaktır! Yâni Ehl-i sünnet ve cemaat mensuplarıdır." (Fen lisesi-Sağlık Bilimleri-28 yaş-kadın)
29. Söylediklerimden hiçbirinin amacı islama mezheplere ve müslümanlara saldırı amaçlı değildir öyle anlaşıldıysa özür dilerim. (Anadolu lisesi-Mühendislik-18 yaş-erkek)
30. Dinin tek kaynağı kurandır. Biz Kur'an'ı sana her şeyin apaçık bir beyanı olarak indirdik." (Nahl, 16/89) ayetinde de dediği gibi kuran tek kılavuzdur onun dışında yönlendirmeye ihtiyaç duymuyorum. (Düz lise-İnsan ve Toplum Bilimleri-27 yaş-kadın)
31. Halihazırda islam diniyle müşerref olmuş din kardeşlerinizi sen bu mezheptensin sen şu mezheptensin diye ayrıştırmayı bırakmalı ve genel bir din çatısı oluşturmalsınız. Müslüman denen kişi müslümandır, bunun alt dalı, yol ayrımı olmaz. Bir tane kitap bir tane peygamberiniz var. Ayriyeten anketiniz genel kullanıcıya uygun değildi daha genel yanıtların olduğu bir anket hazırlamanızı tavsiye ederim. (İmam hatip lisesi-Mühendislik-21 yaş-erkek)
32. Kuran'da yazmayan ve sahih olmayan hiç bir bilginin dayanağı yoktur kabul edilemez. (Düz lise-Meslek Yüksekokulu-22 yaş-kadın)
33. Din eğitimini verenler, daha anlaşılır ve daha fazla eğitim vermeli. (Anadolu lisesi-Sağlık Bilimleri-22 yaş-erkek)

34. Ben mezhepleri reddetmiyorum sadece hepsi dinin bir yorumlaması olduğu ve sünnetlere uyduğu için peygamber de farklı durumlarda farklı davranışlar gösterdiği için şafî ve Hanefî mezhebine bağlı sayılırım. (Düz lise-İktisadi ve İdari Bilimler-21 yaş-erkek)

35. Mezhepler saçmadır tek yol Allah yolu. (Fen lisesi-Mühendislik-18 yaş-kadın)

36. İnanmanın mezheplerden daha önemli olduğunu düşünüyorum. (Anadolu lisesi-İktisadi ve İdari Bilimler-19 yaş-kadın)

37. Ehl-i hadis ve diğer mezheplerden neden bahsetmediniz? (Düz lise-İktisadi ve İdari Bilimler-23 yaş-erkek)

38. Mezheplerin doğru düzgün bilinmediğini düşünüyorum. (Fen lisesi-Hukuk-21 yaş-kadın)

39. Dini yaşamak için hacı, hocalara, şeyhlere, şihlara gerek yok. Allah'ın kitabı ve peygamberinin sünneti yeterli. Yeterli görmeyip din konusunda kendine peygamberimiz dışında yeni örnek alınacak insan arayanlar yanlış yolda. (Anadolu lisesi-Hukuk-20 yaş-erkek)

40. Mezhepleri bakış açımıza göre değerlendirmenin mantıklı olduğunu düşünmüyorum. Her mezhep birbiriyle aynı ve tamamen doğru şekilde değerlendirilmesi tabiki de yanlış fakat mezhep imamı ile kendi fikirlerimizi de aynı kefedede tutmamak gerekir. O değerli insanlar bizim bildiklerimizin en az 10 katını okumuş ve hüküm verirken inanılmaz bir titizlik ile hareket etmiştir. Sonuçta Nahl suresi 116. Ayeti kerimede Allahu teala helal haram kavramlarını kafanıza göre vermeyin demek istemiştir ve dolayısıyla bu işin vahametinin farkında olarak mezheplerin temelleri atılmıştır. Ayrıca şunu da söylemekte fayda var. İnsanlar herşeyi suistimal ve manipule edebildiği için mezhepleri de mahiyetine aykırı olarak değerlendirip algı yaratmaktadır maalesef. Bunun da önüne geçebilmek için iyi araştırmak ve her duyduğumuzda inanmamak gerekir. Kısaca mezheplerin varlığı Müslüman alemi için bir kolaylıktır. Allahu tealanın kullarına rahmetidir demek de yanlış olmaz. Umarım bunun sadece müminler arasında bozgunculuk ve ayrımcılık olarak görülmesi kısa sürede son bulur ve hepimiz kardeş olduğumuzu hatırlarız. (İmam hatip lisesi-Hukuk-20 yaş-kadın)

Öğrenci yanıtları, mezhepler konusunun gençler arasında tek bir doğruya veya ortak bir anlayışa sahip olmadığını, aksine geniş bir yelpazede ve birbiriyle çelişen görüşler barındırdığını gösteriyor. Bu yelpaze, mezhepleri dinin vazgeçilmez bir unsuru olarak gören gelenekselci yaklaşımdan, mezhepleri tamamen reddeden reformist ve Kur'an merkezli yaklaşıma kadar uzanıyor.

Son Soruya Yönelik Ana Temalar ve Çıkarımlar

Mezheplere Yönelik Tutumlar:

Öğrenciler arasında mezheplere bakış açısında net bir ayrım göze çarpıyor.

Mezhepleri Reddeden, Eleştiren ve Tehlikeli Bulan Yaklaşım:

Bölücülük ve Ayrımcılık: Birçok öğrenci, mezheplerin Müslümanlar arasında ayrılığa (18, 31), bölünmeye (11) ve "fırka fırka" olmaya (14) neden olduğunu düşünüyor. Mezheplerin hoşgörüyü artırmadığını, aksine "öyle iş mi olur" dedirttiğini belirten yanıt (8) bu görüşü özetliyor.

Dine Sonradan Ekleme: Bazı öğrenciler, mezhepleri Hz. Muhammed sonrası ortaya çıkmış, dine eklenen ve gereksiz unsurlar olarak görüyor (20, 39).

Dini Zorlaştırma: Mezheplerin hayatı en ince detayına kadar düzenleyerek İslam'ı yaşamayı kolaylaştırmak yerine zorlaştırdığına dair güçlü bir eleştiri mevcut (8).

Tam Reddiye: "Mezhepler saçmadır tek yol Allah yolu" (35) gibi net ve keskin ifadeler bu grubun tutumunu gösteriyor.

Mezhepleri Olumlu Gören, Gerekli ve Faydalı Bulan Yaklaşım:

Kolaylık ve Metot: Mezheplerin, dinin kurallarını daha açık anlamak için bir "kolaylık" (16) ve "mükemmel bir metot" (27) olduğu düşünülüyor.

Dinin Ciddiyeti: Mezheplerin ortadan kalkması durumunda dinin hem inanç (itikadi) hem de uygulama (ameli) boyutunda ciddiyetini yitireceği savunuluyor (27).

İlmi Otoriteye Saygı: Mezhep imamlarının derin ilmine ve hüküm verirken gösterdikleri titizliğe vurgu yapan, kendi fikirleriyle bu büyük alimlerin fikirlerinin bir tutulamayacağını belirten bir görüş de mevcut. Bu yaklaşıma göre mezhepler, Allah'ın kullarına bir "rahmetidir" (40).

Kurtuluş Yolu: Bir öğrenci, hadise atıfta bulunarak kurtuluşa erecek fırkanın "Ehl-i sünnet ve cemaat" olduğunu belirtiyor ve bu yolla mezhebe bağlılığı meşrulaştırıyor (28).

Esnek ve Bireyselci Yaklaşım:

Bazı öğrenciler, katı bir mezhep bağlılığını reddedip, farklı mezheplerden kendine uygun olanı veya kolayına geleni alabileceğini düşünüyor (9, 34).

Niyetin ve ibadetin özünü yerine getirmenin, şekli farklılıklardan daha önemli olduğu vurgulanıyor (7).

Mezhebin, "kişinin kendi düşüncesiyle ve kendine en uygun olanı seçmesi" ile oluşan bir bütün olduğu ifade ediliyor (10).

Dini Bilginin Kaynağı ve Otorite

Kur'an Merkezli (Mealci) Yaklaşım: Çok sayıda öğrenci, dinin tek ve yeterli kaynağının Kur'an olduğunu güçlü bir şekilde vurguluyor. Ayetlerle (Nahl, 16/89) bu görüşlerini destekleyerek Kur'an dışında bir yönlendirmeye ihtiyaç duymadıklarını belirtiyorlar (30, 32). Hadislerin kaynak olarak kabul edilemeyeceğini düşünenler de bu grupta yer alıyor (8).

Geleneksel Yaklaşım (Kitap ve Sünnet): Bir grup öğrenci ise "Allah'ın kitabı ve peygamberinin sünneti"nin yeterli olduğunu belirtiyor (39, 28).

Otorite Eleştirisi: Dini yaşamak için "hacı, hoca, şeyh, şih" gibi araçlara gerek olmadığı, bu tür otoritelerin peşinden gitmenin yanlış olduğu yönünde bir eleştiri de dile getiriliyor (39).

Dini Eğitim ve Toplumsal Farkındalık

Eğitim Yetersizliği: Hem toplumun genelinde (3) hem de eğitim sisteminde (15) mezhepler ve din konusunda ciddi bir bilgi eksikliği olduğu düşünülüyor. Öğrenciler bu konunun üniversitede tekrar verilmesini (4) veya eğitimcilerin daha anlaşılır dersler vermesini (33) talep ediyor.

Bilgi ve Farkındalık Eksikliği: Bazı öğrenciler doğrudan "Fazla bilgim yok" (1) diyerek veya toplumun "mezhep kavramından bi haber" olduğunu (3) söyleyerek bu eksikliği dile getiriyor.

Anketin Değerlendirilmesi

Olumlu Geri Bildirimler: Öğrencilerin önemli bir kısmı anketi "güzel" (17), "yeterli" (13), "geliştirici ve bilgilendirici" (19) ve "etkili" (25) bulduğunu belirtmiştir.

Yapıcı Eleştiriler: Ankete yönelik olarak "soruların artırılabilmesi" (12), daha "genel kullanıcıya uygun" olması gerektiği (31) ve "Ehl-i hadis" gibi diğer ekollerden neden bahsedilmediği (37) gibi geliştirici öneriler de sunulmuştur.

Genel Sonuç ve Çıkarım

Bu yanıtlar, Türkiye'deki üniversite gençliğinin bir kesiminin din ve mezhep algısının statik ve tek tip olmaktan çok uzak, dinamik ve çeşitli olduğunu göstermektedir. Öne çıkan en önemli sonuçlar şunlardır:

Bireyselleşme ve Otorite Sorgulaması: Gençler, dini anlama ve yaşama konusunda geleneksel otoriteleri (mezhep imamları, günümüzdeki din adamları) sorgulama ve kendi akıl ve vicdanlarına göre bir yol çizme eğilimindedir. "Ben kendi adıma inanıyorum" (7), "Benim düşünceme göre" (20) gibi ifadeler bu bireyselleşmeyi yansıtmaktadır.

Birlik Arayışı ve Bölünme Karşıtlığı: Mezhep kelimesi, birçok öğrenci için "birlik" ve "beraberlik" kavramlarının zıttı olarak "bölünme" ve "ayrışmayı" çağrıştırmaktadır. Bu, özellikle toplumsal kutuplaşmanın arttığı bir dönemde anlamlı bir bulgudur.

Bilgi İhtiyacı: Hem mezhepleri savunanlar hem de eleştirenler, genellikle toplumdaki genel bilgisizlikten şikayetçidir. Bu durum, din eğitiminin niteliği ve erişilebilirliği konusunda ciddi bir talep ve ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır.

Kaynak Tartışması: "Sadece Kur'an mı?" yoksa "Kur'an ve Sünnet mi?" tartışması, gençlerin zihninde canlılığını korumaktadır. Bu, Türkiye'deki temel dini tartışmaların genç nesle de yansıdığını göstermektedir.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Yapılan araştırma kapsamında Yalova Üniversitesi öğrencilerinin mezhep algıları, bağlılık düzeyleri, bilgi düzeyleri ve hoşgörü tutumları üzerine detaylı bulgular elde edilmiştir. Araştırmanın temel sonuçları aşağıdaki başlıklar altında özetlenmiştir:

Mezhebi Kimliğin Geleneksel Yollarla Aktarılması:

Katılımcıların çoğunluğu mezhebi kimliklerini aileden devraldıklarını ifade etmiş, bireysel araştırmaların sınırlı kaldığı görülmüştür. Bu durum, Türkiye’de mezhebi aidiyetlerin sorgulanmadan aktarılan bir kültürel miras olarak varlığını sürdürdüğünü ortaya koymaktadır. Aile, genç bireylerin dinî kimlik oluşumunda hâlâ en etkin rolü üstlenmektedir.³⁴

Mezhepler Konusundaki Bilgi Seviyesi ve Kaynak Kullanımı:

Öğrenciler, kendi mezhepleri hakkındaki bilgi düzeylerini temel seviyede tanımlamıştır. Mezhepler arası itikadi ve ameli farklılıkları net olarak ayırt edebilen katılımcı oranının düşük olması, mezhepler hakkındaki bilgi düzeyinin yüzeysel kaldığını göstermektedir.

Öğrencilerin bilgi kaynakları daha çok internet, aile ve okulla sınırlıdır, sistematik akademik eğitimin rolü ise oldukça kısıtlı kalmıştır.

Mezhebi Bağlılıkta Zorunluluk Algısı:

Araştırma bulguları, mezhebi bağlılığı ibadet ve inanç hayatının ayrılmaz bir parçası olarak gören yaklaşımın öğrenciler arasında hâlâ yaygın olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, bireysel yorum ve tercihe önem veren, mezhep bağlılığını zorunlu görmeyen bir kesim de dikkat çekmektedir.

Mezhepler Arası Hoşgörü ve Önyargılar:

Öğrenciler, toplumda mezhepler arası önyargıların varlığını kabul etmekle birlikte bu durumu bilgi eksikliğiyle ilişkilendirmiştir. Farklı mezheplerden bireylerle arkadaşlık ilişkisi kurmaya yönelik hoşgörü oranı yüksek olsa da, evlilik gibi yakın ilişkilerde hoşgörü seviyesinin düştüğü gözlemlenmiştir. Bu bulgu, sosyal ilişkilerde mezhep farklarının belirleyici ancak sınırlandırılmış bir rolü olduğunu göstermektedir.

³⁴ Bkz. Mehmet Bayyığıt, *Üniversite Gençliğinin Dini İnanç, Tutum ve Davranışları Üzerine Bir Araştırma* (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1987).

Mezheplerin Geleceğine Dair Beklentiler:

Mezheplerin gelecekte önemlerini kaybedeceği yönündeki kanaat öğrenciler arasında yaygındır. Bu beklenti modernleşme, bireyselleşme ve dinî yorumlarda özgürleşme eğilimleri ile ilişkilendirilebilir. Geleneksel yapıların sorgulandığı ve mezhep-üstü dinî kimlik arayışlarının yaygınlaştığı anlaşılmaktadır.

Mezhebi Doğruluk İddiasının Zayıflaması:

Öğrencilerin büyük çoğunluğu, "en doğru mezhep" kavramına yönelik dogmatik yaklaşımların zayıfladığını ifade etmektedir. Bu durum, genç kuşaklar arasında mezhep algısının giderek daha esnek, hoşgörülü ve kapsayıcı bir yapıya dönüştüğünü göstermektedir.

Mezhep Kavramının Evrenselliği:

"Mezhepler sadece İslam dininde vardır" görüşüne katılım oranının düşük olması, öğrencilerin mezhep olgusunu genel bir dinî olgu olarak algıladığını göstermektedir. Bu sonuç, mezhep farkındalığının geniş kapsamlı ve dinler arası karşılaştırmaya açık olduğunu ortaya koymaktadır.

Mezhebi Eğitime Olan Talep:

Öğrencilerin büyük çoğunluğu mezhepler konusunda daha detaylı ve tarafsız eğitim talep etmektedir. Bu durum gençlerin konuya ilgisiz olmadığını, aksine bilinçli ve sistematik bilgi ihtiyacının yüksek olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, Yalova Üniversitesi öğrencileri arasında mezhep farkındalığının olduğu ancak bu farkındalığın kültürel aktarıma dayandığı, bilgi seviyesinin sınırlı ve yüzeysel olduğu belirlenmiştir. Mezhepsel bağlılık, geleneksel zorunluluklardan ziyade kültürel aidiyet çerçevesinde şekillenmekte; dogmatik tutumlar azalmaktadır. Öğrenciler arasında mezhepler arası hoşgörü düzeyi yüksek olmasına rağmen, yakın sosyal ilişkilerde sınırlamalar belirgindir. Mezhep kavramının geleceği belirsiz olarak algılanırken, eğitim yoluyla önyargıların aşılması ve bilgi temelli bir hoşgörü ortamının yaratılması gerekliliği net biçimde ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, gençlerin değişen dinî anlayışına uyum sağlayacak çoğulcu, sistematik ve kapsayıcı eğitim politikalarının geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Öneriler

Bu araştırma, Yalova Üniversitesi öğrencilerinin mezhep algılarına ilişkin kapsamlı bulgular ortaya koymuş; bilgi düzeyleri, tutumları ve beklentileri bağlamında önemli öneriler sunmuştur. Elde edilen bulgular doğrultusunda, akademik, eğitsel ve toplumsal düzeylerde ilgili paydaşlara yönelik aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

Akademik Araştırmalar ve Disiplinlerarası Çalışmalara Yönelik Öneriler:

Araştırma, kesitsel nitelikte olup zamana bağlı değişimleri izlememektedir. Gelecekte, öğrencilerin mezhep algılarındaki değişimi izlemek için boylamsal (longitudinal) çalışmalar yapılmalıdır.

Mezhep algısının bölgesel, kurumsal ve kültürel farklılıklarını belirlemek üzere, farklı coğrafi bölgelerdeki ve çeşitli üniversite türlerindeki öğrenciler üzerinde karşılaştırmalı araştırmalar yürütülmelidir.

Nicel bulgulara ek olarak, özellikle “Fikrim yok” ve “Bilgim yok” şeklinde yanıtların nedenlerini ortaya çıkarmak için derinlemesine mülakatlar, odak grup görüşmeleri ve vaka analizleri gibi nitel yöntemler kullanılmalıdır.

Mezhep algısı, yalnızca mezhep kimliği ile sınırlı değildir. Araştırmalarda cemaat, tarikat ve dini liderlik gibi diğer dini yapılar ile bunların gençlerin dini tutumları üzerindeki etkileri de ele alınmalıdır.

Mezhep algısı çok boyutlu bir konu olup, sosyoloji, psikoloji, ilahiyat, eğitim ve iletişim bilimlerinin katkılarını içeren disiplinlerarası bir perspektif ile ele alınmalıdır. Özellikle sosyal psikoloji ve din psikolojisinin “tutum değişimi”, “önyargı” ve “kimlik oluşumu” kuramları bu alana entegre edilmelidir.

Demografik değişkenler ile mezhep algısının alt boyutları arasındaki ilişkiler için ANOVA, t-testi, korelasyon ve regresyon analizi gibi gelişmiş istatistiksel yöntemler kullanılmalıdır. Böylece mezhep algısını etkileyen faktörler bilimsel olarak tespit edilebilir.

Eğitim Kurumları ve Eğitimcilere Yönelik Öneriler:

Mevcut din eğitimi müfredatları, mezheplerin tarihsel ve teorik boyutlarının yanı sıra, güncel toplumsal dinamikler ve hoşgörü perspektifiyle yeniden düzenlenmeli; mezhepler tarihi, mezhepler arası diyalog ve çoğulculuk temaları müfredata entegre edilmelidir.

İlahiyat fakülteleri dışındaki programlara da, “Dini Mezhepler ve Çeşitlilik” temalı seçmeli dersler eklenmelidir.

Öğrencilerin, mezhepler arası farklılıkları ayrışma unsuru olarak değil, dinin bir zenginliği olarak görebilmeleri için hoşgörü ve diyalog merkezli öğretim yöntemleri geliştirilmelidir.

Din, mezhep, cemaat, tarikat gibi temel dini kavramlar, eğitim sürecinde açık ve örnekli biçimde ele alınmalı; öğrencilerin bu kavramları doğru ve eleştirel şekilde anlamaları sağlanmalıdır.³⁵

Din eğitimi, analitik ve eleştirel düşünmeyi teşvik edecek şekilde yeniden yapılandırılmalıdır. Öğrencilere farklı mezhepsel yorumları karşılaştırabilme, sorgulama ve değerlendirme becerisi kazandırılmalıdır.

Özellikle “fıkrım yok” ve “bilmiyorum” oranlarının yüksek olduğu konularda, interaktif eğitimler, tartışma platformları ve ek materyallerle öğrencilerin bilgi boşlukları giderilmelidir.

Diyanet İşleri Başkanlığı ve Sivil Toplum Kuruluşlarına Yönelik Öneriler:

Mezhepler hakkında tarafsız, açıklayıcı ve güncel yayınlar (kitap, broşür, dijital içerik) hazırlanmalı; bu materyaller dijital ortamda gençlerin erişimine sunulmalıdır.

Mezhepler arası diyalog platformları, paneller, seminerler ve atölye çalışmaları düzenlenerek gençlerin farklı mezhepleri tanınması ve önyargıların aşılması sağlanmalıdır.

Medya ve sosyal medya kanallarında, mezheplerin ayrışma unsuru değil, toplumsal bir zenginlik olduğu vurgulanan kampanyalar yürütülmelidir.

Din görevlilerine yönelik mezhepler arası hoşgörü, toplumsal barış ve dini çeşitlilik temalı hizmet içi eğitimler düzenlenmelidir.

Ailelere ve Dini Sosyalleşme Sürecine Yönelik Öneriler:

Mezhep aidiyetinin önemli ölçüde aile aracılığıyla aktarıldığı dikkate alınarak, ailelere yönelik mezhep bilgisi ve hoşgörü temalı dini rehberlik içerikleri hazırlanmalı; ebeveynlerin, dogmatik ve dışlayıcı tutumlardan kaçınmaları sağlanmalıdır.

Okul-aile işbirliğini güçlendiren, mezhep farklılıklarının erken yaşta sağlıklı biçimde aktarılmasına imkân tanıyan bilinçlendirme oturumları ve seminerler düzenlenmelidir.

³⁵ Bkz. Fevzi Rençber, “İslam Mezhepleri Tarihi Dersine Yönelik Görüş ve Beklentiler (Şirnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği),” *Mezhep Araştırmaları Dergisi* (2018): 37-72.

Toplumsal Hoşgörü ve Mezhepler Arası İlişkilere Yönelik Öneriler:

Üniversite ve gençlik kulüplerinde, mezhepler arası diyalog ve empati temalı etkinlikler yaygınlaştırılmalıdır.

“Mezhep çatışması” ve “mezhep zenginliği” gibi kavramlar tartışmaya açılarak, önyargıların yıkılması ve empati kültürünün geliştirilmesi hedeflenmelidir.

Mezhep farklılıklarının özel ilişkilerde (örneğin evlilik) kriz unsuru değil, çeşitlilik kaynağı olarak görülmesini sağlayacak paneller, söyleşiler ve danışmanlık hizmetleri geliştirilmelidir.³⁶

Bireysel dindarlık ve mezhep-ötesi yaklaşımların gerekçeleri bilimsel olarak araştırılmalı, bu eğilimlerin dinî, psikolojik ve sosyolojik boyutları çok yönlü biçimde ele alınmalıdır.

Dini içerikli medya yayınlarında ve sivil toplum faaliyetlerinde, tek mezhebi öne çıkaran değil, kapsayıcı ve çoğulcu yaklaşımlar benimsenmelidir.

Mezhep kavramının sadece İslam’da değil, diğer dinlerdeki (ör. Hristiyanlıkta Protestanlık/Katoliklik) karşılıklarıyla birlikte işlenmesi; öğrencilerin evrensel ve mukayeseli bir din bilgisi kazanmaları sağlanmalıdır.

Mezhep değişimi ve mezhepsizleşme eğilimleri, bireysel ve toplumsal etkileri ile birlikte akademik olarak incelenmeli, bu konularda karar veremeyen öğrencilere yönelik açıklayıcı materyaller hazırlanmalıdır.

Gelecekte yapılacak araştırmalarda, mezhep ilgisizliğinin sebepleri (“bilgi eksikliği”, “önyargı”, “ilgi alanı dışı” vb.) detaylı biçimde sorgulanmalı; aile içi ibadet ve toplumsal kabul üzerindeki etkileri sistematik biçimde tartışılmalıdır.

Sonuç olarak, bu öneriler, mezhep algısının geliştirilmesine ve toplumsal uyumun, dini çeşitliliğin ve birlikte yaşama kültürünün güçlendirilmesine katkı sunmayı hedeflemektedir. Araştırmanın bulgularının, eğitim politikalarından toplumsal farkındalığa kadar geniş bir yelpazede hem akademik hem de pratik girişimlere rehberlik edeceği öngörülmektedir.

³⁶ Bkz. Abdurrahman Kasapoğlu, “İslama Göre Evlilikte Eşler Arasında Uyum Sorunu: İnanç ve Ahlak Uyumu,” *Bilimname* XII, no. 1 (2017): 137-161.

KAYNAKLAR

- Akyol, İsmail, *İmam Hatip Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Mezhep Algısı: Şırnak Örneği* (Yüksek Lisans Tezi, Şırnak Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri AİBD, 2023).
- Altın, Muhammed Emin, *Din Görevlilerinin İtikadî Mezheplerin Temel Görüşleri ile İlgili Bilgi Düzeyleri ve Tutumlarının Belirlenmesi* (Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Temel İslâm Bilimleri AİBD — İslâm Mezhepleri Tarihi BD, Danışman: Prof. Dr. Mehmet Kubat, 2023).
- Altun, Mahfuz, *Din Görevlilerinin Mezhep Algısı: Şırnak Örneği* (Yüksek Lisans Tezi, Şırnak Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri AİBD, Danışman: Doç. Dr. Fevzi Rençber, 2022).
- Altunışık, Rifat, Recai Coşkun, Serkan Bayraktaroğlu ve Engin Yıldırım. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Sakarya: Sakarya Kitabevi, 2005.
- Arıkan, Adem. “İslam Dünyasının Mezhep Haritası ve Nüfus Dağılımı”. *Journal of Islamic Research* 29/2 (2018): 348-379.
- Arslan, Zarife Şeyma. “Din Eğitiminde Dünyada Uygulanan Modellere Toplu Bir Bakış.” In *Türk Milli Eğitim Sisteminde Din Eğitim ve Öğretimi*, 198-211. Ankara: Kültür Yayınları, 2005.
- Arslantürk, Zeki. *Sosyal Bilimciler İçin Araştırma Metot ve Teknikleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2001.
- Bacanlı, Hasan. “Üniversite Öğrencilerinin Değer Tercihleri.” *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi* 20 (1999): 597-610.
- Bağdâdî, Ebû Mansûr. *Mezhepler Arasında Farklar*. Trc. E. Ruhi Fığlalı. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991.
- Bahçekapılı, Mehmet. “Avrupa’da İslam Din Eğitimi Modelleri.” *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 21 (2011): 21-64.
- Bahçekapılı, Mehmet. “Batılı Ülkelerde Din Eğitiminin Kültürlerarası Barış ve Hoşgörüyeye Olan Katkısı Üzerine Bazı Değerlendirmeler.” *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 21 (2011): 129-152.
- Bahçekapılı, Mehmet. *Türkiye’de Din Eğitiminin Dönüşümü (1997-2012)*. İstanbul: İlke Yayınları, 2012.
- Baş, Türker. *Anket Nasıl Hazırlanır, Uygulanır, Değerlendirilir?*. 5. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008.
- Bayyığıt, Mehmet. *Gençlik ve Din*. 2. baskı. Konya: Yediveren Kitap, 2003.

- Bayyığıt, Mehmet. *Üniversite Gençliğinin Dini İnanç, Tutum ve Davranışları Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1987.
- Bilgiseven, A. Kadir. *Sosyal İlimler Metodolojisi*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 1982.
- Bulut, Halil İbrahim. *Dünden Bugüne Siyasi-İtikadî İslam Mezhepleri Tarihi*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2011.
- Büyüköztürk, Şener vd. *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2021.
- Ceylan, Yılmaz. *Lise Öğrencilerin Din Algısı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- Cirhinlioğlu, Fatma Gül, ve Üzeyir Ok. “Kadınlar mı Yoksa Erkekler mi Daha Dindar?” *Journal of World of Turks* III, no. 1 (2011): 121-141.
- Cürçânî, Seyyid Şerif. et-Ta'rifât. Nşr. Abdurrahman Umeyra. Beyrut, 1987.
- Daşkiran, İbrahim. *Gençliğin Kimlik Oluşumunda Din, Aile ve Medyanın Etkisi: Kahramanmaraş Lise Gençliği Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.
- Dinçoğlu, Fatma Nur. *Üniversite Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Değer Yönelimleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2019.
- Eş'arî, Ebû'l-Hasen. Makâlâtü'l-İslâmiyyîn. Nşr. M. Muhyiddin Abdulhamid. Beyrut, 1990
- Fırat, Erdoğan. *Üniversite Öğrencilerinde Allah İnancı ve Din Duygusu: Din Psikolojisi Açısından Bir Değerlendirme*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 1977.
- Göçeri, Nebahat. “Din Anlayışının Din Öğretimi Üzerindeki Belirleyici Etkisi.” *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1, no. 2 (Temmuz-Aralık 2011): 51-66.
- Gökçe, Birsan. *Toplumsal Bilimlerde Araştırma*. 3. Baskı. Ankara: Savaş Yayınevi, 1999.
- Gümüsoğlu, Hasan. *İslam Akaidi ve Kelam*. İstanbul: Ensar Yayınları, 2019.
- Gümüsoğlu, Hasan. *İslam Mezhepleri Tarihi*. İstanbul: Kayıhan Yayınları, 2018.
- Gürbüz, Serkan – Şahin, Fatih. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: Felsefe-Yöntem-Analiz*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2024.

- Kasapoğlu, Abdurrahman. “İslama Göre Evlilikte Eşler Arasında Uyum Sorunu: İnanç ve Ahlak Uyumı.” *Bilimname* XII, no. 1 (2017): 137-161.
- Kılavuz, Ahmet Saim. *Ana Hatlarıyla İslâm Akaidi ve Kelâma Giriş*. 24. bs. İstanbul: Ensar Yayınları, 2015.
- Koştas, Mustafa. *Üniversite Öğrencilerinde Dine Bakış*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995.
- Kozak, Metin. *Bilimsel Araştırma: Tasarım, Yazım ve Yayın Teknikleri*. 5. Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık, 2021
- Kula, Naci. “Gençlik Döneminde Kimlik ve Din.” In *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi*, edited by Hayati Hökelekli, 31-70. 1. baskı. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2002.
- Öcal, Mustafa. “Din Bilimleri Araştırmalarında Anketli Çalışmaların Önemi.” *Günümüz Din Bilimleri ve Araştırmaları Sempozyumu*, 27-30 Haziran 1989, Samsun, 165-172.
- Özoğlu, Çetin. “Davranış Bilimlerinde Anket: Bilgi Toplama Aracının Geliştirilmesi”. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi 25/2 (1992): 321-339.
- Rençber, Fevzi. “İslam Mezhepleri Tarihi Dersine Yönelik Görüş ve Beklentiler (Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği).” *Mezhep Araştırmaları Dergisi* (2018): 37-72.
- Sönmez, Veysel, ve Füsün Gülderen Alacapınar. *Sosyal Bilimlerde Ölçme Aracı Hazırlama*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2016.
- Şahin, Âdem. *İlahiyat, Tıp ve Mühendislik Fakültelerinde Okuyan Öğrencilerde Dini Hayatın Boyutları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999.
- Şehristânî, Muhammed. *Milel ve Nihal*. Çev. Mehmet Dalkılıç. İstanbul: Litera Yayıncılık, 2024.
- Şencan, Hüner. *Sosyal ve Davranışsal Bilimlerde Bilimsel Araştırma Sürecinin Temel Öğeleri*. İstanbul: Bilge Matbaacılık, 2006.
- Taş, Kenan. *Üniversite Gençliğinin Dindarlık Kriterleri*. Ankara: Alter Yayıncılık, 2005.
- Taştan, A. Vahap, A. Kuşat ve C. Çelik. “Üniversite Düzeyinde Din Öğretimi Alan Öğrencilerde Eğitim Sürecinde Oluşan Tutum ve Davranış Değişiklikleri.” *E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 11 (2001): 169-192.
- Teymur Gören, Sümeyra, *Lise Öğrencilerinin Mezhep Algısının Din Anlayışında Değişim Sürecine Etkisi (İstanbul Anadolu Yakası Örneği)* (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslâm Bilimleri AİBD, Danışman: Prof. Dr. Mehmet Dalkılıç, 2015).
- Yalova Üniversitesi. “Birimlere Göre Öğrenci Sayıları”. *UBS Business Intelligence Platformu*. Erişim 14 Haziran 2025.
<https://ubs.yalova.edu.tr/BIP/BusinessIntelligence/Students/StudentsByUnits#>.

Yaman, Ali Osman. *İstanbul Büyükçekmece’de Lise  ğrencilerin Din Algısı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

Yapıcı, Asım. “Yeni Bir Dindarlık Ölçeği ve Üniversiteli Gençlerin Dini Etkisini Hissetme Düzeyi: Çukurova Üniversitesi Örneği.” *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6, no. 1 (Ocak-Haziran 2006): 66-74.

Yazıcıoğlu, Yahşi – Erdoğan, Samiye. *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 4. Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık, 2014.

EKLER

Ek 1. Etik Kurul Onayı

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURULLAR KOORDİNATÖRLÜĞÜ

PROTOKOL NO: 2025/41

ARAŞTIRMA BAŞLIĞI	Yükseköğretim Öğrencilerinin Mezhep Algısı (Yalova Üniversitesi Örneği)
ARAŞTIRMANIN TÜRÜ	1-Yüksek Lisans Tez Çalışması 2-Nicel Araştırma
ARAŞTIRMACILAR	1-Sorumlu Araştırmacı : Kerim KARADAĞ 2-Tez Danışmanı : Prof. Dr. Hasan GÜMÜŞOĞLU
ETİK KURUL TÜRÜ	SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU
KARAR	Etik Onay Verilmesine Karar Verildi.

TARİH
11.03.2025

Prof. Dr. İsa KARAMAN
ETİK KURULLAR KOORDİNATÖRÜ

Ek 2. Anket Formu

YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN MEZHEP ALGISI (YALOVA ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

Bu anket, Yalova Üniversitesi öğrencilerinin İslam mezhepleri hakkındaki bilgi düzeylerini, algılarını ve tutumlarını incelemeyi amaçlamaktadır.

Anket sonuçları, yalnızca akademik araştırma amacıyla kullanılacaktır.

Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır.

Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahiptir. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacı Kerim Karadağ'a adresinden ulaşabilirsiniz.

Anketi doldurmak tahminen 5 dk sürecektir, zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz.

"Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu"ndaki tüm açıklamaları okudum. Bana, konusu ve amacı belirtilen araştırma ile ilgili yazılı ve sözlü açıklama, aşağıda adı belirtilen kişi tarafından yapıldı. Araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı, istediğim zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabilceğimi ve kendi isteğime bakılmaksızın araştırmacı tarafından araştırma dışı bırakılabileceğimi biliyorum. Söz konusu araştırmaya, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın kendi rızamla katılmayı kabul ediyorum.

* Zorunlu soruyu belirtir

Cinsiyetiniz *

☐ Erkek

☐ Kadın

Yaşınız *

Yanıtınız

Mezun olduğunuz lise türü: *

- ☐ Fen lisesi
- ☐ Anadolu lisesi
- ☐ İmam hatip lisesi
- ☐ Düz lise
- ☐ Meslek lisesi

Fakülteniz: *

- ☐ İslami İlimler
- ☐ Hukuk
- ☐ Mühendislik
- ☐ İktisadi ve İdari Bilimler
- ☐ İnsan ve Toplum Bilimleri
- ☐ Spor Bilimleri
- ☐ Sağlık Bilimleri
- ☐ Meslek Yüksekokulu

Sınıfınız: *

- ☐ Hazırlık
- ☐ 1. Sınıf
- ☐ 2. Sınıf
- ☐ 3. Sınıf
- ☐ 4. Sınıf veya üzeri

Mezhep kavramını bildiğiniz şekliyle tanımlar mısınız?

Yanıtınız

Mezhepler konusunda şimdiye kadar herhangi *
bir araştırma yaptınız mı?

- ☐ Çok araştırma yaptım
- ☐ Biraz araştırma yaptım
- ☐ İlgisizim
- ☐ Hiç araştırmadım

Dini bir eğitim geçmişiniz bulunmakta mıdır? Eğer bulunuyorsa, bu eğitimi hangi *
kurum ya da kaynaklar aracılığıyla edindiniz? (Birden fazla seçenek
işaretlenebilir.)

- ☐ Ailemden aldım.
- ☐ Resmi din görevlisinden aldım.
- ☐ Medrese eğitimi aldım.
- ☐ Dini eğitimimi bir cemaat veya tarikat aracılığıyla aldım.
- ☐ Dini bilgimi kendi araştırmalarım ve okumalarım aracılığıyla edindim.
- ☐ Dini bir eğitim almadım.
- ☐ Diğer: _____

Bir mezhebe bağlı mısınız ? *

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

Aileniz dini gerekleri yerine getirmek *
bakımından aşağıdakilerden hangisine daha
yakındır?

- ☐ Dindar
- ☐ Orta düzeyde dindar
- ☐ Az dindar
- ☐ Dindar değil
- ☐ Belirtmek istemiyorum

Dini yükümlülüklerinizi yerine getirme konusunda, aşağıdaki seçeneklerden hangisinin sizin durumunuza daha yakın olduğunu değerlendiriyorsunuz? *

- ☐ Dindar
- ☐ Orta düzeyde dindar
- ☐ Az dindar
- ☐ Dindar değil

İslam mezhepleri hakkında ne derecede bilgi sahibi olduğunuzu düşünüyorsunuz? *

- ☐ Yeterli bilgi sahibiyim
- ☐ Orta düzeyde bilgi sahibiyim
- ☐ Çok az bilgim var
- ☐ Hiç bilgim yok

Kendi mezhebiniz hakkında ne derecede bilgi sahibi olduğunuzu düşünüyorsunuz? *

- ☐ Yeterli bilgi sahibiyim
- ☐ Orta düzeyde bilgi sahibiyim
- ☐ Çok az bilgim var
- ☐ Hiç bilgim yok

Bir müslüman bir mezhebe bağlı olmak zorundadır. *

- ☐ Katılıyorum
- ☐ Kısmen katılıyorum
- ☐ Fikrim Yok
- ☐ Katılmıyorum

Mezheplerin itikadi ve ameli olmak üzere ikiye ayrıldığını biliyor musunuz ? *

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

Kişi itikadi (inanç) konularda bir mezhebe bağlı olmak zorundadır. *

- ☐ Katılıyorum
- ☐ Fikrim yok
- ☐ Katılmıyorum

İtikatta mezhebiniz nedir ? *

- ☐ Ehli Sünnet/Maturidi
- ☐ Ehli Sünnet/Eşari
- ☐ Herhangi bir itikadi mezhebe bağlı değilim
- ☐ Bilgim yok
- ☐ Diğer: _____

Kişi ameli (ibadet) konularda bir mezhebe uymak zorundadır. *

- ☐ Katılıyorum
- ☐ Fikrim yok
- ☐ Katılmıyorum

Amelde mezhebiniz nedir ? *

- ☐ Hanefi
- ☐ Şafii
- ☐ Hanbeli
- ☐ Maliki
- ☐ Herhangi bir ameli mezhebe bağlı değilim
- ☐ Bilgim Yok
- ☐ Diğer: _____

Mensup olduğunuz ameli mezhebi nasıl seçtiniz ? *

- ☐ Aile vasıtasıyla
- ☐ Arkadaş çevrem
- ☐ Eğitim kurumundan
- ☐ Araştırarak
- ☐ Diğer: _____

Bir müslüman mezhebe bağlı kalmazsa nasıl bir durum ortaya çıkar? *

- ☐ Dinden çıkar
- ☐ Yanlış yola girer
- ☐ Büyük günah işler
- ☐ Bir şey olmaz
- ☐ Bilmiyorum
- ☐ Diğer: _____

Aşağıdaki kaynaklardan hangileri mezhepler hakkında bilgi edinme kaynağınız olmuştur? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir) *

- ☐ Aile / Yakın Çevre
- ☐ Okul / Eğitim kurumları
- ☐ Cami / Kuran kursu
- ☐ Medya (TV, Gazete ve dergiler)
- ☐ İnternet ve sosyal medya
- ☐ Kendi araştırmalarım (kitap, makale, vb.)
- ☐ Diğer: _____

Aşağıda Mezhep algısı ile ilgili çeşitli ifadeler yer almaktadır. İfadeleri dikkatli bir * şekilde okuyarak en yakın hissettiğiniz seçeneği işaretleyiniz. Doğru ya da yanlış cevap yoktur.

	Evet, Katılıyorum	Fikrim yok	Hayır, Katılmıyorum
Mezhepleri öğrenmenin gerekli olduğunu düşünüyorum.	☐	☐	☐
Mezhepleri, dinin bir zenginliği olarak değerlendiriyorum.	☐	☐	☐
Bir müslümanın ibadetlerini düzgün yapabilmesi için bir mezhebe bağlı olmak zorundadır.	☐	☐	☐
Mezhepler arası önyargıların yaygın olduğunu düşünüyorum.	☐	☐	☐
Mezhep farklılıkları hakkında bilgi sahibi olmanın, mezhepler arası saygı ve hoşgörüyü artıracağına inanıyorum.	☐	☐	☐
Mezheplerle ilgili daha fazla eğitim verilmesini isterim.	☐	☐	☐
Mezheplerin gelecekte önemini kaybedeceğini düşünüyorum.	☐	☐	☐

Din eğitimi, bir mezhebin esaslarına bağlı yapılması gereklidir.

☐☐☐

Mezhebimin en doğru mezhep olduğunu düşünüyorum

☐☐☐

Farklı mezhepten biriyle arkadaşlık kurarım.

☐☐☐

Farklı mezhepten biriyle evlenebilirim.

☐☐☐

Gerektiğinde mezhep değiştirmeyi düşünebilirim.

☐☐☐

Mezhep değiştirmek dinimize göre günahdır.

☐☐☐

Dört hak mezhep vardır, bunların dışındakiler yanlıştır.

☐☐☐

Mezhepler, sadece islam dininde vardır.

☐☐☐

Din ve mezhep aynı şeydir.

☐☐☐

Mezhepler dinler içerisinde oluşan alt kollarıdır.

☐☐☐

Ekleme istediğiniz başka bir düşünce veya öneriniz varsa lütfen belirtiniz:

Yanıtınız

ÖZGEÇMİŞ

İlk ve ortaöğrenimini İstanbul’da tamamladı. 2017 yılında Yalova Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Arapça Bölümü’ne kayıt oldu ve 2022 yılında buradan mezun oldu. 2023 yılında Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı, İslam Mezhepleri Tarihi programında yüksek lisans eğitimine başladı ve bu alandaki çalışmalarını sürdürmektedir.

TEZDEN TÜRETİLEN YAYIN VE ESERLER

Karadağ, Kerim. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Mezhep Algısı: Yalova Üniversitesi Örneği.” 15. Uluslararası Başkent Sosyal, Beşeri, İdari ve Eğitim Bilimleri Kongresi. Ankara, 15-17 Mayıs 2025. (Yayınlanmamış bildiri).